

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Факультет філології і журналістики

Матеріали
Всеукраїнської конференції студентської
та учнівської молоді

*«Актуальні питання сучасної філології
і журналістики»*

10 квітня 2025 року

Тернопіль

Рекомендовано до друку вченою радою факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 10 від 27 травня 2025 р.)

Актуальні питання сучасної філології і журналістики. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2025. 214 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської конференції студентської та учнівської молоді з актуальних питань дослідження мови, літератури, методики її навчання та журналістики. Конференція збрала студентів з різних міст України. Матеріали конференції можуть бути цікавими та корисними для науковців, аспірантів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів.

Рецензенти:

ОЛЕСЯ МЕДИНСЬКА – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

ТЕТЯНА САВЧИН – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

ОЛЬГА КОГУТ – заступник директора з науково-педагогічної навчальної роботи та інформаційно-комунікаційних технологій Тернопільського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Головний редактор

ТЕТЯНА ВІЛЬЧИНСЬКА – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та славістики, декан факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Заступники головного редактора:

ГАЛИНА БАЧИНСЬКА – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та славістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

ОКСАНА ВЕРБОВЕЦЬКА – кандидат філологічних наук, викладач кафедри української мови та славістики, заступник декана з навчальної роботи факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

ГАЛИНА ВИШНЕВСЬКА - кандидат філологічних наук, викладач кафедри української мови та славістики факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних і посилань.

Адреса кафедри: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, каб. 68, м. Тернопіль, 46027
E-mail: kafedra.movoznavstva.tnpu@gmail.com

© Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2025

Анастасія Баліцька,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Свистун Ніна Олександрівна

РЕЧЕННЯ, УСКЛАДНЕНІ ЗВЕРТАННЯМИ І ВСТАВНИМИ КОМПОНЕНТАМИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ ДАРИ КОРНІЙ «ГОНИХМАРНИЦЯ»)

Постановка проблеми. Вставні слова, вставлені конструкції та звертання відіграють важливу роль у структурі художнього тексту, зокрема в його синтаксичній організації, стилістичному забарвленні та вираженні авторської інтенції. У творі Дари Корній «Гонихмарниця» ці мовні одиниці виконують не лише комунікативну, а й експресивну функцію, сприяючи розкриттю емоційного стану персонажів, їхніх переживань та ставлення до співрозмовника або ситуації.

Попри значну увагу мовознавців до питань синтаксичної організації речення, використання вставних елементів та звертань у сучасній українській літературі залишається недостатньо дослідженим. Зокрема, актуальним є аналіз їхньої ролі у формуванні художньої виразності тексту та впливу на сприйняття змісту твору.

У зв'язку з цим постає необхідність детального дослідження вставних слів, вставлених конструкцій і звертань у романі «Гонихмарниця» з метою виявлення їхніх структурних особливостей, функціонального навантаження та стилістичного значення в контексті авторського мовлення.

Аналіз досліджень проблеми. Питання використання вставних слів, вставлених конструкцій і звертань у художньому мовленні є важливою темою у сучасному мовознавстві. Вставні елементи, які виконують різноманітні функції в тексті, сприяють організації комунікації, вираженню ставлення мовця до висловленого, моделюванню діалогу між автором і читачем. Звертання, зокрема, відіграють значну роль у відтворенні усного мовлення, розкритті характерів персонажів та емоційного забарвлення висловлювань.

Попри значну увагу до цієї проблематики, особливості функціонування вставних конструкцій і звертань у сучасній українській літературі залишаються

недостатньо дослідженими. Зокрема, їхня роль у художньому мовленні Дари Корній ще не отримала належного аналізу. Роман «Гонихмарниця» насичений подібними мовними засобами, які не лише структурують текст, а й поглиблюють психологічну характеристику персонажів, створюють експресивний ефект і сприяють виразності авторської манери письма.

Актуальність нашого дослідження обумовлена відсутністю в українському мовознавстві праць, присвячених аналізу вставних конструкцій та звертань у романі Дари Корній «Гонихмарниця», оскільки це новий і ще недосліджений твір.

Мета дослідження – виявити та описати вставні слова, вставлені конструкції та звертання у романі Дари Корній «Гонихмарниця».

Виклад основного матеріалу. Вставні слова та словосполучення слугують засобом вираження ставлення мовця до висловленого. Вони не входять до складу членів речення, а виконують функцію оцінки, уточнення або характеристики способу формулювання думки. Ці мовні елементи не змінюють змісту висловлення, а лише надають йому додатковий відтінок, відображаючи суб'єктивне сприйняття інформації.

Вставні слова лише з формально-граматичного погляду ізольовані від речення; з комунікативного погляду вони пояснюють основне речення загалом; це мовні одиниці, які виявляють ставлення мовця до висловлюваної ним думки і виражають різні модальні значення (сумніву, можливості, переконаності тощо) [1].

У сучасному мовознавстві існує кілька класифікацій вставних елементів, серед яких найбільш поширеною є класифікація за складом компонентів і семантичним наповненням. Інші підходи до класифікації мають спільні риси з цією системою. Розглянемо їх детальніше.

Залежно від семантичного значення та оцінки висловленого, вставні слова поділяються на такі групи:

1) модальні слова, що виражають ступінь ймовірності повідомлення, включаючи можливість чи неможливість, передбачення, упевненість або сумнів (наприклад: *ймовірно, звичайно, напевне, можливо, очевидно, здається* тощо);

2) слова з емоційним забарвленням, які передають почуття радості, співчуття, здивування тощо (*дивна річ, на щастя, на сором, на жаль, як на біду, як навмисне тощо*);

3) вставні конструкції, що вказують на джерело інформації, які посиляються на думку мовця або інших осіб (*по-моєму, на думку, як кажуть, як відомо, з точки зору, за повідомленням тощо*);

4) слова, що позначають послідовність викладу, які допомагають структурувати текст і виокремити окремі частини повідомлення (*по-перше, по-друге, нарешті, інакше кажучи, наприклад, навпаки, таким чином, однак, проте*);

5) звернення до співрозмовника, які активізують його увагу та спонукають до реакції (*уявіть собі, знаєте, вірите, зрозумійте, зверніть увагу тощо*);

6) слова, що виражають оцінку міри висловленого, підкреслюючи ступінь значущості поданої інформації (*в крайньому випадку, найбільше, найменше, буває, бувало, звичайно тощо*);

7) вставні слова, що вводять висновки, узагальнення або зв'язок із попередньою думкою, підсумовуючи сказане (*отже, взагалі, словом, значить, виходить, навпаки тощо*).

Серед вставних елементів найпоширенішими є модальні слова, такі як *мабуть, можливо, може*. Другою за частотою вживання групою є прислівники (*нарешті, навпаки, звичайно*) та стійкі прислівникові сполучення (*наприклад, зрештою, по-перше, по-вашому, без сумніву, по суті, до речі*). Окрім того, вставні слова можуть виражатися за допомогою дієслівних форм, зокрема *дозвольте пояснити, розуміється, бачимо, чуєте, знаєте, порівняйте тощо*.

У досліджуваному творі натрапляємо на такі приклади:

–По-моєму, він не тільки на тебе образився [3, с. 137]. До всього, ви могли його розпізнати у тілі Марти, бо ви ж мама Аліни і така ж талановита [3, с. 90]. По-перше, пані Ірино, не кричіть на мене [3, с. 87]. По-друге, Сашко закохався у вашу Аліну і заради любові зрікся Градобура [3, с. 87]. По-третє, знайшлася людина, яка була готова прийняти у себе другу душу і теж добровільно [3, с. 87]. По-четверте, знайшовся і той, хто цей ритуал провів [3, с. 87]. Хоча, по правді,

то вона мала до нього розмову [3, с. 202]. Просто, **як завжди**, мені забули про це повідомити [3, с. 241]; Не часто тут їздять, **мабуть**, зазвичай ходять [3, с. 264]. **Звісно**, ми хотіли знати [3, с. 207]. **Зрештою**, сама могла б поцікавитися [3, с. 219]. Чубівка, **може**, жив чоловік [3, с. 269]. Те саме можемо спостерігати в іншому реченні: **А може**, хочеш Гнихмарника проклясти? [3, с. 158]. **Хочеш** Гонихмарника проклясти, **може**? [3, с. 158]. **Можливо**, острів хоче їй щось сказати? [3, с. 27].

Звертання – це універсальний мовний засіб комунікативно-функціонального призначення. Інакше кажучи, воно є одним із ключових інструментів мови, що забезпечує спілкування між людьми, встановлює зв'язок між висловленням і суб'єктом мовлення, а також об'єднує різні аспекти та елементи комунікативної ситуації в єдиний мовленнєвий акт.

Оскільки звертання має складну лексико-граматичну природу, немає однаковості щодо його кваліфікації. Крім того, категорія звертання поліфункціональна, тому виникають труднощі й у визначенні його домінуючої та варіативної функції.

Структура звертання в будь-якій мові змінюється з часом і не залишається сталою. Варто наголосити на тому, що звертання розглядається не лише в контексті граматики, а як компонент комунікативного акту [2, с. 23].

У досліджуваному творі зустрічаються такі приклади:

*Усі бумеранги повертаються, **Аліно*** [3, с. 19]. *Але чому ти тут, **Іринко?*** [3, с. 105]. – *Ти, **Ірино**, в цьому винувата* [3, с. 106]. *Ти постаріла, **Ірціоню*** [3, с. 113]. – *Я не знаю, хто ви, **пане Юрію**...* [3, с. 86]. ***Юро**, ким я працював, коли цей театр будувався?* [3, с. 225]. – *Допоможи мені, **дівчино**, – сказала бабуся, – витягни смітинку з ока* [3, с. 278].

– ***Петре**, ти мені поясни, що відбувається?* [3, с. 81]. – *А ти знаєш, **Василечку**, як я люблю Петруся* [3, с. 97]. *Я досі тебе кохаю, **Яринко!*** [3, с. 126]. – *Ой, так-так, **дитиночко*** [3, с. 126]. *Гордота та себелюбство, **дочко**, затуманили їм сліпаки* [3, с. 126]. *І при злогах помреши, бо за всі гріхи, **дівко**, тре платити* [3, с. 130]. *Ой-ой, **Лінушечко**, яка прекрасна казка* [3, с. 333]. – *І я тебе люблю, **Мартушко*** [3, с. 333].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, аналіз функціонування вставних слів, конструкцій та звертань у романі Дари Корній «Гонихмарниця» підтверджує їхню широку вживаність. Такі конструкції сприяють створенню унікального художнього стилю авторки, розкриваючи її думки, емоції та враження від навколишнього світу. Подальше дослідження цього питання може зосередитися на вивченні особливостей таких вставних компонентів та звертань у інших творах авторки.

Список використаної літератури

1. Азарова Л. Вставні та вставлені конструкції в історичному дискурсі. *Рідний край*. 2018. №1. С. 139–144.
2. Величко Н.М. Поняття звертання та його функції із лінгвістичного погляду. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 4. С. 22–28.
3. Корній Д. Гонихмарниця. Харків: Вид-во «Ранок», 2024. 368 с. (Серія «Гонихмарники»).

Анастасія Бригадир,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Свистун Ніна Олександрівна

РЕЧЕННЄВІ КОНСТРУКЦІЇ, УСКЛАДНЕНІ ВІДОКРЕМЛЕНИМИ ЧЛЕНАМИ, У РОМАНІ ДАРИ КОРНІЙ «ТРОЯН-ЗІЛЛЯ»

Вступ. Синтаксис художнього тексту є одним із найважливіших засобів організації та втілення авторського задуму, відображення індивідуального стилю письменника та створення неповторного художнього світу твору. Дослідження синтаксичних особливостей художнього мовлення, зокрема функціонування відокремлених членів речення, дозволяє глибше зрозуміти естетичну та комунікативну природу художнього тексту, його стилістичний потенціал та психолінгвістичний вплив на читача. Ускладнене просте речення з відокремленими членами є важливим засобом конденсації думки, розширення інформативних можливостей тексту та його емоційно-експресивного увиразнення, що обумовлює актуальність вивчення цього синтаксичного явища у контексті художньої комунікації.

Відокремлення як синтаксичне явище в українській мові належить до найбільш виразних засобів увиразнення мовлення та створення додаткової інформативності висловлювання. Ця синтаксична конструкція характеризується інтонаційним та смисловим виділенням другорядних членів речення з метою надання їм більшої самостійності та значущості в структурі речення [3, с. 224].

Вивчення функціонування відокремлених членів речення у творчості сучасних українських письменників є важливим напрямом лінгвістичних досліджень, оскільки дозволяє простежити розвиток синтаксичної системи української мови, виявити нові тенденції її функціонування та збагачення [6, с. 65]. Творчий доробок Дари Корній, яка належить до яскравих представників сучасної української прози, становить особливий інтерес для синтаксичних студій, оскільки відзначається оригінальністю індивідуально-авторської манери письма, багатством синтаксичних структур та майстерним використанням стилістичних можливостей української мови.

Метою дослідження є аналіз функціонально-стилістичних особливостей відокремлених членів речення (додатків, означень, обставин) у романі Дари Корній «Троян-зілля», виявлення їхньої ролі у створенні художніх образів, розкритті авторського задуму та формуванні індивідуального стилю письменниці.

Відокремлені члени речення в аналізованому романі виконують важливі стилістичні функції, сприяючи емоційній виразності, інформаційній насиченості та психологічній глибині художнього тексту.

Роман Дари Корній «Троян-зілля» характеризується багатою синтаксичною структурою. Дослідження тексту твору показує, що авторка майстерно використовує відокремлені означення для характеристики персонажів, створення яскравих художніх образів та посилення емоційного впливу на читача. У романі знаходимо приклад: *«Ефектно вбрану в дорогий рожевий костюм красиву блондиночку, яка нервово курила сигарету, струшуючи попіл собі під ноги, Вероніка помітила здаля»* [5, с. 234], де відокремлене означення, виражене дієприкметниковим зворотом «вбрану в дорогий рожевий костюм», виконує

описову функцію, вказуючи на зовнішній вигляд персонажа і водночас опосередковано характеризуючи її соціальний статус.

Привертає увагу широке використання авторкою відокремлених означень, виражених дієприкметниковими зворотами, для передачі емоційного стану героїв. У тексті роману знаходимо такий приклад: *«Зачаровано стояла й дивилася, як поступово ванна заповнюється водою, а кімната – парюю, змучена безсонною ніччю та важкими думками»* [5, с. 255], де відокремлене означення передає внутрішній стан героїні через зовнішні прояви, що створює ефект психологізму. Дієприкметниковий зворот *«змучена безсонною ніччю та важкими думками»* лаконічно передає психологічний стан персонажа, створюючи об'ємний та емоційно насичений образ.

Відокремлені обставини у романі Дари Корній *«Троян-зілля»* виступають важливим синтаксичним засобом збагачення художнього тексту, надаючи йому додаткової динамічності та виразності. Аналіз тексту твору показує, що авторка використовує різноманітні типи відокремлених обставин, серед яких найпоширенішими є дієприслівникові звороти, що позначають додаткову дію і збагачують основний зміст речення новими смисловими відтінками. У романі знаходимо приклад: *«Дівчата вмовкли, дивлячись одна на одну і думаючи про своє»* [5, с. 129], де відокремлена обставина, виражена дієприслівниковим зворотом, вказує на спосіб дії та супутні обставини, що створює ефект реалістичності зображуваної сцени.

Характерною особливістю використання відокремлених обставин у романі є їхня здатність передавати психологічний стан персонажів через опис їхніх дій. Яскравим прикладом є речення: *«Вона лежала мовчки, навіть не розплющуючи очей, найнещасніша у світі»* [5, с. 128], де відокремлена обставина *«навіть не розплющуючи очей»* передає глибоке душевне страждання героїні через зовнішній прояв її емоційного стану.

Важливу роль у тексті роману відіграють відокремлені обставини причини, які розкривають мотивацію дій персонажів та причинно-наслідкові зв'язки між подіями. У реченні: *«Вона, навіть не намагаючись збагнути причину, сумлінно*

виконала вказівку» [5, с. 100], відокремлена обставина причини вказує на психологічну мотивацію дій героїні, розкриваючи складні механізми її поведінки. Такі конструкції дозволяють авторці лаконічно пояснювати причини вчинків персонажів, що сприяє логічності та переконливості художньої оповіді.

Відокремлені додатки у романі Дари Корній «Троян-зілля» є менш поширеними порівняно з відокремленими означеннями та обставинами. Аналіз тексту твору показує, що авторка використовує відокремлені додатки переважно для виділення об'єктів, на які спрямована дія, що має особливе значення в контексті оповіді. У реченні: «Вона зрозуміла все, крім одного – чому він так вчинив» [5, с. 215], відокремлений додаток, введений із прийменником «крім», підкреслює винятковість певного об'єкта чи явища, акцентуючи увагу читача на ключовому елементі ситуації.

Кількісний аналіз відокремлених членів речення у романі «Троян-зілля» показує цікаву статистичну картину їх розподілу, що представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Кількісне співвідношення відокремлених членів речення в романі Дари Корній «Троян-зілля»

Тип відокремлених членів речення	Кількість	Відсоткове співвідношення
Відокремлені означення	150	40%
Відокремлені обставини	180	45%
Відокремлені додатки	70	15%
Всього	400	100%

Як бачимо, найчастіше в романі використовуються відокремлені обставини (45%), на другому місці – відокремлені означення (40%), а найменш численною групою є відокремлені додатки (15%). Така статистика свідчить про перевагу динамічних та процесуальних характеристик над статичними, що пояснюється жанровими особливостями психологічного роману та авторським стилем Дари Корній.

Цікавим є також морфологічне вираження відокремлених членів речення, що представлено у табл. 2.

Таблиця 2

**Морфологічне вираження відокремлених означень у романі Дари Корній
«Троян-зілля»**

Спосіб вираження	Кількість	Відсоткове співвідношення
Дієприкметникові звороти	68	45%
Прикметники та їх словосполучення	52	35%
Прикладки	30	20%
Всього	150	100%

Із таблиці видно, що серед відокремлених означень найчастіше використовуються дієприкметникові звороти (45%), що надає тексту більшої динамічності та дозволяє лаконічно передавати додаткову предикативність і динамічні ознаки предметів та явищ.

Висновки. Відокремлені члени речення є одним із найпродуктивніших синтаксичних засобів ускладнення простого речення в аналізованому творі. Відокремлені означення в романі функціонують як важливий засіб характеристики персонажів, створення яскравих художніх образів та передачі емоційних станів героїв. Найчастіше вони виражаються дієприкметниковими зворотами, прикметниками та прикметниковими словосполученнями, що дозволяє авторці лаконічно та водночас інформативно характеризувати зовнішність, внутрішній стан та соціальний статус персонажів.

Відокремлені обставини в романі виконують функцію деталізації дій персонажів, створення темпоритму оповіді та передачі причинно-наслідкових зв'язків між подіями [4, с. 98]. Вони найчастіше виражаються дієприслівниковими зворотами, що дозволяє авторці лаконічно передавати додаткову дію та різноманітні обставинні відношення. Відокремлені додатки в романі Дари Корній, хоч і є найменш численною групою відокремлених членів речення, виконують важливі стилістичні функції, зокрема створення ефекту протиставлення, виділення ключових елементів ситуації та вираження невідповідності очікуваного і дійсного.

Таким чином, відокремлені члени речення в романі Дари Корній «Троян-зілля» виконують важливі функціонально-стилістичні функції, сприяючи багатогранності та психологічній глибині художніх образів, емоційній виразності та інформаційній насиченості тексту, ритмомелодичній організації та образності художнього мовлення. Авторка майстерно використовує різні типи відокремлених членів речення залежно від художнього завдання та типу наративу, що свідчить про високий рівень її мовної майстерності та стилістичної вправності.

Список використаної літератури

1. Білодід І. К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис. Київ: Наукова думка, 1972. 511 с.
2. Булаховський Л. А. Нариси з загального мовознавства. Київ: Наукова думка, 1975, 495 с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис: підручник. Київ: Либідь, 2020. 368 с.
4. Горпинич В. О. Морфологія української мови. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 336 с
5. Корній Д. Троян-зілля. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. 304 с.
6. Кухарчук І. О. Відокремлення у структурі простого речення: теоретико-методичний аспект. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 14. С. 69-73.

Марія Бучкарік,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філологічних наук,
професор Струганець Любов Василівна

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОЦІННОСТІ В ІНТЕРНЕТ-ВИДАННІ «УКРАЇНСЬКА ПРАВДА»

Оцінність є важливим складником комунікативної діяльності медіа. Це засвідчують дослідження сучасних лінгвістів, таких як Т. Космеда, О. Кочерга, Л. Масенко, С. Яценко, Н. Костенко, О. Сербенська та ін. Проте динамічні мовні процеси, які відображаються, безперечно, у журналістських текстах, потребують подальших досліджень, зокрема в ракурсі функціонування оцінної лексики в інформаційних жанрах

Метою нашої розвідки є аналіз мовних засобів експлікації оцінності в інтернет-виданні «Українська правда». Матеріалом слугували тексти новинних повідомлень, аналітичних статей та інтерв'ю, опублікованих на сайті видання.

Результати досліджень. Оцінність у масмедійних текстах виражена через використання експресивної лексики, метафоричних засобів, епітетів, порівнянь, перифраз та інших конструкцій. Як зазначає Т. Космеда, оцінність у журналістиці формується шляхом відбору й інтерпретації фактів, що сприяє створенню суб'єктивної картини реальності [1, с. 45].

Одним із найпоширеніших засобів вираження оцінності в журналістиці є використання емоційно забарвленої лексики. Наприклад, у заголовках новин видання «Українська правда» функціонують слова з виразним оцінним значенням: «*Скандальний указ*», «*Гучна заява*», «*Резонансне розслідування*». Такі одиниці виконують функцію привертання уваги читача та формування певного емоційного сприйняття інформації.

Частотним засобом вираження оцінності є тропи, зокрема метафоризація. Л. Масенко зазначає, що метафора в медіадискурсі не лише естетизує текст, але й виконує маніпулятивну функцію, сприяючи формуванню оцінного ставлення до події чи особи [2, с. 67]. У публікаціях «Української правди» можна знайти численні метафори політичного дискурсу: «*війна компроматів*», «*битва за крісло*», «*економічний шторм*», що створюють яскраві асоціації та посилюють емоційний вплив [5].

Оцінне навантаження мають і порівняння, які використовуються для характеристики політичних діячів або суспільних процесів. Наприклад, у матеріалах досліджуваного видання функціонують такі вислови: «*популізм, як інфекція, швидко поширюється*», «*уряд діє, наче сліпий капітан у штормі*» [5]. Такі конструкції підсилюють експресивність тексту та формують певний образ подій.

Граматичні засоби також слугують вираженню оцінності. Використання риторичних запитань («*Чи можна довіряти новим обіцянкам уряду?*»), інверсії («*Безпрецедентне рішення ухвалили сьогодні у парламенті*») та повторів («*Ця ситуація – криза, що потребує негайних рішень, негайних змін, негайних дій*» [6]) сприяють емоційному забарвленню висловлювання та впливу на читацьке сприйняття.

Особливу роль у формуванні оцінного значення відіграє використання перифраз, які замінюють нейтральні слова більш експресивними та образними конструкціями. Наприклад, замість прямого іменування політичного діяча у медіатекстах часто вживаються словосполучення на зразок «*глава держави*», «*очільник уряду*», «*лідер опозиції*», що не лише додає варіативності, а й закладає певну інтерпретацію ролі особи в суспільному житті. Водночас негативно

забарвлені перифрази можуть використовуватися як засіб прихованої критики, наприклад, «*архітектор корупційних схем*» чи «*режисер політичного хаосу*» [6].

Оцінні характеристики в журналістському дискурсі формуються і через використання гіперболізації – емоційних перебільшень. У новинних заголовках нерідко зустрічаються вирази на кшталт «*епохальне рішення*», «*катастрофічні наслідки*», «*революційні зміни*», що мають на меті посилити ефект сприйняття інформації. Подібні мовні конструкції можуть спонукати аудиторію до певного емоційного реагування, навіть якщо реальний зміст подій не відповідає заявленій емоційній інтенсивності. Як зазначає О. Сербенська, така стратегія є типовою для сучасних масмедіа, що працюють у конкурентному інформаційному середовищі [3, с. 81].

Важливим фактором, що впливає на оцінне забарвлення текстів, є контекстуальна подача інформації. Наприклад, одна і та ж подія може набувати різного значення залежно від того, з якими деталями вона подається, які цитати використовуються, який емоційний фон створюється за допомогою додаткових пояснень. Зокрема, негативна оцінка часто посилюється через підбір лексики з певною конотацією: «*затягування реформ*» (замість «*тривалий процес реформування*»), «*жорстке придушення протестів*» (замість «*дії правоохоронців*») [5]. Такі мовні конструкції визначають кут зору, з якого читач сприймає інформацію.

Інший аспект вираження оцінності в журналістському дискурсі – використання цитування як засобу опосередкованої оцінки. Наведення слів політиків, експертів або очевидців подій може мати як нейтральний характер, так і сприяти формуванню прихованого емоційного ставлення. Наприклад, якщо журналіст обирає цитати, які містять різко негативні або позитивні характеристики, це впливає на загальний тон матеріалу. Як зазначає Т. Шевченко, цитування є важливим інструментом маніпулятивного впливу, оскільки дозволяє подати суб'єктивну оцінку як нібито об'єктивний факт [4, с. 102].

Аналіз сучасного медійного дискурсу також свідчить про активне використання іронії та сарказму як засобів прихованої оцінки. Особливо це характерно для політичних публікацій, де іронічне висловлювання може слугувати способом критики або висміювання певних осіб чи явищ. Наприклад, у заголовках або аналітичних матеріалах можна знайти вислови на кшталт «*грандіозний прорив економіки – чергове підвищення цін*» або «*видатні досягнення влади – новий виток інфляції*» [6]. Подібні мовні прийоми виконують не лише функцію оцінювання, а й залучення читача до активного осмислення контексту інформації.

Висновки. Аналіз текстів «Української правди» свідчить про активне використання мовних засобів оцінності для впливу на читацьку аудиторію. Найпоширенішими є експресивна лексика, метафори, порівняння, риторичні синтаксичні конструкції. Формування оцінності в сучасному медійному дискурсі відбувається через поєднання цих засобів, що забезпечує ефективність комунікації та впливовість журналістського матеріалу. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на порівняння мовних засобів оцінності в різних жанрах журналістики або аналіз їхнього впливу на аудиторію.

Список використаної літератури:

1. Космеда Т. А. Функції оцінності у сучасному медійному дискурсі. *Українська мова і сучасність*. 2020. Вип. 3. С. 43–58.
2. Масенко Л. Т. Мова і політика: соціолінгвістичний аспект. Київ: Довіра, 2015. 312 с.
3. Сербенська О. А. Маніпулятивні технології в сучасних медіа. Львів: Літопис, 2018. 256 с.
4. Шевченко Т. Медіадискурс як засіб формування суспільної думки. Київ: Основи, 2019. 312 с.
5. Железняк Я. Чи може парламент відновити декларування майна державних службовців: успіхи України у співпраці з МФО. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/07/25/7412813/> (дата звернення: 29.03.2025)
6. Фішер Й. Ердоган повертається з холоду. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/07/25/7412833/> (дата звернення: 29.03.2025)

Андрій Вальчак,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Нестайко Ірина Миколаївна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

Трактувати мисленнєві процеси, або ж думання, можна з точки зору безлічі наук (фізіологія, психологія, психіатрія, історія, соціологія, політологія, кібернетика, філософія) або ж різних поглядів (віра, передбачення, судження, припущення, переконання). Кожне з них передбачає, що його продукт не є чимось відомим, а формується поступово. «Утворюється коло взаємно сполучених визначень: мислення - це продукт мозку, а мозок - це матеріальний носій мислення» [2]. Обговорюване нами явище зумовлене діяльністю головного органу нервової

системи, спрямоване на вирішення заданої проблеми, приводячи у дію ресурси і потенціал власно виробленого продукту розумової діяльності – інтелекту. Цілі, що викликають потребу розв'язання задач, можуть бути спровоковані внутрішніми і зовнішніми чинниками. Звідси: «Thinking is the systematic transformation of mental representations of knowledge to characterize *actual* or *possible* states of the world, often in service of goals. – Мислення є систематичним перетворенням психічних інтерпретацій/уявлень/тлумачень знання, що характеризують *дійсні* або *можливі* стани світу, часто заради досягнення мети» [1].

Визначення «креативне мислення» складається із двох лексем – «креатив» і «мислення». Друге ми вже розібрали і витлумачили у попередньому підрозділі. Зупинімось на першому. «Креатив» має англійське походження, українським синонімом-відповідником є «творчість». Провівши поверхневу дослідницьку роботу, можна висунути твердження, що стереотипно вона є явищем дихотомічним. Одною зі складових є *оригінальність*. Словесна еквілібристика нагородить цей термін такими ярликами, як «незвичайність», «новітність», «унікальність». Проте із формою походження (з англ. *origin*) має синтезуватись зміст. Тому другою складовою є *ефективність*. Оригінальність у чистому вигляді буває безглуздою, натомість має бути такою, що сама ставши продуктом мисленнєвих операцій (в ході знайомства з необмеженими масивами інформації з різних галузей життя і знань), здатна бути продуктивним подразником для адресата, тобто бути корисною на виході.

Тож, виходячи із цих двох факторів, розвиваємо думку про різні рівні креативності:

- *креативність на рівні невмілості* [3]: нагадує неусвідомлену оригінальність без ефективності – попри те, що суб'єкт намагається відтворити умовний об'єкт візуально сприйнятним алгоритмом дій, через незнання правил/умов/законів його творення йому вдається зробити копію, репродукцію, відмінну від первинної, якісно нову, однак гіршу.

- *креативність на рівні умінь* [3]: стає логічним продовженням попередньої – регулярні спроби відтворення вводять суб'єкт в усвідомлений процес навчання, з практичним наслідуванням починає поєднуватись теоретичне підковування, опановуються взірці творення. Тепер умовний об'єкт не сліпо відтворюється, а репродукується згідно канонів ремесла, з якого походить. Важливими рушіями цього процесу є спостереження і певна концентрація на предметі вивчення та вдалий вибір наставника, який професійно провадитиме його,

допомагатиме з клопіткою порівняльною й аналітичною працею, засвоєнням і реалізацією навичок.

- *власне креативність*: є ризик, що суб'єкт не зможе покинути становища «учня» і стане звичайнісіньким апологетом й епігоном свого учителя. Навчальний процес має сприяти різнобічному становленню особистості, а не заганяти її у рамки, гальмуючи новації, і якщо цього не відбувається, то вступає у силу психологічна міць індивіда, яка проявляється у сміливості відкинути встановлений догмат.

Тож оглядаючи психологічну типологію мислення [2] стверджуємо, що креативність займає свою нішу у кожній з форм: спершу вона проявляється емпірично, досвід засвоюється лише дією; далі йде перехід до неабстрагованого теоретичного моделювання можливих результатів праксису – тобто буквально уявляння, що конкретно дія принесе у конкретний момент її виконання; і остаточно відокремлене від дійсності мислення, яке у своїх припущеннях, створюючи нове, намагається знайти і відтворити зв'язки із нею. Власне назва останньої – абстрактно-креативне – і містить у собі елемент нашого вивчення.

Креативне мислення — це той тип мислення, який може виходити за рамки. Воно винахідливе, здатне до фантазування та включає генерування нових ідей. По суті, є творчим, спонтанним і не має оцінки. Вбирає в себе багатопланове і вільне міркування, порушення правил, піддання суджень сумнівам та стрибки уяви. І замість того, щоб характеризуватися логікою чи зверненням до аргументів, значною мірою покладається на інтуїцію та несвідомі процеси.

Одним із найефективніших способів розвитку креативності є залучення учнів до творчого письма. Завдання на створення власних історій, казок, віршів чи діалогів стимулюють уяву та мовлення. Особливо захоплюють учнів формати, де потрібно змінити кінець відомої історії або написати текст від імені вигаданого персонажа — скажімо, листа від Вавельського дракона або щоденник Казімежа Великого. У таких завданнях учні не лише тренують лексику й граматику, а й розвивають навички сторітелінгу та емпатії.

Ще одним інструментом розвитку креативного мислення є візуальні вправи. Створення коміксів, колажів, мемів або ілюстрацій до вивчених текстів відкриває інший вимір роботи з мовою. Учень починає мислити не лише словами, а й образами, що сприяє асоціативному мисленню. Такі форми роботи особливо ефективні для візуалів і допомагають краще запам'ятовувати матеріал.

Варто згадати і про рольові ігри та театральні імпровізації, які надзвичайно ефективні для розвитку мовлення та креативності. Уявіть урок, де учні ставлять

сценку «Інтерв'ю з Адамом Міцкевичем» або інсценізують суперечку між двома героями з різних літературних творів. У таких вправах учень не лише вчиться висловлювати думки польською, а й розвиває здатність мислити в різних контекстах, ставити себе на місце іншого.

Не менш важливими є ігри на асоціації, наприклад, створення історій із випадкових слів чи опис об'єкта, не називаючи його (гра «Tabu»). Такі вправи активізують мовлення, сприяють гнучкому мисленню й навчають знаходити кілька шляхів для висловлення однієї думки.

Креативне мислення також можна розвивати через глибоку інтерпретацію мистецьких творів. Наприклад, після прочитання вірша польського автора можна запропонувати учням переписати його у формі сучасної пісні або створити візуальне зображення емоцій, які він викликає. Це допомагає учням не лише краще зрозуміти текст, а й висловити своє бачення світу через мову.

Отже, розвиток креативного мислення на уроках польської мови — це не лише можливість зробити заняття цікавішими, а й стратегія формування сучасної особистості. Учні, які вміють мислити нестандартно, сміливо висловлювати свої ідеї та бачити мову як інструмент самовираження, мають більше шансів бути успішними у майбутньому. Щоб креативність на уроці не залишалася лише епізодом, учитель має цілеспрямовано створювати середовище, де учні відчують себе вільними від страху помилитися та мають простір для експериментів. Насамперед це атмосфера психологічної безпеки, де кожна ідея сприймається з повагою, а не висміюється. Учень повинен знати, що його нестандартна відповідь — не "неправильна", а "інша" і може бути навіть ціннішою.

Також важливо, щоб педагог сам подавав приклад відкритості до нового, демонстрував цікавість до креативних ідей учнів, не боявся імпровізувати на уроці. Завдяки цьому формується довіра, яка сприяє активній взаємодії. Крім того, викладач має інтегрувати творчі завдання системно, а не як "перерву від граматики". Якщо учні бачать, що креативність — це повноцінна частина навчання, вони починають сприймати її серйозно, розвивати власні ідеї та вкладати більше зусиль.

Слід не забувати про варіативні завдання, де кожен може обрати форму, в якій йому зручно виразитися: хтось малює, інший — пише, третій — говорить. Це дає змогу враховувати різні типи мислення та навчальних стилів.

Зрештою, учитель виступає модератором творчого процесу, який спрямовує, підтримує, надихає і водночас не обмежує. Саме в такому середовищі учні не бояться бути собою, і саме там народжується справжнє креативне мислення.

Список літератури

1. Holyoak, K.J., & Morrison, R.G. (in press). Thinking and reasoning: A reader's guide. In K.J. Holyoak & R.G. Morrison (Eds.), Oxford Handbook of Thinking and Reasoning. New York: Oxford University Press.
2. Павленко В. В. Особливості розвитку креативного мислення школярів // Креативна педагогіка. Наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця, 2015. – Вип. 10. – С. 103-109.
3. Як виховати креативну особистість [Текст] / Г. Беленька // Дошкільне виховання. – 2023. – N 3. – С. 3-6.

Ольга Ванюсів,

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор,
Лановик Мар'яна Богданівна

ОСМИСЛЕННЯ ТЕМИ ВІЙНИ У НАРОДНІЙ ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Війна – страшне явище у будь-які часи, це завжди трагедія. Кожен народ проживає болючий досвід по-своєму, проте війна завжди неодмінно знаходить відгомін у народній творчості. Зважаючи на сучасний контекст життя українського народу, знову стала актуальною тема воєнного фольклору. Оскільки фольклор відображає усі аспекти народного життя, він є одним із засобів збереження пам'яті про історичні події, зокрема війну. Фольклор виразно передає народні переживання, настрої, страждання, проблеми, викликані війною, а отже він є частиною не тільки історичної пам'яті, а ще й колективної національної свідомості. Як показує історичний і теперішній досвід української нації, у час війни народ з особливим натхненням і трепетом розвиває власну культуру, що стосується й народної поетичної творчості в тому числі. Вона стає «голосом народу», який прагне бути і жити у всіх можливих видах, формах, проявах. Воєнна тематика у фольклорі далеко не нова, особливо для українців, оскільки наша країна споконвічно живе в боротьбі.

Наприкінці ХІХ століття Україна перебувала в нелегкому становищі: наша держава була поділена між Австро-Угорською та російською імперіями. На той час усі юнаки, що жили на підконтрольній Австро-Угорщині території, повинні були проходити службу в цісарській армії. Тема мобілізації була досить актуальною для українців, що не могло не відобразитись у фольклорі. А вже на початку ХХ століття в життя України увірвалась Перша світова війна. Народна творчість під час війни виринала з новою силою, наче джерело, що пробиває собі шлях з-під землі.

Український фольклор «задокументував» події страшної епохи. Народ вилив свої страждання, викликані війною, у поетичну творчість. Проте, ці матеріали не дійшли б до наших часів, якби не знайшовся завзятий ентузіаст, який їх записував, упорядковував, видруковував та зберігав. Мова йде про Володимира Гнатюка – видатного українського етнографа та фольклориста. Він чудово усвідомлював, що фольклор – фундамент не тільки для української культури, а й для національної ідентичності народу, яку вкрай необхідно зберегти у воєнний час. Тому в спадщині Володимира Гнатюка знаходимо чималий пласт матеріалів на воєнну тематику. Це – історичний нарис «Розвиток народної творчості в час війни», стаття «Війна і народня поезія» та матеріали з фольклорних збірників, які виділені в окремих розділах «Рекрутські та жовнірські пісні», «Історичні пісні», «Військо».

Стаття Володимира Гнатюка «Війна і народня поезія» – це надзвичайно значуща праця, яка постає відображенням подій Першої світової війни та акцентує увагу на її вплив саме на українську культуру. Фольклорист розпочинає її з констатації загальних фактів про нелегкий історичний період: «Велика війна, що ведець ся вже третій рік також на значній частині нашої етнографічної території, потрясла міліонами нашого народу. Се потрясенє таке сильне, що його наслідки будуть відчувати на собі ще наші внуки. І не диво. Немаж родини, що не була би безпосередно діткнена війною. Аджеж наш нарід вислав міліони своїх синів до бою, що стоять по обох боках боєвої лінії та нищучи ворогів, нищать і самі себе безпощадно. Сотки тисяч борців, висланих нашим народом, наложило вже буйною головою» [1, с. 68]. Саме такий фактологічний виклад є «документом епохи», який відображає реальний стан українців у період Першої світової війни. Ця стаття посідає вагомe місце в історичному та культурному контекстах, вона є важливим матеріалом в українській фольклористиці.

Основна мета статті «Війна і народня поезія» – змотивувати людей записувати якомога більше народної поетичної творчості, яка виникла у воєнний час. Яремко Лілія у своїй статті ««Війна і народня поезія» у візії Володимира Гнатюка»: «Методичні настанови до запису» та інтерпретація текстів» пише: «Володимир Гнатюк просить записувати усі нові, воєнні пісні незалежно від уподобань записувачів. Таким чином, він пропонує фіксувати увесь масив пісенної творчості про війну» [2, с. 64]. Завдяки кропіткій праці етнографа українська фольклористика вийшла на новий рівень. Він не тільки сам збирав і записував фольклорні матеріали, а ще й закликав інших до цієї праці. Володимир Гнатюк значну частину свого життя пропрацював у Науковому товаристві імені Тараса Шевченка і приймав фольклорні матеріали, які люди надсилали поштою на адресу

НТШ. Таким чином йому вдалося поповнити фонди української фольклористики унікальними матеріалами.

Крім того, у своїй статті Володимир Гнатюк наводить різні тексти на воєнну тематику. Зокрема, перший текст – пісня «Мобілізація» про чоловіка, якого мобілізували до цісарської армії, тож він прощається зі своєю сім'єю перед тим, як йти на війну. Важливим рядком у цій пісні є: «Наслідника серби вбили, мус ся з ними бити» [1, с. 71]. Цей фрагмент описує ключову подію, яка стала передумовою початку Першої світової війни. Звідси випливає висновок, що фольклорні матеріали, записані Володимиром Гнатюком, мають вагомий історичний компонент. Ще один важливий текст з цієї статті – це «Битва на Маківці». «Ідуть наші українці з гори на долину, Ідуть з гори на долину тай стали у лаву, Як прогнали москалів, дістали похвалу» [1, с. 75] – у цих рядках знаходимо відображення історичних подій 29 квітня-4 травня 1915-го, коли тривали бої за гору Маківку між Українськими Січовими Стрільцями та російськими військами. Саме ці бої стали найбільш відомими та славетними в історії Легіону УСС. Українська народна поетична творчість зберігає пам'ять про ключові історичні події часів війни. У цьому тексті згадується Олена Степанів: «Товаришка Степанівна з стрільцями бідує, стрільці б'ються на Маківці, вона бандажує» [1, с. 77]. Історичні пісні у записах Володимира Гнатюка не тільки відображають воєнні події, а ще й оспівують звитяги видатних українських борців. Зокрема, постать Олени Степанів є дуже визначною, у інтернет-статті Неля Зінченко пише про неї: «Особливо себе проявила наша героїня в боях за Маківку-гору, що була стратегічною височиною. Битва за неї та перемога австрійських військ зірвали плани російського командування на наступ та змусили його відступати. Нечуваною відвагою тоді відзначилися частини українських Січових Стрільців. Серед них і Олена Степанів, яка за свої вправні дії отримує офіцерське звання хорунжий. Таким чином, Олена стає першою жінкою з офіцерським званням у світі [3]. Зображення подвигу відважної української жінки у статті Володимира Гнатюка є надзвичайно важливим у контексті висвітлення діяльності жінок під час війни та їхнього внеску в боротьбу за українські землі.

Володимир Гнатюк закінчує свою статтю «Війна і народня поезія» так: «Простора збірка воєнних пісень та оповідань буде мати своє особливе значінє, бо вона викаже народні погляди на війну, відносини до неї та її характеристику. Жаден учений не зможе про се звідки інде довідати ся, а знати народню думку про якийсь суспільний прояв у часах загального демократизму – чейже не маловажна річ» [1, с. 85]. Видатний фольклорист у період Першої світової війни продовжував свою

наукову, фольклористичну й етнографічну діяльність, оскільки для Гнатюка наш народ, його погляди, традиції, переживання були архіважливою частиною життя. Його діяльність стала ще більш цінною і значимою у воєнний період. Страждання, викликані війною, народ вилив у народні пісні. А Володимир Гнатюк записував ці пісні, завдяки чому вони збереглися і передались наступним поколінням.

Воєнна тематика представлена у фольклорних збірниках. Зокрема, у збірнику «Українські народні пісні в записах Володимира Гнатюка» [4], яку упорядкував Михайло Яценко, є окремий розділ «Рекрутські та жовнірські пісні». Він містить тексти історичних пісень, які відображають період війни на підконтрольній Австро-Угорщині території України. У пісні «Добре би на війні вояком пановаць» є такі рядки: «На видеті стою, з гармат огня дають, А французькі кулі, як органи грають. Не боюся кулів, жадного призору, Тільки я си бою цісарських докторів. Цісарські доктори велькі ремісніки, Тіло розтинають, як які ржезьнікі» [4, с. 138]. У цих словах відчувається, яким непростим було становище українців у той час. Вояка боїться не французьких куль, а цісарських докторів. Це дуже показово в контексті ставлення імперської армійської системи до українців, які були в складі цісарського війська. Ще один рядок з цієї ж пісні: «Провадять на войну, як пса на ланцюху» [4, с. 138]. Цей рядок є висвітленням абсолютної безвиході та обмеження свободи, права вибору для українців. Серед інших пісень розділу «Рекрутські та жовнірські пісні» особливо виділяється текст «Ой були ми на урльопі». Це цілісний сюжет від імені жовніра, який розповідає свою історію від початку до кінця війни та важке повоєнне становище. Тут і про мобілізацію: «А нас хлопців-легіників в неволю забрали», і про страшні побутові реалії війни: «З дощу вода каламутна, а ми мусим пити, По тижневі й по два тижні хліба не видіти», і про ідейну складову воювання: «Забираємося з льогру, йдем француза бити, Кожний каже: ходім, браття, край свій боронити. Аби наші отці, мами вдома спокій мали, Би ся они до француза в руки не дістали», і про страшне кровопролиття: «Як густий град, такі кулі на нас там летіли, А ми сардинську землю кровйов свойов злили», і про трагічність та неминучу смерть: «Грає банда веселенько, йно би танцювати, Бідний вояк мислить собі: треба умирати» [4, с. 142-150]. Цей текст змістовно розкриває тему Першої світової війни та її вплив на український народ. Закінчується пісня рядками: «А я, бідний жовняр, мусив тую пісню на пам'ять зложити, Аби-сьте мя пам'ятали, доки будем жити» [4, с. 150]. Ці рядки підкреслюють значення історичної пам'яті задля того, щоби проліті ріки крові й знищені життя тисячів українців не були даремними. Більшість текстів пісень з вказаного розділу містять в собі тематику прощання з рідною домівкою, сім'єю, туги за рідним краєм,

висвітлення тяжкої неволі. Всі ці тексти є доказом того, що будь-які імперії – це зло, а найбільша цінність українців – свобода.

Отже, народна поетична творчість кінця XIX – початку XX століття стала відображенням нелегкого минулого в складі колишньої імперії та страшного часу Першої світової війни. Народ зберіг пам'ять про цей історичний період у народних піснях, які кожним рядком і словом передають біль та біди українського народу. Великий внесок у збереження народної творчості зробив Володимир Гнатюк. Саме завдяки йому сьогодні ми багато знаємо про становище українців під час панування Австро-Угорської імперії. У часі війни в українців є важлива місія – збереження історичної пам'яті, яка є основою для утвердження і процвітання української нації.

Список використаної літератури

1. Гнатюк, В.. Війна і народна поезія. *Календарик для українських січових стрільців і жовнірів-українців*, «Український Жіночий Комітет помочи для ранених», Відень (1917), 68-84 с..
2. Яремко, Л. М.. «Війна і народня поезія» у візії Володимира Гнатюка: «Методичні настанови до запису» та інтерпретація текстів. Наративи війни у фольклорних, літературних та медійних текстах: збірник тез міжнародної наукової конференції, 27 квітня 2023 року/ упоряд. О. Лабащук. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (2023), 62-66 с..
3. Зінченко, Н.. [Олена Степанів: галичанка, яка стала першою в світі жінкою-офіцером - Українки](https://ukrainky.com.ua/olena-stepaniv-galychanka-yaka-stala-pershoyu-v-sviti-zhinkoyu-oficzerom/) / Стаття на сайті «УКРАЇНКИ». / / Режим доступу: <https://ukrainky.com.ua/olena-stepaniv-galychanka-yaka-stala-pershoyu-v-sviti-zhinkoyu-oficzerom/>
4. Яценко, М. Т.. Українські народні пісні в записах Володимира Гнатюка, Видавництво «Музична Україна», Київ (1971), 324 с.

Вийванко Юлія,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Свистун Ніна Олександрівна

ТИПИ СЛОВСПОЛУЧЕНЬ ЗА МОРФОЛОГІЧНОЮ ПРИРОДОЮ ОПОРНОГО СЛОВА У ДРАМІ М. МАТІОС «МАМІЙ»

Постановка проблеми. Словосполучення як вагома одиниця синтаксичного рівня відіграє важливу роль у побудові семантичної структури художнього тексту. Драма Марії Матіос «Мамій» вирізняється глибоким емоційним змістом та складною мовною організацією. Різноманітні типи словосполучень допомагають

передати почуття персонажів, створити яскраву картину світу та підкреслити драматизм подій. Їхній аналіз дозволяє точніше зрозуміти стилістичні особливості твору та авторське бачення.

Аналіз досліджень проблеми. Сучасні лінгвістичні дослідження демонструють великий інтерес до комплексного аналізу синтаксичних явищ, зокрема словосполучень. Учені М. Вінтонів, М. Бойко, Н. Комлик, М. Балко, Н. Стаховська висвітлюють граматичний статус словосполучення, сучасні підходи до його визначення та систематизують теоретичні положення синтаксису.

Проза М. Матіос ставала об'єктом дослідження багатьох науковців: А. Вегеш, Г. Гримашевич, О. Івашиної, С. Михиди, О. Застеби та ін.

Мета дослідження – виявити та класифікувати типи словосполучень за морфологічною природою опорного слова у драмі Марії Матіос «Мамі», а також визначити їхню роль у створенні художнього образу та передачі авторського задуму.

Завдання дослідження: проаналізувати типи словосполучень за морфологічним вираженням стрижневих слів у творі М. Матіос «Мамі»; визначити роль різних типів словосполучень у створенні художнього образу.

Виклад основного матеріалу. Словосполучення – це особлива синтаксична та семантична єдність, що формується згідно з усталеними правилами та нормами української мови. Воно складається з двох або більше повнозначних слів, які разом створюють єдине, хоч і розчленоване на окремі лексичні одиниці, найменування предмета, концепції або уявлення [4, с. 11].

Виділяють такі диференційні ознаки словосполучення: кількісний склад (два або більше повнозначних слова), синтаксичний зв'язок (підрядний або сурядний), здатність виражати смислові відношення, непередикативність, граматичне підпорядкування головному слову, конструювання в мовленні, незалежність від структури речення та необмежена сполучуваність у межах лексики [1, с. 149].

У лінгвістиці існує декілька підходів до класифікації словосполучень, одним з яких є класифікація за морфологічною природою головного слова. Цей критерій базується на визначенні того, якою частиною мови виражене стрижнєве слово у словосполученні [2, с. 33]. Наявні класифікації підрядних словосполучень загалом збігаються. Різниця полягає лише в рівні деталізації. Одні дослідники об'єднують усі випадки з головним іменником, прикметником, числівником або займенником у загальну категорію «іменні словосполучення», інші ж розрізняють окремі типи – іменникові, прикметникові, числівникові та займенникові [5, с. 40].

М. Матіос демонструє особливу майстерність у використанні синтаксичних конструкцій, зокрема словосполучень. У драмі «Мамі» авторка використовує такі типи:

- іменникові (субстантивні), де стрижневим словом виступає іменник – *ранкова молитва, небесна кора, бездонний простір, відкритий космос, мої руки-крила, найнебезпечніші запитання, хвороблива фантазія, безсонні марення, загойні слова, останньому видиху, розірвані альвеоли, продірявлене серце, великий жаль, випробувальний день, найважчі часи;*

- прикметникові, дієприкметникові (ад'єктивні), де у ролі стрижневого слова виступає прикметник/дієприкметник – *продірявлене від болю, задерта до неба, солений від сліз, чуйні до плачу, почорніла від ридань;*

- числівникові (нумеральні), де головним словом є числівник – *тридцять секунд, кілька разів, багато свічок, два-три кроки, кілька сходинок, один з нас;*

- займенникові (прономінативні), де головним компонентом у структурі виступає займенник – *жодних подразників, казна-скільки часу, жодних з ознак, кожен з хрестів, стільки брехні, тієї крихти, котрийсь раз, децю нервово;*

- дієслівні (вербальні), у яких стрижневим словом є дієслово – *подумати розумно, втішити себе, чорно побиватися, добивати тугою, вгризатися в голубінь, передати енергію, розізнати темінь, виплакати очі, смакувати чуже, побріхувати поза очі, придобрюватися при зустрічі, вирізати серце, пальцями показувати, не чули радості, повідомити про смерть;*

- прислівникові (адвербіальні), у яких головним словом є прислівник – *зовсім інше, особливо важко, сумно від втрати, високо над хатою* [3].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, дослідження словосполучень з урахуванням того, якою частиною мови є головне слово, виявляє значну структурну варіативність. Це підкреслює багатий морфологічний склад, різноманітні синтаксичні зв'язки та широкий лексичний запас української мови.

Словосполучення у драмі Марії Матіос «Мамі» відіграють важливу роль у створенні емоційної та стилістичної структури тексту. Найбільше представлені іменникові та дієслівні словосполучення, які формують образність і динаміку твору. Менш поширені числівникові та прислівникові конструкції, проте вони є вагомими для уточнення деталей, підкреслення ключових моментів і збагачення тексту точністю та виразністю.

Список використаної літератури

1. Балко М. До питання про основні ознаки словосполучення. *Лінгвістичні студії*. 2011. № 22. С. 145–150.
2. Вінтонів М., Вінтонів Т., Бойко М. Синтаксис сучасної української мови: навчальний посібник. Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2023. 177 с.
3. Матіос М. Мами. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. 288 с.
4. Удовиченко Г. Словосполучення в сучасній українській літературній мові. Київ: Наукова думка, 1968. 228 с.
5. Шульжук К. Синтаксис української мови. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 408 с.

Софія Воронова,

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Палихата Елеонора Ярославівна

ВПЛИВ МЕДІАКОНТЕНТУ НА РОЗВИТОК УСНОМОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Актуальність теми дослідження зумовлена швидким розвитком медіапростору та його глибоким впливом на всі сфери життя сучасної людини, зокрема на освітній процес. В умовах глобалізації та цифровізації, доступ до різноманітного медіаконтенту став невід'ємною частиною повсякденного життя учнів. Особливо важливою є роль медіа у формуванні та розвитку усномовленнєвої компетентності старшокласників, оскільки здатність ефективно й адекватно спілкуватися є однією з основних компонентів сучасної освіти та важливою умовою особистісного розвитку молоді.

Зв'язне усне мовлення – це «таке мовлення, яке може бути повністю зрозуміле на основі його власного предметного змісту. Щоб його зрозуміти, немає потреби спеціально враховувати ту окрему ситуацію, в якій воно виголошується, усе в ньому ясно для іншого з самого контексту мовлення: це контекстне мовлення» [3, с. 106].

Медіаосвіта є важливим компонентом сучасної освіти, який сприяє розвитку навичок критичного сприйняття медіа та використання медіатехнологій у навчальному процесі. На уроках української мови медіаосвіта дозволяє учням не тільки вдосконалювати мовні навички, але й активно формувати зв'язне мовлення через аналіз і створення медіаконтенту.

Проблемою впровадження медіаосвіти займалися такі закордонні науковці, як: Р. К'юбі (Сполучені Штати Америки), М. Маклюен (Канада), С. фон Файлітзен (Швеція). А також українські вчені: В. Іванов, О. Барішполець, А. Литвин, О. Волошенюк та інші.

Британський науковець, теоретик сучасної медіаосвіти Л. Мастерман висвітлив такі причини актуальності медіаосвіти:

1. Високий рівень споживання медіа та насиченість сучасного суспільства їхніми продуктами.
2. Ідеологічна важливість медіа та їхній вплив на свідомість аудиторії.
3. Швидке зростання кількості медійної інформації, посилення механізмів керування нею та розповсюдження.
4. Інтенсивність проникнення медіа в основні демократичні процеси.
5. Підвищення значущості візуальної комунікації та інформації в усіх галузях.
6. Необхідність навчання учнів/студентів з орієнтацією на відповідність до майбутніх вимог розвитку суспільства.
7. Зростальні національні та міжнародні процеси приватизації інформації, що пришвидшуються» [2, с. 10]

Усномовленнева компетентність, що охоплює не лише вміння грамотно й логічно висловлювати свої думки, але й навички ведення діалогу, аргументації та критичного мислення, є важливим компонентом загальної мовної культури. Вона визначає здатність вільно спілкуватися та ефективно взаємодіяти з навколишнім світом за допомогою слова. Із цього погляду, медіаконтент – це будь-які форми і засоби передачі інформації (текст, відео, аудіо тощо).

У Державному стандарті загальної освіти поняття «компетентність» трактують як: «інтегровану здатність, що включає сукупність знань, умінь, навичок, досвіду та емоційно-ціннісних ставлень» [1].

Роль медіаконтенту в освіті полягає не тільки у наданні інформації, а й у стимулюванні розвитку критичного мислення, креативності та комунікативних навичок учнів. Медіа забезпечують учнів багатством різноманітних мовних форм, можливістю для практики спілкування в різних контекстах, що сприяє збагаченню словникового запасу та підвищенню рівня мовної грамотності.

Медіаконтентом називають «змістове наповнення друкованого, аудіовізуального, електронного чи конвергентного засобу масової інформації матеріалами у формі тексту, зображення чи звукозапису з метою передачі інформаційних, загальнозначущих, естетично привабливих різножанрових

повідомлень, спрямованих на масову аудиторію»[4, с. 41]. Він може мати різну форму: текстову, аудіо-, відео- чи графічну. А також виконує важливу роль у навчанні та розвитку, зокрема, у процесі вивчення української мови та розвитку зв'язного мовлення. Текстовий медіаконтент – це різноманітні письмові матеріали, що передають інформацію через слово. Це можуть бути новини, статті, блоги, рецензії, есе, наукові роботи тощо. Аудіоконтент – це звукові матеріали, які передають інформацію або розвагу через слух. До цього виду контенту можна віднести: подкасти, аудіозаписи, різні аудіопрограми, а також аудіокниги. Відеоконтент – це інформаційні чи розважальні матеріали у відеоформаті, які можуть поєднувати текст, аудіо та графіку. Прикладами відеоконтенту слугують: спеціальні фільми, відеоуроки, інтерв'ю, відеоподкасти тощо. Графічний контент включає зображення, інфографіку, малюнки та інші візуальні елементи, що допомагають передавати інформацію або ідеї. Також можна виділити інтерактивний контент, до якого належать матеріали, з якими користувач може активно взаємодіяти, виконуючи різні дії або вносячи зміни. Наприклад: онлайн-вправи, квізи, віртуальні екскурсії QR- коди та інші.

Медіаконтент має значний вплив на усномовленнєву компетентність, зокрема на покращення вимови, збагачення словникового запасу та розвиток комунікаційних навичок. Наприклад: прослуховування подкастів, перегляд відео та новин дозволяють учням чути правильну вимову, інтонацію та акценти, що допомагає покращити їхнє мовлення. Медіа також сприяють збагаченню словникового запасу, знайомлячи з новими термінами та фразами, що використовуються в різних контекстах. Крім того, медіаконтент дозволяє учням розвивати комунікаційні навички через практику активного слухання, формулювання аргументів і обговорення актуальних тем. Окрім цього, медіа стимулюють розвиток критичного мислення, навчаючи учнів оцінювати достовірність інформації, виявляти маніпуляції та формувати обґрунтовані висновки. У результаті медіа допомагають не тільки розвивати мовленнєві навички, а й підвищувати здатність до аналізу та конструктивного обговорення.

Медіа як позитивно, так і негативно відображається на усномовленнєвій компетентності школярів. З одного боку, медіа стимулюють мотивацію учнів до вивчення мови та сприяють розвитку мовленнєвої креативності за допомогою різноманітних форматів контенту, що дає можливість експериментувати з усномовленнєвими виразами. З іншого боку, медіа можуть призвести до спрощення мови через часте використання неформальної лексики та граматичних конструкцій.

Зловживання жаргонізмами та сленгом, особливо в соціальних мережах, негативно впливає на рівень мовної культури учнів.

Педагоги та батьки повинні уважно підходити до вибору медіаконтенту для розвитку усного мовлення, обираючи матеріали, які відповідають віковим особливостям учнів і сприяють збагаченню словникового запасу та вдосконаленню вимови. Важливо використовувати якісні відео, подкасти та статті, що містять правильну мову, різноманітні стилі і жанри. Крім того, необхідно забезпечити баланс між медіа та традиційними методами навчання, поєднуючи активне використання медіаконтенту з класичними методами, такими, як читання, писемні справи та живе спілкування, щоб не допустити спрощення мови чи занедбання традиційних мовних навичок.

Отже, медіа має великий вплив на усномовленнєву компетентність старшокласників, сприяє розвитку мовленнєвих навичок завдяки прослуховуванню та перегляду освітнього контенту, новин, інтерв'ю та інших мовних форм. Однак медіа також може поширювати неформальний стиль мовлення, сленг та помилки, що негативно впливає на рівень мовно-мовленнєвої культури учнів.

Перспективи подальших досліджень включають вивчення впливу різних медіаформатів (традиційних ЗМІ, соціальних мереж) на мовленнєву практику учнів, розробку методик для ефективного використання медіа у навчанні, а також аналіз впливу медіа на розвиток міжкультурної комунікації та на мовну грамотність старшокласників.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт початкової освіти: від 21.02.2018 р. Міністерство освіти і науки України. Офіц. вид. Київ: КабМін України, 2018. 37 с.
2. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаграмотність: Підручник для вчителів. Київ: Центр вільної преси, Академія Української преси, 2017. 319 с.
3. Садівничий В. О. Кросмедіа: контент, технології, перспективи: колективна монографія. Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: Кафедра мультимедійних технологій і медіадизайну Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. 234 с.
4. Стельмахович М. Г. Розвиток усного мовлення на уроках української мови в 4–8 класах. Київ: Рад. школа, 1978. 190 с.

Юлія Гавришків,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Бабій Ірина Михайлівна

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У РОМАНІ ЮРІЯ ВИННИЧУКА «НАРЕЧЕНА ВІТРУ»

Постановка проблеми. Фразеологічна система мови є одним із найяскравіших проявів її національної самобутності, адже фразеологічні одиниці (ФО) відображають історичний, соціальний і культурний досвід народу, мають специфічний лексичний склад і неповторну семантику.

«Оскільки основними ознаками фразеологічних одиниць є їх семантична місткість, потужна емоційна експресія, оцінність, фразеологізми посідають помітне місце в художньому мовленні» [1, с. 291], як зазначає І. Бабій.

На сучасному етапі розвитку мовознавства спостерігається посилений інтерес до вивчення функціонування фразеологічних одиниць у творах художньої літератури, що зумовлено їхнім стилістичним потенціалом та впливом на образну структуру тексту. Фразеологізми, що широко використовуються як у класичній, так і в сучасній українській прозі, виступають важливим засобом характеристики персонажів, творення мовної картини світу й формування індивідуального стилю автора.

Актуальність нашого дослідження зумовлена відсутністю наукових розвідок, предметом аналізу яких були б ФО у романі Юрія Винничука «Наречена Вітру».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теорії фразеології зробили такі українські науковці: Л. Авксентьєв, М. Алефіренко, І. Бабій, В. Гавриш, М. Демський, С. Денисенко, В. Кононенко, В. Лавер, О. Пророченко, О. Селіванова, Л. Скрипник, Г. Удовиченко, В. Ужченко, Д. Ужченко та ін. Фундаментальні основи фразеологічних досліджень базуються на працях видатних учених ХІХ і першої половини ХХ ст.: О. Потебні, Ф. де Соссюра, лінгвопсихологічних концепціях В. фон Гумбольдта.

Мета дослідження – розглянути семантику та функціонування фразеологічних одиниць, виокремлених у романі Юрія Винничука «Наречена Вітру».

Для реалізації поставленої мети треба розв'язати такі **завдання**:

- виявити та систематизувати фразеологічні одиниці, що функціонують у романі Юрія Винничука «Наречена Вітру»;
- здійснити семантичну класифікацію зафіксованих фразеологічних одиниць;

• проаналізувати особливості функціонування фразеологізмів у контексті роману, зокрема випадки трансформації та індивідуально-авторського вживання.

Предмет дослідження – фразеологічні одиниці, зафіксовані в романі Юрія Винничука «Наречена Вітру».

Виклад основного матеріалу. Фразеологізми займають особливе місце у мовному середовищі українців, вони знайшли своє відображення як у творах класиків, так і сучасних письменників, проникли у середовище засобів масової інформації та широко використовуються у повсякденному мовленні. Залежно від того, яку ознаку покладено в основу класифікації, виділяють різні класифікаційні схеми фразеологізмів: семантичну, генетичну, функціональну, ідеографічну, експресивно-стилістичну, морфологічну, синтаксичну, структурну тощо [2, с. 134].

Досліджуючи фразеологізми з боку семантики в романі Ю. Винничука «Наречена Вітру», ми опирались на класифікацію А. Грищенка [2, с. 139], при цьому виділяємо такі групи основних найменувань:

1) сільськогосподарські та інші трудові процеси:

- «*вставити палки в колеса*» у значенні «*перешкоджати, заважати кому-небудь у здійсненні чогось*» [3, с. 127]: «... тут важить кожна хвилина, нас почали вчити, як це робити, з'явилися на фронті холодильники для крові, хоча зачучверіле кмс стояло далі на своєму і продовжувало ставити палки в колеса ...» [4, с. 8];

- «*давати раду*»: ФО означає «*справитися з ким-, чим-небудь, навести порядок*»: «... дивувалася я, бо вже давно пишу, як курка лапою, а точніше, як справжній медик, рецепти якого треба розшифровувати, і навіть хитромудрий Штучний Інтелект ледве чи дасть собі раду» [5, с. 60];

2) різні виробництва, ремесла: «*рвати обценьками*» має конотацію *болісного відчуття*, наприклад: «...крає, крає ножами і рве обценьками, і я мушу, мушу викласти цей болісний спогад...» [5, с. 5]; «*попустити віжки*» виражає значення *послаблення вимоги до когось, нагляду за кимось*: «Згодом вони попустили віжки. Газети стали публікувати художні твори, есеї на теми культури й історії» [3, с. 15].

3) театральна-музична діяльність: фразеологізм «*ні звуку*» вживається у значенні «*абсолютної тиші, мовчання*» [4, с. 328]: «...тобто це тоді, коли в тебе вже виробився своєрідний спосіб затуляти рота, щоб не вирвалося ні звуку...» [5, с. 149];

4) військова справа:

- ФО «здавати позиції» означає «*поступатися перед ким-, чим-небудь, не бути наполегливим у чомусь, відступати*» [4, с. 330]: «...коли наші здали свої позиції неподалік розбомбленого на півдні села і почали відступати...» [5, с. 11];

- ФО «летіти кулею» вживається для *позначення швидкого переміщення в просторі*: «...товариши відчинив дверцята, дівчинка кулею влетіла всередину, і авто дало газу» [5, с. 147];

- ФО «скласти зброю» вживається автором із заперечною часткою «не», аби підсилити високість цінностей українського народу: «...ідучи за вами дорогою війни, не забути про щастя і серед хаосу й насильства намагатися зберегти у серці пам'ять про мрійливе море, знайомий пагорб, усмішку дорогого обличчя, щобільше, це наша найкраща зброя, зброя, яку ми ніколи не складемо, бо в той день, коли її втратимо, станемо такими ж мертвими, як і ви» [5, с. 50];

5) народні звичаї та обряди: ФО «правити бал» є трансформованою, адже автор уживає замість лексеми «бал» її діалектний варіант «баль», що увиразнює експресивне забарвлення змісту речення, при цьому зберігаючи семантичне навантаження фразеологізму, — «керувати, господарювати, владарювати тощо»: «Але скажу вам, пане Келлер, що ви потрапили в рай, де покора і меланхолія *правлять баль*» [5, с. 43].

Найчастіше в аналізованому художньому тексті траплялись ФО, в яких домінували органи чи частини тіла людини: «аж у вухах лящить» виражає значення «*того, який сильно діє на слух; дуже голосний, гучний*» [3, с. 24], в даному контексті підсилює емоційну рису головної героїні: «...це я так умію сміятися, аж самій у вухах лящить...» [5, с.112]; «висіти на волосинці» – ФО трансформована шляхом заміщення одного компонента на інший, в даному випадку на лексему «триматись»: «Ми тримаємося на тоненькій волосинці лише завдяки тому, що імператор поки що захопився іншими завоюваннями» [5, с. 27] й означає «*перебувати в невизначеному становищі*» [4, с. 103].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати дослідження підтверджують важливу роль фразеологізмів у художньому тексті, зокрема у творах сучасних українських письменників. Застосування семантичної класифікації А. Грищенка дозволило розподілити виявлені ФО за тематичними групами, серед яких найчастіше зустрічаються фразеологізми, що відображають сільськогосподарські та інші трудові процеси, різні виробництва та ремесла, а також ті, що пов'язані з органами та частинами тіла людини. Перспективи подальших наукових студій вбачаємо в аналізі випадків трансформації

фразеологічних одиниць, зокрема заміну компонентів, що є характерною рисою авторського стилю Юрія Винничука.

Список літератури

1. Бабій І. М. Фраземіка творів Богдана Лепкого: загальнономовна та індивідуально-авторська. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Літературознавство: матеріали міжнародної конференції «Богдан Лепкий у полікультурному дискурсі Європи та Америки»*. Вип. 47. Тернопіль, 2017. С. 290-300.
2. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика : підручник / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко та ін. Київ: Знання, 2010. 270 с.
3. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови. Київ: Освіта, 1998. 224 с.
4. Фразеологічний словник української мови / АН України, Ін-т укр. мови: [уклад.: В. М. Білоноженко та ін., редкол.: Л. С. Паламарчук (голова) та ін.]. Київ: Наук. думка, 1993. Кн. 1 . 1993. 528 с.
5. Юрій Винничук. Наречена Вітру. Роман. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2024. 384 с.

Уляна Галабурда,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник; доктор філологічних наук, професор
Лановик Зоряна Богданівна

АРХЕТИП МАТЕРІ В НОВЕЛІСТИЦІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

У нашій національній традиції здавна формуються питомі образи, окремі з яких стають архетипними. В українському письменстві рівня найбільшого архетипного узагальнення сягнув образ Великої Матері, який, як відомо, є одним із основних архетипів у класифікації К.-Г. Юнга. Архетип Жінки-Матері в українській культурі відіграє надзвичайно важливу роль. «Цей архетип не лише формує ментальні настанови українців, а й становить основу етнічної домінанти українського національного характеру» [2]. Прихід Ольги Кобилянської в українську літературу «інтенсифікував новий материнський дискурс, оскільки поглибив і психологізував сферу материнства, поступово нівелюючи патріархальні стереотипи» [4, с. 133]. У її творчості материнські постаті набувають божественного втілення: «Бог сам не міг бути всюди, і тому сотворив матерів» [3, с. 401]. Найбільше різноманітне архетипне оприявлення вони знайшли у новелах «За готар», «Огрійся, сонце...», «Лісова мати», «Мати Божа», «Віщуни», «Вовчиха» та ін.

К.- Г. Юнг вказував, що «з архетипом Матері пов'язані материнські риси: виявлення уваги та співчуття, магічний авторитет фемінності, мудрість та душевне піднесення, що виходить за межі формальної логіки, будь-який корисний інстинкт або імпульс, все, що називається добром, дає турботу, підтримку та сприяє розвитку» [6, с. 205]. Саме таким є образ Докії з новели «Лісова мати» та жінки із твору «На полях»; Марта з нарису «Огривай, сонце...» постає турботливою, люблячою та вірною жінкою з сильним материнським інстинктом; з'являється материнський персонаж і в новелі «Покора», де є втіленням грації, скромності та ніжності; добра Мати, яка турбується про свою вже дорослу доньку, присутня й у творі «Час»; нерозривний зв'язок матері з дітьми, та важку втрату когось із них, продемонстровано у новелі «Василка».

Варто наголосити, що архетип Матері Ольга Кобилянська зафіксувала в образах різних вікових груп. Виразними архетипними рисами наділені бабусі із новел «Аристократка» та «У св. Івана». Вони є втіленням мудрості, аристократизму, високої душевної організації та міцних моральних принципів. Т. Гундорова називала їх духовними повіреними наступних поколінь.

Особливістю архетипу є амбівалентність його структури: він уміщує в себе позитивні та негативні аспекти і тільки через певні психологічні потрясіння чи травми може кардинально змінитися у протилежний бік. Саме тому архетип Матері може мати й негативну конотацію. Це відбувається, коли мати свідомо чи несвідомо завдає шкоди своїй дитині. Навіть надмірна гіперболізація та присутність материнського образу може «принести фізичну і ментальну шкоду обом» [6]. Такою матір'ю є Зоя Варгер із нарису «Вовчиха», материнство якої «у психоемоційній сфері пов'язане з божевіллям» [1, с. 187]. Задля влади та багатства вона готова знищувати не лише ворогів, а й чоловіка і дітей. Саме через її «звірину» вдачу вона отримала прізвисько «Вовчиха». Т. Гундорова пояснює це її комплексом матері-самиці: «Вовчиця архетипно пов'язана з жінкою, що задля інстинкту самозбереження готова знищити своїх дітей і чоловіка» [1, с. 187]. І хоча відома психологиня К. П. Естес у праці «Жінки, що біжать з вовками» характеризує Матір-вовчицю як найвідданішу, та бачимо, що Ольга Кобилянська наділила свою героїню негативними рисами.

Аналізований архетип знаходить своє втілення не лише в постаті біологічної матері. Він також виявляється в образах Матері-Прародительки, Матері-Природи чи Матері-Землі. В українців споконвічно існував образ рідної землі, ототожнений з материнськими рисами. «Одним з базових складових менталітету українців є архетип Жінки, який і поєднує в собі універсальні образи матері як символу

продовження роду, берегині як символу родинного багаття, миру, спокою, любові і землі як території, яку треба засівати, обробляти і захищати» [5, с. 353]. Цей метафоричний та персоналізований образ України Ольга Кобилянська частково зобразила у нарисі із правдивого життя «Зійшов з розуму». У ньому воїн на межі життя і смерті у гарячковому маренні говорить лише про Україну, висловлюючи любов, патріотизм, глибоку національну гідність і страх за долю своєї Землі. Ольга Кобилянська у короткому нарисі через образ одного персонажа передала усю важливість та споконвічність архетипу Матері-Землі – Батьківщини-України – для нашого народу та його вплив на наш менталітет.

Із приходом християнства змін зазнали і головні національні праобрази, зокрема важливо наголосити на архетипі Матері Божої в українській культурі. «Біблійний архетип Марії як жінки-страдниці залишив певний відбиток на образі жінки в українській ментальності» [5, с. 154].

Письменниця творить образ Небесної Мами у новелах «Мати Божа» та «Віщуні». Мати Божа у цих творах постає духовним провідником для дівчини («Мати Божа») та для Войцеха і його доньки («Віщуні»). Ще одним християнським образом, який тим не менш є втіленням саме архетипу Матері, є постать Магдалени із нарису «За готар». Магдалена – стражденна мати, яка чотирнадцять! разів хоронила своїх дітей. Але після втрати усього (дітей, чоловіка, дому) у неї все ще залишилася лише любов та милосердя не те що до ближнього – до зовсім невідомого чоловіка у біді.

Творчість письменниці багата на різноманітні постаті та характери, що дозволяє виокремити домінантні архетипи і праобрази, які є типовими для національної свідомості українців. Опираючись на працю Карла Густава Юнга та опрацьовуючи твори малого жанру Ольги Кобилянської ми дійшли висновку, що основним для української ментальності є архетип Матері, який знаходить своє втілення в образах Матері Божої та інших біблійних героїнях (Магдалині), біологічних матерях («Лісова мати», «Вовчиха», «Василка»), духовній наставниці – бабусі («У св. Івана», «Аристократка») та Матері-Землі («Зійшов з розуму»).

Список літератури:

1. Гундорова Т. І. *Femina Melancholica: Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської*. Київ: Критика, 2002. 272 с.
2. Кейван І. І. Архетипні структури та формули у творчості західноукраїнських письменниць кінця ХІХ – початку ХХ століття (на матеріалі художньої спадщини Н. Кобринської, О. Кобилянської, Є. Ярошинської): дис. ... канд. філол. наук:

10.01.01 / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ. 2003. 204 с.

3. Кобилянська О. Твори: у 5 т. Київ: Держлітвидав України, 1963. Т. 2. 480 с.

4. Крупка М. Емансипаційні тенденції в українській жіночій прозі кінця ХІХ – початку ХХ століть: дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2004. 240 с.

5. Світлицька В. Р. Жіночі архетипи як важливий складник ментального устрою українців. Південноукраїнські наукові студії: Програма та матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених із міжнародною участю. Одеса. 2023. С. 152-155.

6. Юнг К.-Г. Архетипи колективного несвідомого. Психологічні типи. Вибрані праці з аналітичної психології: Зарубіжна філософія ХХ століття. Київ: Довіра, 1993. 364 с.

Вероніка Герас,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Вербовецька Оксана Степанівна

ШКІЛЬНІ ПРІЗВИСЬКА ЗБАРАЖЧИНИ: МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Однією з важливих проблем сучасної ономастики є дослідження особливостей уживання особових назв у комунікативному процесі, адже саме в ситуації спілкування виникає необхідність і здійснюється звертання до співрозмовника, виявляється одна з основних функцій мови – номінативна, через яку відбувається «маркування» людини в суспільстві. Одними зі специфічних маркерів, що виділяють особистість у соціумі, визначають її як індивідуальну і неповторну, є прізвиська» [2, с.6].

Дослідженню прізвиськ присвячено значну кількість наукових розвідок (В. Охримович, І. Ковалик, П. Чучка, М. Лесюк, Н. Шульська, О. Антонюк, Г. Аркушин та ін.). У них проаналізовано лексичну базу, мотиви номінації, визначено їх словотвірну будову. Але, незважаючи на різнопланові вивчення, питання природи прізвиськ є **актуальним** і на сьогодні.

Об'єктом дослідження виступили шкільні прізвиська Збаражчини, а саме міста Збараж, сіл Залужжя, Старий Збараж, Ліски, Чернихівці, а предметом – їх мотиваційні особливості. Матеріал зібрано шляхом усного опитування та анкетування.

Прізвисько – один із найуніверсальніших способів і засобів номінації особи. На думку ономастів, прізвиська, будучи онімним класом, який не має давньої писемної традиції, є давнішими за прізвища [3, с.110].

Сучасні прізвиська є неофіційними назвами, що «вирізняються своєрідними принципами номінацій, обмеженою сферою вживання, і виконують специфічні функції в мовленні» [1, с. 25]. Найчастіше виникають прізвиська «в невеликих замкнених колективах, де люди постійно спілкуються; там прізвисько виразно мотивоване, воно підказане певною ситуацією» [4, с. 160]. Крім ситуації, це може бути зовнішність, риси характеру, поведінка, звички, мова.

Виникнення прізвиськ завжди мотивоване, значення відоме і носієві, і тим, хто це прізвисько вигадав. Такі назви часто емоційно забарвлені, і через те можуть викликати різні емоції як у носія, так і у номінаторів. Проте з часом конотованість може втрачатися, мотивація стиратися.

Школа є тим місцем, де найактивніше утворюються та використовуються прізвиська, оскільки, як правило, прізвиська функціонують у вузькому колективі, де особи знають один одного, комунікують, а також у колективі, де фігурують однакові іменування, а для організації комунікативного процесу потрібні особливі видільні знаки.

Прізвисько відрізняє людину з усього колективу, не повторюється серед носіїв так часто, як ім'я, може давати характеристику особі. У шкільному середовищі діють свої механізми виникнення прізвиськ. Щоб дослідити їх, було зібрано шкільні прізвиська Збаражчини.

У ході дослідження виявлено, що мотивами виникнення прізвиськ є:

1) Особові імена носіїв. Більшість із них вмотивовані варіантами імен денотатів. Особливістю є те, що у дитячому колективі прізвиська часто творяться шляхом римування: *Карасік* (ім'я *Станіслав*, пор. *Стасік* – *карасік*), *Патрон* (*Андрій*, пор. *Андрон* – *патрон*). Нетрадиційні варіанти імен, які трактуємо як індивідуальні прізвиська, виявлено в основах назв: *Сясько* (*Святослав*), *Миця* (*Марія*, пор. *Марійця* – *Миця*). Можливо, вони є дитячими варіантами особових імен носіїв.

Молодіжні варіанти імен, близькі до жаргонізмів, представлені прізвиськами : *Серий* (*Сергій*), *Назік* (*Назар*) та ін.

2) Прізвища носіїв. У шкільному колективі такий мотив актуальний зважаючи на офіційність сфери спілкування. Вони утворені шляхом структурної чи фонетичної деформації прізвища, або ж викликають асоціації з відповідними

лексемами: *Чічик (Чичота), Турок (Турецький), Кум (Кумчик)*. Так само виявлено прізвиська, пов'язані з дитячою вимовою: *Макаян – Макаран*.

3) Імена по батькові носіїв. Виникли на основі звукових асоціацій: *Радіатор (Радіонович)*.

4) Особові імена та імена по батькові: *Сан Санич (Олександр Олександрович)*.

5) Зовнішні ознаки денотатів. У шкільному середовищі прізвиська цієї групи є найпоширенішими, бо називають особливість носія, яка кидається у вічі при першій же зустрічі. Такі прізвиська характеризують людину за кольором волосся, зростом, вагою, рисами обличчя тощо: *Біла (має біляве волосся), Плінтус (високий), Мацьопка (низька)*.

Особливості окремих частин тіла передають прізвиська, які вирізняють денотата за його зубами, ногами, руками, головою, очима, носом, губами, вухами, бровами та іншими частинами тіла : *Циган (смуглявий), Чебурашка (великі вуха), Бобер (має великі передні зуби)*.

До цієї групи належать і прізвиська, що вказують на фізичні вади денотатів: *Очкарик (ходить в окулярах)*.

Стали мотивами виникнення прізвиськ стиль одягу денотата, примітні речі, які він носив або носить: *Панамка (завжди ходить в капелюсі), Жаба (має зелену куртку)*.

Можна простежити, що прізвиська у цій мотиваційній групі утворюються шляхом прямої, безпосередньої номінації або шляхом метафоризації : *Високий, Малий; Плінтус (високий), Куна (маленька)*.

6) Звички носіїв: *Жуйка (постійно жує), Бублик (постійно їсть бублики), Круасан (полюбляє їсти круасани)*.

7) Особливості мовлення денотатів, що виникли унаслідок дефектів, надмірного вживання деяких слів або фраз : *Шокало (часто вживає слово «шо»), Феська (багато говорить)*.

8) Внутрішні ознаки та особливості поведінки денотатів. Вони передають особливості характеру, рівень інтелектуального розвитку, звички, носіїв. У цій групі прізвиськ найбільшу кількість становлять назви, які вказують на риси характеру найменованих. Так, за розумовими здібностями дітей називають: *Словник (розумний), Штурпак*.

Хобі денотатів передають прізвиська : *Мессі (гарно грає футбол), Співак (гарно співає)*.

У цій групі найбільшу кількість становлять назви, які вказують на риси характеру найменованих, що вирізняють їх на тлі інших осіб: *Вогонь (запальний), Лінтяй, Дикий, Когут (забіяка), Хитрун, Хам*.

8) Ознакою члена сім'ї або родича денотата. Самі носії прізвиська не мають ознак, які мотивують відповідну назву. Наприклад: *Місько (ім'я батька Михайло), Дяк (батько є дяком)*.

9) Життєві ситуації, пов'язані з денотатом. Такі назви передають нетиповість поведінки, особливі випадки, що запам'яталися в мікроколективі: *Лінійка (поламав лінійку в класі математики), Булка (хлопець, у якого впала булка у калюжу)*.

Проведений аналіз мотивів, що послужили утворенню індивідуальних, шкільних прізвиськ, показує, що найчастіше мотивами індивідуальної неофіційної прізвиськової номінації стають характерні особливості особи – зовнішні, внутрішні і мовленнєві. Творення таких іменувань не вимагає якоїсь інформації про денотата: вони виникають як результат поверхневого споглядання чи короткотривалого знайомства з особою. Також поширеними мотивами появи прізвиськ є власні особові назви, переважно ім'я або прізвище денотата. Значно рідше прізвиська виникають на основі мотивів, які вимагають детальної інформації про особу (його походження, родинних стосунків та ін.).

Висновки. Отже, індивідуальні прізвиська – це мотивовані назви, які індивідуалізують і майже завжди характеризують особу, мають емоційне забарвлення, в основному негативне, чим зумовлене переважне вживання їх позаочі. Найпоширенішими є такі мотиви номінації, які не потребують додаткового аналізу і докладання зусиль для вибору назви: зовнішні характеристики денотата або його офіційні іменування (імена та прізвища). Зумовлено це, насамперед, доступністю для номінатора такої інформації про денотата у шкільному колективі.

Список використаної літератури

1. Антонюк О. В. Лексико-семантична група прізвиськ, що вказують на звички, уподобання, вчинки людини (на матеріалі антропонімії Донеччини). *Актуальні питання антропоніміки* / відп. ред. І. В. Єфименко. Київ, 2005. С. 25–30.
2. Антонюк О. В. Прізвисько як елемент комунікативного акту. *Записки з ономастики*: зб. наук. праць. 2015. Вип. 18. С. 6–15.
3. Вербовецька О. С. Неофіційна антропоніміка Тернопільщини : дис. на здобуття наук. ступ. канд. філол. наук.: 10.02.01. Тернопіль, 2016. 366 с.
4. Скорук І. Д. Курсова та дипломна роботи з ономастики: *навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів*. Луцьк: Вежа Друк, 2014. 300 с.

Оксана Дмитришин,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філософії, викладач
Матвеева Наталя Романівна

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ СЛЕНГ В СУЧАСНОМУ ВОЄННОМУ ДИСКУРСІ

Мова є живим організмом, що постійно змінюється під впливом суспільно-політичних, історичних та культурних подій. У контексті російсько-української війни невід’ємною частиною сучасної української мови стали військова термінологія та сленг.

Військовий сленг – це своєрідна ментальна мапа, зроблена зі слів, знаків і відчуттів, що відображає світ війни [2]. Ці мовні одиниці охоплюють все: від конкретної зброї та військових бойових дій до емоцій і спогадів про бої та їхні наслідки. Військові сленгізми живляться глибинними поняттями, як-от: підготовка до бою, плани, озброєння, операції, співпраця, оборона та атака тощо. Нині військова картина світу нерозривно пов’язана з високотехнологічними битвами, віртуальними загрозами та світовими протистояннями, і існує вона як у свідомості окремих військових, так і загалом у військовій сфері.

Вивчення військового сленгу є важливим завданням сучасного мовознавства, оскільки воно дає змогу простежити динаміку мовних змін, з’ясувати механізми творення неологізмів та їх семантичні особливості, а також дослідити вплив війни на розвиток української мови.

Сленг привертає увагу філологів завдяки яскравому емоційно-експресивному забарвленню, лаконічності й образності лексем, здатності постійно змінювати межі, що розділяють його з мовною нормою. Сленг став предметом дослідження таких лінгвістів, як Л. Ставицька, О. Кондратюк, А. Кондратюк, С. Мартос, П. Грабовий, Л. Мацько та інші. У цих працях з’ясовано ключові особливості мовного явища в українському контексті.

Актуальність феномену військового сленгу та постійна поява нових одиниць доводять, що в сучасній лінгвістиці військовий сленг є недостатньо вивченим та, безперечно, потребує детальнішого аналізу. Саме цим зумовлено вибір об’єкта нашого дослідження.

Метою розвідки є аналіз особливостей українського військового сленгу та визначення його ролі в сучасній мовній картині світу.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

- дослідити механізми творення військового сленгу;
- визначити основні джерела його поповнення;
- проаналізувати його функції в комунікації військовослужбовців;
- оцінити вплив військового сленгу на сучасну українську мову.

Військовий сленг постійно розвивається, поповнюючись новими словами та висловами.

Відомо, що український військовий сленг формується з кількох основних джерел:

- запозичення з англійської мови – багато термінів походять з міжнародної військової термінології, наприклад: *дрон* (від англ. *drone*), *еваку* (від *evacuation*);
- метафоризація – вже наявні слова набувають нових значень. Наприклад, *поросята* (снаряди до міномету);
- словоскладання та скорочення – комбінування двох або більше слів: *гідросолдати* (гідро+солдати) де перша частина вказує на значення води.

Військовий сленг виконує низку важливих функцій, які сприяють не лише ефективному спілкуванню між військовослужбовцями, а й відображають соціокультурні та психологічні особливості військового середовища. Його використання є природним у будь-якій армії, адже мова в умовах бойових дій повинна бути максимально лаконічною, зрозумілою та ефективною. В українському контексті військовий сленг також відіграє роль у формуванні національної ідентичності та протидії ворожій пропаганді.

Розглянемо основні функції військового сленгу:

- комунікативна – спрощує і пришвидшує передачу інформації між військовими;
- емоційно-експресивна – допомагає висловлювати почуття, емоції та підтримувати моральний дух.
- культурно-ідентифікаційна – відображає національні особливості, історичні реалії та військовий гумор.

Не можливо оминути те, що значна частина військових термінів і сленгових виразів поступово виходить за межі військового середовища та закріплюється в загальномовному вжитку. Деякі слова стають популярними в засобах масової інформації, соціальних мережах і навіть у повсякденному мовленні цивільних

громадян. Наприклад, такі терміни, як *байрактар*, *бавовна* (вибухи в тилу ворога), *пiксель* набули широкого поширення і стали частиною сучасного українського лексикону.

Отже, з огляду на матеріал дослідження можна зробити висновок, що формування військового сленгу в сучасному воєнному дискурсі відображає поточні реалії у сфері безпеки та оборони, розуміння якого є важливим для всіх учасників воєнного процесу. Це дає змогу забезпечити ефективну комунікацію та реалізацію військових завдань з максимальною точністю та координацією.

Саме ж формування військового сленгу відіграє ключову роль у сприйнятті військових понять та стратегій, в процесі комунікації, а також залежить від багатьох чинників. Військовий сленг є не лише засобом ефективного спілкування між військовими, а й важливим інструментом для розуміння воєнного контексту для цивільного населення. Цей процес відображає сучасні тенденції в розвитку військової технології, тактики та стратегії, а також впливає на сприйняття громадськістю військових подій і конфліктів.

Список літератури

1. Андріянова О. Я. Мовленнєва культура військовослужбовців на сучасному етапі. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки. 2019. Вип. 3. С. 98–107.
2. Лукіянчук Ю. Способи класифікації військових термінів. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”. 2017. Вип. 66. С. 65–67.
3. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.

Богдана Драгуняк,
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»;
Науковий керівник: спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист Дичик Людмила

АВТОМАТИЗОВАНІ ТЕКСТИ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ЛІНГВІСТИКИ В УМОВАХ ШІ

Постановка проблеми дослідження. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) докорінно змінює способи створення, аналізу та обробки текстів. Якщо раніше написання тексту було виключно людською діяльністю, то сьогодні алгоритми генерації природної мови, як-от: GPT-4, BERT, T5 та Claude -

здатні складати тексти, що за структурою, лексичним наповненням та стилістикою нагадують людські.

Автоматизація створення текстів ставить перед лінгвістами низку викликів. Наскільки точними, когерентними й логічно побудованими є автоматизовані тексти? Чи можна відрізнити текст, створений ШІ, від тексту, який написаний людиною? Які особливості характерні для автоматизованих текстів? Чи можна вважати їх рівноцінними людським текстам?

Відповіді на ці питання мають важливе значення для сфери лінгвістики, зокрема для аналізу стилю та граматики текстів, а також для оцінки їхньої правдивості та впливу на суспільство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми. Розвиток мовних моделей та їхній вплив на текстотворення привертає дедалі більше уваги дослідників. Варто відзначити роботу колективу авторів: Йо Доу, Максвелл Форбс, Рік Консел-Кедзьорські, Ноя А. Сміт та Єджін Чой. У своїй статті «Is GPT-3 Text Indistinguishable from Human Text? Scarecrow: A Framework for Scrutinizing Machine Text» вони пропонують нову методологію під назвою «Scarecrow» для детального аналізу текстів, згенерованих моделлю GPT-3 [1].

Ця методологія включає десять категорій помилок, які дозволяють глибоко оцінювати якість машинного тексту. Дослідження виявило, що хоча більші моделі демонструють покращення в деяких аспектах, вони все ще мають труднощі з математичними завданнями та іншими складними концепціями. Ці висновки доводять необхідність подальшого вдосконалення мовних моделей та розробки надійних методів оцінки їхньої продуктивності.

Згідно з дослідженнями, нейромережі демонструють значний прогрес у здатності до генерації текстів, що відповідають різним стилістичним та жанровим особливостям. Водночас науковці зазначають, що моделі мають обмеження: вони можуть створювати тексти, що містять неточності, відтворювати стереотипи та використовувати мовні шаблони, що не завжди є доречними.

Дослідження у сфері стилеметрії та текстового аналізу доводять, що автоматизовані тексти мають певні характерні особливості. Наприклад, моделі часто використовують більш уніфіковану синтаксичну структуру, повторюють шаблонні конструкції та демонструють певні труднощі у створенні глибоких семантичних зв'язків між частинами тексту.

Ці аспекти вимагають подальшого дослідження, адже з поширенням автоматизованих текстів змінюються традиційні підходи до їхнього аналізу, що ставить нові завдання перед сучасною лінгвістикою.

Мета статті – визначити основні виклики, що постають перед лінгвістикою у зв'язку з активним використанням ШІ для створення текстів, запропонувати шляхи адаптації лінгвістичних методів до нових умов.

Завдання дослідження:

1. Визначити характерні особливості автоматизованих текстів.
2. Проаналізувати їхню якість, когерентність та відповідність мовним нормам.
3. Дослідити етичні питання використання автоматизованого текстотворення.
4. Запропонувати підходи до адаптації традиційних лінгвістичних методів для аналізу текстів, створених ШІ.

Виклад основного матеріалу. Автоматизовані тексти мають ряд унікальних особливостей, які відрізняють їх від текстів, написаних людиною. Ці особливості важливо розуміти для розробки нових підходів для їхнього аналізу.

1. Передбачуваність структури та лексичних конструкцій. Лінгвістичні дослідження підтверджують, що автоматизовані тексти мають більший ступінь структурної одноманітності. Наприклад, GPT-моделі часто використовують повторювані граматичні та синтаксичні конструкції, що знижує варіативність тексту. Дослідники відзначають, що ШІ схильний до створення речень середньої довжини з переважанням нейтрального стилю викладу.

2. Відсутність індивідуального авторського стилю. Тексти, створені людиною, часто мають унікальні стилістичні особливості, які відображають характер, освітній рівень та особистість автора. Натомість автоматизовані тексти демонструють усереднений стиль без виразних індивідуальних рис.

3. Використання статистичних мовних моделей. Алгоритми генерації, зокрема GPT-4, працюють за принципом статистичного прогнозування наступного слова в реченні. Це означає, що тексти можуть виглядати логічними на поверхневому рівні, але водночас містити помилки у глибоких смислових зв'язках.

4. Можливість генерації контекстно некоректної або хибної інформації. Дослідження показують, що навіть найбільш сучасні мовні моделі можуть створювати «галюцинації» – логічно побудовані, але фактично неправильні твердження. Це пояснюється тим, що нейромережі не перевіряють правдивість своїх даних, а лише прогнозують найбільш ймовірний варіант тексту.

Одним із важливих питань при використанні автоматизованих текстів є їхня якість та відповідність мовним стандартам.

Когерентність – це логічна зв'язність тексту. Дослідники зазначають, що автоматизовані тексти часто мають проблеми із забезпеченням глобальної когерентності. Наприклад, абзаци можуть бути граматично правильними, але між ними не завжди є чіткий смисловий перехід.

Нейромережі демонструють досить високий рівень граматичної правильності, однак це залежить від мови тексту. Для мов із розвинутою морфологією (наприклад, української) можливі труднощі у правильному відмінюванні слів, узгодженні відмінків та чисел тощо.

Фразеологічні вирази та метафори часто не враховуються мовними моделями належним чином, оскільки вони є особливими для кожної культури та не завжди піддаються алгоритмічному прогнозуванню. Унаслідок цього автоматизовані тексти можуть виглядати надто формальними або механічними.

Проблематика використання ШІ у створенні текстів пов'язана і з питаннями академічної доброчесності. Сучасні дослідження стверджують, що автоматизовані тексти дедалі частіше використовуються у сфері освіти, журналістики, маркетингу, однак їхня правова регуляція залишається нерозв'язаною. Автоматизація текстотворення може сприяти поширенню дезінформації. Нейромережі здатні генерувати неправдиві новини, що становить загрозу для інформаційного простору.

Правове регулювання автоматизованого текстотворення поки що знаходиться на початковому етапі. Важливим питанням залишається відповідальність за зміст текстів, створених нейромережами. Наприклад, якщо алгоритм генерує дискримінаційний або неправдивий контент, хто має нести відповідальність – користувач, розробник чи сам алгоритм?

Висновки та перспективи подальших досліджень. Автоматизовані тексти стають невіддільною частиною сучасного інформаційного простору. Вони мають значний потенціал для оптимізації роботи з текстами, але водночас створюють нові виклики. Головні напрями подальших досліджень: розробка методів автоматичного розпізнавання текстів, створених ШІ; аналіз стилістичних і структурних особливостей таких текстів; впровадження етичних стандартів для використання автоматизованих текстів у різних сферах; інтеграція лінгвістичних досліджень із технологіями NLP для вдосконалення мовних моделей.

Отже, у найближчі роки дослідження автоматизованих текстів залишатиметься актуальним напрямом для лінгвістики. Використання штучного інтелекту для аналізу, створення та редагування текстів відкриває нові

перспективи, але потребує розробки нових підходів, які дозволять враховувати мовні та етичні аспекти цього процесу.

Список літератури

1. Cornell University. Is GPT-3 Text Indistinguishable from Human Text? Scarecrow: A Framework for Scrutinizing Machine Text. URL: https://arxiv.org/abs/2107.01294?utm_source=chatgpt.com (Дата звернення 31.03.2025)
2. Cityhost.ua. Триумф та загрози штучного інтелекту – як нейромережі впливають на наше життя і як вони законодавчо регулюються. URL: <https://cityhost.ua/uk/blog/triumf-ta-zagrozi-shtuchnogo-intelektu-yak-neyromerezhi-vplivayut-na-nashe-zhittya-i-yak-ce-zakonodavcho-regulyu-tsya.html> (Дата звернення 30.03.2025)
3. Freelancehunt.com. Як тексти від ШІ впливають на SEO. Користь чи фільтри від Google? URL: <https://freelancehunt.com/blog/iak-tieksti-vid-shi-vplivaiut-na-seo/> (Дата звернення 31.03.2025)
4. Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 1 липня – 11 серпня 2024 року. Львів –Торунь: Liha-Pres, 2024. 328 с. URL: <https://cuesc.org.ua/images/informlist/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20advanced%20training%20OLA.pdf> (Дата звернення 29.03.2025)

Заплітна Олена,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Лановик Мар'яна Богданівна

ЕСЕЇСТИКА МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО ЯК КЛЮЧ ДО РОЗУМІННЯ ЙОГО АВТОРСЬКОГО ОБРАЗУ

Микола Хвильовий – одна з найяскравіших і водночас найбільш суперечливих постатей української літератури доби «Розстріляного відродження». Його художня й публіцистична спадщина формувалася в атмосфері культурної боротьби за самобутність української літератури в контексті радянської уніфікації. Хоча літературна критика тривалий час зосереджувалася передусім на його прозових творах, саме есеїстика Хвильового постає тим простором, де найповніше проявляється його авторський образ як митця, ідеолога та культурного опонента колоніального мислення. Проблема дослідження цього аспекту його творчості є особливо актуальною сьогодні, коли національно-культурна ідентичність знову потребує глибокого переосмислення.

Творчість М. Хвильового активно досліджували такі українські науковці, як В. Агеєва, Т. Гундорова, Г. Костюк, Ю. Шевельов (Шерех), С. Щупак, та ін. Юрій Шевельов у своїй статті «Про памфлети Миколи Хвильового» окреслив його як ідеолога європеїзації української культури. Тамара Гундорова розглядає публіцистичну творчість митця в контексті постколоніальної критики, наголошуючи на її утопічному, але водночас трагічному характері. Однак комплексний аналіз есеїстики як засобу формування авторського образу залишається недостатньо розробленим.

Метою цієї наукової розвідки є аналіз особливостей есеїстики Миколи Хвильового як ключового інструмента для розуміння його авторського образу.

Дослідження есе перебувають на початковій стадії, тим більше в сучасній Україні, де есеїстика в цілому довгий час взагалі не сприймалася як серйозний літературний, публіцистичний (не кажучи вже про філософський) жанр. У радянський період значно популярнішими у публіцистиці, літературі були такі жанри, як *фейлетон*, *памфлет*, *стаття*, *нарис*, головним завданням яких поставала оцінка тих чи інших фактів з погляду пануючої марксистсько-ленінської ідеології. Однак, згодом, зі зміною державного ладу, змінюється ставлення до есе як до жанру. У пострадянський час, навпаки, есе якнайкраще вписалося в політичний та суспільний контексти в країні, яскраво проявивши свої можливості як виразника ідей гласності, плюралізму, демократії, всього того, що з такою стрімкістю увірвалося в життя українців на зламі тисячоліть.

У науковій літературі існують різні визначення терміна «есе» та міркування про цей жанр. Наведемо деякі з них. «Есе (франц. «*essey*» – досвід, малюнок) – жанр філософської, літературно-критичної, історико-біографічної, публіцистичної прози, який поєднує підкреслено індивідуальну позицію автора з невимушеним, часто парадоксальним викладом, орієнтованим на розмовну мову» [5, с. 241]. З позицій літературознавства та лінгвістики есе – прозовий текст, що «безпосередньо відображає суб'єктивні, екзистенційно забарвлені, автопсихологічні роздуми автора над найбільш актуальними для нього проблемами внутрішнього та соціального життя щодо вільної, найчастіше парадоксальної форми» [3, с. 217].

Широта функцій, які виконуються есе, дозволяє зараховувати до цього жанру будь-які твори з неявно вираженою жанровою приналежністю. З науковою літературою його споріднює тематика, яка поєднує всі об'єкти думки переважно гуманітарних наук: філософії, літературної теорії та критики, естетики, політології, соціології та ін. Цей жанр є одним із найбільш продуктивних у вираженні філософської думки, тобто знання про найбільш загальні сторони світу та людини.

Родоначальником жанру есе вважається французький мислитель М. Монтень. У його книзі «Досліди» (Essais), виданій у 1580 році, вперше був заявлений феномен «я сам», посиленій самоаналіз, «рефлексія, спрямована на розуміння автором у собі загальних універсалій», «зображено» рух думки і процес мислення, підпорядкований «внутрішній» індивідуальній «мелодії», прагнення до чистоти, щирості та природності, створено ефект невибагливого суб'єктивного стилю, безпосередності та спонтанності [3, с. 331].

У виданнях слово есе спочатку перекладалося як «досвід», «проба», «малюнок», «випробування», «нарис». Майже через століття до жанру есе звернувся англійський філософ Ф. Бекон, назвавши свій твір «Essays». Тим часом у XVII-XVIII ст. есе не належало до художньої чи наукової сфер, оскільки в епоху раціоналізму та систем превалювала теза «філософ – це той, хто мислить, а не той, хто пише книги». Тому більша увага приділялася не «процедурам письма й читання» та способам самовираження, а «філософському змісту твору, що в свою чергу зумовило його критерії – змістовну ясність, прозорість, систематичність та закінченість форми» [5, с. 453].

Для Миколи Хвильового жанр «есе» був не лише зручним інструментом полеміки, а насамперед формою інтелектуального маніфесту. В есеях він знаходив найбільш влучний спосіб висловити ті ідеї, які не вмщувалися в рамки художньої прози. Саме тут автор постає не лише як літератор, а як провідник ідеологічного руху, що прагне радикального оновлення української культури, її європеїзації та звільнення від «малоросійської» обмеженості. У своїх полемічних текстах – таких, як «Україна чи Малоросія?», «Апологети писаризму», «Думки проти течії» – публіцист не просто реагує на літературні й політичні події, а формує нову філософію української національної ідентичності.

У есеях, які вдалося опублікувати без суттєвого втручання цензури, М. Хвильовий порушує багато проблемних питань, крізь які червоною ниткою проходять три головні тези:

1) «Кінець малоросійському епігонству і провінційності, українське мистецтво прилучається до світового, і, в першу чергу, до західноєвропейського мистецтва»;

2) «Кінець російської гегемонії на Україні; Росія мусить відійти в свої етнографічні межі; Росія самостійна? – Самостійна. Ну так і Україна самостійна»;

3) «Українське мистецтво має власну велику місію, воно започатковує нове велике культурне коло, що йому Хвильовий дав умовну назву «азіатський ренесанс»».

Центральною для Хвильового була проблема історичного буття України, української культури. Заперечуючи москвофільські тенденції частини тогочасних літераторів, художні здобутки письменника переконливо відобразили прагнення української еліти 1910-1930-х років «європеїзувати» національну культуру, оновити її. Причому орієнтація на Європу мислилася не як політичне протистояння російській культурі; цей рух мав на меті формувати повноцінну українську літературу на ґрунті загальнолюдських художніх надбань, античної та європейської класики зокрема.

В естетиці теоретика ВАПЛІТЕ «Дайош Пролетаріт!» означає українізацію робітничого класу, його прилучення до етнокультури, мови й ментальності «психологічної Європи». У цьому аспекті «дерусифікація робітництва» спрямовується не стільки проти російської культури, скільки проти «російського міщанства», бо він «сатана з тієї ж бочки, що й наш куркуль», звідки походять «недоумки», «хохли», «малоросійщина». Українізація – «єдиний вихід для пролетаріату заволодіти культурним рухом» [7].

«Дайош інтелігенцію!» – це заклик до згуртування навколо Компартії кадрів молоді української інтелігенції, до повернення їй «загубленої у віках фанатичної віри в прекрасне далеке майбутнє» [7]. Причому і тут йдеться про поєднання соціальних і національних ідеалів, коли Хвильовий – письменник втілює комуністичні ідеї «нашої – у віки – революції» у своїй омріяній «Загірній комуні». Отже, інтелігенція виступає у поета «робітничої рані» як суб'єкт культуротворчої діяльності нації, як носій «вітаїзму», якими в Європі були, на думку М. Хвильового, Лютер, Гамлет, Фауст, що заклали її «психологію». В Україні до представників такої інтелігенції речник «Розстріляного відродження» зараховує М. Зерова і всіх неокласиків, що зуміли зберегти дух «академізму» в поєднанні з принципом анархічної конкуренції і чітким ідейно-естетичним оформленням [7].

І нарешті, «Дайош свій власний Розум!» означає орієнтацію новітньої української літератури не на російські традиції, пов'язані з пасивно-страждальним «християнським дуалізмом» і теософією, а на т. зв. «Азіатський ренесанс» в Україні, що поєднує ідеї європейського Відродження з бадьорим і радісним греко-римським мистецтвом. Культурний ренесанс в Україні – це кінець «просвітництва», «малоросійщини», «енківщини», «провінційності», поява модерної, мужньої, вольової культури, спрямованої у світле соціальне й національне майбуття.

Есеїстика Хвильового відзначається низкою характерних стильових ознак: вона емоційно насичена, часто афористична, в ній відчутна внутрішня напруга, що межує з ідеологічною площиною. Митець поєднує логічний аналіз з художньо-

публіцистичною енергією, не уникаючи риторичних питань, викликів, іронії та навіть саркастичної гри з читачем. Його стиль – це стиль полеміста-романтика, який говорить не лише про літературу, а й про націю, її місце у світовій історії та цивілізаційному процесі. У цьому контексті поняття «психологічної Європи», що його Хвильовий упроваджує у свій дискурс, є не стільки географічним, скільки ментальним і культурним вектором руху. Це символ вищого рівня духовного розвитку, до якого має прагнути українська культура.

Важливо, що в есеях Микола Хвильовий створює й утворює свій авторський образ – образ інтелектуала-бунтаря, людини дії, мислителя з гострим критичним поглядом. Його авторська позиція чітко окреслена й безкомпромісна: мистецтво має бути високим, культура – незалежною, а нація – самостійною у своїх ціннісних виборах. Через есеїстику читач бачить Хвильового як митця, що не лише рефлексує, а й веде за собою – через ідеї, через стиль, через особисту відповідальність. Саме в цих текстах найповніше розкривається його трагічна харизма, глибина внутрішньої боротьби між вірою в соціальний ідеал і розчаруванням у реальності радянського режиму.

Не можна ігнорувати вплив літературного процесу того часу на формування ідейного світогляду Хвильового. Українська література 1920-х років переживала період надзвичайної динаміки: утворення нових творчих об'єднань, запеклі естетичні й політичні дискусії (зокрема літературна дискусія 1925-1928 р.), експерименти зі словом і формою. Микола Хвильовий стояв в епіцентрі цих процесів – як учасник, як теоретик і як критик. Його есеї – це літературна відповідь на кризу ідентичності, реакція на тиск з боку тоталітарної ідеології, прагнення втримати простір свободи в умовах, що стрімко звужувалися. Саме тут найчіткіше проступає образ автора-інтелектуала, який думає не лише про форму, а насамперед про сенс, про духовний горизонт нації.

Таким чином, есеїстика Миколи Хвильового постає як ключ до розуміння не лише його літературної творчості, а й його особистості, його життєвої позиції. Це цілісна картина митця, який мислить масштабно. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на міждисциплінарний аналіз есеїстики Хвильового – зокрема в контексті філософії, політичної теорії, компаративістики. Важливим також є вивчення рецепції його публіцистики в сучасному культурному дискурсі.

Список літератури

1. Брюховецький В. Романтик з непоступливою вдачею. Рад. літературознавство. 1989. № 8. С. 25 - 31.

2. Жулинський М. Слово і доля: Микола Хвильовий. Київ. 2006. С. 329 - 336.
3. Карпенко В. О. Основи редакторської майстерності. Теорія, методика, практика: підручник. Київ: Університет «Україна» 2007. 431 с.
4. Ковалів Ю. Літературна дискусія 1925-1928 рр. Київ. 1990. 48 с.
5. Куцевська О. С. Саморедагування Олесем Гончаром публіцистичного твору: модифікація, прагматика, інтерпретація: дис. канд. наук з соц. ком. спец. 27.00.05. Луганськ. 2009. 483 с.
6. Хвильовий М. Апологети писаризму (До проблеми культурної революції). *Синій листопад: Повісті. Оповідання. Новели*. Київ. 1993. С. 297 - 356.
7. Хвильовий М. Україна чи Малоросія? Твори у 2-х т. Т. 2. Київ. 1990. С. 576 - 621.
8. Хвильовий М. Твори у двох томах. Т. 1. Київ: Дніпро. 1990. 650 с.
9. Шейко В. Філософія української національної ідеї та Микола Хвильовий: історико-культурологічний аспект. Київ. 2010. 204 с.
10. Шерех Ю. Третя сторожа: Література. Мистецтво. Ідеології. Київ: Дніпро. 1993. 455 с.

Вікторія Зорій,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Лановик Зоряна Богданівна

НАЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО АВАНГАРДИЗМУ

Український авангардизм є важливою складовою світового мистецького руху початку ХХ століття, але водночас він має унікальні особливості, зумовлені національним контекстом. Його формування та розвиток пов'язані не лише з європейськими художніми впливами, а й із культурними та політичними процесами в Україні. Дослідження національної специфіки українського авангарду дає змогу глибше зрозуміти його внесок у світову культуру та його значення в історії української літератури та мистецтва. **Аналіз** останніх публікацій показує, що тема українського авангардизму активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Серед основних праць варто відзначити дослідження Д. Горбачова, Ю. Барабаша, С.Павличко, а також праці іноземних дослідників, які звертають увагу на унікальність українського авангарду у світовому контексті. Водночас хронологічні межі та особливості цього явища залишаються предметом дискусій, що зумовлює актуальність подальших досліджень.

Мета розглянути національну специфіку українського авангардизму, виявити його ключові особливості та відмінності від європейського авангарду. Основні завдання:

- визначити хронологічні рамки українського авангардизму;
- проаналізувати його основні стильові особливості;
- розглянути найпомітніших представників руху;
- дослідити вплив соціально-політичного контексту на розвиток українського авангардного мистецтва.

Український авангардизм формувався на зламі XIX–XX століть, перебуваючи під впливом модернізму. Визначними представниками авангарду в українському мистецтві стали Давид Бурлюк, Олександр Архипенко, Михайль Семенко, Майк Йогансен та інші. Їхня творчість відзначалася сміливими експериментами з формою, кольором, словом та простором.

Український авангард мав кілька важливих рис. Він поєднував національні мотиви із новітніми мистецькими течіями. У творах українських авангардистів часто присутні мотиви народного мистецтва, етнографічні елементи та традиційні символи. В літературі авангардисти використовували експериментальні віршові форми, рваний ритм, гру зі шрифтом, графікою та текстовою композицією. Соціальні потрясіння, революційні події та культурна політика радянської влади мали значний вплив на розвиток і занепад авангарду в Україні. Спочатку авангардизм підтримувався радянським режимом, однак уже в 1930-ті роки більшість його представників зазнали репресій. Він виник в українському просторі на початку XX століття на тлі загальних соціальних і культурних змін в Європі, відображаючи унікальні риси української національної ідентичності, але водночас інтегруючись у загальносвітові тенденції авангардного мистецтва. «Авангардизм як художній і літературний напрям прагнув руйнувати традиційні форми мистецтва, пропонуючи радикальні нові шляхи самовираження через експериментальні форми і методи» [4,с.58]. В українському контексті цей рух набув особливої значущості як засіб відновлення і формування національної культури. Важливу роль у його становленні відігравали такі фактори, як національне відродження та прагнення до незалежності, які підживлювали творчість багатьох митців. Серед ключових впливів можна виділити творчість європейських модерністів, але українські автори втілювали авангардні ідеї через призму власної національної ідентичності та культурної спадщини.

До того ж важливим аспектом українського авангардизму була його реакція на політичну ситуацію, особливо після Жовтневої революції 1917 року. Цей рух став своєрідним відображенням пошуків нової соціальної реальності та національного самоусвідомлення в умовах політичних репресій і боротьби за самовизначення.

Серед найяскравіших **представників** українського авангарду можна назвати Михайля Семенка, автора, що був одним із засновників українського футуризму. «Його творчість відзначалася експериментальними підходами до форми та змісту, і стала важливою частиною авангардного руху в Україні» [3, с.368]. Інша важлива постать – Майк Йогансен — «Найграйливіший і найменш досліджений письменник цієї епохи», доби «червоного Ренесансу». Бувши, за власним висловом, «поетом, сценаристом, романістом, лінгвістом, новелістом, автором граматик, поетик, словників, численних перекладів із мов усіх народів світу та й загалом людиною різноманітних захоплень...» [2, с. 5]. Йогансен справив незабутнє враження не лише в Ейзенштейна, а й у Шведської королівської академії саме книгою "Подорож ученого доктора Леонардо і його майбутньої коханки прекрасної Альчести у Слобожанську Швайцарію". Один із засновників в Вапліте та автор концепції журналу «Літературний ярмарок».

Український авангардизм багато в чому відрізнявся від зарубіжних зразків. Наприклад, європейські авангардисти часто зосереджувалися на відмові від старих культурних форм і експериментуванні з новими, але їхнє мистецтво мало більш універсалістський характер. Український авангардизм, навпаки, прагнув поєднати новаторство з національними традиціями, використовуючи авангард як спосіб висловити власну культурну ідентичність. Також він більше «зосереджувався на соціальних і політичних аспектах, оскільки для українських авторів питання національного самовизначення і культурної ідентичності було центральним» [4, с.46].

Західні авангардисти, такі як А. Бретон чи П. Елюар, здебільшого працювали в умовах відносної свободи, тоді як українські митці стикалися з численними труднощами через репресії з боку радянської влади. Політичні переслідування, цензура і тиск на культурну сферу значно ускладнювали розвиток українського авангарду, і багато представників цього руху зазнали репресій або були змушені емігрувати.

У **висновку** можемо зазначити, що український авангардизм відзначається унікальним поєднанням новаторських ідей із національною традицією. Його розвиток значною мірою залежав від соціально-політичних умов, що врешті-решт призвело до репресій і забуття багатьох його представників. Сьогодні дослідження українського авангардизму набуває нового значення в контексті національного самоусвідомлення та культурного відродження. Перспективи подальших досліджень полягають у детальнішому аналізі творчості окремих представників

руху, дослідженні їхнього впливу на сучасне мистецтво та розширенні уявлень про український авангард у міжнародному контексті.

Список літератури

1. Горбачов Д. Українські авангардисти як теоретики і публіцисти. Київ: РВА Тріумф. 2005. 384 с.
2. Йогансен М. Вибрані твори . упоряд. Р. Мельників. 2-ге вид., доповнене. Київ. Смолоскип, 2009. 768 с.
3. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ: Либідь, 1999. 368 с.
4. Шалагінов Б. До питання про хронологію авангарду. Літературознавчі студії. 2021. № 55. С. 45–58.

Катерина Зубкова,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник:
Наливайко Марія Ярославівна

ВИКОРИСТАННЯ ТОПОНІМІВ У КРИМІНАЛЬНИХ РОМАНАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ «МЕРТВІ МОДЕЛІ» ТА «НЕ ТВОЄ СОБАЧЕ ДІЛО» МАРТИНА ЯКУБА)

Постановка наукової проблеми. Цінним матеріалом для вивчення авторської манери та розуміння творчого світу письменника є вивчення топонімів у текстах. Вони допомагають читачеві орієнтуватися на місцевості подій твору. За допомогою топонімів та їх груп ми споглядаємо світ головного персонажа, його життя у романах Мартина Якуба «Мертві моделі» та «Не твоє собаче діло».

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми. Проблемам топоніміки присвячені праці Белея О.О, Доценка М.В., Лабінської Г., Титаренка А.А., Цілини М.М. та інш. Інтерес багатьох дослідників спрямований на загальне дослідження топонімії попередніх століть, наприклад таких письменників як Леся Українка, В. Винниченко, Л.Глібов, І. Малкович, тому недооціненими залишаються топоніми художніх творів наших сучасників.

Мета дослідження – комплексний аналіз топонімії кримінальних романів Мартина Якуба, вивчення її функціонального навантаження, особливостей використання топонімів та їх різновидів у романі.

Завдання дослідження – проаналізувати види топонімів наявних у кримінальних романах Мартина Якуба.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження.

Дослідниця Г. П. Лукаш вважає, «що топоніми як засоби реалізації мистецького задуму створюють своє семантичне поле щодо системи дійових осіб. Вони або безпосередньо стосуються життя героя, вказують на координати його місця перебування, або слугують орієнтирами у світлі існування другорядних осіб» [4, с.57]. Серед топонімів, уживаних у творах М. Якуба «Мертві моделі» та «Не твоє собаче діло», виділимо наступні групи: хороніми, астіоніми, ойконіми, гідроніми, інсулоніми, ороніми, урбаноніми, ейконіми.

За словником Д. Бучка «Хороніми – назви великих географічних, економічних, історичних областей, адміністративно-територіальних одиниць поділу країн і самі назви країн». У романах Мартина Якуба наявні такі: «Каліка в *Україні* хоч і громадянин, але поза суспільством.» [8, с.25]. «За квартирою друг попросив приглянути, поки він на два роки у відрядження в *Австралію* поїхав.» [8, с.92]. «Коли *Польщу* захопили німці, Корчак відмовився тікати, бо не хотів покидати дітей на призволяще. [8, с.57]. ««Акорд» був привезений зі *США*, і місцеві кулібіни, ремонтуючи його, вирішили не заморочуватись із подушками безпеки, тому ті, відповідно, не вистрілили» [9, с.16], [8, с.230]. « У квартирі ще жили люди, однак вони переїжджали у *Словаччину* на ПМЖ» [9, с.223]. «Хочеш побачити слона? Їдь в Африку» [9, с.226].

Присутній також хоронім островів: «Не знаю, що це було: інтуїція, професійне чуття чи ще щось, але я був впевнений – вона з якимось «хахалем» зависає десь на віллі на *Карибах*.» [8, с.49]. «Зрадницю-дружину чи бізнеспартнера, який обікрав фірму й дременув на *Kipr?*. [8, с.60]. Кіпр – 1) від лат. *cyprium* – «мідь». Острів славився мідними рудниками; 2) від назви дерева кипарис. [4, с.255].

У кримінальних романах «Мертві моделі» та «Не твоє собаче діло» вагоме місце посідають ойконіми: «власні назви будь-яких населених пунктів – від міста до окремого будинку; ойконіми міського типу називаються астіонімами або «полісонімами», сільського типу – «комонімами»» [2, с.124].

Одним з головних астіонімів у творі є Київ, оскільки тут відбуваються майже усі ключові події: «Я й *Києва* майже особливо не знаю, бо постійно доводилось працювати, або шукати роботу.» [8, с.25], «*Київ* – не місто, а грандіозний будівельний майданчик». [8, с.57]. «У Києві затори часто виникають несподівано.» [8, с.142]. 65, «А це, знаєте, в *Києві* не так просто зробити, а без грошей і взагалі неможливо» [9, с.36].

Також є й полісоніми наприклад: «Як то кажуть, взяв на *Одесу*.» [8, с.15], «У мене син десь твого віку, в *Харкові* живе» [9, с.22], «У чотирнадцятому з позицій за

Нікішиним по нас гатили так, що досі гул у вухах стоїть», «Батьки в *Жашкові*. Та й не зможу я їм сказати про це» [9, с.63]. «Або навіть ні, на парк у *Прин'яті*» [9, с.153]. «Він також заснував і понад тридцять років керував сиротинцем у *Варшаві*.» [8, с.57], «Це Рита в бабусі на *Херсонщині*.» [8, с.74]. «Не такі, звичайно, як Рудольф обіцяв, ні в які *Мілани* її не брали...» [8, с.77]. «І *Мілан, і Париж, і навіть Нью-Йорк* за мене битимуться.» [8, с.152]. «Але *Голівуд* зі своїми фільмами про маніяків постачає їм нові й нові ідеї.» [8, с.212]. «– Це коньяк – чудовий напій з моєї малої батьківщини, міста *Чумбарак*» [9, с.102].

Присутні також комоніми – «власна назва будь-якого сільського поселення(села, селища, хутора)» [5, с.104], що також відіграють роль місць подій, або присутні у спогадах головного персонажа про минуле: «Я заплатив таксисту триста гривень за те, щоб він довіз мене до заправки біля *Глевахи*.» [8, с.207], «Така сама була у мого батька в *Горлівці*» [9, с.24]. «Село *Пухівка...*», «У *Щасливе* Макс приїхав о дев'ятій, хвилин двадцять катався по селу...» [9, с.266]. «Біля села *П'ятихатки* ти зачавив собаку» [9, с. 314].

Велику кількість у романах «Мертві моделі» та «Не твоє собаче діло» займають урбаноніми («власне найменування будь-якого внутрішнього міського топографічного об'єкта»). Адже разом із детективом розслідуєте злочини у різних локаціях, подорожуєте від однієї вулиці до іншої, дізнаєтесь місця перебування жертв тощо. Згідно з А. Білецьким, «урбаноніми є підкласом топонімів і поділяються на годоніми (назви вулиць), агороніми (площі, майдани), міські хороніми (парки, цвинтарі і т. п.), назви споруд.»

Ойкодомоніми – власні імена будівель(будинків, музеїв, палаців, театрів, галерей, магазинів, в'язниць, спортзалів і стадіонів, лазень, лікарень, ресторанів і готелів, а також різних освітніх установ), сюди можна віднести назви станцій метро, вокзалів, аеропортів. «Майже пробігла повз гуртожиток *Києво-Могиланської академії*.» [8, с.9]. «Вона вступала в *Могиланку* на бюджет» [9, с.80]. «... поїхати в Лондон у *Королівський коледж Сент-Мартінс...*» [9, с.83], «До війни я п'ять років працював слідчим у *Калинівському райвідділі* Горлівки.» [8, с.31]. «Я зупинився в парку біля червоного корпусу *Київського університету*.» [8, с.89]. Станція метро: «я жив в обшарпаній однокімнатній хрущовці, звідки до метро «*Чернігівська*» пішки хвилин десять.» [8, с.29], «Я пройшовся пішки до метро «*Контрактова площа*»» [8, с.232]. «... була біля метро «*Золоті ворота*»» [9, с.120]

Велику кількість у творах займають саме годоніми – «назви лінійних об'єктів в місті, селі, в тому числі бульвару, проспекту, вулиці, провулка, проїзду, мосту»

[2, с. 73] «... він може зняти собі офіс хоч на *Хрещатику*» [9, с.54], «Він запаркувався біля ресторану на *Єреванській*» [9, с.99] – вулиця названа в честь вірменського міста Єреван. «Чотирикімнатна на *Рейтарській*» [9, с.124] свою назву вулиця отримала через розташування тут війська рейтарів.

У романах згадано багато вулиць в честь видатних осіб: «Хоч була вже майже північ, припаркованих на вузькій вулиці *Леонтовича* автомобілів не меншало...» [8, с.15]. «Алекс пішов на *Богдана Хмельницького*, зловив першу-ліпшу машину й поїхав додому.» [8, с.23]. «Я живу на *Саксаганського*, 99, квартира 44, - сказав Алекс.» [8, с.42]. «*Тимошенка*, 2К.» [8, с.43]. «Дашкина школа розташована за адресою *Януша Корчака*, 30.» [8, с.56]. «Я покинув машину на узбіччі на *Терещенківській*.» [7, с.90]. «Студія розташовувалась на вулиці *Курській*, 8.» (тепер ця вулиця носить назву генерала Геннадія Воробйова з 2018 року) [8, с.107]. «Бар «Косатка» розташовувався на перехресті вулиць *Олеся Гончара й Великої Житомирської*.» [8, с.148]. «Вулиця *В'ячеслава Литинського*...» [9, с.120]

Варто зазначити, що деякі із згаданих вулиць у творах на сьогодні переіменовані, бо так чи інакше були пов'язані із росією.

Міські хороніми – різновид хороніма адміністративного, вид урбаноніма, власна назва частини території міста, в тому числі району, кварталу. [2, с.188]. У творах присутні історичні місцевості Києва: «Наті так кортіло вирватися з цієї довбаной маршруткі, з клятої *Троєщини*...» [8, с.6]. «– Ви в якому районі? – спитав хлопець. – У *Печерському*, - відповів я.» [8, с.31]. «– на *Оболоні*.» [8, с.43]. «Вона навчалася в десятому класі середньої школи № 163 на *Нивках*.» [8, с.56]. «Ще коли я тільки переїхав до Києва, то, наслухавшись місцевих про унікальність *Подолу*, забрів у якийсь двір, де половина будинків була вже напівзруйнована, а друга половина – напівціла» [9, с.52]. «D. Models зручно розташувалася в триповерховому дореволюційному будинку на *Лук'янівці*.» [8, с.124]. «Були якісь барокові зі завитушками, були строгі, схожі на театр на *Андріївському*.» [8, с.122]. У часи Київської Русі Андріївський узвіз був найкоротшим шляхом з верхнього міста, де перебували Золоті Ворота й Софія Київська в нижнє місто – на Поділ.

Хоронім кладовище: «– Ми ховаємо Риту завтра... *Берковецьке* кладовище...» [8, с.104].

Еклезіоніми – власні імена для позначення місця здійснення обряду, поклоніння релігії (назви церков, каплиць, монастирів, хрестів): «Одягну те синє плаття, зіпрусь на перила й задумливо дивитимусь у бік *Володимирського собору*.» [8, с.8].

Ергоніми (назви організацій, виробничих та суспільних об'єднань – партій, товариств, заводів, навчальних закладів, кінотеатрів, магазинів тощо). «Незважаючи на те, що проводиться багато досліджень, присвячених цьому класу власних назв, ще не вироблено єдиного визначення та єдиної класифікації ергонімів.» [5, с.65-66].

У творі представлені назви ресторанів, барів та кафе: «Вони приїхали в «Авалон» десь о дев'ятій і за три години вже встигли добряче накидатися...» [8, с.11], «Ви знаєте ресторан «Августин» ...?» [8, с.31], «З усіх кафе на Печерську я бував лише в їдальні «Два гуся», куди інколи ходив обідати» [8, с.31]. «Ми приїхали у суши-ресторан «Євразія»». [8, с.59], «- Як почав із «МакДональдсом» працювати, геть носа задер, хоч не підходь, - хмикнув Олександр.» [8, с.108], «Бар «Косатка» розташовувався на перехресті вулиць Олеся Гончара й Великої Житомирської.» [8, с.148]. «Цього разу вони вирішили відвідати кафе «Орангутан»...» [9, с.78]. «... таки погодилася зустрітись і призначила зустріч у кафе «Крафт»» [9, с.107]

Магазинів: «Я вийшов на вулицю, перейшов через дорогу у «Велику кишеню» і поміняв там сто доларів в обміннику.» [8, с.48], «Як дурепа вона простояла в «Будда-барі» вісім годин за стендом...» [8, с.5], «Я кинув машину на тротуарі під домом і пішов у Сільпо». [8, с.164], «Зупинився біля супермаркету «Фора», де було з десятків паркувальних місць» [9, с.65],

Компаній та бізнес-центрів: «- холодний, сексуальний голос дівчини, що записувала ці повідомлення для «Київстар», звучав як знуцання.» [8, с.17]. «Я морозилася як могла, чесне слово, так він запропонував мені надіслати цю книгу «Новою поштою» [8, с.60], «Я працюю в компанії «Флорібус», у нас замовили доставку квітів на ритуал погребіння.» [8, с.103], «D. Models зручно розташувалася в триповерховому дореволюційному будинку на Лук'янівці.» [8, с.124]. «Юридична фірма «Юрисконсульт груп» мала такий список послуг: ...» [9, с.52]. «... про винесене рішення у справі компанії «Житомирські солодоці»...» [9, с.118]. «Справа стосувалася несплати податків компанією ТВО «Сігмал Інвест»» [9, с.118]. «Нова адреса ..., бізнес-центр «Леонардо»» [9, с. 122]. «Після бізнес-центру «Гулівер» затор розсмоктався...» [9, с.303].

Закордонних компаній: «... через моїх перевірених брокерів можна купити акції великих технологічних компаній – Apple, Microsoft, Cisco» [9, с.125]

Корпорацій: «Узяв пристойну коробку цукерок від «Рошену» та шампанське» [9, с.65]

Заводу: «Кріт допоміг мені отримати місце в гуртожитку, де жили працівники заводу «Кузня на Рибальському»». [8, с.230].

Висновки: Аналіз фактичного матеріалу дозволяє констатувати, що: важливу роль у творах відіграють топоніми, бо орієнтують читача в кримінальних романах на місцевості де відбуваються події. Сюди входять назви вулиць, площ, парків, будівель, районів міста та інш. Топоніми, використані у творі, – це реальні місця, пов’язані з конкретними географічними об’єктами. Сюди відносимо Хороніми (*Україна, США, Словаччина, Польща*), ойконіми (*Київ, Глеваха, Харків, Одеса*). Урбаноніми відіграють роль як ідентифікації певного внутрішньоміського об’єкта, так і описову. В романах присутні такі види: ойкодоніми (*Києво-Могилянська академія*), годоніми (*вул. Леонтовича, Богдана Хмельницького, Тимошенка, В’ячеслава Липинського, вул. Рейтарська*), міські хороніми (*Троєщина, на Подолі, на Нивках*), еклезіонім (*Володимирський собор*). Великий пласт у романах «Мертві моделі» та «Не твоє собаче діло» складають ергоніми. Використовуючи їх письменник знайомить читача з назвами ресторанів (*«Авалон», «Августин», «Два Гуся», «Крафт»*), магазинів (*«Велика кишеня», «Сільпо», «Фора»*), Компаній (*«Флорібус», «D. Models», «Київстар», «Юрисконсульт груп»*).

Список використаної літератури

1. Белей О.О. Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств. Ужгород, 1999. 111 с.
2. Бучко Д. Словник української ономастичної термінології. Харків, Ранок-НТ, 2012. 256 с.
3. Доценко М.В. Топонімна містифікація – Ялівець Тараса Прохаська. «Сучасна українська нація: мова, історія, культура». Львів, 2016. С. 340–342.
4. Лабінська Г. Топоніміка. Навч. Посібник. Львів, 2016. 274 с.
5. Житар В. С. Реально-ірреальний онімний простір у творчості Ірени Карпи (мотиваційний аспект) : автореф. магістерська. Чернівці, 2021. С. 65-66 ст.
6. Титаренко А.А. Місце урбанонімів у загальній класифікації онімів. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Кривий ріг, 2013. № 9(2). С.171-180.
[URL:https://core.ac.uk/download/pdf/268531235.pdf](https://core.ac.uk/download/pdf/268531235.pdf)
7. Цілина М.М. Структурна класифікація українських ідеонімів. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Київ, Україна, 2015. 69
8. Якуб М. Мертві моделі. Київ : Смолоскип, 2019. 240 с.
9. Якуб М. Не твоє собаче діло. Харків : Віват, 2021. 368 с.

Вікторія Іваничко,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Нестайко Ірина Миколаївна

ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ НАОЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У контексті підвищення вимог до якості іншомовної підготовки учнів актуальним стає пошук ефективних засобів формування граматичної компетентності. Особливої уваги набуває використання наочності як дидактичного інструменту, що сприяє глибшому розумінню, засвоєнню та закріпленню граматичних знань. Проте існує потреба в уточненні ролі різних видів наочності (зорової, слухової, предметної, віртуальної) у процесі оволодіння граматичними структурами іноземної мови.

Дослідження проблеми відповідає завданням оновлення методик іншомовного навчання у межах реалізації Концепції Нової української школи. Залучення ефективних візуальних і мультимедійних засобів сприяє формуванню стійких граматичних навичок, розвитку когнітивних процесів та підвищенню мотивації учнів до вивчення іноземної мови.

Мета дослідження – проаналізувати педагогічний потенціал різних видів наочності у процесі формування іншомовної граматичної компетентності школярів та визначити умови їх ефективного використання в освітньому процесі.

Завдання дослідження:

- уточнити поняття граматичної компетентності як компонента іншомовної підготовки;
- охарактеризувати види наочності та їхню дидактичну функцію у вивченні граматичного матеріалу;
- визначити етапи формування граматичних навичок із залученням наочних засобів;
- проаналізувати сучасні підходи до використання інтерактивної та віртуальної наочності;
- обґрунтувати доцільність поєднання різних видів наочності для підвищення ефективності навчання граматики іноземної мови.

Відповідно до визначення Міжнародного департаменту стандартів для навчання, поняття компетентності трактується як здатність кваліфіковано виконувати діяльність, завдання або роботу. Це поняття охоплює комплекс знань, навичок та ставлень [11, с.296].

Грамматична компетентність, яка є важливим компонентом іншомовної компетентності, визначається в документах Ради Європи як володіння навичками використання граматичних елементів конкретної мови та вміння ефективно

застосовувати ці знання на практиці. «Граматична компетентність включає здатність розуміти і виражати певний сенс, оформляючи його у вигляді фраз і речень, побудованих за правилами певної мови (на відміну від механічного відтворення завчених зразків)» [9, с.107-108].

Вважаю дотримання цих постанов слухним рішенням, зокрема тому що, граматична компетентність виступає своєрідним фундаментом для ефективної комунікації іноземною мовою, оскільки без правильно сформованих граматичних конструкцій неможливе повноцінне порозуміння між співрозмовниками.

Щодо структурних елементів граматичної компетентності, дослідники дотримуються різних думок. До прикладу, С.Ю Ніколаєва виділяє зв'язки та закономірності взаємодії граматичних явищ і концептів, що реалізуються через них та взаємодію між рідною та іноземною мовами, в процесі якої формуються граматичні відносини, що базуються на взаємодії когнітивного та концептуального світосприйняття різних мовних спільнот [8, с. 54]

В.О. Вишневський виділяє наступні основні компоненти граматичної компетентності: граматична усвідомленість, знання та навички (як репродуктивні, так і рецептивні) [3, с.75].

Формування іншомовної граматичної компетентності може відбуватися двома шляхами: експліцитним (свідомим) або імпліцитним (інтуїтивним) в рамках мовленнєвої комунікації [2, с.72].

У процесі формування граматичної компетентності ключовим елементом є розвиток граматичних навичок через такі етапи:

- ознайомлення з граматичним явищем,
- наслідування – виконання вправ за зразком,
- трансформація граматичного явища,
- продуктивне використання граматичних форм [4, с.21].

Важливою умовою ефективного використання граматичних конструкцій є знання відповідної лексики. Також необхідне повторення раніше вивченого граматичного матеріалу, з яким нове граматичне явище буде взаємодіяти. Для складніших синтаксичних структур особливо важлива зорова опора та наочні засоби [3,с.76]. Тому це вкотре показує важливість застосування та компетентного формування усіх навчальних компетенцій, оскільки кожна з них, так чи інакше, є взаємопов'язаними.

Як результат – на етапі свідомого конструювання зразків з новим граматичним явищем формується первинне вміння. Показником успішного

засвоєння є здатність безпомилково створювати конструкції із застосуванням нової граматичної форми [8, с.75].

Відповідно до словника С. У. Гончаренка, поняття «наочність у навчанні» визначається як «один з основних принципів дидактики, відповідно до якого навчання будується на конкретних образах, що безпосередньо сприймаються учнями» [5, с.224].

У контексті сучасної школи принцип наочності набуває особливого значення, оскільки нинішні діти є представниками так званого «цифрового покоління», яке звикло до швидкого сприйняття візуальної інформації.

Загалом існує розподіл наочності на зорову та слухову. Різні учні мають індивідуальні особливості сприйняття інформації. Одні краще запам'ятовують візуальний матеріал (картинки, схеми і все, що можна побачити), іншим необхідно почути аудіо для ефективного засвоєння нової інформації. Застосування слухової наочності в процесі навчання є важливим для формування мовленнєвих механізмів, оскільки мовлення – це насамперед звукова матерія, яка фіксується письмовим кодом. При оволодінні іноземною мовою слухова наочність тісно пов'язана із зоровою. Зорова наочність може бути представлена у формі тексту, малюнків, фотографій, схем, карт тощо. Деякі засоби, як-от кінофільм, відеофільм, театральна вистава, поєднують у собі слухову і зорову наочність [1, с.110].

І. В. Малафійк підкреслює, що справжнє унаочнення відбувається при вивченні реального предмета. Під час такого навчання учень не лише взаємодіє з об'єктом вивчення та формулює запитання до нього, але й отримує відповіді, що дозволяє йому створювати повне уявлення про даний предмет. Такий спосіб навчання з реальними предметами вивчення забезпечує більш повне отримання інформації, емоцій та наочних відчуттів часу і простору порівняно з використанням малюнків, схем та зображень [7, с.103].

А. А. Романюк у своїй статті виділяє наступні види наочності: предметна, модельна, знакова, віртуальна. За його визначенням, предметна наочність представляє реальні предмети, явища, процеси, які учні можуть побачити безпосередньо. Модельна наочність включає образні, знакові, матеріальні моделі. Знакова наочність охоплює графіки, схеми, формули, діаграми. Віртуальна наочність пов'язана з технічними засобами навчання і може включати віртуальні презентації, ігри, словники, музеї, подорожі [10, с.536].

Розвиток іншомовної освіти займає пріоритетне місце в освітній стратегії України. У документах Нової української школи та Державному стандарті початкової освіти наголошується на важливості розвитку мовної та мовленнєвої

компетентностей, зокрема граматичної, адже ефективне спілкування неможливе без правильного формулювання думок як в усній, так і письмовій формі. [6, с.296].

Наочність виступає ефективним інструментом навчання, який захоплює увагу учнів, робить навчальний процес різноманітнішим та емоційно насиченим. Вона допомагає не тільки опанувати нові правила, але й практично застосовувати здобуті знання. [6, с. 296].

Сучасні дослідники звертають особливу увагу на інноваційні підходи, включаючи розробку різних наочних матеріалів, відеоконтенту, графічних зображень та впровадження технологій віртуальної реальності. Дослідження підтверджують, що наочність позитивно впливає на запам'ятовування та коректне застосування граматичних конструкцій. Сьогодні арсенал наочних засобів значно розширився – від реальних предметів і зображень до відеоматеріалів та спеціалізованого програмного забезпечення, за допомогою яких педагог відтворює елементи реальності. Однак питання використання наочності для формування іншомовної граматичної компетентності у молодших школярів потребує подальшого вивчення. [6, с.296].

Інтеграція наочності у процес формування іншомовних граматичних навичок сприяє не лише якісному засвоєнню програмного матеріалу, але й забезпечує його міцне і довготривале збереження в пам'яті учнів. Свідоме сприйняття граматичного матеріалу покращує розуміння, правильне відтворення та практичне застосування знань в усній і письмовій комунікації з поступовим ускладненням. Це дозволяє молодшим школярам досягти творчого рівня використання граматичних конструкцій не лише на уроках, але й у повсякденному житті. [6, с.299].

Граматична компетентність включає розуміння зв'язків та закономірностей взаємодії граматичних явищ і концептів; взаємовплив рідної та іноземної мов, під час якого формуються граматичні відносини, що відображають взаємодію когнітивного та концептуального світосприйняття різних мовних спільнот. Найсучаснішими формами наочності є різноманітні цифрові платформи для створення інтерактивних мультимедійних презентацій, ресурси з широким спектром навчальних відеоматеріалів та спеціалізовані платформи-тренажери.

Впровадження наочності у процес формування лексичної компетентності школярів не тільки сприяє кращому сприйняттю, розумінню, засвоєнню та закріпленню граматичних знань, але й розвиває увагу, пам'ять, уяву та підвищує мотивацію учнів, що в сукупності забезпечує більш ефективне опанування нового граматичного матеріалу з іноземної мови. [6, с.299].

Список літератури

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Устименко О.М. та ін. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. для студ. класич., пед. і лінгвіст. ун-тів. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Ванівська О.М. Реалізація компетентнісного підходу в процесі викладання іноземної мови у вищій школі. Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2016. Випуск 1 (38). С. 71–75.
3. Вишневський О. І. Методика навчання іноземних мов : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2011. 206 с.
4. Вовк О.І. Формування граматичної компетентності студентів-філологів у процесі оволодіння англійською
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 375
6. Лук'янчук С., Комогорова М. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 68, том 1, 2023
7. Малафійк І.В. Дидактика новітньої школи: Навчальний посібник – К.: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 632 с. Вісник ЛНПУ ім. Т. Шевченка, 2007. № 20 (136). С. 20–24.
8. Ніколаєва С.Ю., С.В. Гапонова та ін. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах у структурно-логічних схемах і таблицях : навчальний посібник / К. : Ленвіт, 2004. 208 с.
9. Ніколаєва С.Ю.. К. : Ленвіт Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. / Науковий редактор укр. видання, 2003. 273 с.
10. Романюк А. А. Використання наочності у навчальному процесі початкової школи. Молодий вчений. 2017. №10(50) с. 536
11. Стратегія реформування освіти в Україні : Рекомендації з освітньої політики. К. : К.І.С., 2003. 296 с.

Вікторія Калинчак,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Гайда Ольга Мирославівна

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАРЕМІЙ У РОМАНІ «КРИНИЧАР» МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ

Паремії - це загальна назва для стійких мовних одиниць, що функціонують у фольклорі та становлять окремий розділ пареміології - науки, яка вивчає прислів'я, приказки, афоризми, примовки, «ділові» вислови, повір'я, прикмети, замовляння, нісенітниця, казкові формули. Паремії являють собою дискурсивні знаки мови, що означають певну стереотипну ситуацію, подію, факт, які є «предметами думки»; узагальнюють властивості й ознаки різних індивідуальних подій та об'єктів,

створюючи глобальний образ цілісного світу, своєрідну схему світобудови. Як і інші мовні знаки, паремії є усталеними в тій чи тій мові артикуляційними звуковими актами, кожен із яких осмислюється носіями мови в постійному зв'язку з якимось класом позамовних явищ і може довільно відтворюватися й комбінуватися з ін. знаками при необхідності позначення відповідних явищ [6, с. 25].

Науковий інтерес до проблем пареміології зростає наприкінці ХХ - початку ХХІ ст. у нашому мовознавстві (Л. Савенкова, Т. Радзієвська, В. Ужченко, Н. Шарманова та ін.), що дає змогу створювати численні фундаментальні наукові праці, робити спроби міжнародних класифікацій паремій, укладати паремійний матеріал у словниках, проводити паремійні паралелі на матеріалі споріднених і неспоріднених мов [6, с. 4].

Пареміологія, яка об'єднує усталені відтворювані, культурно марковані одиниці, перебуває на стику різних наукових дисциплін: лінгвістики, фольклористики, етнопсихології, культурології, когнітології. Подекуди її кваліфікують як маргінальну галузь на межі мовознавства й фольклористики (О. Селіванова) [6, с. 5].

Теоретичні засади української пареміології закладені в працях О. Потебні, який започаткував лінгвістичне вивчення паремій, простежуючи способи перетворення складного поетичного твору (байки) в прислів'я, а також процес виникнення прислів'я як поетичного твору із спостережень за життям, М. Сумцова («Досвід історичного вивчення малоросійських прислів'їв», 1896). Лінгвістичний аналіз паремій мав продовження у працях Л. Скрипник, В. Ужченка, В. Калашника, В. Жайворонка, Ю. Прадіда, О. Селіванової, С. Єрмоленка, І. Голубовської, Ж. Колоїз та ін [4].

У системі жанрів народнопоетичної творчості паремії посідають проміжне становище між одиницями мови і фольклору. Ці сталі вислови - важливий аспект духовного життя народів як комунікативний, ідеологічний та естетичний елемент їх культур. Природна значеннєвість паремій щільно пов'язана із фоновими знаннями носіїв мови, із системою цінностей, моральних устоїв, з культурно-історичними традиціями, що склались у певному соціумі [1, с. 2].

Паремії виконують когнітивну, емоційно-експресивну, естетичну та дидактичну функції. Ми зустрічаємо їх у літературі, публіцистиці, а також часто в усному мовленні. Вони поглиблюють ідею того чи іншого твору, створюють певну афористичність висловлення, а також надають висловам образності, подекуди й переконливості.

Однакові або схожі паремії можуть зустрічатися в різних мовах. Наприклад, вислів «Не все те золото, що блищить» має відповідник у англійській мові «All that glitters is not gold». Паремії відображають універсальні закономірності мислення, але водночас несуть культурно-національне забарвлення [3, с. 23].

Якщо говорити про походження паремій, варто зазначити, що великий пласт походить з народного середовища та спирається на основу емпіричного досвіду, наприклад «як дбаєш, так і маєш». Деякі з паремій мають античне коріння (alea jacta est - жереб кинуто). Також джерелом паремій є Біблія, притчі, літописи (не хлібом єдиним живе людина) тощо. [5, с. 125].

Тепер звернемося до семантики паремій. Вони містять двокомпонентну структуру:

А) денотативний рівень - буквально значення;

Б) конотативний рівень - переносний, фразеологізований зміст.

Наприклад:

Доля - не підкова, її не перекуєш [2, с. 156].

Денотативний рівень: якщо взяти вислів буквально, то він означає, що доля не є матеріальним предметом (як підкова), і тому її неможливо змінити фізичним способом (перекувати). Отже, це вислів про неможливість змінювати щось так само, як змінюють форму металевих предметів у ковальській справі.

Конотативний рівень: вислів передає фаталістичний світогляд, адже людина не може змінити свою долю, як коваль змінює форму металу. Підкова тут не просто метафора, а уособлення ідеї змінності - те, що можна підлаштувати під свої потреби, на відміну від долі, яка не піддається зміні. Вислів може викликати відчуття покірності перед неминучістю або, навпаки, спротиву (адже в українській традиції є також ідея боротьби з долею).

Отже, на конотативному рівні паремія не просто констатує факт, а виражає певний світогляд, філософію життєвої неминучості, підсилену символікою коваля й металу.

Коли мова йде про граматичні особливості паремій, варто зазначити, що паремії здебільшого є повнозначними реченнями (переважно простими або ж складносурядними). Приклади: доля - не підкова, важко зломити її; розсипане борошно не збери в міх; не гнися низько, щоб не думали, що ти впав. Також у пареміях часто використовуються ритміко-синтаксичні конструкції, антитези та паралелізм (як прийшов, так і пішов).

Нещасного, кажуть, змія й на коні вкусить, а в руки не дасться [2, с. 17].

Вираз побудований на протиставленні двох ситуацій:

«нещасного змія вкусить навіть на коні» - акцент на приреченості до невдач;
«а в руки не дасться» - підкреслення непередбачуваності лиха та його вибірковості.

Лексема «змія» тут функціонує не лише в первинному значенні «рептилія», а й у переносному - як символ загрози, нещастя або несподіваного удару долі.

Ця опозиція створює логічну парадоксальність, яка посилює виразність вислову.

Паремії - це складне лінгвістичне явище, що поєднує в собі стійку семантичну структуру, національну специфіку та когнітивну цінність. Вони не лише віддзеркалюють народну мудрість, а й формують мовну картину світу, залишаючись важливими елементами комунікації.

Список літератури

1. Гаврилова А.В. Теоретичні засади вивчення паремій. URL: <https://philology.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/4-1.pdf> (дата звернення: 29.03.2025).
2. Дочинець М.І. Криничар. Мукачево: Карпатська вежа, 2012. 331ст.
3. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки : посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова книга, 2004. 416 с.
4. Енциклопедія Сучасної України: пареміологія. URL: <https://esu.com.ua/article-884673> (дата звернення: 29.03.2025).
5. Заїка, В. С. Паремії як об'єкт лінгвістичного дослідження. Суми: СумДУ, 2020. 193 с.
6. Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М. Українська пареміологія : навч. посіб. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 349 с.

Ангеліна Ключка,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
Кушнір Оксана Василівна

РЕДАКЦІЙНА ПОЛІТИКА ГАЗЕТИ «ВІЛЬНЕ ЖИТТЯ ПЛЮС» В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Всеукраїнська незалежна громадсько-політична газета «Вільне життя плюс» має тривалу історію та належить до найбільш авторитетних медіа Тернопільщини. Сьогодні вона продовжує бути важливим джерелом інформації для мешканців регіону, зберігаючи традиції та адаптуючись до сучасних викликів. Контент видання охоплює широкий спектр тем: новини Тернополя та України, економіку, політику, культуру, освіту, спорт, технології, медицину та інші аспекти суспільного

життя. Також газета приділяє увагу жіночим історіям, господарським порадам та кулінарним рецептам.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну «Вільне життя плюс» відіграє важливу роль у *висвітленні поточних подій як на передовій, так і в тилу*. Видання оперативно подає репортажі з місць бойових дій, друкує інтерв'ю з військовими та медиками. Такі матеріали не лише надають читачеві достовірну інформацію, а й формують людське обличчя війни – показуючи конкретні долі, переживання та силу духу українців (Яблонська У. «Урятував двох побратимів», 05.02.2025; Галич У. «Хроніки війни», 10.01.2025) [2].

Окрім військових тем, газета широко висвітлює *життя переселенців, біженців, родин загиблих захисників*, а також ті проблеми, з якими вони стикаються в нових громадах. Окрему увагу приділено волонтерському руху: читач може дізнатися про активістів, які допомагають армії, плетуть маскувальні сітки, збирають кошти на дрони, готують їжу, забезпечують тил гуманітарною допомогою («Підтримка переселенців. Що буде з виплатами та субсидіями у 2025 році», 15.01.2025; «Відновлення» у 2025 році: пріоритет нададуть переселенцям», 05.02.2025) [2].

Важливо, що публікації мають аналітичний характер – редакція не лише наводить факти, а й пояснює їх контекст: геополітичний, соціальний, гуманітарний. Таким чином, формується цілісна картина війни, не відірвана від повсякденного життя регіону. Газета також намагається уникати сенсаційності чи паніки, що є прикладом відповідальної діяльності медіа в умовах кризи.

Одним із головних аспектів редакційної політики газети «Вільне життя плюс» в умовах російсько-української війни є *підтримка патріотичних настроїв та національних інтересів*. Велика кількість публікацій присвячена військовим, які захищають Україну, їхнім історіям, подвигам та випробуванням. Видання активно висвітлює процеси мобілізації, навчання військових, ситуацію на фронті та реалії служби у війську. Матеріали, що вшановують пам'ять загиблих, відіграють важливу роль у збереженні історичної пам'яті та формуванні суспільного усвідомлення цінності незалежності. Газета також порушує питання реабілітації військових після поранень, психологічної підтримки ветеранів та адаптації захисників до мирного життя після завершення служби («Нова грошова допомога на лікування та техзасоби для військових», 21.02.2025; «Кроки до якісної медичної допомоги», 22.01.2025; рубрики «Місцеве самоврядування», «На варті здоров'я») [2].

З початком повномасштабної війни редакція посилила увагу до тем, пов'язаних із **національною безпекою, суверенітетом і територіальною цілісністю України**. Видання активно висвітлює діяльність українських військових, волонтерських організацій та громадських ініціатив, спрямованих на підтримку ЗСУ та постраждалих від конфлікту (**«Наче кремінь наша єдність»**, 29.01.2025; Щур С. **«Двокімнатну квартиру від Тернополя передали родині, що втратила дім через ворожий дрон»** 21.02.2025) [2].

Окремо варто виділити **протидію ворожій пропаганді та фейковим новинам**, що стало одним із ключових завдань українських медіа, зокрема і газети «Вільне життя плюс». Видання регулярно публікує матеріали про фейки та маніпуляції, поширювані ворогом, пояснюючи механізми їхнього створення та способи розпізнавання. Висвітлення теми інформаційної безпеки допомагає країнам критично оцінювати новини та уникати впливу ворожої пропаганди. Окрім того, знаходимо аналітичні публікації про інформаційну стратегію Росії, методи ведення гібридної війни та необхідність медіаграмотності серед українців (Садовська Г. **«Ще один фронт війни проти України»**, 12.02.2025; Кушнерик О. **«Носив вовк овець – понесуть і вовка»** 05.02.2025) [2].

Газета «Вільне життя плюс» систематично публікує матеріали, спрямовані на **підняття морального духу мешканців краю**, зокрема історії героїзму українських військових, успішні приклади волонтерської діяльності, культурні та спортивні досягнення мешканців регіону. Це сприяє формуванню позитивного настрою громади та її віри в перемогу (Стасюк О. **«Волонтерка «Української команди» Тетяна Комісарчук з Тернополя отримала подяку від 14-го полку»**, 12.02.2025; Галич У. **«Колядували для ЗСУ»**, 15.01.2025) [2].

Ще одним важливим аспектом сучасної діяльності видання є **мобілізаційна функція матеріалів**. У них часто звучать заклики до формування активної громадянської позиції аудиторії, волонтерської активності та допомоги військовим. Регулярно публікуються тексти про гуманітарні ініціативи, збори коштів на потреби армії, допомогу переселенцям. Важливу роль відіграють репортажі про волонтерів Тернопільщини, які координують підтримку фронту, виготовляють необхідне обладнання, шиють одяг чи готують продукти для військових. Газета також надає платформу для розповсюдження інформації про благодійні акції, що дозволяє залучати ширшу аудиторію до підтримки армії та постраждалих від війни (Павлюк В. **«Триває набір до штурмової бригади Нацполіції «Лють»** 21.02.2025; Марчук О. **«Аліменти від держави»**, 03.01.2025) [2].

«Вільне життя плюс» активно *взаємодіє з місцевими органами влади, громадськими та благодійними організаціями* для координації зусиль щодо підтримки військових, переселенців та постраждалих від війни. Газета інформує про ініціативи, спрямовані на покращення соціально-економічної ситуації в регіоні та допомогу тим, хто її потребує [1].

Важливо зазначити, що газета активно *підтримує розвиток локального бізнесу, який працює в умовах війни*. Видання висвітлює історії підприємців, які пристосовують свою діяльність до нових реалій, зокрема, переходять на військове виробництво чи підтримують економіку країни, сплачуючи податки та створюючи робочі місця. Такі матеріали допомагають мотивувати громаду підтримувати місцевого виробника, що є важливим чинником економічної стійкості регіону (Кушнерик О. «Час «ікс» – з 22 січня по 1 березня», 22.01.2025; Адамович Р. «Більшість комунальників бронюють, а фермери – в тривожному очікуванні» 12.02.2025) [2].

Газета «Вільне життя плюс» продовжує працювати в напрямку *збереження традицій та історичної пам'яті*, публікуючи тексти, присвячені історії краю, видатним особистостям та культурним надбанням Тернопільщини. В умовах війни, коли суспільство переживає значне психологічне навантаження, це набуває особливого значення, сприяє збереженню національної ідентичності та вихованню патріотизму серед читачів. Газета систематично публікує матеріали, присвячені історії Тернопільського краю, визначним постатям минулого та сучасності, а також національно-визвольній боротьбі українців. Зокрема, часто згадуються події Другої світової війни, діяльність ОУН–УПА, репресії радянського режиму та подвиги героїв сьогодення – захисників України (Синенька Б. «Нова радість стала», 17.01.2025; Семеняк В. «До перемоги світи, зірко, шлях!» 05.02.2025) [2].

Видання також *підтримує проекти, спрямовані на вшанування пам'яті загиблих воїнів*, встановлення меморіальних дошок, організацію виставок у музеях, шкільні заходи до історичних дат. Особлива увага приділяється регіональній культурі: мові, фольклору, звичаям та святам. У публікаціях наголошується, що збереження і популяризація таких цінностей є важливою складовою інформаційного фронту та духовного опору агресору (« 26 полеглих захисників стали Почесними громадянами Тернополя», 07.03.2025; рубрика «Вісті з громад»; Панасюк Ю. «Біля драмтеатру встановили Алею «Надії» для зниклих захисників», 14.03.2025) [2]. Завдяки таким матеріалам «Вільне життя плюс» виступає як локальний хронометр, який фіксує не лише історичне минуле, а й сучасну історію краю, формуючи покоління з твердим національним стрижнем.

Всеукраїнська незалежна громадсько-політична газета «Вільне життя плюс» – один із лідерів в інформаційному просторі Тернопільщини. Вона не лише слугує джерелом об’єктивної інформації, а й пояснює складні явища, окреслює контекст подій, впливає на ставлення читачів до актуальних проблем, сприяє консолідації громади довкола спільних цінностей. В умовах викликів війни видання є активним учасником суспільних процесів, виконує важливу комунікативну функцію між владою та населенням, формує патріотичні настрої, залучає краян до волонтерства, підтримки армії та допомоги переселенцям, протидіє дезінформації, підтримує локальні ініціативи та мобілізує громадян до активних дій задля перемоги і розбудови України.

Список літератури:

1. Багаторічна співпраця ОЦЗ з газетою «Вільне життя». *Тернопільський обласний центр зайнятості*. URL: <https://ter.dcz.gov.ua/anonspodiya/bagatorichna-spivpracya-ocz-z-gazetoyu-vilne-zhyttya>
2. Вільне життя плюс: всеукраїнська незалежна громадсько-політична газета. URL: <https://vilne.org.ua/>
3. Вільне життя плюс. *Фейсбук*. URL: <https://www.facebook.com/share/14GWqkpQVSR/>

Ангеліна Коваль,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор,
Лановик Мар’яна Богданівна

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ У РОМАНІ ШАРЛОТТИ БРОНТЕ «ДЖЕЙН ЕЙР»

Шарлотта Бронте – авторка одного з перших феміністичних романів, якому вона створила промовисті жіночі персонажі, які заслуговують на увагу. Своєю галереєю різнотипних характерів вона змогла довести, як жінки мислять, що вони відчувають, якими є мрії та переживання. Тому дуже важливим є правильне трактування цих образів, а також їх аналіз.

Вивченням творчості Шарлотти Бронте займалися вчені XIX – кін. XXI ст. Але кожен період історії диктував свої правила. В українському літературознавстві за останні роки з’явилася низка нових публікацій, присвячених осмисленню жіночих образів у романі «Джейн Ейр». Це праці Шестак О., Куцебової А. О., Гордієнко К. О., Попович Є. А., Логіної Д. О., Шептицької Б., Берко К. Г.,

Петренко О. Ю. Кожна інтерпретація важлива тим, що вона по-новому переосмислює жіночі постаті у романі Шарлотти Бронте.

Метою нашої розвідки є дослідити жіночі образи у романі Шарлотти Бронте «Джейн Ейр», проаналізувати та виокремити їх типи крізь призму байронізму, як поширеної тенденції у британській літературі ХІХ ст.

У творенні жіночих образів у романі «Джейн Ейр» простежується вплив Дж. Г. Байрона. Жіночі персонажі у тексті є двох типів: «європейського» та «східного». Схід – це наче щось, не притаманне тогочасній британській жінці, дивне, незбагненне. А європейський тип – це жінки, які мають риси представниць Вікторіанської епохи – красиві, аристократичні. Тому і не дивно, що на тлі таких панночок Джейн виглядала екзотично, і цим привернула увагу містера Рочестера.

Шарлотта Бронте простежує в романі становлення головної героїні як особистості. У тексті постає два періоди її життя: десятирічна Джейн та вісімнадцятирічна молода дівчина. І в кожному з цих періодів постає контраст між різними типами жіночих образів.

Так допитливий, гордий десятирічній Джейн протиставляється тиха, спокійна Гелен Бернс. Спільним для обох подруг є їхнє становище у родині. Джейн відчуває себе самотньою у будинку Рідів, вона не знає нічого про своїх батьків. Поки одна з покоївок не проговорила про її минуле: «Тоді ж я вперше довідалася з покоївчиних слів, що батько мій був бідний священник, що моя мати одружилася з ним проти волі своїх родичів, які вважали цей шлюб нижчим від її гідності, що мій дідусь Рід, страшенно розгніваний непокою дочку, не дав за нею ані шилінга, що через рік після шлюбу батько підхопив висипний тиф, навідуючи бідняків своєї парафії у великому промисловому місті, де на ту пору лютувала ця хвороба, що мати заразилася від нього й вони обоє померли з інтервалом у місяць» [2, с. 45]. Щодо Гелен, то вона втратила маму. Потім батько вдруге одружився, і вона стала чужою у новій сім'ї. Бернс думає, що заважає своєму батькові, тому і перебуває в школі для бідняків. Вона, як і Джейн, відчувається дуже самотньою.

Відмінностей у характерах подруг значно більше. Вони виявляються в різних смаках, у поведінці, в різному ставленні до світу і людей, які їх оточують. Відрізнялися вони і тим, що Гелен була готова стерпіти будь-які муки і страждання, не промовивши і слова. Вона часто цитувала фрагменти зі Святого Письма, а от Джейн не могла змиритися з тим, щоби мовчки терпіти.

Отже, вже змалечку Джейн вирізнялася своєю «екзотичністю» на тлі інших дітей. Вона була не така красива, як сестри Рід чи Гелен Бернс. Але дівчинка мала горде і несамовите бажання стати вільною. Тему свободи авторка також розкриває

крізь образ Джейн Ейр. Не одноразово на сторінках роману, читач може розуміти, що дівчинка почувається, наче у тюрмі, або прирівнює своє існування до рабського (особливо, коли вона ще жила у Рідів).

Наступний контраст образів «європейського» та «східного» типів, постає згодом, коли у дорослому віці Джейн потрапляє до Торнфілда – родинного маєтку містера Рочестера. На деякий час до маєтку приїжджають його друзі, які планують провести там свої канікули. І серед них з'являється міс Інгрем. Вона кардинально відрізняється від Джейн Ейр. При зіставленні двох образів неважко зробити висновок: негативний чи позитивний персонаж ця пані.

Міс Інгрем у порівнянні з Джейн дуже красива і вишукана: «Висока, ставна, округлі плечі, довга граційна шия, оливкова шкіра на обличчі, смаглява й чиста, шляхетні риси, очі, майже як у містера Рочестера, – великі та темні, іскристі, ніби її діаманти. А ще вона мала пречудове волосся – чорне, мов крукове крило, й так гарно зачесане: на потилиці – корона з товстих кіс, спереду – найдовші, найлискучіші кучері, які я тільки бачила» [2, с. 255-256]. Джейн Ейр була, наче сіра мишка біля неї: мала на зріст, коси завжди укладала стримано, обличчя не вирізнялося особливою вишуканістю.

Наступним, що їх різнило, було те, що Джейн завжди поводитись достойно, як добре вихована і ввічлива, а от про міс Інгрем цього сказати не можна. Вона була нахабною, особливо щодо людей нижчих за статусом, дивилася зверхньо. Її зневажливе ставлення поширилося навіть на вихованку Рочестера. Інгрем її не просто не любила, а не могла терпіти цієї дитини. Як доводить Шарлотта Бронте, ці вади були сформовані в ній через суспільство, в якому вона жила.

Варто зауважити, що Джейн була дівчиною з феміністичними поглядами, яка не надіялася на те, що вдало вийде заміж і буде жити ні в чому себе не обмежуючи. Вона й не хотіла такого для себе. Навіть будучи вже нареченою Рочестера, вона залишалася гувернанткою, бо хотіла мати власні кошти, зароблені чесною працею. А от міс Ігрем – навпаки хотіла вдало вийти заміж за багатого і поважного дворянина. Тому і не дивно, що вона покинула Рочестера, коли почула про його банкрутство.

Як бачимо, що ці два образи дуже різняться між собою: міс Інгрем – яскрава представниця Вікторіанської епохи, яка хоче вдало вийти заміж, наділена рисами справжньої гордовитої дворянки, і стримана, щира Джейн, яка не мала ні дворянського статку, ні вишуканої краси, але вона була наділена внутрішнім благородством, що, як доводить британська авторка, набагато важливіше. Саме в

уста Джейн Ейр Шарлотта Бронте вкладає роздуми про феміністичні проблеми, що спонукають читачів замислитися.

Водночас, вплив Дж. Г. Байрона простежується і в тому, що у свої галереї жіночих образів Шарлотта Бронте зобразила літню жінку, яка помирає від душевних мук. Цим персонажем стала місіс Рід. Для Джейн вона була поганою тіткою, яка нехтувала вихованням маленької дівчинки і вона постійно карала дівчинку. Найстрашнішим моментом для десятирічної Джейн стало те, як місіс Рід закрила її в червоній кімнаті і, не зважаючи на благання, не випускала з неї до тих пір, поки та знепритомніла. Також місіс Рід зламала слово, яке дала своєму чоловікові перед його смертю. Вона обіцяла піклуватися про Джейн як про рідну дитину. Але місіс Рід мала черстве і холодне серце, тому їй дуже не подобалося ставлення свого чоловіка до племінниці.

Отже, у романі Шарлоти Бронте «Джейн Ейр» постає широка палітра жіночих образів. Центральним серед них постає новий образ жінки – незалежної, свідомої, яка може постояти за себе і, коли потрібно, може взяти контроль над емоціями. На противагу цьому образу Шарлотта Бронте змальовує молодих леді, яких хотіло бачити тогочасне суспільство. Час диктував свої правила, тому риси Вікторіанської жінки чітко втілюються в персонажах роману. Варто зауважити, що на творення образу Джейн вплинув байронізм. Риси цього напряму простежуються в характері головної героїні, а також в образі місіс Рід.

Список літератури

1. Анненкова О.С. Англійська література вікторіанської епохи. Курс лекцій: Навчальний посібник. Київ, 2016. 168 с.
2. Бронте Ш. Джейн Ейр. Київ : Nebo Booklab Publishing, 2023. 728 с.
3. Павличко С. Д. Байрон: Нарис життя і творчості. Київ : Дніпро, 1989. 198 с.
4. Петренко О. Ю. Гендерна проблематика творів Дж. Остін «Гордість та упередження» та Ш. Бронте «Джейн Ейр». Актуальні питання сучасної науки і освіти: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Слов'янськ. 2014. Вип. 6. С. 361-363.

Sofia Kril,

Ternopil National Pedagogical University
named after Volodymyr Hnatiuk;

Scientific supervisor: Associate Professor Olha Haida

FUNCTIONING OF THE SECOND AND THIRD TYPES OF CONDITIONAL SENTENCES IN THE ENGLISH-LANGUAGE MEDIA TEXTS

A conditional sentence, often called an “if” sentence, is a type of sentence that describes a condition and its potential result. It typically includes two clauses: the if-clause (the condition) and the main clause (the result). The main clause represents what will happen (or what we assume will happen) if the condition in the if-clause is met [1, p. 23].

Conditional sentences are necessary to express hypothetical situations, possibilities, and past events that did not occur. In particular, the second and third types of conditional sentences are important for conveying nuanced meanings in various forms of discourse, including the typically analytical and speculative nature of the English media. This article examines the functions of these two conditional sentences, using examples from *the International New York Times*. They illustrate their use to convey hypothetical scenarios and reflections on past actions that did not occur and their possible consequences.

The second conditional, known as the hypothetical conditional, describes situations that contradict current reality or are unlikely to occur in the future. It typically uses *if + past simple* in the if-clause and *would/could/might + base form of the verb* in the main clause. Journalists and commentators harness this structure to explore possible outcomes and express opinions on current events by imagining alternative scenarios [2, p. 25].

For instance, consider the article “*Trump Administration Memo Proposes Cutting State Department Funding by Nearly Half*” [4].

If the US eliminated almost all funding for international organizations that include the United Nations and NATO, it would undoubtedly strain diplomatic relations and potentially weaken global security alliances.

Here, «*eliminated*» in the if-clause sets a scenario that contrasts with current reality (as this is a proposal, not yet in place). The main clause, with «*would strain*» and «*would weaken*» indicates potential outcomes of this unreal situation. This approach allows media to engage in speculative analysis, highlighting the risks tied to proposed policies.

The third conditional, or past unreal conditional, deals with hypothetical past situations – events that didn’t happen and their imagined consequences. Its structure is «*if + past perfect*» in the if-clause and «*would/could/might + have + past participle*» in the main clause. This form is crucial for analyzing past decisions and imagining alternative historical outcomes [2]. Inspired by the article «*Trump Administration Will Freeze \$2 Billion After Harvard Refuses Demands*» [5], we have a third conditional sentence captures this unrealized past and its potential alternative result: *If Harvard had agreed to overhaul hiring practices and report international students violating rules, the federal government might not have frozen the \$2 billion in funding* [5].

In this example, «had agreed» indicates a non-occurring past action. The main clause, with «might not have frozen,» conjectures a different outcome had Harvard acted otherwise. This lets the media examine past decisions and their impacts, suggesting alternative actions implicitly or explicitly.

Moreover, the third conditional can assess how past events might affect the present, such as in economic discussions like those in *Tariff-Induced Inflation Surge May Be Temporary, Fed Official Says* [6]. Reflecting on tariff implementation, a third conditional sentence can explore if tariffs hadn't been imposed: *If the administration had not imposed tariffs, the initial inflation surge might not have been as pronounced, though long-term growth impacts would still require careful evaluation.* Here, “had not imposed” refers to an action that took place, and “might not have been” speculates on different past outcomes. This fosters counterfactual reasoning, essential in economic and political analysis within media contexts.

In conclusion, conditional sentences like the second and third ones are crucial to English-language media like *The New York Times International*. The second conditional scenario explores potential future scenarios and proposed consequences of current actions or proposals, this facilitates the speculative analysis of the situations and their potential outcomes. The third conditional facilitates the examination of past events and their potential unrealized substitutes in order to assess the effectiveness of past decisions and their results. By utilizing these grammatical structures effectively, journalists and analysts communicate to readers about complicated issues, this facilitates critical thinking and informed opinions regarding global affairs. Even hypothetical examples that are constructed demonstrate the conditionals' potential to participate in real-world events and their potential or past effects.

References

1. Al Ahmad, W. R., & Hussein, R. F. (2020). Conditional sentence constructions in English: Frequencies and distribution in American and British English – A corpus-based study. *Jordanian Educational Journal*. №5(1), 22–41.
2. Ibrulj T. The frequency of using conditional sentences in drama, based on the analysis of three drama texts: *Flour in the veins* by Igor Štiks, *Crocodile Lacoste* by Zlatko Topčić, and *Romeo and Juliet* by William Shakespeare. *Post Scriptum*. 2022. P. 19-40.
3. Murphy R. *English Grammar in Use*. Cambridge University Press, 5th ed. 2019. 380 p.

4. Wong E., Demirjian K. Trump Administration Memo Proposes Cutting State Department Funding by Nearly Half. *The New York Times*. April 14, 2025. URL: <https://www.nytimes.com/2025/04/14/us/politics/trump-state-department-budget-cuts.html> (accessed 14.04.2025)
5. Patel V. Trump Administration Will Freeze \$2 Billion After Harvard Refuses Demands. *The New York Times*. April 14, 2025. URL: <https://www.nytimes.com/2025/04/14/us/harvard-trump-reject-demands.html> (дата accessed 14.04.2025)
6. Smith C. Tariff-Induced Inflation Surge May Be Temporary, Fed Official Says. *The New York Times*. April 14, 2025. URL: <https://www.nytimes.com/2025/04/14/us/politics/fed-tariffs-inflation.html> (дата звернення 14.04.2025)

Юлія Кріль,
Тернопільський національний педагогічний університету
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філософії, викладач
Матвеева Наталя Романівна

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Мова – це не лише засіб вираження думок, але й ДНК нації та її духовний стрижень. Мова формує світогляд, розкриває культурну унікальність народу та слугує невидимим, проте міцним зв'язком між минулим, сучасним і майбутнім. Нація живе до того часу, доки звучить її мова. Тому надважливо, щоб кожен громадянин був мовно свідомою особистістю.

Згідно з визначенням Пилипа Селігея, мовна свідомість – «форма свідомості, яка обіймає погляди, уявлення, почуття, оцінки й настанови щодо мови та мовної дійсності. Інакше кажучи, мовна свідомість – це небайдуже, шанобливе ставлення до мови» [4, с. 4]. Тетяна Коць, підкреслюючи трансформацію мовної свідомості суспільства у переломні періоди історії держави, зазначає: «У часи активізації національно-визвольних рухів – і в умовах бездержавності, і в умовах державотворення (початок – кінець ХХ ст.) – формується етноцентрична суспільна мовна свідомість, найважливішою ознакою якої є усвідомлення рідної мови як символу національної ідентичності» [5, с. 4].

До початку повномасштабного російського вторгнення мовну ситуацію в Україні визначали як співіснування українсько-російського білінгвізму та диглосії,

що виявлялося в розмежуванні формального та неформального спілкування у свідомості мовців [3, с 86]. Несправедливість і жорстокість російського нападу спричинили зміну у ставленні не лише до цього народу, але й до мови [1, с 34]. Саме тому російську мову тепер сприймають як ворожу, а ставлення до неї значно погіршилося.

Уважаємо доречним наголосити на тому, що з 2022 року мовні процеси зазнали суттєвих змін, і питання функціонування української мови набуло ще більшої значущості. У суспільстві відбулося глибоке переосмислення її значення. Цей процес торкнувся усіх сфер життя: освіти, культури, медіа, бізнесу тощо. Зросла кількість громадян, які раніше розмовляли російською в повсякденному житті, проте зробили свідомий вибір на користь української мови, зрозумівши, що вона є не лише атрибутом державності, а й потужною зброєю в боротьбі з агресором. Відмова від російської стала символічним і практичним актом відмежування від культурного простору країни-окупанта та утвердженням власної ідентичності.

У зв'язку з цим сьогодні ми маємо можливість спостерігати новий етап українізації, ключовим чинником якої стала війна росії проти України. Важливими в цьому контексті є різноманітні ініціативи, які сприяють розширенню обсягу української літературної мови. Так, у Черкасах до Дня української писемності 27 жовтня 2023 року започаткували просвітницьку ініціативу, за якої у громадському транспорті міста демонструють короткі аудіоролики, що озвучують поради з культури мовлення [1]. У січні 2023 року в Києво-Могилянській академії заборонили спілкуватися російською [2]. З 2023 року всі сфери суспільного життя та державні установи остаточно перейшли на українську мову відповідно до Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної». На окрему увагу заслуговують соціальні мережі українських блогерів, які активно переходять на українську мову, сприяючи її популяризації серед молоді. Таким чином, відмова від російської літератури та історичних наративів у навчальних програмах, переклад та видання світової літератури українською, зростання популярності українських авторів, а також запит на якісний україномовний контент у всіх сферах – від музики й кіно до науково-популярних матеріалів – усе це свідчить не лише про активне проведення українізації, а й про зміну мовної свідомості народу.

Особливе значення у цьому процесі відіграють волонтери, громадські ініціативи та культурні діячі, які розгорнули масштабну кампанію популяризації української мови, організували безкоштовні курси її вивчення як офлайн, так і в онлайн-режимі. Це допомагає тим людям, що раніше комунікували переважно

російською, поступово перейти на рідну. Такі ініціативи поширюються через соціальні мережі, бібліотеки, культурні центри та громадські організації. Активісти запустили й численні проєкти, спрямовані на популяризацію української мови в повсякденному житті. Серед них і челенджі в соцмережах, де люди діляться історіями свого переходу на українську; і кампанії підтримки українськомовного контенту, що закликають підписуватися на українськомовних блогерів, слухати українську музику та читати книжки українських авторів.

Ще однією з причин зміни мовної свідомості російськомовних українців у новому середовищі стало прагнення адаптуватися до соціокультурного оточення та інтегруватися в українське суспільство. У цьому контексті змін зазнає й мовна поведінка. Вона може проявлятися через вивчення української мови, спілкування з її носіями та активну участь у культурних заходах, що сприяє збереженню й підтримці української мови та національної ідентичності [3, с. 91].

Значним є також вплив війни на молоде покоління, яке дедалі більше усвідомлює, що мова – це не лише історична спадщина, а й маркер належності до української нації. Молодь активно підтримує українськомовний контент у соціальних мережах, музиці, кінематографі та літературі, у такий спосіб формуючи новий культурний простір, вільний від російських наративів.

Отже, у результаті повномасштабного вторгнення росії в Україну мовна свідомість українців набуває стратегічного значення, адже люди почали дедалі глибше усвідомлювати свою національну та мовну ідентичність. Вона перестає бути просто питанням вибору мови спілкування, а стає фактором національної безпеки, інструментом протидії інформаційній війні та ключовим елементом самовизначення українського суспільства.

Серед основних факторів, які спричинили зміни в мовній свідомості українців, зокрема російськомовних внутрішньо переміщених осіб, можна виділити вплив війни та нового українськомовного середовища. Покращення індивідуальної мовної свідомості виявляється в розумінні важливості використання державної мови, її тісного зв'язку з культурою та історією, а також у прагненні розвивати та зберігати рідну мову. Цей процес є незворотним, оскільки він базується на усвідомленні, що без мови немає нації, а без нації немає держави.

Список літератури

1. Масенко Л.Т. Перехід на українську мову як чинник відновлення історичної пам'яті. *Українська мова*, 2023. № 3, 34–43.
2. Матвеева Н. Р. Війна і ставлення українців до мови. *Українська мова*. 2023. № 3(87), С. 3-18.

3. Н. Матвеева, Цар І. Зміни мовної свідомості українців у контексті російсько-української війни. *Slavia Orientalis*, 2024. Т. LXXIII, № 2.
4. П. Селігей. *Мовна свідомість: структура, типологія, виховання*. Київ, 2012. с. 13.
5. Т. Коць. Мовна свідомість у синхронії та діахронії. *Мовознавство*, 2017. № 1. с. 52.

Список використаних джерел

1. В Україні діє понад 500 майданчиків для вивчення української мови – мовний омбудсмен:

<https://op.ua/news/osvita-v-ukraini/v-ukrayini-isnu-ponad-500-bezkoshtovnih-kursiv-dlya-vivchennya-ukrayinskoji> --- taras-kremen

2. Барсукова О. (2023). У Києво-Могилянській академії заборонили спілкуватися російською. <https://life.pravda.com.ua/society/2023/01/27/252591/>

Діана Крумен,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Вербовецька Оксана Степанівна

ОНОМАСТИКА ЯК ТВОРЧИЙ ІНСТРУМЕНТ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Однією із найперспективніших галузей мовознавства є літературна ономастика. Її завданням є дослідження функціонування пропріативів у художніх творах. Інтерес мовознавців до власних назв у художніх текстах неспинно зростає, що підтверджується численними науковими працями. Питання стилістичної ролі онімів у літературі досліджували такі відомі науковці, як: А. Критенко, С. Бук, Ю. Карпенко, І. Коновал, Н. Мельник, М. Рудяков, О. Сколоздра та інші.

Дослідження ономастикону твору допомагає зрозуміти задум автора, символіку образів та культурний контекст епохи. Аналіз імен персонажів, географічних назв та інших онімів використаних у художньому тексті відкриває нам авторське бачення світу. «Текстова конотація онімів – синтез семантики власних назв та авторського сприйняття художнього образу» [3, с. 210]. Тому вибір власної назви – це не лише художній засіб, але й відображення особистості, творчої філософії та внутрішнього світу митця.

Мета пропонованої роботи – дослідження літературної ономастики як важливого інструменту аналізу художнього тексту на прикладі книги «Ворошиловград» Сергія Жадана.

Для кращого розуміння мотивації автора в обранні власних назв потрібно дослідити контекст їх вживання, тобто сам твір. «Ворошиловград» – це роман, що розповідає історію Германа, який повертається до рідного містечка на Луганщині, щоб захистити бізнес свого брата від рейдерського захоплення. Книга досліджує теми ідентичності, ностальгії, втрати, а також відображає особливості життя на сході України в пост-радянський період. Роман наповнений персонажами. «Усі вони визначені своїм середовищем, соціальним становищем, життєвою історією, і всі намагаються давати собі з цим раду» [2].

Найбільшою кількістю у творі представлені антропоніми. Серед них значну частку займають одночленні назви – особові імена у повній формі та їх структурні варіанти: *Герман, Кароліна, Ернст, Таміла, Тамара, Семен, Наташа*. Деякі варіанти імен персонажів упродовж твору складають антропонімні ряди: *Герман – Гера – Герич, Юрій – Юра – Юрік, Ольга – Оля – Олюня*. Для автора характерним є вживання коротких форм, утворених від повних імен: Катерина – *Катя*, Анатолій – *Толік*, Микола – *Коля*, Олександр – *Шура*. Такі імена є типовими, як і варіанти цих імен. У тексті представлені також двочленні та тричленні іменування. Їх можна поділити за мотивацією вибору імені: для зображення робочих (офіційних) стосунків – *Ольга Михайлівна, Герман Сергійович, Галина Федорівна, Ернст Тельман*; як шанобливе звернення до старших людей – *Федір Михайлович, Гнат Юрович*; особові імена з прізвищами або з ще одним компонентом – іменем по батькові: *Шура Травмований, Діміч Кондуктор, Гогі Православний, Гєша Баян, Саша Пітон, Карпо з Болгаркою, Коля Півтори Ноги, Іван Петрович Комбікорм*.

У творі персонажі знаходяться у пострадянському просторі, тому присутні русифіковані варіанти імен: *Ніколай Ніколаїч, Анджела Петровна, Сірьожа, Вовец, Наташа*. Окрім того? є декілька ідеологічних імен, які характеризують історичний простір роману: *Пастушок Владлен* (рос. **Владимир Ленин**) *Марленович* (рос. **Маркс + Ленин**). Також неодноразово автор згадує реальні постаті із різних сфер діяльності: політики – *Володимир Ілліч Ленін, Троцький*; військової справи – *Ворошилов*; літератури – *Достоевський, Вільям Берроуз, граф Толстой, Тарас Шевченко*; науки – *академік Павлов*; музики – *Паркер, Айрон Мейден*.

Ще одну численну групу назв становлять топоніми. Їх аналіз варто почати із назви роману. «Ворошиловград» – колишня назва Луганська, яка була прийнятою двічі у радянський час. Події книги відбуваються у невідомому місті на Луганщині в двохтисячних роках. Назва відсилає нас до радянського минулого регіону з його менталітетом та соціокультурним контекстом.

Серед усіх топонімів у творі великий відсоток займають хороніми: *Донбас, Північний Кавказ* та ін.: *«Найімовірніше, Радянського Союзу, і найімовірніше, географічна: суглинок – це Карпати, Кавказ і Монголія, салат – Тайга і Прикаспійська низовина, там, де суглинок тверднув, беручись крейдяною сухістю, - мали бути пустелі»* [1, с. 58]. Найбільшу увагу автор приділяє Донбасу і східному регіону України загалом. Тому у романі згадано багато ойконімів саме звідти: *Донецьк, Краматорськ, Харків*. Загалом автор використовує дуже багато назв міст та інших країн: *Амстердам, Берлін, Гурзуф, Сталінград, Франція*. Деякі топоніми характеризують стосунки України з іншими державами на той час: *«– Наші їм закидають китайську сантехніку, вони її переганяють через кордон, перевантажують у Ростові і знову женуть на Китай, уже як італійську»* [1, с. 312].

Окрему категорію складають релігійні оніми. Сергій Жадан не прив'язується до якогось одного віросповідання, він використовує назви із різних конфесій: *Господь, Ісус, Спаситель, Отець, штунди, баптисти, Сіон, святий Франциск, Аллах, богородиця, Бог, зірки Давида*. Окрім того, теонім *«Бог»* вживається і в сталих конструкціях: *«Оскільки їхати випадало бог знає куди, вирішив відправитись цілою компанією»* [1, с. 310–311].

Увагу привертають численні згадки відомих брендів. Загалом їх функцію можна описати як просторовотворча. Більшість із них вжито при описах побуту, інтер'єру, зовнішності тощо. Для характеристики персонажів С. Жадан використовує назви брендів одягу: *«Третій чувак, у джинсах та адідасівській куртці, тримав Кочу за шкірку й час від часу сильно ним струшував»* [1, с. 59]; *«Був у підробних джинсах Дольче й Габана та чорній блискучій куртці, у кількох місяцях пропаленій цигарками»* [1, с. 296]. А для опису способу життя – бренди електротехніки: *«Я раптом відчув їх усіх - музикантів зі старими інструментами, що видавали пронизливі й фальшиві звуки, чоловіків у чорних костюмах, що заїхали на цвинтар краном і заклали свіжу могилу бетонними плитами, аби ні в кого не виникло бажання пограбувати останній прихисток видатної громадської та суспільної діячки тьоті Маші і відібрати в неї кавоварку сіменс»* [1, с. 264]. Досить широким переліком представлений в тексті назви марок машин. Їх головна функція полягає у диференціації соціального статусу персонажа: *«Оминув розбитий москвич зі спаленими колесами, якусь гору заліза, частини літаків, холодильних камер і газових плит і вийшов слідом за Кочою до бензоколонок»* [1, с. 46]; *«Розбирайтесь, - незадоволено погодився головний і рушив до джипа, що стояв віддалік»* [1, с. 61].

В окрему групу можна виділити прикметники, утворені від онімів. У творі вони виконують уточнювальну функцію: *харківська траса, бундесверівська куртка, американський десантник, есесівський кашкет*.

У романі «Ворошиловград» оніми виконують різні функції: передача атмосфери, характеристика персонажів, створення символічних образів тощо. Приклади проілюстрували, що у творі присутні різні категорії онімів і майже усі вони стилістично або ідейно вмотивовані: топоніми (*Амстердам, Карпати, Франція, Харків*), антропоніми (*Машиа, Герман, Ніколай Ніколаїч, Толік, Катя, Ольга*), теоніми (*Бог, Ісус, Аллах, Отець*) та інші. Проведений аналіз дозволяє нам зробити висновок, що історичні паралелі, імена персонажів та культурні алюзії – все це допомагає письменнику творити у книзі нову художню реальність.

Список використаної літератури

1. Жадан С. Ворошиловград. Чернівці: Видавець Померанцев Святослав, 2023. 552с.
2. Самохін І. Соціальний поворот Жадана. URL: <http://litakcent.com/2010/10/04/socialnyj-povorot-zhadana.html> (дата звернення: 31.03. 2025).
3. Скорук І. Д. Курсова та дипломна роботи з ономастики: *навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Луцьк: Вежа Друк, 2014. 300 с.

Анастасія Лабузова,
Сумський державний університет
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Чуланова Галина Валеріївна

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ТА ЇХ ТИПОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Фразеологія як наука займається вивченням стійких словосполучень двох і більше слів, що мають семантичну цілісність і в процесі мовлення сприймаються як готові словесні формули. Коломийська І. пропонує декілька визначень слова «фразеологія», такі як «розділ мовознавства, що вивчає лексико-семантичну сполучуваність слів» або ж «сукупність, вид, тип, різновидність фразеологічних одиниць» [3].

Мета роботи – схарактеризувати фразеологічні одиниці, надати основну їх класифікацію.

Хоча фразеологія може мати деякі спільні аспекти розгляду з лексикологію, перша все ж має свої специфічні завдання, якими є: «дослідження взаємовідношень фразеологічних зворотів з іншими лінгвістичними одиницями – словом, словосполученням, реченням; вивчення особливостей структури фразеологічних

одиниць і механізму витворення семантичної цілісності у сполученнях слів; аналіз причин їх фразеологізації; з'ясування історико-етимологічної основи фразеологічних одиниць; визначення законів розвитку фразеологічного складу, вироблення наукової системи опрацювання різнотипних фразеологічних структур у загальномовних та в спеціальних фразеологічних словниках; склад фразеологічної системи мови в її сучасному стані та в історичному розвитку тощо» [2, с. 192].

Фразеологія як лінгвістична дисципліна зосереджується на вивченні фразеологізмів, їхньої природи та характерних рис, а також на аналізі їхнього функціонування в мові. Проте, низка питань, що стосуються визначення меж та критеріїв виділення фразеологізмів, їхньої класифікації, місця в мовній системі, відображення етнокультурних особливостей, а також принципів їхньої ідеографічної систематизації, залишається предметом наукових дискусій та потребує подальшого дослідження.

Різні лінгвісти використовують різні поняття, такі як: фразеологізм, фразема, фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, фразелюїд, фразеологічна єдність, стала сполука, стійка фраза, ідіома та інші. Термін фразеологічна одиниця використовує В. Виноградов на позначення сполук, які відтворюються за традицією, а не створюються під час процесу мовлення. Як правило, поняття «фразеологічна одиниця» та «фразеологізм» використовуються та мають тотожне значення.

Сам термін «*фразеологізм*» походить від давньогрецьких «*phrases*» – вислів та «*logos*» – слово. О. Селіванова у своєму словнику трактувала визначення фразеологізмів так: це «стійкі, зв'язані єдністю змісту, постійно відтворювані в мовленні словосполучення або висловлення, які ґрунтуються на стереотипах етносвідомості, є репрезентантами культури народу й характеризуються образністю й експресивністю» [4, с. 641].

Згідно з енциклопедією «Українська мова», фразеологізмом є фразеологічна одиниця, фразеологічний зворот, коли фразема – це нарізно оформлений, але семантично цілісний і синтаксично неподільний мовний знак, який виникає та працює завдяки взаємодії одиниць лексичного, морфологічного та синтаксичних рівнів. Існує також й інший варіант, фраземи – це мовні засоби, що побудовані з окремих слів та «виконують номінативну функцію, мають значення, співвідносне з поняттям й емоційно-експресивне забарвлення» [5].

Існує розмежування поняття фразеологічна одиниця та фразема: перше слугує видовою назвою різних елементів фразеологічної підсистеми, коли друге, своєю чергою, є найменуванням реальних фразеологічних утворень, у яких об'єктивуються фразеологічні одиниці.

Правильну характеристику терміну фразеологізм дають диференційні ознаки в їх сукупності, а саме: 1) фразеологізм має специфічне фразеологічне значення; 2) значення фразеологізму не може виявлятися окремо або незалежно від його граматичних особливостей; 3) для фразеологічної одиниці властиві постійність та відтворюваний за традицією компонентний склад. Наприклад: «пекти раків»

(червоніти від сорому); «дати драла» (втекти); «розбити глек» (посваритися); «держати язик за зубами» (мовчати).

Фразеологічні одиниці суттєво відрізняються від окремих слів, адже їм притаманна велика кількість ознак, з яких найважливішими, окрім компонентності, є експресивність, цілісність значення, відтворюваність, відносна постійність компонентного складу та структури та відносна постійність компонентного складу.

М. Жуйкова висловлює думку, що «фразеологізми як знаки непрямої номінації найчастіше творяться на основі змінних (вільних) словосполучень (рідше – речень), перебираючи від них фонетичну форму, тобто план вираження, і радикально змінюючи план змісту». Також мовознавиця стверджує, що «в кожній мові існує чимало фразем, які утворилися без опори на готові словесні комплекси, а тому не можуть бути зараховані до класу знаків вторинної номінації. ... можна припускати, що для значної частини ідіом-новотворів, які постійно виникають у розмовному мовленні, а особливо в субстандарті, взагалі не характерний довгий шлях переосмислення готових знаків. Ідіоми можуть породжуватися миттєво, одразу як цілісні семантично, багатокомпонентні мовні одиниці зі своїм планом змісту» [1, с. 18–20]. Наприклад: «собаку з'їсти» (мати великий досвід у чомусь); «зарубати на носі» (запам'ятати); «бити байдики» (ледарювати); «як кіт наплакав» (дуже мало).

Визначення В. Телії зазначає, що фразеологізми є загальною назвою семантично пов'язаних поєднань слів і пропозицій. Вони відрізняються від подібних із ними за формою синтаксичних структур і не створюються відповідно до загальних закономірностей вибору та комбінації слів для організації висловлювань, а відтворюються в мові в певному співвідношенні семантичної структури та лексико-граматичного складу [6, с. 39].

За великою кількістю наведених вище визначень та тлумачень фразеологізмів можна помітити певну розбіжність думок різних вчених щодо цього терміну. Це можна пояснити відсутністю спільного розуміння природи фразеологізмів. І хоч відомо, що фразеологізми переважно створюються для експресивно-емоційної характеристики та конкретизації явищ навколишньої діяльності, однак при характеризуванні вже названого словом предмета, фразеологічна одиниця виділяє в ньому окремі властивості, через які повторно називає [6, с. 35].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що фразеологічні одиниці є невід'ємною складовою української мови, що надає їй особливої виразності та образності. Вони відображають національну культуру, традиції та менталітет народу, а також збагачують мовлення, роблячи його більш емоційним та колоритним. Аналіз фразеологічних одиниць в українській мові виявляє їхню різноманітність та багатогранність. Вони використовуються в різних сферах мовлення, від побутового спілкування до художньої літератури. Фразеологізми допомагають передати складні поняття та емоції, зробити мовлення більш яскравим та переконливим. Подальші дослідження фразеологічних одиниць в українській мові можуть бути спрямовані на вивчення їхньої еволюції, впливу на формування національної ідентичності, а також на розробку ефективних методів їхнього використання в навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Жуйкова М. В. Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов. Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського державного університету імені Лесі Українки, 2007. 416 с.
2. Кожуховська Л. Системні класифікації фразеологічних одиниць в україністиці. Мовознавчі студії: матеріали Всеукраїнської наукової конференції на пошану 75-річчя від дня народження професора Мар'яна Демського / упоряд.: К. Іваночко, О. Кушлик, П. Мацьків, М. Стецик, М. Яким, Я. Єрмоленко, Л. Баранська. Дрогобич: Посвіт, 2010. Вип. 2. С. 192–198.
3. Коломийська І. А. Особливості вживання фразеологічних одиниць у німецькомовному газетному тексті : гендерний аспект дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 – германські мови. Чернівці - Запоріжжя, 2017. 272 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
5. Українська мова : Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), Тараненко О. О. та ін. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
6. Яцьків М. В. Фразеологія художньої прози закарпатоукраїнських письменників Мирослава Дочинця та Дмитра Кешелі: лінгвокультурологічний аспект : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. Ужгород, 2021. – 244 с.

Ольга Лемчик,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Струганець Любов Василівна

КОМУНІКАТИВНІ ОЗНАКИ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯ

«Zaxid.net»

Постановка проблеми. Мова засобів масмедіа значною мірою впливає на лінгвосоціум, що породжує необхідність дослідження культури мови журналістських текстів. Мова інтернет-видань є динамічним явищем, яке потребує глибокого та всебічного аналізу. Це увиразнює актуальність проблематики нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення комунікативних ознак перебуває в площині культури мови і стилістики. Н. Бабиш найбільш детально схарактеризувала теоретичні аспекти виокремлення комунікативних ознак, зокрема таких: правильність, точність, логічність, багатство (різноманітність), чистота, доречність, достатність, ясність, виразність, емоційність [1].

І. Заліпська висвітлила чистоту мови прямого ефіру, зокрема проаналізувала особливості мови розважальної програми «Чіпси Чікси Лавандос» на каналі «М1», де виявила типові порушення чистоти української літературної мови журналістами [2].

Л. Струганець та О. Ленко комплексно простудіювали культуру усної української мови в національному телеєфірі, визначили рівень відповідності всеукраїнських і регіональних телепрограм мовному еталону. Через систему лінгвальних ідентифікаторів схарактеризували реалізацію точності, образності, багатства, різноманітності, експресивності мови ЗМІ [5].

Н. Поплавська висвітлила комунікативні параметри футбольного репортажу. Виявила, що рівень матеріалів відповідає стандартам професійної журналістики, але все ж у репортажах трапляються порушення норм української літературної мови [4].

Мета нашої розвідки – проаналізувати реалізацію комплексу комунікативних ознак мови в інтернет-виданні «Zaxid.net».

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікативні параметри інтернет-видання – це характеристики його змісту та форми, сумарна оцінка досконалості тексту. Науковці називають такі характеристики комунікативними ознаками, комунікативними якостями, критеріями досконалості мови та ін. Загалом виокремлюють понад 50 характеристик [1; 2; 3; 5]. До домінуючих комунікативних параметрів відносять змістовність (інформативність), логічність, правильність, точність, чистоту, різноманітність, експресивність. Проаналізуємо окремі з цих параметрів в інтернет-виданні «Zaxid.net».

Точність мови. Аналіз мовлення інтернет-видання «Zaxid.net» засвідчив, що точність мови є основою високих стандартів мовної культури, яка забезпечує чітке й зрозуміле передавання інформації. У текстах інтернет-видання «Zaxid.net» здебільшого збережено високий рівень точності мовлення, що ілюструється правильним використанням лексики і термінів. Так, у реченні Ця пам'ятка збереглася до нашого часу, а в Італійському подвір'ї палацу Корнякта можна оглянути її копію (<https://zaxid.net/>, 21.10.2024) слово пам'ятка використовується в значенні «культурна спадщина», що відповідає контексту і нормам літературної мови. Крім того, точність мови виявляється у використанні іншомовних термінів, адаптованих до українського мовного середовища. У реченні Цей платіж розраховується окремо для кожного абонента (<https://zaxid.net/>, 26.12.2024) термін платіж вжито в коректному контексті фінансової сфери.

Образність мови. Аналіз текстів інтернет-видання «Zaxid.net» демонструє багате використання стилістичних засобів, таких як епітети, метафори, фразеологізми, що сприяють створенню образних текстів. Епітети, зокрема, уточнюють характеристики об'єктів, як-от у реченні: Горнятко запашного, смачного чаю і зігріє, і настрій поліпшить (<https://zaxid.net/>, 18.10.2024).

Метафори дають змогу подати складні ідеї через яскраві образи, збагачуючи текст глибшими асоціативними зв'язками, підвищуючи емоційну залученість читача, як-от: Так ліхтар Джека став символом неприкаяної душі, яка блукає у темряві, і водночас основним атрибутом Гелловіну (<https://zaxid.net/>, 30.10.2024); Коти здатні «просочуватися» через дедалі вужчі отвори, як рідина, коли зіштовхуються зі серією таких (<https://zaxid.net/>, 20.10.2024).

Використання фразеологізмів додає текстам іронії або гумору, підкреслює ідеї, які стосуються життєвих спостережень та досвіду: Бідний і незначний був той заробіток Професора, і у своєму розхристаному житті, не помічаючи того, що з роками і з прогресом «яйця бувають мудрішими від курки», зрештою дійшов до того, що зарадити гімназістам уже нічим не міг, і їм не було сенсу до нього приходити (<https://zaxid.net/>, 28.10.2024). Таким чином, використання цих засобів підвищує загальну образність та емоційність текстів, роблячи їх цікавими, багатогранними та легкими для сприйняття.

Детермінологізовані лексичні одиниці також часто додають текстам образності. Використання термінів, які спочатку мали специфічне значення в певних галузях, а з часом набули нових значень та застосування в різних контекстах, є цікавим явищем у мові ЗМІ. Це відбувається внаслідок мовного розвитку та адаптації, що супроводжуються змінами в стилістиці та семантиці. Наприклад, термін каталіз спочатку позначав процес прискорення хімічних реакцій у хімії. Зараз його значення стало ширшим. Термінологічна одиниця може вживатися для позначення «сприяння досягненню позитивних результатів» або «швидшого розвитку» в різних сферах, як це видно з наступного прикладу: Нас каталізувало те, що в нас у Мшанці в магазині були виставлені бланки, які люди мали брати і заповнювати, щоб отримати дозвіл. Це було конкретним дзвіночком. Також знаю, що подібна ситуація вже є у Нижанковичах, де вже вимагають ці дозволи», – розповів Роман Гром (<https://zaxid.net/>, 15.04.2024).

Терміни вектор і відрізок спочатку були математичними поняттями, але також набули нових значень у соціально-політичному контексті. Наприклад: Водночас під час референдуму за затвердження європейського вектора у Конституції Молдови проголосували 50,35% виборців (<https://zaxid.net/>,

01.11.2024); Додамо, що дорога «Торговиця – Отинія» є відрізком шляху районного значення і перебуває на балансі державного підприємства «Дороги Прикарпаття (<https://zaxid.net/>, 25.10.2024).

Багатство мови. Мова є багатим інструментом, який постійно вдосконалюється завдяки новим мовним засобам, що відображають зміни у суспільстві. Приклади з видання «Zaxid.net» демонструють, як синонімічні лінгвальні одиниці збагачують мову інформаційних повідомлень.

Контекстуальні синоніми повінь та затоплення уточнюють відомості про природні катастрофи, їх масштаби та причини: Негода спричинила масштабні повені в іспанському регіоні Валенсія, розташованому на південному сході країни. Внаслідок затоплень загинули щонайменше 62 людини, вода затопила низку населених пунктів, повідомило у середу, 30 жовтня, Reuters із посиланням на владу Валенсії (<https://zaxid.net/>, 30.10.2024).

Синонімічний ряд говорити – поговорити – розмовляти допомагає передати різні рівні спілкування, від загального процесу до особистої бесіди: Розмовляйте з дитиною про воєнні події, які відбуваються. Для батьків, опікунів і вчителів важливо говорити з дітьми про воєнні фото та відео в онлайні та ті переживання, які в них виникають. Поговоріть з дитиною про джерела інформації і час, проведений у соцмережах (<https://zaxid.net/>, 17.10.2024).

Контекстуальні синоніми опера – вистава – твір увиразнюють особливості театрального мистецтва: У Львівському театрі опери та балету імені Соломії Крушельницької відбулась прем'єра опери французького композитора Франсіса Пуленка «Діалоги кармеліток». Вистава стала першою постановкою цього твору на українській оперній сцені. У цьому творі немає любовної історії, ревнощів, помсти, інтриги, боротьби (<https://zaxid.net/>, 17.06.2024).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, комунікативні параметри інтернет-видання, зокрема такі, як точність, образність, багатство слугують якості реалізації тексту, забезпечують переконливість матеріалу, активізують увагу адресата. Аналіз інтернет-видання «Zaxid.net» засвідчує, що рівень матеріалів відповідає стандартам професійної журналістики. Подальші дослідження можуть зосередитися на оцінці впливу комунікативних практик на формування громадської думки.

Список використаної літератури

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.

2. Заліпська І. Я. Чистота мови прямого ефіру (на матеріалі каналу «М1»). Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство. Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. №1 (20). С. 94–100.
3. Культура мови: від теорії до практики: монографія / за ред. Л. Струганець Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2015. 228 с.
4. Поплавська Н. Комунікативні параметри футбольного репортажу. *Studia methodologica*. 2024. № 57. С. 61–71.
5. Струганець Л., Ленько О. Українська мова в національному телефірі: моніторинг реалізації комунікативних ознак: монографія. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2019. 124 с.

Khrystyna Lototska,

Ternopil National Pedagogical University
named after Volodymyr Hnatiuk;
Scientific supervisor: Associate Professor
Olha Haida

FUNCTIONS OF MIXED-TYPE CONDITIONAL SENTENCES IN THE ENGLISH-LANGUAGE MEDIA DISCOURSE

Mixed-type conditional sentences, commonly known as mixed conditionals, are grammatical structures that combine elements from different types of conditional sentences to express complex hypothetical scenarios involving different time frames. In media, these constructions are instrumental in conveying nuanced meanings, allowing journalists and content creators to discuss hypothetical situations, speculate on outcomes, and engage audiences with thought-provoking narratives.

Mixed conditionals typically merge aspects of the second and third conditional forms. They are used to describe situations where the time in the 'if' clause and the main clause differ, often combining past conditions with present results or present conditions with past results.

1. Past Condition with Present Result: This structure reflects on a past event that did not happen and its hypothetical effect on the present. *Structure:* If + past perfect, would + base verb. *Example:* If I had studied journalism, I would be working as a reporter now [1, p. 128].

2. Present Condition with Past Result: This form considers a current unreal situation and imagines how it could have affected a past outcome. *Structure:* If + past simple, would have + past participle. *For example:* If she were more diligent, she would have met the deadline [2, p. 130].

These structures allow for the expression of complex temporal relationships and hypothetical scenarios, which are prevalent in media narratives.

Mixed conditionals serve several functions in media contexts. **Speculation and Hypothesis:** journalists often use mixed conditionals to speculate on events, especially when discussing alternative outcomes or analyzing decisions [3, p. 214]. *For instance: If the government had implemented the policy earlier, the economic downturn might not be as severe now* or another example: *If Ukraine were a NATO member, it might have been able to prevent the escalation of the conflict* [4]. This illustrates a present to past relationship and serves to engage the reader in a hypothetical political analysis.

2. Emphasizing Consequences. Media narratives utilize mixed conditionals to highlight the consequences of actions or inactions, making the implications more relatable to the audience. *Example: If the company had invested in cybersecurity, it wouldn't be facing a data breach crisis today* [4].

3. Engaging Storytelling. In features and human-interest stories, mixed conditionals add depth by exploring “what if” scenarios, engaging readers emotionally. *Example: If he had taken the earlier flight, he would have missed the accident entirely* [4].

4. Persuasive Commentary. Editorials and opinion pieces often employ mixed conditionals to persuade readers by presenting hypothetical alternatives to current situations. *Example: If the city had prioritized public transportation, traffic congestion wouldn't be such a pressing issue now* [4]. Mixed conditionals are prevalent across various media formats. **News Reports:** Analyzing policy decisions and their impacts. *Example: If the health department had acted sooner, the outbreak wouldn't be affecting so many communities now.* **Documentaries:** exploring historical events and their present-day implications. *Example: If the treaty had been honored, the region might be experiencing peace today* [4]. **Opinion Pieces:** arguing for or against certain actions based on hypothetical scenarios. *Example: If the administration were more transparent, it would have avoided the current scandal* [4].

Mixed-type conditional sentences are powerful tools in media, enabling the articulation of complex ideas that span different time frames. They allow for nuanced storytelling, critical analysis, and persuasive argumentation, making them indispensable in journalistic writing and broadcasting. A thorough understanding of mixed conditionals enhances the ability to interpret media content critically and appreciate the depth of hypothetical discourse presented. In conclusion, mixed conditionals serve an essential role in both grammar and media discourse. Their ability to combine temporal frames allows speakers and writers to engage in reflective, critical, and speculative communication.

References

1. Azar B. S., Hagen S. A. Understanding and Using English Grammar. Pearson Education, 4th ed. 2009. 465 p.
3. Eastwood J. Oxford Practice Grammar: Advanced. Oxford University Press, 2005. 320 p.
3. Murphy R. English Grammar in Use. Cambridge University Press, 5th ed. 2019. 380 p.
4. The New York Times. April 6, 2025. URL: <https://www.nytimes.com/issue/todaypaper/2025/04/04/todays-new-york-times> (accessed 6.04.2025)

Ляхович Лілія,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Нестайко Ірина Миколаївна

МОВА СУЧАСНОЇ ПОЛЬСЬКОЇ РЕКЛАМИ

Реклама є невід'ємною частиною сучасного суспільства, що формує культурні та мовні тенденції. Польська рекламна мова зазнає постійних змін під впливом глобалізації, технологій та суспільних запитів. Дослідження мовних особливостей рекламних текстів дозволяє виявити основні тенденції розвитку польської мови, а також механізми впливу реклами на споживачів. У зв'язку з постійним зростанням конкуренції серед брендів та розширенням цифрового маркетингу, вивчення мовних стратегій реклами набуває особливої актуальності.

Сучасна рекламна мова зазнає швидких змін під впливом глобалізації, діджиталізації та розвитку соціальних мереж, що створює нові виклики для ефективної комунікації з аудиторією. Існує необхідність дослідити, як ці зміни впливають на сприйняття рекламних повідомлень та ефективність рекламних стратегій, особливо в контексті використання іншомовних запозичень та адаптації міжнародних трендів.

Мета дослідження- дослідити зміни в польській рекламній мові під впливом сучасних тенденцій, зокрема розвитку соціальних мереж, та проаналізувати використання англіцизмів в українських онлайн-ЗМІ.

Завдання:

- Розглянути етимологію та класифікацію реклами
- Проаналізувати вплив соціальних мереж на рекламну мову
- Дослідити використання емоційних та раціональних методів впливу в рекламі
- Вивчити особливості використання англіцизмів в українських мас-медіа

- Виявити тенденції адаптації глобальних рекламних стратегій до польського культурного контексту

Виклад матеріалу. Зміни в польській рекламній мові зумовлені також розвитком соціальних мереж, де комунікація стає більш неформальною та інтерактивною. Це сприяє широкому використанню сленгу, скорочень, мемів і візуально-текстових засобів. Тому важливо розглянути, як ці тенденції впливають на ефективність рекламних повідомлень і сприйняття аудиторії.

Термін «реклама» має латинське коріння, походячи від слова *reclamare*, яке спочатку означало «голосно вигукувати» або «закликати». Згодом до його значень додалися «відгукуватися» та «вимагати». Вже у самому значенні цього слова відображена ключова суть реклами – це процес інформування, розповсюдження відомостей про продукт, послугу чи бренд з метою привернення уваги споживачів і їхньої. [1,9 с.]

Залежно від цілей, які ставить перед собою рекламодавець, рекламу поділяють на комерційну та некомерційну. Комерційна реклама спрямована на отримання прибутку, спонукаючи споживачів придбати товар або скористатися послугами. Натомість некомерційна реклама не має на меті фінансової вигоди, а її основне завдання – привернути увагу до важливих соціальних питань і поширювати корисну інформацію.[2, 7 с.]

У комерційній рекламі, залежно від об'єкта просування, виділяють два основні види: товарну (збутову) рекламу, спрямовану на продаж продукції чи послуг, та іміджеву рекламу, яка формує позитивний образ бренду або компанії.[2,7 с.]

Залежно від характеру впливу, реклама поділяється на раціональну та емоційну (проекційну). Ці види реклами діють через різні канали сприйняття: раціональна реклама акцентує увагу на текстовій інформації, тоді як емоційна впливає через візуальні образи, музику та загальний стиль оформлення.[2, 8 с.]

Метою споживчої реклами є привернення уваги та зацікавлення кожного потенційного покупця конкретним виданням.

Значна частина реклами спрямована на емоційний вплив через використання персоналізованих звернень та психологічних тригерів. Особливо це спостерігається в рекламі косметичних засобів, автомобільної продукції та цифрових сервісів. Наприклад, у рекламі смартфонів часто використовуються гасла на зразок „Najlepszy na rynku!” або „Twój idealny wybór!”, які створюють ілюзію унікальності та необхідності покупки. Результати дослідження показують, що мова сучасної польської реклами характеризується високим ступенем креативності, емоційності та прагматичної спрямованості. Рекламні тексти активно використовують мовну гру, гумор, емоційно забарвлену лексику, а також елементи інтернет-сленгу та медіа-культури. Особливу увагу приділено аналізу міжкультурних алюзій та адаптації глобальних рекламних стратегій до польського культурного контексту.

Основними складовими реклами є такі елементи: загальна композиція матеріалу, візуальні зображення, заголовки та підзаголовки, основний зміст, рекламне гасло (слоган), логотип, торгова марка, офіційні печатки й підписи, а також фінальний заклик до дії.

Використання англіцизмів в українських онлайн-ЗМІ стало все більш поширеним явищем у останні роки. Сучасні українські мас-медіа регулярно включають англіцизми при висвітленні міжнародних новин, новітніх технологій, спорту, розваг та інших актуальних тем. Ці мовні запозичення часто обирають через їх здатність забезпечити комунікативну ефективність, стислість і відповідність сучасним трендам. Мовний простір онлайн-видань і журналів містить велику кількість популярних матеріалів, які відображають соціально-політичні, економічні та інші важливі питання.

Необхідність у використанні запозичених слів виникає через потребу чіткого розуміння певних термінів, що стосуються економічної або політичної діяльності суспільства. Це, зокрема, такі поняття, як експорт і імпорт продукції, інвестиції, спільне підприємництво, міжнародний туризм, банківські послуги тощо.

Основне призначення іншомовної лексики у рекламних текстах полягає в її інформативній функції. Наприклад, назва пральної машини «Time Manager» у перекладі з англійської означає «керівник часу», а бренд автомобіля «Volkswagen» містить у своїй назві елементи, зрозумілі для українського споживача — «фольк» і «ваген», що викликають асоціації зі словами «народний» і «транспорт». Це повною мірою відповідає характеристиці товару, який з самого початку призначався для масового використання.

Ключові структурні частини рекламного тексту включають заголовок, основну текстову частину та слоган.[3,25 с. **Висновки:** Мова польської реклами відображає актуальні культурні й мовні трансформації, які супроводжують розвиток суспільства. У процесі рекламної комунікації активно використовуються не лише традиційні мовні елементи, а й новітні мовні форми, такі як англіцизми, неологізми, сленг і різні стилістичні прийоми. Вони забезпечують високу привабливість рекламних текстів, дозволяючи досягати максимальної ефективності впливу на цільову аудиторію. Мова реклами стає менш формальною, більш емоційною та динамічною, що відповідає вимогам сучасного інформаційного середовища.

Завдяки використанню нестандартних мовних засобів і візуальних елементів реклама здатна швидко привертати увагу, залишаючи чітке враження та сприяючи формуванню споживчих вподобань. Мовні інновації, зокрема інтеграція іноземних слів, визначають характер комунікації в рекламі, що відображає глобалізацію й адаптацію до світових трендів.

Також перспективним напрямом є дослідження мови реклами в контексті культурних особливостей різних регіонів Польщі, оскільки мовні варіанти можуть суттєво змінюватися залежно від соціокультурних факторів. Це дозволить глибше зрозуміти механізми впливу реклами на різні групи населення та оптимізувати рекламні стратегії для різних цільових аудиторій. Паралельно в українських онлайн-ЗМІ спостерігається тенденція до використання англіцизмів завдяки їх комунікативній ефективності, стислості та відповідності сучасним трендам.

Список використаної літератури

1. Попова Н. В. Основи реклами : навчальний посібник / Н. В. Попова. – Х. : Видавництво «ВДЕЛЕ», 2016. – 145 с 2.
2. Теорія та історія реклами : навчально-методичний посібник/ Т 337 Укладачі Ю. А. Грушевська, Н. Р. Барабанова, О. М. Назаренко, Л. М. Писаренко. Одеса : Фенікс, 2019. 127 с.
3. Білоконенко Л. А. Основи рекламознавства : практикум. Кривий Ріг : КДПУ, 2020. 112 с.

Софія Марко,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Вільчинська Тетяна Пилипівна

САКРАЛЬНА ЛЕКСИКА В «ПОКАЯННИХ ПСАЛМАХ»

ДМИТРА ПАВЛИЧКА

Досліджувати сакральну лексику в наш час є дуже важливим, оскільки вона відображає духовні та релігійні традиції нашого народу. Відомо, що поширення релігійної лексики розпочалося ще з прийняття християнства (у 988р.). У наш час (XXI ст.) спостерігаємо активізацію дослідницького інтересу до неї. Це засвідчує і вживання різних термінопонять на її позначення, напр.: сакральна (Н. Піддубна, Т. Вільчинська, Н. Каторжник, В. Німчук), релігійна або богословська (О. Захарків, Н. Бабич), церковно-релігійна (Н. Пуряєва), конфесійна (Л. Шевченко, Л. Мацько) та ін.

Загалом сакральна лексика привертає увагу багатьох науковців, які аналізують її під різним кутом зору. Наприклад, М. Лесів, Т. Коць досліджували вживання такої лексики в публіцистиці, а Т. Вільчинська, О. Тележкіна, Н. Піддубна – у художній творчості.

Так, О. Тележкіна у статті «Конфесійна лексика в поетичному потрактуванні Дмитра Павличка» визначила та схарактеризувала семантично-стилістичні

особливості конфесійної лексики в поетичних творах автора. Ця робота є важливою, оскільки дозволяє глибше зрозуміти роль сакральної лексики у формуванні художнього мовлення. Окрім того, дослідниця констатує, що сакральна лексика може зазнавати різних змін і внаслідок цього входити не лише в богословський вжиток, а й у суспільний для передання певних думок та тверджень [2].

Метою запропонованої статті є дослідження сакральної лексики у творчості Дмитра Павличка, зокрема в його збірці «Покаянні псалми». Завдання полягає в тому, щоб виявити основні тематичні групи такої лексики та визначити особливості її вживання.

Спостереження на матеріалі «Покаянних псалмів» показали, що переважають такі групи слів, як:

1. Найменування, що стосуються Бога: Господь, Творець, Спаситель, Ісус, Пане Боже, Трійця християнська, Духовний отець, Месія, Син Божий, Всевишній, Христос, Милосердний, Великий Боже.

2. Назви учнів та прихильників Бога: апостоли, Юда, Святий Павло та Петро, Авраам, Давид, Агар, Мойсей, Єремія, Йова, Мати Божа, Лазар, Йоан (син Якова), Адам, Єва, Каїн, Магдалина, Свята Анна, Святий Юрій.

3. Сакральні географічні назви: Єрусалим, Вифлеєм, Галілея, Єрихон, Гетсиманський сад, Голгофа, Кана Галилейська, Едем, Ізраїль, Єгипет, земля Ханаану, Сіон, Йордан, Боже Царство.

Найперше варто зазначити те, що і в самій назві книги «Покаянні псалми» є сакральна лексика. Окрім того, виявлено заголовки віршів, які також відносяться до аналізованої лексики, як-от: «Мойсей», «Лазар», «Сказав Господь: «Я вас люблю й тому...», «Давид і Голіаф», «Пророцтво», «У Гетсиманському саду», «Я говорив: «Мій Творче, Де ти?» та ін.

Щодо вірша «Сказав Господь: «Я вас люблю й тому...», то в ньому Д. Павличко використав послання апостола Павла до євреїв 12:6: «Господь, кого любить, того він карає». Поет неодноразово послуговувався посланнями з Біблії як епіграфами до своїх поезій. Він це робив для того, щоб підсилити настрій творів.

Д. Павличко часто переносив події з життя Ісуса Христа на сьогодення. Наприклад, у вірші «Жид» автор посилює трагізм негативного впливу німців на українські землі, а особливо – народ. Поет використовує не лише назву церковного свята Різдво, а й також найменування героїв Різдвяних дійств та подій, як-от: Три Пастирі, Три Царі, Вертеп; місце дії порівнює з кошарою, тобто з локусом, де

народився Христос. Також виявлено чимало назв на позначення диявола та його слуг, наприклад: сатана, жид, смерть.

Великого та урочистого контексту набуває слово Воскресіння у вірші «Він – тут». Вказана лексема належить до групи назв свят і символізує надію – Воскресіння Христове. Згодом в поемі «Погоня» вона номінує батьківщину – Україну.

Загалом, сакральна лексика в поетиконі Д. Павличка є різноманітною та несе важливе функціональне навантаження. За спостереженнями О. Тележкіної, якщо вживання у вірші «У Шептицького» слова митрополит до 90 рр. тлумачилося як зневажливе, то після 90-х рр. минулого століття це слово означає «святий» [2, с. 95]. Тобто такі зміни стали можливими з проголошенням Незалежності України. Власне, з того часу сакральна лексика почала активно відновлюватися і вживатися, адже вона містить у собі великий оцінний потенціал. Дмитро Павличко широко використовував сакральну лексику у своїх поезіях, зокрема і в книзі «Покаянні псалми», бо розумів її значущість, прагнучи в такий спосіб звеличити Бога та його діяння, а також перенести картину біблійних страждань на український народ. Проведений аналіз дав змогу не лише поглибити уявлення про сакральну лексику у творчості поета, а й розширити відомості із цієї проблематики.

Список використаної літератури

1. Павличко Д. Покаянні псалми. Київ, 1994.
2. Тележкіна О. О. Конфесійна лексика в поетичному потрактуванні Дмитра Павличка. Лінгвістика : збірник наукових праць. Луганськ, 2012. № 1 (25). С. 93 – 98.

Мацелюх Тетяна,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Заваринська Ірина Федорівна

ЛІНГВОКУЛЬТОРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ ПОЛЬСЬКОЇ ПРЕСИ

Вважаємо доцільним думку В.Садівничого, який вважає, що заголовок - це найперша лексична одиниця, з якою зіштовхується читач, з котрої почерпує первинний компонент символів, подій та аналогій щодо поданої теми (1; с. 1).

Заголовки польської преси становлять важливий об'єкт лінгвокультурологічного аналізу, оскільки виступають не лише засобом привернення уваги читача, але й віддзеркалюють культурну специфіку, цінності та мовні тенденції сучасного польського суспільства. Вивчення їх особливостей дозволяє виявити механізми взаємозв'язку мови та культури в польському медіапросторі та специфіку національно маркованих мовних засобів.

Проблематику лінгвокультурологічних особливостей преси досліджували польські науковці В. Пісарек, М. Войтак та Є. Бральчик, які вивчали заголовки як мікротексти з власними стилістичними та культурними маркерами. Серед українських дослідників варто відзначити роботи О. Сербенської, А. Бойко та І. Морозової, присвячені аналізу структурно-семантичних і культурологічних аспектів медіазаголовків. Попри наявні напрацювання, лінгвокультурологічна специфіка сучасних заголовків польської преси залишається малодослідженою, особливо з точки зору відображення в них актуальних соціокультурних трансформацій польського суспільства.

Метою даної роботи є комплексний аналіз лінгвокультурологічних особливостей заголовків польської преси як репрезентантів національно-культурної специфіки польськомовного медіадискурсу.

Ключові завдання: систематизувати типологічні особливості заголовків, польської преси, враховуючи їх розмаїтість; виявити прийоми мовної експресії з урахуванням їх національно-культурного компонента; дослідити функціонування концептів польської лінгвокультури в заголовках.

Унікальність та своєрідність польської мови полягає у її цікавих фразеологізмах, ідіомах, каламбурах, а також складній граматичній будові, що може слугувати причиною певних труднощів під час самого процесу аналізу [3; с.10]. В той же час заголовки відіграють одну з ключових ролей у функціонуванні сучасного медіапростору Польщі, виконуючи не лише номінативно-інформативну функцію, але й виступаючи потужним засобом впливу на аудиторію. Лінгвокультурологічне дослідження заголовків різнопланових польських видань – психологічних, історичних, лінгвістичних, політичних та загальноінформаційних – розкриває їх надзвичайний функціональний потенціал.

Заголовки виступають своєрідними мікротекстами, що концентрують у собі національно-специфічні мовні засоби, відображають актуальні тенденції сучасної польської мови та транслюють культурні коди. Особливо значущим є їх прагматичний потенціал – здатність не лише привертати увагу читача, але й

формувати громадську думку, актуалізувати важливі для польського суспільства проблеми, апелювати до колективної пам'яті та національних цінностей.

Аналіз лінгвокультурологічних особливостей дозволив виявити низку специфічних рис, що характеризують їх як важливі репрезентанти національно-культурної специфіки польського медіадискурсу.

Передусім важливо підмітити активне використання в заголовках польської преси іншомовних елементів, зокрема латинізмів та англіцизмів, що відображає характерну рису польської мовної культури – відкритість до запозичень при збереженні національної специфіки. Латинські вислови в виданнях ("Nomen est omen", "Tabula rasa", "Libido dominandi", "Świętujący Homo sapiens") є не просто запозиченнями, а культурними маркерами, що підкреслюють приналежність польської культури до європейської цивілізаційної традиції з її античним корінням.

Англіцизми в заголовках ("Storytelling w jednym słowie", "Toy story", "Społeczny jet lag" та ін.) виконують подвійну функцію: з одного боку, вони відображають глобалізаційні процеси в польській культурі та мові, з іншого – демонструють здатність польської мови до інтеграції запозичень у власну мовну систему з адаптацією до її граматичних особливостей. Часто англійські слова в заголовках поєднуються з польськими лексемами, утворюючи гібридні конструкції, що є проявом сучасних тенденцій у розвитку польської мови.

Варте уваги багатство мовних засобів експресії, що використовуються в заголовках досліджуваних видань. У науково-популярних психологічних журналах, зокрема в журналі "Charaktery", спостерігається активне використання різноманітних стилістичних засобів. Значна частина заголовків будується на основі інтертекстуальності та мовної гри: "Oda do radości" (алюзія на вірш Фрідріха Шиллера), "Być jak Boris Becker" (посилання до відомої особистості як культурного маркера), "Ach śpij, kochanie" (апеляція до польської колискової). Заголовки психологічних видань також часто містять оксиморони та парадоксальні конструкції, що відображають складність психологічних явищ: "zwyczajnie szalona normalność", "normalne dziwactwa", "Słodko-gorzka dyskryminacja". Така суперечливість відображає польську схильність до філософської рефлексії та глибокого аналізу психологічних станів.

Журнал "Charaktery" активно використовує ідіоматичні вирази та фразеологізми. Аналіз журналів психологічного спрямування "...дозволив виокремити групу слововживань за допомогою графічного увиразнення, що сприяє подвійному розшифруванню значення та вирізненню на візуальному рівні" [2; с.30]: "Stąd do (długo)wieczności", "(Nie)widzialne katedry". Ці мовні трансформації

свідчать про прагнення до семантичної багатозначності, що дозволяє залучати читача до активного процесу інтерпретації тексту, а також підкреслює важливість візуальної складової у сучасній польській комунікативній практиці.

У загально-пізнавальних виданнях, як-от "Magazyn Coaching", заголовки часто побудовані у формі спонукальних конструкцій, що відображає практичну спрямованість преси: "Wyśpiewaj to!", "Nie bój się porażek", "Czytaj, fantazjuj i pytaj", "Nie opieraj się pokusie!". Примітною є лінгвокультурологічна особливість використання ідіом з анімалістичним компонентом: "Kuta na cztery łapy" (трансформація виразу "kuty na cztery nogi"), що відображає специфіку національного мовомислення.

Філологічні видання (наприклад, "Świat i Słowo") характеризуються інтелектуалізованими заголовками з використанням наукової термінології та інтертекстуальних елементів, наприклад: "Pan Samochodzik w terenie, czyli georoetyczna podszewka pewnej utopii", "Libido dominandi, czyli region jest... kobietą" (використання латинського виразу, що вказує на культурну еkleктичність польської інтелігенції).

Суспільно-політичні видання ("Nowa Europa Wschodnia") характеризуються концептуальністю, оцінністю, діалогічністю, історичністю та культурна маркованістю. Заголовки відображають ключові теми сучасної східноєвропейської публіцистики: російський імперіалізм, релігійна залежність, національна ідентичність, війну та моральні виклики. Вони вирізняються символічністю, іронією, критичним тоном, часто використовують метафори, лапки, дужки, що підкреслює двоїстість понять та глибину суспільних процесів. Заголовки апелюють до історичної пам'яті та духовних пошуків у контексті глобальної та регіональної нестабільності, наприклад: "Byłe nie było wojny", "Cerkiewny „ruski mir", "Trzej jeźdźcy rosyjskiej apokalipsy", "Długi proces religijnego u(nie)zależnienia". Проведений аналіз також засвідчив, що заголовки польської преси часто відображають автостереотипи польського суспільства. Зокрема, в них реалізуються уявлення поляків про себе як про націю з багатою історією та культурою, борців за свободу, людей глибоко релігійних та відданих гуманістичним цінностям: "Wierzyć w dobro - mimo wszystko", "Wadźmy dla siebie uprzejmi".

Лінгвокультурологічний аналіз дозволив виявити роль заголовків у конструюванні національної ідентичності шляхом постійної актуалізації культурно значущих концептів, апеляції до спільного культурно-історичного досвіду та використання мовних засобів з національно-культурним компонентом. Він відображає як традиційні риси польської мовної картини світу, так і сучасні

тенденції розвитку польського медіадискурсу в умовах глобалізації та європейської інтеграції.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що заголовки польської преси відіграють важливу роль у конструюванні національної ідентичності та трансляванні культурних цінностей польського суспільства.

Перспективи подальших досліджень полягають у порівняльному аналізі лінгвокультурологічних особливостей заголовків польської та української преси, що дозволить глибше зрозуміти специфіку слов'янського медіапростору та механізми взаємодії мови і культури в медіадискурсі.

Список використаної літератури

1. Садівничий, В.О. Властивості, функції й типи заголовків у структурі та змісті публіцистики Миколи Данька. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія*. 2007. №1, Т.1. С. 66-74.
2. Ідзьо, Мар'яна Володимирівна. *Мовні засоби експресивізації в текстах сучасних польських ЗМІ*. Diss. Національна академія наук України, 2016. 30 с.
3. Крупіна Т. В. Лексико-семантичні та структурні особливості заголовків у медіадискурсі : кваліфікаційна робота магістра : 035.033 Філологія. Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська. Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2023. 76 с.

Митреньга Соломія,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Бачинська Галина Василівна

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЕРГОНІМІВ КРАКОВА ТА ТЕРНОПОЛЯ

Ергоніми – це власні назви організацій, установ, підприємств та інших об'єктів людської діяльності, які відіграють важливу роль у мовному просторі. У повсякденному житті вони виконують різноманітні функції. Зокрема, слугують маркерами індивідуальності організацій, сприяють формуванню їхнього іміджу та впізнаваності. Вони допомагають виділити певну установу серед інших і передають інформацію про її сферу діяльності та цінності. Найменування підприємств, організацій відображають історичні, культурні та соціально-економічні процеси в суспільстві, містять символічне та естетичне забарвлення, яке відповідає як традиціям, так і сучасним тенденціям. Ергоніми сприяють ефективній комунікації, привертають увагу споживачів та клієнтів, допомагаючи організаціям позиціонувати себе на ринку. Крім того, ергоніми активно впливають на розвиток

лексикону української мови, збагачуючи її новими формами та значеннями, що відповідають динаміці соціально-економічних змін.

В Україні дослідженням ергонімів (власних назв підприємств, організацій, установ) займається низка науковців. Серед них можна відзначити: О. Белей (ергонімія Закарпаття); Ю. Деремента (ергонімія Тернопільщини); Т. Тищенко (ергонімікон міста Умань); О. Карпенко та Ю. Дідур (ергонімікон Києва та Лондона); О. Сидоренко (ергонімічні об'єкти Донецької області) та ін..

Мета дослідження полягає у з'ясуванні функцій ергонімів, їх статусу як маркерів соціокультурного простору.

Об'єктом дослідження обрано мотиваційні особливості ергонімів міст двох сусідніх країн: Польщі та України.

В умовах активного розвитку економіки, культури та глобалізаційних процесів формування назв підприємств, організацій та установ відіграє важливу роль у сучасному міському просторі. Сучасні дослідження ергонімного простору свідчать про значний інтерес до вивчення закономірностей творення назв підприємств, їхньої семантики, структури та функціональних особливостей. В останні десятиліття ця сфера досліджень набула особливого значення у зв'язку з інтенсивними процесами комерціалізації, урбанізації та впливу глобалізації, що призводить до змін у традиційних номінаційних моделях. Науковці у своїх дослідженнях все частіше намагаються показати, яку роль відіграють назви підприємств у відображенні культурної ідентичності та їхні маркетингові стратегії.

На сьогоднішній день, як бачимо, досліджено ергонімію багатьох міст, проте порівняльного аналізу ергонімікону Кракова та Тернополя досі не було. Саме це і спричинило актуальність нашого дослідження.

Характеристика онімного матеріалу Кракова та Тернополя демонструє відмінності, зумовлені культурними, історичними та економічними чинниками. Обидва міста мають розвинену систему ергонімів, які виконують номінативну, маркетингову та соціокультурну функції. Проте їхня структура, семантичне наповнення та принципи найменування мають свої особливості, що відображають національну ідентичність, глобалізацію та історичну спадщину.

У Кракові ергоніми часто містять історичні та культурні відсилання, що підкреслюють традиції міста як культурного та наукового центру Польщі. Наприклад, ресторан «Pod Baranem» у Кракові заснований у 1997 році досвідченим кухарем Яном Бараном, отримав свою назву за прізвищем власника або «Księgarnia Pod Globusem» (має таку назву через форму верхівки будівлі).

Назви магазинів часто містять у складі назв зооніми та фітоніми. Наприклад, «*Biedronka*» («Сонечко») та «*Żabka*» («Жабка») асоціюються з тваринами, створюючи дружній та доступний образ. «*Stokrotka*» («Ромашка») і «*Stoneczko*» («Сонечко») використовують назви квітів та природних елементів. Торгові центри часто включають слово «*Galeria*» у назві, підкреслюючи широкий вибір товарів та послуг. «*Galeria Krakowska*», «*Galeria Bronowice*», «*Galeria Kazimierz*» вказують на розташування або історичні райони міста. «*Krokus*» використовує назву квітки, що асоціюється з весною та відродженням.

Аптеки часто використовують назви, пов'язані зі здоров'ям та природою. «*Rumianek*» («Ромашка») натякає на лікувальні властивості рослини. «*Dbam o Zdrowie*» («Дбаю про здоров'я») безпосередньо вказує на місію закладу.

Дитячі садочки обирають назви, що викликають теплі та позитивні асоціації. «*Chatka Puchatka*» («Хатинка Вінні-Пуха») — назва, що напряму пов'язана з відомим казковим персонажем Вінні-Пухом. Така назва викликає у дітей позитивні емоції, асоціюється з безпекою, дружбою, пригодами та дитячим світом, знайомим ще з раннього віку завдяки книгам чи мультфільмам. *A dlaczego* («А чому?») — оригінальна та креативна назва, яка віддзеркалює природну допитливість дитини. Вона побудована у формі запитання, що дуже характерне для малюків у період активного пізнання світу. «*Tuptusiowo*» походить від слова «*tuptać*» («тупотіти»), що асоціюється з маленькими дітьми. Варто зазначити, що у назвах садочків майже не зустрічаються іншомовні слова.

Натомість назви тернопільських садочків мають іншу стилістику. Частина з них пов'язана з пізнанням і розвитком: «*Пізнайок*» натякає на дослідницький підхід до навчання, а «*Сова*» — традиційний символ мудрості. Інша група назв базується на природних образах: «*Бруньки*» асоціюються з ростом, оновленням, життям, а «*Віночок*» — з українською традиційною культурою, жіночністю й естетикою. Водночас у тернопільських назвах помітні сучасні, глобалізовані тенденції — прикладом є «*Smart Kids*».

Також важливо зазначити відмінності у мовному оформленні назв. Польські назви часто використовують зменшено-пестливі форми, які звучать м'яко та по-дитячому.

Місто Краків також має популярні англomовні назви, що орієнтовані на міжнародну аудиторію, як-от «*Big Hat Coffee*» або «*Hard Rock Café Kraków*».

У Тернополі ергоніми орієнтовані на підкреслення місцевої ідентичності. Наприклад, назва ресторану «*Файне місто*» асоціюється саме з даним містом. Магазини, як-от «*Галичанка*» чи «*Тернопільська броварня*», підкреслюють

географічну приналежність. У Тернополі рідше використовуються іншомовні запозичення, і часто вони поєднуються з українізованими елементами, наприклад, «*Містер Бургер*».

Глобалізація має суттєвий вплив на формування ергонімії міст, зокрема Кракова та Тернополя. Обидва міста демонструють різні підходи до адаптації міжнародних тенденцій у комерційному найменуванні, що пов'язано з соціокультурним контекстом, масштабами міст та рівнем інтеграції в світову економіку.

Краків, як одне з найбільших міст Польщі, активно відображає вплив глобалізації на мовний ландшафт. Багато іноземних компаній, розвиток туризму та присутність студентів сприяють широкому використанню англійських та гібридних назв. Місцеві підприємці часто обирають найменування, що відповідають світовим маркетинговим трендам: «*Coffee Heaven*», «*Fit & Fun*», «*Sushi Corner*», «*Beauty Lab*». Заклади світових брендів, таких як «*McDonald's*», «*Starbucks*», «*H&M*», також працюють без змін, що свідчить про високий рівень адаптації мешканців до глобальних стандартів. Крім того, з'являються локальні інтерпретації західних концепцій, наприклад, «*Polish Sushi*», «*Loft Bar*», що підкреслюють прагнення відповідати сучасним споживчим очікуванням.

У ергонімах Кракова можна виокремити кілька мотиваційних груп назв. Одну з таких груп становлять назви, утворені на честь людей. До неї належать, зокрема: «*Emil kręci lody*», що перекладається як «Еміль робить морозиво»; «*Jama Michalika*» – відомий ресторан, названий на честь його засновника Яна Аполянарія Міхаліка; а також «*Kawiarnia Redolfi*» – кав'ярня з понад столітньою традицією, яка отримала свою назву на честь власника.

Ще одну мотиваційну групу становлять ергоніми, пов'язані з назвами тварин. До неї входять: «*Kocia Kawiarnia Kociarnia*», де відвідувачі можуть насолоджуватися кавою в компанії котів; «*Bunny Cafe*», у назві якої використано англійське слово *bunny* («кролик»); «*Psikawka Dog Cafe*» – заклад, орієнтований на власників собак, які можуть відпочивати разом зі своїми улюбленцями.

У Тернополі, на відміну від Кракова, зберігаються сильніші локальні традиції. Вплив глобальних тенденцій тут менш виражений, а іншомовні назви часто адаптуються під місцеві реалії: «*Містер Бургер*», «*Фреш Маркет*». Це демонструє спробу інтегрувати сучасний стиль без втрати національної автентичності. Багато тернопільських підприємств створюють назви на основі традиційних мовних моделей, часто використовуючи топоніми та етнокультурні

символи, наприклад, «*Старий Млин*». Такі назви акцентують на локальності та створюють відчуття довіри й автентичності.

У результаті дослідження ергонімії Кракова та Тернополя було здійснено комплексний аналіз ергонімного простору двох міст, визначено спільні та відмінні риси їхньої ономастичної системи, а також вплив соціокультурних чинників на процес номінації. Ергоніми розглядаються не тільки як комерційні назви, а й як важливий компонент культурної ідентичності міста, що відображає його історію, соціальні процеси, економічні реалії та глобалізацію.

У Кракові ергоніми характеризуються використанням історичних, культурних та символічних конотацій, часто включають антропоніми та англійські назви. Тернопільські ергоніми, натомість, орієнтовані на прозорість і функціональність, часто використовують регіональні топоніми, народну лексику, жартівливі та неофіційні форми, що створює стиль, наближений до місцевої аудиторії. Наприклад, «*Галя Балувана*» - назва закладу харчування з гумором і народним колоритом, що одразу привертає увагу. Назва ТРЦ «*Подільня*» походить від географічної та етнокультурної назви "Поділля", — історичного регіону, до якого належить і Тернопільщина.

Семантичний аналіз показав, що в Кракові більшість назв мають метафоричні, історичні та зооморфні елементи, що відображають культурний код міста. Наприклад, назва кафе "*Smok Wawelski*" (Вавельський дракон) напряду відсилає до краківської легенди про дракона, який, за переказами, жив у печері біля Вавельського замку — це приклад як історичного, так і зооморфного елемента в ергонімі. У Тернополі ж переважають прямі номінації, які чітко вказують на сферу діяльності закладу, а також гумористичні або розмовні назви, що створюють ефект близькості до клієнта. Обидва міста активно використовують англіцизми у сфері міжнародного бізнесу, але в Кракові це більш поширено, а в Тернополі зберігається баланс між українськими назвами та іншомовними запозиченнями.

Структурно в Кракові частіше використовуються короткі однослівні назви та символічні конструкції, тоді як у Тернополі домінують описові словосполучення та прості, практичні назви. Наприклад, «*Піцерія на Бандери*», «*Стара піцерія*», «*Аптека Оптових Цін*», «*Автозапчастини з Європи*».

Порівняльний аналіз показав, що в Кракові глобалізація відображається у великій кількості англійських назв та латинських коренях, особливо в медичних та освітніх закладах. У Тернополі, попри вплив глобальних трендів, зберігається орієнтація на локальну ідентичність, що проявляється у використанні народної лексики та регіональних особливостей.

Функціональний аналіз показав, що назви підприємств у Кракові формують культурний імідж міста, працюють як брендові маркери, орієнтуючись на міжнародну аудиторію.

Дослідження підтвердило, що ергонімія є складним явищем, що формується під впливом різних чинників: історичних, культурних, економічних та мовних. Ергонімний простір Кракова і Тернополя демонструє як спільні риси, так і відмінності, зумовлені локальною специфікою та національною ідентичністю. Результати можуть бути корисними для подальших досліджень у галузі ономастики, маркетингу та брендингу, а також для підприємців і лінгвістів, які займаються комерційною номінацією в урбаністичному середовищі.

Список використаної літератури:

1. Белей О. О. Сучасна українська ергономія: власні назви підприємств Закарпаття. Ужгород: Закарпаття, 1999. 111 с.
2. Кутуза Н. В. Ергонімна номінація як елемент реклами. Культура народів Причорномор'я. Сімферополь: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2002. № 32. С. 301-303.
3. Cieślíkowa A. Nazwy własne w języku i społeczeństwie. Kraków: Universitas, 2000. 320 s.

Молоток Наталія,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, викладач
Вишневська Галина Богданівна

МЕНТАЛЬНА КАРТА ЯК МЕТОД ФІДБЕКУ: ІНСТРУМЕНТ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ТА СТРУКТУРИЗАЦІЇ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Вступ. У сучасній освіті важливу роль відіграють методи, що сприяють ефективному засвоєнню навчального матеріалу та розвитку критичного мислення учнів. Одним із таких інструментів є ментальні карти, які набувають популярності в педагогічній практиці. Вони є потужним засобом візуалізації та структурування знань, а також інструментом для організації зворотного зв'язку між учителем і учнем, що підвищує ефективність навчання. На уроках української мови використовуються не лише для організації інформації, але й як метод, що дозволяє оцінити рівень розуміння учнями матеріалу. Це дає можливість швидко визначити, які аспекти потребують додаткової уваги, і коригувати навчальний процес.

Актуальність теми обумовлена необхідністю впровадження інноваційних методів у навчальний процес, зокрема вивчення української мови. Ментальні карти сприяють більш ефективному засвоєнню матеріалу, розвитку критичного мислення та покращенню зворотного зв'язку між учителем і учнем. Вони допомагають учням структуровано сприймати інформацію, що є особливо важливим у контексті сучасної освіти, орієнтованої на індивідуальні потреби учнів і підвищення якості навчання.

Метою цього дослідження є аналіз використання ментальних карт як методу для фідбеку на уроках української мови та їх вплив на ефективність навчання та розвиток мовленнєвих навичок учнів.

Ментальні карти є потужним засобом для візуалізації інформації, що дозволяє структурувати думки та полегшує аналіз зворотного зв'язку. Візуальне представлення думок ідей за допомогою них сприяє не лише швидкому аналізу отриманої інформації, а й ефективному її використанню для подальшого розвитку та вдосконалення різних процесів. Цей інструмент широко використовується в освіті, професійному розвитку та управлінні. Для того щоб максимально ефективно застосовувати ментальні карти у зворотному зв'язку, варто враховувати певні принципи їх створення, розуміти їхні переваги перед іншими традиційними методами та розглядати конкретні приклади їх використання в навчальній і професійній сферах.

Створення ментальних карт для візуалізації зворотного зв'язку базується на кількох ключових принципах. Насамперед, у центрі карти розташовується головна ідея або проблема, яка потребує аналізу. Від неї відходять основні гілки, що містять категорії або теми, які стосуються даного питання. Кожна з гілок може поділятися на підкатегорії, що дозволяє детальніше розглядати аспекти проблеми. Важливим елементом створення ментальних карт є використання кольорів, символів та малюнків, що робить їх більш наочними та легкими для запам'ятовування. Крім того, застосування ключових слів і коротких фраз дозволяє структурувати інформацію так, щоб вона була швидко зрозумілою навіть при поверхневому огляді [5].

Ментальні карти мають значні переваги перед традиційними методами, що сприяють отриманню зворотного зв'язку, такими як письмові звіти, анкети чи усні обговорення. По-перше, вони дозволяють швидко оцінити загальну картину та побачити взаємозв'язки між різними аспектами. Завдяки візуальному представленню інформації, користувач може легше і швидше ідентифікувати основні тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення. По-друге, допомагають

уникнути перевантаження текстовою інформацією, що є частою проблемою при аналізі традиційних звітів або довгих усних обговорень. Крім того, вони сприяють активному залученню учасників у процес аналізу фідбеку, оскільки дозволяють доповнювати та змінювати карту в реальному часі. Це робить процес більш інтерактивним і ефективним, сприяючи кращому розумінню та засвоєнню інформації [2].

Ментальні карти широко застосовуються як у навчанні, так і в професійному розвитку. В освітньому середовищі вони допомагають учням і студентам краще засвоювати матеріал, структурувати свої знання та ефективніше готуватися до іспитів. Викладачі можуть використовувати цей метод для збору та аналізу відгуків студентів, що дозволяє їм покращувати методику викладання і адаптувати навчальний процес відповідно до потреб учнів. Також ментальні карти допомагають викладачам ефективніше пояснювати складні теми, створюючи візуальні схеми, які роблять матеріал доступнішим [2], [3].

Особливо корисним є використання ментальних карт на уроках української мови. Вони допомагають здобувачам освіти краще розуміти мовні структури, аналізувати правила правопису та граматики, а також будувати логічні взаємозв'язки між мовними явищами.

Наприклад, під час вивчення відмінків іменників можна створити ментальну карту (рис.1), де в центрі буде розміщено поняття "відмінки", а від нього відходитимуть

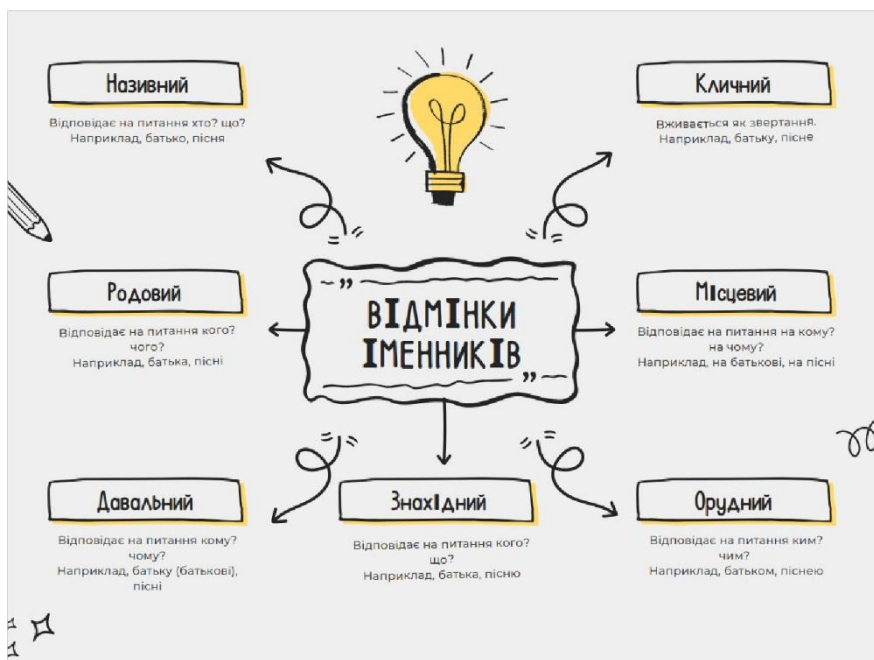

Рисунок 1. Ментальна карта "Відмінки іменників"

гілки із назвами відмінків, їхніми питаннями та прикладами. Також ментальні карти можна використовувати для вивчення синонімів, антонімів, фразеологізмів та інших мовних явищ. Вони допомагають учням не лише краще запам'ятати інформацію, а й розвивати асоціативне

і логічне мислення. У професійній сфері цей інструмент є корисним для керівників і співробітників компаній. Він дозволяє

аналізувати ефективність роботи команди, виявляти сильні та слабкі сторони, а також розробляти стратегії покращення діяльності [4].

Окрім того, ментальні карти активно використовуються під час брейнштормінгу, розробки проєктів та управління персоналом. Вони дозволяють систематизувати зворотний зв'язок від співробітників та швидко визначити напрямки розвитку компанії або організації. Наприклад, під час робочих нарад або стратегічного планування учасники можуть разом створювати ментальну карту, додаючи свої думки та пропозиції у зручному форматі. Це не лише прискорює процес обговорення, а й сприяє залученню кожного учасника до розробки рішень. Візуальне представлення інформації також сприяє кращій комунікації в команді, оскільки всі учасники можуть бачити основні аспекти обговорюваного питання і зрозуміти його суть за короткий проміжок часу [1], [3].

Висновки. Ментальні карти є не лише зручним, а й ефективним методом візуалізації зворотного зв'язку. Вони сприяють глибшому розумінню інформації, полегшують аналіз та допомагають швидко ухвалювати рішення. Завдяки своїм численним перевагам цей інструмент знаходить широке застосування у різних сферах – від освіти до бізнесу, роблячи процес взаємодії та зворотного зв'язку більш продуктивним. Враховуючи можливості, які відкриває використання ментальних карт, їх можна вважати одним із найефективніших способів представлення та аналізу інформації, що сприяє покращенню комунікації та розвитку як у навчальному, так і в професійному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Барабаш-Ревак О. Візуалізація мислення у процесі УМІ: ментальні мапи. ТЕКА Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych. 2021. С. 117–136 : <https://surl.li/cmetuo> (дата звернення: 03.04.25).
2. Пащенко Т. Ментальні карти як засіб оцінювання якості підготовки техніків-будівельників у коледжах. URL: <https://surl.li/ufxpqp> (дата звернення: 04.04.25).
3. Пилипчук С. Що потрібно знати вчителю про використання ментальних карт? Знайшов: учням, батькам, вчителям. 2024. URL: <https://surl.li/mgzizq> (дата звернення: 03.04.25).

4. Погребенник І. Ментальні карти при викладанні української мови та літератури у закладах професійно-технічної освіти. Українська професійна освіта. 2018. URL: <https://surl.li/wcklco> (дата звернення: 04.04.25).
5. Щербатюк В. Особливості продукування і використання ментальних карт на заняттях із літературознавчих дисциплін студентами-філологами. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 30. Том 4. URL : <https://surl.li/jyvxvo> (дата звернення: 03.04.25).

Мурмила Марія,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, викладач
Вишневська Галина Богданівна

III НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: МЕЖА МІЖ ІНСТРУМЕНТОМ І ПОРУШЕННЯМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Вступ. Цифровізація освіти сприяє впровадженню штучного інтелекту, що трансформує навчальний процес. Персоналізоване навчання та автоматизоване оцінювання свідчать про зміну освітніх підходів. Водночас це актуалізує питання академічної доброчесності, адже ШІ може бути як інструментом розвитку, так і джерелом зловживань. Важливо враховувати етичні аспекти його використання.

Актуальність теми зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій та необхідністю їхнього раціонального й етично обґрунтованого впровадження в освітній процес, зокрема у вивчення української мови. **Мета** – аналіз потенціалу використання штучного інтелекту на уроках української мови в контексті забезпечення академічної доброчесності та визначення шляхів оптимального поєднання технологічних можливостей і етичних засад навчального процесу.

У грудні 2021 року Кабінет міністрів України затвердив Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні. Згідно з Концепцією, «ШІ – це організована сукупність інформаційних технологій, що дозволяє виконувати складні завдання, обробляючи великі обсяги інформації» [6]. Впровадження ШІ в освіту розглядається як важливий крок для підвищення якості навчального процесу. Концепція наголошує, що «одним із головних викликів є низький рівень цифрової грамотності населення» [3]. Концепція передбачає підвищення цифрової грамотності учнів і студентів, а також створення програм підвищення кваліфікації

для викладачів з інтеграції ШІ в навчання. У 2024 році МОН України видало рекомендації щодо відповідального використання ШІ в школах з метою забезпечення безпечного, ефективного й етичного освітнього середовища. Ми все ще вивчаємо, як технології штучного інтелекту інтегруватимуться в освітній сектор у майбутньому. Однак вже можна виділити кілька провідних напрямків використання штучного інтелекту в освіті.

Штучний інтелект може значно полегшити роботу вчителів, допомагаючи їм у розробці навчальних матеріалів, створенні тестів, аналізі успішності учнів та адаптації навчальних програм відповідно до індивідуальних потреб школярів. «ШІ може допомагати у створенні різноманітних інтерактивних навчальних матеріалів, що, беззаперечно, сприятиме ширшому залученню учнів та поліпшенню їх розуміння предмету» [2, с. 49]. Штучний інтелект може автоматично перевіряти тести з варіантами відповідей і короткими відповідями, аналізуючи ключові слова та контекст. Також він здатен надавати зворотний зв'язок у реальному часі, вказуючи на помилки й пропонуючи покращення.

«Завдяки ШІ стала можливою персоналізація навчання» [3]. Системи адаптивного навчання аналізують успіхи та труднощі учнів, підбираючи для них оптимальний темп і методи навчання. Це особливо важливо для інклюзивної освіти, оскільки дозволяє створювати індивідуальні освітні програми для дітей з різними потребами та здібностями. «Штучний інтелект підбирає завдання відповідно до рівня знань учнів, що допомагає запобігти як надмірному навантаженню, так і втраті інтересу. Крім того, він може створювати навчальні матеріали, адаптовані до уподобань кожного школяра. Деякі ШІ-системи вже здатні аналізувати емоційний стан учнів на основі їхньої мови та міміки» [9, с. 39].

Однак не варто забувати, що взаємодія між учнями та вчителем завжди залишатиметься ключовим елементом освітнього процесу як сьогодні, так і в майбутньому. «Технології можуть доповнювати цей зв'язок, але ніколи не зможуть його повністю замінити. Штучний інтелект не є конкурентом для вчителя, а навпаки – виступає його союзником» [2, с. 49]. Важливо також розвивати ШІ-грамотність учнів і вчителів. Розуміння принципів роботи, можливостей і обмежень ШІ сприяє його свідомому використанню.

Одним із ключових напрямків у освіті зараз є дотримання академічної доброчесності, ризику порушення якої створює використання штучного інтелекту. Відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» академічну доброчесність трактують так: «Сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання,

викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [5]. У зв'язку з поточною ситуацією, законодавець наголошує, що «особа не може вважатися автором академічного твору, якщо він сформований за запитом особи комп'ютерною програмою в автоматичному режимі. При використанні в академічному творі частин, сформованих комп'ютерними програмами, цей факт має бути зазначений автором із зазначенням методики формування або посиланням на відповідну комп'ютерну програму чи її опис» [1, с. 309]. Додатково, У 2016 році в Україні розпочалося впровадження «Проекту формування академічної доброчесності у школі (SAISS)», ініційованої Американською Радою з міжнародної освіти за підтримки Міністерства освіти. Він сприяв реформуванню середньої освіти в межах концепції «Нова українська школа». Кінцевою метою є забезпечення учасників освітнього процесу необхідними знаннями та інструментами.

Дослідження, проведене Projector Creative & Tech Institute та Малою академією наук України, показало, що більшість українських учнів та вчителів знайомі з ШІ-інструментами. «Учні здебільшого використовують ШІ для допомоги у навчанні – конспектування, пошуку ідей, генерації заголовків та уточнення пропущених даних, а не для списування» [9]. Звертаючись до світової практики, можемо проаналізувати дослідження Стенфордської вищої школи освіти. «Опитування у 40 школах США показало, що рівень списування залишився незмінним порівняно з попередніми роками. Дослідники зазначають, що важливо не забороняти ШІ, а навчати учнів його відповідальному використанню» [8].

Європейська мережа академічної доброчесності (ENAI) опублікувала рекомендації щодо етичного використання штучного інтелекту. Згідно з рекомендаціями, використання ШІ має бути зазначено відповідно до вимог політики закладів. «У той час як інструменти, які впливають лише на форму (наприклад, редактори текстів чи перевірка правопису), є прийнятними, ШІ не може бути вказано як співавтор публікації, оскільки він не несе відповідальності за зміст. Особливо наголошується на тому, щоб студенти мали можливість навчатися етичному використанню ШІ, бо відсутність таких знань може призвести до порушення академічної доброчесності. Кожен навчальний заклад повинен розробити чіткі правила щодо використання ШІ в освітніх процесах, а також правильно розтлумачити ці правила серед освітян» [10, с. 2-3].

Використання штучного інтелекту учнями залежить від їхньої мотивації. Ті, хто прагне знань, застосовують ШІ для розвитку, а ті, хто орієнтується лише на

оцінки – можуть зловживати ним. «Тому важливо формувати інтерес до навчання через інтерактивні методи й особистий приклад викладачів у дотриманні принципів доброчесності» [4, с. 238].

Висновки. Штучний інтелект відкриває нові можливості в освіті, проте його ефективне використання потребує етичного підходу та цифрової грамотності. Він має слугувати підтримкою, а не замінювати критичне мислення учнів. Вчителі відіграють ключову роль у формуванні відповідального ставлення до технологій. Важливо не забороняти ІІІ, а навчити користуватись ним розумно й доброчесно.

Список використаної літератури

1. Гришко В., Киричук Б. Академічна доброчесність і штучний інтелект: подолання викликів у освітньо-науковій діяльності України та зарубіжних держав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Вип. 85. С. 305–310. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.45>.
2. Гуназа Л. М. Штучний інтелект у сучасній освіті: трансформація ролі вчителя, підвищення якості навчання та нові можливості для учнів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. Вип. 93. С. 46–53. URL: <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2023.90.8>.
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти : Міністерство цифрової трансформації та Міністерство освіти і науки України спільно з Робочою групою від 22.05.2024. URL: <https://mon.gov.ua/news/mon-i-mintsyfra-rozrobyly-proiekt-rekomendatsii-iz-vykorystannia-shi-v-shkolakh> (дата звернення: 08.04.25).
4. Коновальчук Н. О. Проблеми академічної доброчесності в умовах розвитку технологій штучного інтелекту. *Progressive research in the modern world : proceedings of X International Scientific and Practical Conference*. Boston : BoScience Publisher, 2023. С. 234–240. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/handle/123456789/19939> (дата звернення: 02.04.2025).
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017, № 2145-VIII : станом на 27.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
6. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020, № 1556-р : станом на 29.12.2021. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR201556> (дата звернення: 29.03.2025).
7. Саган О. В. Організація персоналізованого навчання за допомогою штучного інтелекту. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 108. С. 37–43. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2024-108-6>.

8. У Стенфорді визначили, чи списують учні більше через ChatGPT. Що про це говорять в Україні. *РБК-Україна*. 18.12.2025. URL: <https://www.rbc.ua/rus/styler/stenfordi-viznachili-chi-spisuyut-uchni-bilshe-1702656891.html> (дата звернення: 02.04.2025).
9. Українські школярі розповіли, які сервіси ШІ використовують найчастіше й для чого. *РБК-Україна*. 03.02.2024. URL: <https://www.rbc.ua/rus/styler/ukrayinski-shkolyari-rozpovili-ki-servisi-1706287471.html> (дата звернення: 02.04.2025).
10. ENAI Recommendations on the ethical use of Artificial Intelligence in Education / T. Foltynek та ін. *International Journal for Educational Integrity*. 2023. Вип. 19. URL: <https://doi.org/10.1007/s40979-023-00133-4>.

Ничипорук Аліна,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, викладач
Вишневецька Галина Богданівна

СТОПІТЕЛІНГ ЯК УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Концепція Нової української школи передбачає перелік десяти ключових однаково вагомих та взаємопов'язаних компетентностей, яких діти набувають під час вивчення різних предметів на кожному із етапів освіти. Вони здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх індивіда впродовж життя.

Спільними для всіх компетентностей є вміння: «читати і розуміти прочитане, висловлювати думку усно і письмово, вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення, конструктивно керувати емоціями та застосовувати емоційний інтелект; критичне мислення; здатність логічно обґрунтовувати позицію, виявляти ініціативу, творити та співпрацювати в команді» [1].

У рамках запровадження згаданого підходу, вважаємо доцільним з'ясувати питання формування мовної та мовленнєвої компетентностей. **Мовна компетентність** охоплює практичне володіння українською мовою, що передбачає засвоєння її лексичного складу, граматичної системи, знання мовних норм і правил сучасної української літературної мови та їх дотримання в усному й писемному мовленні. Вона передбачає свідоме й доречне використання мовних засобів у процесі мовленнєвої діяльності. **Мовленнєву компетентність** трактуємо як

здатність ефективно застосовувати мовні засоби для формування висловлень і створення текстів, дотримуючись при цьому норм усного та писемного мовлення.

Метод сторітелінгу – один із найефективніших і найприродніших способів розвинути згадані компетентності та виробити базові вміння, якими мають володіти вихованці й вихованки НУШ. Термін, хоч і належить до англізмів, проте має місце і в українському педагогічному вжитку, увібрав у себе все надбання багатовікової вчительської практики.

Сторітелінг (від англ. *story* – «історія» та *telling* – «розповідати») – це дієвий комунікативний метод, що полягає в передачі інформації через оповідання змістовних, емоційно забарвлених чи повчальних історій, у яких діють як реальні, так і вигадані персонажі. Інтегрує психологічні, управлінські та інші аспекти впливу на аудиторію, забезпечуючи не лише ефективне донесення повідомлення, а й стимулювання цільової дії з боку реципієнтів і реципієнок, що сприяє досягненню високих результатів у навчанні, кращому взаєморозумінню й самопізнанню. Методика була розроблена й апробована на практиці Девідом Армстронгом [4], керівником транснаціональної компанії *Armstrong International*.

Зауважимо, що цей інструмент розвитку мовлення враховує особливості вікового сприйняття дітей і підлітків, роблячи навчання доступним і цікавим для школярів та школярок молодшої, середньої та старшої шкіл, що за правильного застосування стає адаптивним і ефективним інструментом у руках професійного вчителя чи вчительки. Особливо цінними матеріалами в цьому контексті для нас залишаються сюжетні оповідання В. Сухомлинського, насичені глибоким життєвим змістом і орієнтовані на формування національно свідомої і духовно багатой мовної особистості. Василь Олександрович активно послуговувався методикою сторітелінгу у своїй практичній діяльності ще в другій половині ХХ століття. Він акцентував увагу своїх сучасників та сучасниць на силі слова, що лежить в основі аналізованого методу: «Мистецтво впливу особи вихователя на колектив вихованців полягає в тому, щоб, говорячи про будь-який предмет, він доторкався до сердець конкретних вихованців, пробуджував у них думки й тривоги

про самих себе і, зрештою, приводив до найживотворнішого джерела вихованця – прагнення» [3, с. 595].

У науково-педагогічному доробку В. Волканової, В. Кодчик, В. Стасенко, І. Романюк, Н. Воротньої, О. Казачінер та О. Фоменко представлено різноманітні підходи до впровадження інноваційних освітніх технологій, у межах яких також опосередковано висвітлюється метод сторітелінгу. Водночас, О. Буковська, О. Казачінер, Г. Клочек, О. Ніколаєнко, К. Крутій та Ю. Кулінка детально аналізують механізми інтеграції сторітелінгу в освітній процес загальноосвітньої школи.

Аналіз науково-педагогічних джерел показав, що розглянутий метод не можна зарахувати до нововведень педагогіки, але це не вичерпує перспектив його подальшого дослідження. Ця методика цікава, продуктивна, випробувана часом, формує затребувані сучасністю компетенції й вміння, є актуальною під час навчання усіх предметів, зокрема й української мови. Саме на них учні активно працюють із текстами, розвивають мовлення, вчать грамотно, логічно та емоційно виразно формулювати свої думки, а сторітелінг якраз і стимулює ці процеси.

«Педагогічний сторітелінг може бути класичний, активний і цифровий. Класичний сторітелінг – реальна життєва ситуація (або вигадана історія), що її розповідає вчитель/вчителька. Активний – сприяє переданню вже засвоєних і нових знань. Цифровий сторітелінг, у якому оповідь історії доповнюють візуальним супроводом (відео, скрайбінг, mind-тар, інфографіка). Метод сторітелінгу виконує мотиваційну, наставницьку, освітню, розвивальну та виховну функції» [3, с. 57].

Дослідники виділяють сім видів цього методу (усі вони належать до педагогічного сторітелінгу): «культурний, соціальний, дружній, особистий, сімейний, міти і легенди, містичні історії» [3, с. 56].

Складно недооцінити потенціал сторітелінгу в процесі навчання української мови. Для досягнення високої педагогічної ефективності його застосування вимагає чітко структурованого планування кожного етапу уроку. Доцільно

виокремити три етапи: «підготовчий етап, використання сторітелінгу на уроці, рефлексія» [3, с. 59].

Підготовчий етап включає:

- аналіз доцільності використання сторітелінгу;
- добір або укладання історії відповідно до навчальної мети, вікових особливостей, національно-культурного контексту та складності матеріалу;
- проєктування уроку: визначення мети й завдань, добір вправ для практичного застосування почутого, планування часу;

Другий етап «**використання сторітелінгу на уроці**» орієнтований на сприйняття мови органами слуху, тому його впровадження варто вибудувати у три етапи:

- до прослуховування;
- під час прослуховування;
- після прослуховування [3, с. 60].

Як підготовку до прослуховування доцільно використовувати мотиваційні запитання, прогностичні твердження й лексичні підказки, які допомагають учням і ученицям передбачити зміст історії. Ефективними є візуальні матеріали (наприклад, презентації з ілюстраціями), що активізують уяву і будуть близькі поколінню доби діджиталізації. Під час прослуховування основне завдання вчителя/вчительки – забезпечити розуміння змісту. Досягнути цього допоможуть невербальні засоби: міміка, жести, інтонація. Після прослуховування історії слід використати вправи на розвиток мовленнєвої компетентності. Наприклад, можна проекспериментувати з молодіжним сленгом, підібравши українські синонімічні відповідники до слів «кринж» (іспанський сором), вайб (атмосфера), треш (щось непутнє), пруфи (докази), чил (розслаблення), жиза (життєво) і т. д. та інтегрувати їх у власну історію. Таке завдання сприяє суттєвому збагаченню словникового запасу, підвищенню точності й виразності мовлення, а також розвитку мовленнєвої компетентності. Крім того, ця вправа буде ефективною для закріплення знань про окремі мовні частини та розвитку мовної компетенції.

Рефлексійний етап не підсумовує роботу, але виводить її на новий рівень. Він сприяє всебічному розвитку дитини з урахуванням вікових та психологічних особливостей, активізуючи уяву, пам'ять, увагу, мовлення й спостережливість. Природну мотивацію забезпечує інтерес до історій, особливо казкових, що заряджають позитивними емоціями, які є важливими в часи російсько-української війни.

Рисунок 2. QR-код до серії історій «Шейла – берегиня мовних знаків»

Ви можете перейти за покликанням для перегляду створеного нами прикладу застосування сторітелінгу у вигляді серії історій «Шейла – берегиня мовних знаків», що стане в пригоді на уроках української мови (Рис. 1).

Отже, метод сторітелінгу на уроках української мови сприяє формуванню комунікативної, мовної та мовленнєвої компетентностей, створенню умов для максимального виявлення ініціативи й творчого потенціалу учнів та учениць.

Список використаної літератури

1. Концепція Нової української школи – Київ : МОН України, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&tag=nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 05.04.25).
2. Мехедок І. О. Сторітелінг у дії: приклади практичного використання на уроках української мови та літератури. *Українська мова та література*. Київ, 2020. № 5. С. 54–63
3. Сухомлинський В. О. Особа вчителя, педагогічний колектив і колектив вихованців. Вибрані твори в 5 т. Київ, 1977. Т. 1. 597 с.
4. Armstrong D. *Managing by Storying Around: A New Method of Leadership*. Danvers : Crown Business, 1992. 249 p.

Новак Христина,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Лановик Мар'яна Богданівна

ФОЛЬКЛОРИЗМ ТА ІСТОРИЗМ У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО: ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНТЕКСТ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Ліна Костенко – видатна авторка неперевершених творів української літератури, яка своїм унікальним талантом утверджує почуття національної приналежності, історичну пам'ять та духовні цінності українців. Шедеври, створені Ліною Василівною є етнографічно насичені та історично виважені, що робить їх не лише художньо довершеними, а й інформативними для молодого покоління, особливо в контексті шкільного навчання. Тому тема фольклоризму та історизму вже тривалий час залишається актуальною та має вагоме значення, особливо в реаліях сьогодення. Метою роботи є дослідження художньої діяльності Ліни Костенко, зокрема вивчення фольклорних та історичних мотивів, які активно застосовує авторка. Для досягнення цієї мети, постають кілька основних завдань. По-перше, необхідно визначити сутність таких понять, як історизм і фольклоризм. По-друге, з'ясувати, як фольклоризм та історизм проявляється у творах письменників-шістдесятників, зокрема в Ліни Костенко. Третє завдання передбачає дослідження того, як фольклорні елементи втілюються у контексті історичних подій, зокрема на прикладі творів, які вивчаються у шкільному курсі української літератури.

Фольклоризм – це «наявність фольклорних елементів у літературному творі» [6, с.699]. У багатьох творах Ліни Костенко він відображається у використанні народних ідей, символів, образів тощо, що робить їх національно спрямованими. Саме через це їх нерідко розглядали як загрозу офіційній радянській ідеології та часто забороняли. Але навіть це не ставало на заваді талановитій авторці. Поширеним є переосмислення фольклорних творів, яке передбачає їх переробку, наприклад української народної думи «Втеча трьох братів із города Азова, з турецької неволі» [1] та створення авторської інтерпретації – «Думи про братів неазовських» [4]. Народна основа тут і надалі залишається ключовою складовою сучасного українського літературного твору. Сьогодні, в умовах модернізації, українська фольклористика – це важливий націєтвірний чинник, який містить у собі значний потенціал для вироблення сучасної української ідентичності.

Історизм є не менш важливим явищем в українській літературі. «Принцип історизму використовується при вивченні будь-яких природних явищ у їхньому розвитку, спонукає звертатися до історії предмета для пізнання його сутності, враховуючи наявні (раніше здобуті) знання для вирішення сучасних теоретичних

проблем» [9, с. 15]. Ліна Костенко доволі часто опрацьовує історичні теми, наголошуючи на важливості національних традицій, відображаючи боротьбу українців за збереження своєї ідентичності. Особливо важливо вивчати такі твори у школі на уроках літератури, бо саме вони дають можливість учням зрозуміти вплив минулого на сучасність, а також простежити неперервність історичної традиції крізь призму зображення важливих постатей, подій, явищ та формування національної пам'яті, збереження цінностей, які передаються з покоління в покоління. Саме такі твори авторки глибоко вражають високим моральним підтекстом та зображенням подій минулого у власній інтерпретації, що робить її фольклоризм унікальним. Серед них – «Маруся Чурай» [5], «Берестечко» [3], «Дума про братів неазовських» [4] та інші, в яких Ліна Костенко вміло сполучає історію із осмисленням долі людини.

У системі шкільної освіти великий акцент робиться на вивченні української літератури, яка займає значуще місце серед навчальних предметів. Це зумовлено тим, що художня література розглядається, як вид мистецтва, яке відтворює різноманітні аспекти людського буття. Аналіз та синтез художніх творів у процесі вивчення сприяє глибокому осмисленню їх ідейного змісту. Це

також допомагає розкрити конкретно-історичне та загальнолюдське значення, яке письменник або письменниця вкладає у свої твори та намагається донести до читача. Взаємодія мистецтва слова з літературознавством передбачає засвоєння учнями теоретико-літературних понять у процесі читання, аналізу та інтерпретації творів для повного розуміння їхнього змісту.

Власне такому розвитку школярів сприяє навчальна програма з української літератури, яка націлена на глибоке розуміння учнями художнього слова та розвитку їх інтерпретаційних навичок. Важливість цього предмета полягає в осмисленні історії свого народу, збереженні рідної мови, культури та традицій, формуванні активного читача української книги. Програма з української літератури для середньої школи – «нормативний документ, який містить мету, завдання і зміст навчання української літератури, а також вимоги до літературної компетентності учня» [8, с.40].

Однією з навчальних програм, яка спрямована на вироблення в учнів потреби читання надбань української літератури, вміння осмислювати твір та аналізувати його, висловлюючи власну думку, є програма Т.О. Яценко, В.І. Пахаренко, О. А. Слижук, І. А. Тригуб [7]. Ця навчальна програма є чинною сьогодні, оскільки у 2023 році вона була схвалена Міністерством освіти і науки України. Навчальна програма укладена відповідно до норм Закону України «Про повну загальну

середню освіту» (2020), вимог Державного стандарту базової середньої освіти (2020) та Типової освітньої програми (2021). Тому можна стверджувати, що вона передбачає базове предметне навчання української літератури у школах.

Весь матеріал структурований за концентричним принципом. Учні щороку проходять одні і ті ж періоди та епохи розвитку української літератури, але з розширенням знань та з поглибленням вивчення однакових тем. Цим принципом передбачено також повторення кожного року найвідоміших імен наших письменників та їх найпоширеніших творів, зокрема і Ліни Костенко.

Аналізована навчальна програма з української літератури містить велику кількість творів на історичну тематику та тих, які мають фольклорну основу. Такий підхід сприяє формуванню національної свідомості, збереженню культурної спадщини та глибшому розумінню учнями історичних процесів через художнє слово.

У 5-6 класах, вивчаючи творчість Ліни Костенко, учні детально не зосереджуються на історизмі та фольклоризмі, оскільки ще не мають достатнього рівня історичних знань для розуміння складних процесів. Натомість, програма акцентує увагу на патріотичних мотивах її творчості, що допомагає формувати любов до Батьківщини та усвідомлення власної ідентичності.

У 7-9 класах учні знайомляться з народними жанрами, які є основою національної культури. Це підготовчий етап до глибшого осмислення історичних тем, що згодом знайде відображення в творах Ліни Костенко у старших класах.

У старшій школі, тобто у 10-11 класах, учні вже можуть сприймати складніші тексти, аналізувати історичні події та осмислювати їх крізь призму літератури. Особливе місце у програмі займає роман «Маруся Чурай» (11 клас), що розкриває духовне життя нації крізь призму нещасливого кохання. Центральні проблеми цього твору – митець і суспільство, індивідуальна свобода людини. Вивчення роману дозволяє школярам не лише розширити історичні знання, а й замислитися над важливими морально-етичними питаннями. Окрім цього основного та обов'язкового для вивчення твору, до переліку рекомендованої літератури для самостійного читання входять роман у віршах «Берестечко» та драматична поема «Дума про трьох братів неазовських».

Отже, українська література є не тільки носієм культурної спадщини, а й потужним інструментом для формування національної свідомості та гордості. Вивчення минулого українського народу через літературні твори на уроках української літератури відіграє ключову роль у цьому процесі. Література є віддзеркаленням духовного потенціалу, традицій, звичаїв та важливих історичних

подій, які формують національну ідентичність. Важливість української літератури як навчального предмета у шкільній освіті є незаперечною.

Список використаної літератури:

1. Втеча трьох братів із города Азова, з турецької неволі: Українські народні думи та історичні пісні. За ред. Рильського М. Т., Гуслистого К. Г. Київ: видавництво Академії наук української РСР, 1954, С. 61-67.
2. Концепція, Нова українська школа, затв. Рішенням колегії МОН України від 27.10.2016.
3. Костенко Л. Берестечко: поема. Київ: «Либідь», 2010. 138 с.
4. Костенко Л. Драматична поема. Дума про братів неазовських. Київ, 1984. 16 с.
5. Костенко Л. Маруся Чурай: історичний роман. Харків: «Український письменник», 1979. 192 с.
6. Літературознавчий словник-довідник. Київ, Україна: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
7. Навчальна програма з української літератури 5-11 класи для закладів загальної середньої освіти Т. О. Яценко, В. І. Пахаренко, О. А. Слижук, І. А. Тригуб; гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ № 883 від 24.07.2023 р.).
8. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник. Г. Л. Токмань. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 312 с. (Серія «Альма-матер»).
9. Функції терміна «історизм» у літературознавстві. Слово і Час. 2010. № 9. С. 14-22.

Аліна Ногас,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Бабій Ірина Михайлівна

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ В ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЮРІЯ ВИННИЧУКА «НІЧНИЙ РЕПОРТЕР»)

Фразеологізми – унікальне явище у скарбниці кожної мови, оскільки є джерелом інформації про духовне та матеріальне життя людей. Вони як текст у тексті, що відображає національний дух і неповторний колорит людей. Такі одиниці створюють культурно-національний образ світу, що відображає побут і характер, звичаї і поведінку людей, їх ставлення до світу та один до одного. Відомо, що фразеологізми виникають на основі вільного сполучення слів, що вживаються в переносному значенні. Поступово переносне значення забувається, стирається,

сполука слів стає стійкою фразою у спілкуванні. Сьогодні науковці активно вивчають фразеологізми.

Стійкі словосполучення давно цікавлять дослідників. Метою науковців було зібрати та зберегти для наступного покоління різноманітні прислів'я та приказки тощо, адже це перлини минулих поколінь. До сьогодні залишається незрозумілим статус фразеології; дискусії та дослідження питань теорії цієї науки тривають досі. Низка відомих науковців присвятила свої дослідження фразеології, зокрема: М. Алефіренко, О. Потебня, Н. Бабич, М. Демський, Ш. Баллі, Ю. Прадід, Н. Венжинович, В. Ужченко, Д. Ужченко та інші.

Мета дослідження – з'ясувати поняття про фразеологію та дослідити функціонування й особливості фразеологізмів, виявлених у романі Юрія Винничука «Нічний репортер».

Фразеологія як наука з'явилася на початку ХХ століття. У той час були розроблені основні принципи фразеології, які дали змогу відокремити її від лексикології, стилістики та синтаксису. Теорія фразеології все ще розвивається і повертає увагу дослідників.

«Аспектологія дослідження фраземіки надзвичайно широка, зокрема, вивчають фраземи в семантичному, структурному, функціонально-стилістичному, психокогнітивному, культурологічному, етнокультурному та інших аспектах» [1, с. 55]

Фразеологізм – «це відтворюване, цілісне за значенням, стійке за складом і структурою словосполучення» [3, с. 7]. Фразеологічні одиниці (ФО) визначаються такими ознаками: «цілісність значення, фразеологічна відтворюваність, відносна постійність компонентного складу та структури й експресивність» [3, с. 21].

Фразеологічні одиниці з погляду їх граматичного вираження науковці поділяють на іменникові, прикметникові, дієслівні тощо. Розглянувши граматичну класифікацію фразеологізмів у романі «Нічний репортер», можемо сказати, що поширені у творі дієслівні фразеологічні одиниці, нерідко у складі яких вжито модально-порівняльні частки *як, мов, немов, наче, неначе, ніби*, наприклад: «Мусульман тут *як кіт наплакав*» [2, с. 215]. Можливі фразеологічні порівняльні одиниці і без модально-порівняльних часток, причому більша частина таких порівняльних фразеологізмів в українській мові метафоризується, як наприклад: «...Касперові аж усередині щось телькнуло, коли бачив її очі, що *горіли вогнем*» [2, с. 91].

У мовній практиці Ю. Винничука поширені розмовно-побутові ФО, нерідко вони виступають засобом експресивізації у творі. Наведемо приклади: *баки забивати* – нав'язливо відвертати чийось увагу від кого-, чого-небудь розмовами; *бачити світло в кінці тунелю* – сподіватися на успіх після тривалої справи; *бити байдики* – ледарювати, не працювати. Оскільки Ю. Винничук є носієм живого говіркового львівського мовлення, його індивідуально-авторський стиль рясніє колоритними діалектними фразеологізмами, зокрема, це помітно в його романах: *балабухи дати* – побити; *грати вар'ята* – удавати людину, яка нічого не розуміє; *гібати в цинадри* – не звертати уваги.

Результати дослідження дали нам змогу зрозуміти, що в художньому дискурсі фразеологічні одиниці переважно виконують дві функції, а саме: емоційно-експресивну та зображувальну. За допомогою першої автор виявляє свої почуття, ставлення до подій, фактів, явищ та викликає необхідні емоції в читачів. Зображувальна роль фразеологізмів забезпечує наочність у демонстрації думок і почуттів, які митець намагається передати у формі образних уявлень.

Список використаної літератури:

1. Бабій І. М., Свистун Н.О. Принципи та особливості укладання фразеологічних словників мови творів письменників (на матеріалі словника «Фразеологізми у творах Богдана Лепкого»). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Вип. 2 (44). Ужгород: ПП Данило С.І., 2020. С. 55–61.
2. Винничук Ю. П. Нічний репортер. Харків : Видавництво Фоліо, 2019. 240 с.
3. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: навч. посібник. Київ: Знання, 2007. 494 с.

Аліна Опалюк,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філософії з філології, викладач
Костюк Юлія Михайлівна

КРИМСЬКОТАТАРСЬКІ ВКРАПЛЕННЯ В РОМАНІ АНАСТАСІЇ ЛЕВКОВОЇ «ЗА ПЕРЕКОПОМ Є ЗЕМЛЯ»

Постановка проблеми. Попри багатовікові контакти і понад три десятиліття співжиття в єдиній державі, кримськотатарська історія і культура залишаються білою плямою на ментальній карті багатьох українців. І все ж кримське питання є надзвичайно актуальним в контексті майбутньої перемоги України з кількох причин. По-перше, Крим є невід'ємною частиною української території,

окупованою державою-агресором. По-друге, окупація Криму створює постійну загрозу для безпеки України. По-третє, повернення Криму дозволить забезпечити захист прав людини та національних меншин, зокрема і кримських татар, які зазнають переслідування, незаконного ув'язнення та спостерігають руйнування культурної спадщини свого народу.

Інтерес до кримської тематики стимулює появу нових літературних творів, присвячених історії і жителям півострова. Роман Анастасії Левкової «За Перекопом є земля», який вийшов у травні 2023 року у виданстві «Лабораторія», викликав справжній резонанс і неодноразово очолював топ продажів на літературних феситвалях і ярмаках. Відображаючи події і життя на півострові протягом останніх тридцяти років, він охоплює теми історії кримськотатарського народу, депортацію, повернення й сучасність.

Аналіз досліджень проблеми. У мовознавчому контексті іншомовні вкраплення розглядаються як важливий інструмент творення образності, занурення у культурне тло та посилення емоційного впливу на реципієнта художнього тексту. Дослідники підкреслюють, що вживання елементів іншої мови у художньому дискурсі не лише виконує функцію локалізації дії, а й формує специфічну мовну атмосферу, що дозволяє читачеві глибше відчувати етнокультурне тло подій. У цьому аспекті кримськотатарські вкраплення у романі Анастасії Левкової виступають маркерами автентичності, підсилюючи не лише колорит зображуваного Криму, а й створюючи семантичні акценти у міжкультурному діалозі.

Уведення лексем іншої мови сприяє не лише створенню атмосфери, а й підсиленню етнокультурного виміру художнього простору. У романі А. Левкової кримськотатарські вкраплення відіграють важливу роль у формуванні текстової реальності, підкреслюючи напруження між «своїм» і «чужим» та надаючи зображеному середовищу живого, багатомовного звучання.

Актуальність нашого дослідження зумовлена відсутністю лінгвістичних розвідок про іншомовні вкраплення в романі Анастасії Левкової, який вийшов друком нещодавно.

Мета дослідження – проаналізувати структуру і функції кримськотатарських вкраплень у романі «За Перекопом є земля».

Виклад основного матеріалу. За визначенням М. Ткачівської, «іншомовні вкраплення – це слова і вирази однієї мови, перенесені на полотно іншої, які на письмі зберігають своє графічне оформлення або транскрибовані і слугують для творення привабливості тексту, іронії, комічного ефекту тощо. Вони зазвичай смислово пов'язані з текстом, можуть вживатися як «чужа» пряма мова і як окремі

лексичні вкраплення» [2]. Учена відзначає, що вкраплення також відіграють роль візуальних маркерів іншої культури, акцентів, які реципієнт помічає.

Роман «За Перекопом є земля» багатий на іншомовні вкраплення, які слугують засобом передачі багатокультурного і багатонаціонального середовища Криму. Серед них домінують саме кримськотатарські, оскільки книжка розкриває насамперед трагедію кримських татар у минулому і теперішньому.

Зі структурного погляду іншомовні вкраплення з кримськотатарської мови у тексті роману складаються:

– з одного слова: *У неї темне пишне довге волосся й виразні темно-карі очі, кьаверенки* – кольору кави [1, с. 30]; *Тоді я почула кримськотатарське слово сандыкъ – скриня* [1, с. 34]; *Моя справа була говорити і слухати, бо я ж мусафир – гостя* [1, с. 39]; *Що стало моїм вхідним квитком у ці дома, эвлер?* [1, с. 57]; *Голосіння людей, халкъ, на площі* [1, с. 57]; *«Эбет (Так)», – повернулася я до неї* [1, с. 90]; *«Ёкъ, ана, молоді до цього ставляться інакше», – заперечила Аліє* [1, с. 92]; *Я, стоячи під дверима, постукала й голосно запитала: «Эвдесизми?» (Є хто вдома?)* [1, с. 102]; – *Машалла, що пішла, – сказала я Аліє.* [1, с. 142]; *Україна відкуповується Кримом. Ось вам і кьурбан* [1, с. 203]; *Отже, екзодус. Або ж – сюрдюнік* [1, с. 220]; *Нишанлым образиться* [1, с. 223]; *Кьартларымыз так кажуть...* [1, с. 235]. В основному ці найменування, характерні для кримських татар, уживаються на позначення предметів, живих і неживих, а також абстрактних понять.

– зі словосполучень: *«Кьазакъ баласы», – трохи зневажливо відповідала Аніфе-біта* [1, с. 9]; *Мені туди, де «Аллау екбер», подумала – і майже вголос майже істерично зареготала* [1, с. 174];

– з речень: *Я відповідала: «Оны энди анасы алды», мовляв, її вже забрала мама* [1, с. 7]; *Аліє казала: «Айды, айса агъла, тежяран» (Ну, поплач трохи)»* [1, с. 9]; *Хтось із чоловіків запитував: «Бу кимнинъ кьызчыгы?» (Чия це дівчинка?)* [1, с. 9]; *«Кьазак баласы? – здивовано перепитував чоловік. – Я о бизлер киби лаф эте де! Эм де бет сымадан бизимкилерге бенъзей...» (Вона ж говорить по-нашому. І зовнішність теж...)* [1, с. 10]; *Аліє цікавилась: «Санъа не олды? Сен бир шейге кьасеветленесинъ? Бир шейден кьоркасынъ?» (Що сталося? Тобі сумно? Страшно?)* [1, с. 10]; *«Біта казала: «Рус тилини Русие девлети кьорур, украин тилини Украина девлети, озь тилимизни исе тек озюмиз кьоруй билемиз»* [1, с. 91]; *«Токъта, мен де бараджам (Чекай, я теж піду)», – обурилась Аліє* [1, с. 169]; *«Ёкъ, тата, сен кьалырсынъ (Ні, сестро, ти лишишся)», – безапеляційно сказав Халіл* [1, с. 169]; *Аліє промовила пошепки, майже автоматично «Меним*

элым олмасын, Айше Фатманынъ эли олсун» і насипала в сковорідку гречки, налила туди воду [1, с. 199]; Аліє тоді гладила мене по руці й заспокоювала: чого ображатись, хіба це ще має значення – і сказала дослівно: «Джанчыгъым, я биз энди иридик де (Рідненька, ми ж уже сплавилась)» [1, с. 208].

Фіксуємо у тексті роману й уживання кримськотатарського фольклору: пісень, прислів'їв та приказок: «*Къаймакъсыз къаве келинсиз той киби*» (Кава без вершків – як весілля без нареченої) [1, с. 58]; *Ми далі тупцяли доріжками й мовчали, і вже, як мовиться у кримськотатарській приказці, эки козю дёрт олды, два ока стали чотирма [1, с. 170]; – Вай-вай! Це ж, мабуть, сімейна реліквія, – втрутилась Аліє, її бережуть оны козь бебеги киби сакълайлар (як зіницю ока) [1, с. 208]; Десь іздалеку чути пісню, у якій – грайлива мелодія, та слова – сумні: айгиди ёллар, узун ёллар, битмез де ёллар, ёллар, ёллар, ах ёллар, ярем келеджек ёллар [1, с. 220]; «Алла бахтынъны берсин!» (Хай Всевишній дає тобі щастя!) [1, с. 268]; Співачка в червоній сукні, розшитій золотом, і такому ж фесі, і в кушаку, співає «Хамси къойдым тавая» [1, с. 268].*

Анастасія Левкова вводить кримськотатарські вкраплення у текст роману, щоб ознайомити читача з побутом, традиціями, способом життя кримських татар, а також з особливостями їх мови, фольклору. Уживання кримськотатарських слів, словосполучень і речень спостерігаємо у мовленні персонажів роману: Оксани, Аліє та її родини – батьків, бабусі, дідуся, прабабусі, а також історика Ахтема.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, аналіз кримськотатарських вкраплень у романі «За Перекопом є земля» продемонстрував різноманіття структури й функцій цих одиниць в художньому тексті. Перспективи дослідження вбачаємо в ширшому аналізі іншомовних вкраплень, не лише з кримськотатарської мови, як інструменті маркування й вираження національної ідентичності персонажів та її трансформації.

Список використаної літератури

1. Левкова А. За Перекопом є земля. Кримський роман. Київ: Лабораторія, 2023. 392 с.
2. Ткачівська М. Іншомовні вкраплення та їх відтворення в німецькомовних перекладах. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. Вип. 9(3). С.117-123.

Микола Попко,
Державний податковий університет;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Науменко Ліана Миколаївна

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ СТОРІТЕЛІНГУ В МЕДІА

Сучасний український медіапростір завжди перебуває у стані безпрецедентних змін, обумовлених цифровізацією, стрімким розвитком технологій та зміною звичок споживання інформації. У цьому контексті цифровий сторітелінг стає рушійним інструментом для формування та підтримки взаємодії медіа з читачами. Для вітчизняних медіа цифровий сторітелінг є не лише засобом комунікації, але й конкурентною перевагою в умовах зростаючої конкуренції як на національному, так і на глобальному рівнях. Однак, незважаючи на активне впровадження цифрових форматів, наукових досліджень, які б аналізували ефективність та вплив цифрового сторітелінгу в українському медіа-середовищі, поки що недостатньо.

Технологія сторітелінгу останнім часом набуває неабиякої популярності та розповсюдженості. Сторітелінг сьогодні використовують не тільки у традиційній журналістиці, а й у блогосфері, рекламній, педагогічній комунікації. Окрім цього, його розглядають як новий підхід до написання текстів, адже саме історії, здатні викликати у слухачів низку емоцій, діапазон яких буде коливатися від нейтральних до вибухових. Сучасні споживачі орієнтовані на інтерактивний, візуально насичений контент, який відповідає їхнім звичкам швидкого споживання інформації. У цьому зв'язку аналіз тенденцій цифрового сторітелінгу в українських медіа є необхідним для розуміння механізмів залучення аудиторії та їхнього впливу на ефективність сучасного медійного контенту.

У різні періоди питання сторітелінгу досліджували багато вчених та журналістів, ці дослідження були різнопланові за змістом. Серед більшості слід виокремити таких як Ю. Блажеєвська, О. Харитоненко, А. Кобзар, О. Юрченко, Р. Вербовий. Основна ідея їхніх досліджень спрямована на вивчення особливостей створення мультимедійного контенту, адаптацію міжнародних стандартів сторітелінгу до українського медіапростору та аналіз впливу цифрових форматів на споживачів інформації.

Первісно сторітелінг був пов'язаний переважно з народною творчістю, проте в сучасних умовах він трансформувався у складний комунікаційний інструмент, що інтегрує текстові, візуальні та мультимедійні компоненти для ефективної передачі змісту. У сфері журналістики сторітелінг набуває ролі ключового засобу створення контенту, здатного не лише інформувати, але й встановлювати емоційний контакт із аудиторією. Так, українська дослідниця Ю. Блажеєвська, окреслює сторітелінг

як «спосіб передачі складних ідей через прості, але емоційно насичені історії, що сприяють легшому засвоєнню інформації» [1, с. 46]. На думку дослідниці К. Баєвої, сторітелінг у журналістиці є інструментом, який дозволяє не лише привертати увагу аудиторії, але й формувати довгострокову емоційну прив'язаність до конкретного медіа [2, с. 3].

Цифрові технології істотно трансформували сучасний сторітелінг, виокремивши його від традиційних форм. Українські медіа активно інтегрують ці нові підходи, адаптуючи глобальні тенденції до національного інформаційного простору. У сучасних дослідженнях поняття «лонгрід» часто співвідносять із терміном «сторітелінг», розглядаючи їх як взаємодоповнюючі або навіть тотожні. Обидва явища виступають у формі симбіозу різних жанрів, поєднуючи інформативність журналістського тексту та ознаки художнього наративу, а також можливостями сучасного мультимедійного підходу. Саме це дозволяє створювати глибокі, емоційно насичені матеріали, здатні утримувати увагу читачів впродовж тривалого часу.

Натомість дослідник Р. Вербовий називає лонгріди «основною формою розповіді» і стверджує, що ці поняття не слід ототожнювати. Оповідь – це радше метод, структурований підхід до подачі журналістського матеріалу, тоді як лонгрід – це насамперед медіа-формат (так само, як реаліті-шоу – формат сучасного телебачення), готовий інформаційний продукт» [3, с. 106].

Після початку повномасштабного вторгнення, цифровий сторітелінг набув ще більшого значення. Українські медіа розширили свої можливості завдяки інтеграції технологій штучного інтелекту для аналізу даних, автоматизації створення контенту та підвищення персоналізації матеріалів. Віртуальна реальність та доповнена реальність почали використовуватися у проєктах для документування воєнних злочинів, створення вражаючих історій про життя на передовій та підтримки благодійних ініціатив. Наприклад, інтерактивні історії, які створюють ефект занурення, дали змогу міжнародній аудиторії відчувати масштаби трагедії українського народу та водночас підтримати країну [4, с. 21].

Отже, сторітелінг у сучасному медіапросторі постає не лише як інноваційний інструмент подачі інформації, але й як ефективний засіб встановлення емоційного зв'язку між медіа та аудиторією. Його поєднання з цифровими технологіями дозволяє адаптувати глобальні комунікаційні практики до національного контексту та створювати контент, який відповідає зміненим запитам сучасного споживача інформації. Аналіз актуального стану досліджень свідчить про зростання наукового інтересу до цифрового сторітелінгу, однак потребує подальших

комплексних досліджень для вивчення його ефективності та впливу на українське медіасередовище.

Список використаних джерел:

1. Блажеєвська Ю. М. Сторітелінг у сучасних українських ЗМІ. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Соціальні комунікації». 2020. № 17. С. 45–52.
2. Баєва К. О. Використання засобів сторітелінгу в журналістиці: добірка матеріалів: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра; спец.: 061 – журналістика / наук. керівник Ю. А. Козир. Суми: СумДУ, 2020. 32 с.
3. Інтернет-журналістика та новітні технології в сучасних медіа: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції: наук. ред. В.О. Гандзюк. Київ: КУБГ, 2020. 106 с.
4. Юрченко О. С. Український сторітелінг під час війни – джерело інформації для світу: кваліфікаційна робота магістра; спец.: 061 – журналістика. наук. керівник О. В. Усманова. Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 68 с.

Марія Процик,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філософії, викладач
Матвеева Наталя Романівна

МОВНА СИТУАЦІЯ У СФЕРІ ЗМІ ТА КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Мовна ситуація в Україні є складним і багатогранним явищем, яке відображає історичний шлях розвитку держави, її культурні особливості та політичні реалії. Особливо актуальним це питання постає в контексті російської агресії, яка не лише загрожує територіальній цілісності України, але й чинить значний вплив на мовний простір країни. Дослідження мовної ситуації у сфері ЗМІ та культури є важливим для збереження національної ідентичності, розвитку української мови та формування єдиного культурного простору.

Вивчення мовної ситуації в Україні потребує комплексного підходу, що ґрунтується на соціолінгвістичних дослідженнях, аналізі законодавства та врахуванні історичного контексту. Ключовими поняттями є "мовна ситуація", "мовна політика", "мовний простір", "білінгвізм" та "суржик". Важливим є аналіз наукових праць українських та зарубіжних дослідників, які вивчають мовні процеси в Україні. Для дослідження мовної ситуації у сфері ЗМІ та культури в Україні застосовуються різноманітні методи, зокрема соціолінгвістичний аналіз, контент-аналіз ЗМІ, опитування, а також статистичний аналіз. Джерелами дослідження є законодавчі акти України, дані державної статистики,

матеріали ЗМІ та культурних інституцій. Мовна політика в українських ЗМІ регулюється законодавством, зокрема Законом України "Про забезпечення функціонування української мови як державної". Однак, на практиці спостерігаються проблеми, пов'язані з недостатнім використанням української мови, особливо в електронних ЗМІ та соціальних мережах. Російська агресія чинить значний вплив на мовний простір, збільшуючи присутність російськомовного контенту та посилюючи вплив російської пропаганди.

У сфері культури також спостерігаються проблеми, пов'язані з недостатнім використанням української мови. Російська культура продовжує чинити значний вплив на український культурний простір, що ускладнює формування національної ідентичності. Водночас спостерігаються позитивні тенденції розвитку українськомовної культури, зокрема в літературі, музиці та кіно.

Мовна ситуація в Україні потребує подальшого дослідження та вдосконалення державної мовної політики. Важливо забезпечити дотримання законодавства щодо використання української мови в ЗМІ та культурних інституціях, а також підтримувати розвиток українськомовної культури. Перспективи розвитку мовної ситуації в Україні залежать від консолідації зусиль держави, громадськості та культурних діячів. Для покращення мовної ситуації в Україні необхідно:

Посилити контроль за дотриманням законодавства щодо використання української мови в ЗМІ та культурних інституціях.

Розробити та впровадити ефективні механізми підтримки українськомовної культури.

Активізувати просвітницьку роботу щодо популяризації української мови.

Протидіяти російській пропаганді та впливу російської культури.

Дослідження мовної ситуації в Україні є важливим для формування національної ідентичності та розвитку української культури.

Список використаної літератури

1. Ладоня К. Ю. Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія «Філологія». 2018. Т. 1. №36.
2. Струганець Л. В. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття. Тернопіль: Астон. 2002.

Віталія Регуш,

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Вільчинська Тетяна Пилипівна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ СИНТАКСИСУ

В умовах глобалізації та комп'ютеризації традиційні методи навчання не завжди можуть ефективно задовольнити потреби учнів у засвоєнні складних мовних аспектів, зокрема синтаксису. Сучасні технології відкривають нові можливості для інтерактивного і персоналізованого навчання, даючи змогу зробити процес вивчення більш доступним і зрозумілим. Використання інноваційних інструментів не лише покращує засвоєння теоретичного матеріалу, а й сприяє розвитку критичного мислення, аналізу та практичного застосування мовних конструкцій. Саме тому інтеграція інноваційних технологій у процес навчання синтаксису є необхідною умовою для підвищення ефективності освіти та розвитку мовної компетентності учнів.

У науковій літературі значну увагу приділено теоретичним засадам формування методичних підходів до вивчення синтаксису, що відображено у працях провідних зарубіжних та вітчизняних лінгводидактів, зокрема С. Омельчук, Т. Аржанцевої, С. Одайника, С. Єрмоленко, І. Цоброва, І. Кухарчука, С. Карамана, О. Карамана, О. Біляєва, О. Горошкіної та інших. Проте, попри вагомий внесок цих учених, питання застосування інноваційних технологій у процесі формування синтаксичних умінь залишається недостатньо дослідженим у сучасній українській лінгводидактиці.

Мета запропонованого повідомлення – окреслити основні аспекти використання інноваційних технологій у процесі вивчення синтаксису, а також обґрунтувати їхню ефективність для формування сучасних мовних компетенцій.

Зазначимо, що одним із провідних аспектів інтеграції інноваційних технологій у вивчення синтаксису є застосування інтерактивних методів навчання, які сприяють активному залученню учнів у процес опанування матеріалу. Традиційні підходи, орієнтовані на механічне запам'ятовування правил, поступово поступаються місцем більш гнучким та адаптивним методам, котрі враховують потреби кожного учня та дозволяють ефективніше засвоювати мовні конструкції.

О. Пометун трактує інтерактивне навчання як організацію вчителем за допомогою певної системи способів, прийомів, методів освітнього процесу, заснованого на: суб'єкт-суб'єктних стосунках педагога й учня (паритетності); багатосторонній комунікації; конструюванні знань учнем; використанні зворотного зв'язку; постійній активності учня [6, с. 7].

Методичні принципи застосування інтерактивних методів навчання на уроках української мови включають: залучення до роботи всіх учнів (або більшості з них); заохочення активної участі школярів у навчальному процесі; самостійне визначення правил взаємодії в малих групах та їх дотримання (оптимальна кількість учнів у класі для ефективної роботи в групах не повинна перевищувати 30 осіб; підготовка школярів до співпраці як у великих, так і в малих групах) [1, с. 11].

Т. Кушнір, досліджуючи особливості використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови, зокрема при вивченні теми синтаксису, виокремлює такі методи, що використовуються у межах цієї технології:

1. Мозковий штурм – це метод накопичення ідей щодо певної теми без попереднього критичного осмислення. Його мета – зібрати максимальну кількість думок та поглядів за короткий час. Спочатку учні записують свої ідеї самостійно, потім обговорюють їх у парах, а далі – у загальному класному обговоренні. Учитель спрямовує дискусію, коригує відповіді та може запропонувати додаткові питання для роздумів. 2. Метод «Мікрофон», що передбачає коротке висловлення кожного учня по черзі з використанням уявного або реального мікрофона, без коментування відповідей. 3. Метод ґрунування (асоціативний куц), який стимулює мислення, допомагає встановлювати зв'язки між поняттями і використовується для актуалізації знань та рефлексії. Учні записують ключове слово і додають до нього асоціації, після чого обговорюють отримані схеми. Дискусія дає змогу виявити різні точки зору з певної теми, але вимагає дотримання правил культури спілкування. Наприклад, під час вивчення складнопідрядних речень можна обговорити особливості їхньої пунктуації [4, с. 88].

Л. Галаєвська вважає, що доцільним під час вивчення синтаксису на уроках української мови є також використання ситуаційного методу (або методу кейсів), який передбачає навчання через аналіз реальних або змодельованих ситуацій. Кейс являє собою структурований навчальний матеріал, що допомагає перенести навчальний процес у практичну площину. Основна мета цього підходу – не просто оцінювати ситуацію, а навчитися її детально аналізувати. Окрім розвитку аналітичного мислення, метод кейсів сприяє перевірці знань, умінню виділяти головне, формуванню відповідальності та підготовці до сучасних реалій. За словами Л. Галаєвської, застосування кейсів розвиває аналітичні (вміння класифікувати й логічно мислити), практичні (перенесення теоретичних знань у реальні ситуації), творчі (пошук альтернативних рішень), комунікативні (ведення дискусій, аргументація позиції) та соціальні навички (оцінка поведінки, вміння слухати й підтримувати). Аналіз ситуацій не лише активізує навчання, а й стимулює зміни у сприйнятті й поведінці, допомагаючи усвідомити можливість вибору. Формування здатності приймати рішення є показником особистісної зрілості та відповідальності [2, с. 18].

Згідно з думкою І. Кухарчук та О. Карпенко, під час вивчення синтаксису можна використовувати лінгвістичну дискусію, яка сприяє інтерактивній взаємодії, активізує мовлення, мотивує до спілкування та обміну думками. Зазначений метод дозволяє залучити більшість учнів до обговорення, зіставити різні погляди, стимулювати критичне мислення та виховувати культуру мовленнєвого спілкування. Дискусія проходить у три етапи: орієнтація (створення сприятливої атмосфери й ознайомлення з проблемою), оцінювання (висловлення й обґрунтування ідей), консолідація (аналіз висновків, узгодження позицій та прийняття спільного рішення). На уроках української мови після вивчення синтаксичних тем доцільно організовувати обговорення таких питань: чи є граматична основа головною ознакою речення, чому члени речення поділяють на

головні й другорядні, як визначити складений присудок, чи завжди структурна схема речення є повною, чи є неозначено-особові речення повними, яка лексична специфіка називних речень та як вона впливає на їхню семантику, чи можуть однорідні члени речення належати до різних частин мови, а також чи є речення з однорідними присудками простими чи складними [3, с. 178].

Крім вищезазначених інтерактивних методів, ефективними при вивченні теми синтаксису на уроках української мови у ЗЗСО є такі методи, як рольові ігри та метод «Прес». Розглянемо їх більш детально. Рольова гра є методом організації колективної навчальної діяльності, що спрямований на формування та розвиток мовленнєвих умінь і навичок у ситуаціях, максимально наближених до реального спілкування. Вона передбачає розподіл учнів за ролями та розігрування різноманітних ситуацій, які відповідають темі гри. Метод рольової гри можна застосувати на уроках української мови при вивченні побудови різних типів речень. Учасники можуть виконувати завдання, в яких необхідно правильно визначити граматичну основу речення, скласти складне речення із двох простих або відокремлювати члени речення у вимірі конкретних комунікативних ситуацій. Використання рольових ігор допоможе учням практично застосовувати знання синтаксису та покращити власні мовленнєві навички.

Метод «Прес» застосовується в ситуаціях, коли існують різні точки зору щодо певної проблеми і необхідно чітко сформулювати та обґрунтувати власну позицію із цього питання. Його можна ефективно застосовувати на уроках української мови при вивченні теми синтаксису для формулювання та обґрунтування певної граматичної концепції чи правила. Наприклад, учням можна запропонувати визначити, чи є складне речення граматично правильним, а потім аргументувати свою точку зору за запропонованою структурою «Позиція – Роз’яснення – Приклад – Підсумок», що допоможе розвивати аналітичні навички та вміння чітко аргументувати свою думку. Використання методу «Прес» також стимулює активне сприйняття теоретичних понять синтаксису завдяки практичному застосуванню набутих знань [5].

Підсумовуючи вищевикладене, інтерактивні методи навчання синтаксису вважаємо дієвим засобом підвищення якості освіти. Вони не лише полегшують засвоєння складних мовних конструкцій, а й сприяють розвитку аналітичного мислення, комунікативних навичок та активного залучення учнів у навчальний процес.

Розглянуті методи, зокрема мозковий штурм, метод «Мікрофон», гронування, кейс-метод, лінгвістичні дискусії, рольові ігри та метод «Прес», забезпечують різноманітність у навчанні, створюючи динамічне освітнє середовище. Використання зазначених методів робить навчання більш захопливим для школярів і мотивує їх до активного вивчення української мови.

Список використаної літератури

1. Бойко О. В. Інтерактивні методи навчання на уроках української мови. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Т. 1. Вип. 32. С. 9–14.

2. Галаєвська Л. Методи активного навчання української мови в школі (на матеріалі синтаксису й пунктуації). *Українська мова і література в школі*. 2016. Вип. 6. С. 16–21.
3. Кухарчук І., Карпенко О. Інтерактивні технології навчання під час вивчення синтаксису у 8-му класі. *Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні*. 2023. С. 166–188.
4. Кушнір Т. Використання інтерактивних методів навчання під час вивчення синтаксису в загальноосвітніх навчальних закладах. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 2011. С. 86–89.
5. Лещенко Г. Комунікативна гра як засіб формування комунікативної україномовної компетентності школярів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nznuoaf_2013_40_53.pdf.
6. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 142 с.

Руда Васирина,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Ткачук Олександр Миколайович

ОБРАЗ УКРАЇНИ В ЗБІРЦІ О.ОЛЬЖИЧА «РІНЬ»

Збірка “Рінь” Олега Ольжича займає особливе місце в українській поезії ХХ століття, відображаючи не лише поетичні зацікавлення автора, але й презентуючи глибинні роздуми про національну ідентичність та долю України.

Дослідження образної системи поетичного доробку Олега Ольжича є актуальним завданням сучасного літературознавства, оскільки дозволяє глибше осягнути національну ідею в контексті української поезії міжвоєнного періоду. Вже перша збірка Ольжича “Рінь”, видана у Львові 1935 року, містила авторську концепцію національної ідентичності, численні художні образи та символи пов’язані з темою батьківщини. Аналіз цих елементів дає можливість простежити специфіку національної ідеї в поетичному світі Олега Ольжича її зв’язок із загальними тенденціями національного відродження першої половини ХХ століття.

Олег Ольжич був не лише поетом, але й науковцем-археологом та громадсько-політичним діячем, недаремно його творчість відображає складні процеси формування національної свідомості українців у період між двома світовими війнами. Бачення поетом України формувалося на перетині наукового

пізнання, художнього осмислення та політичної діяльності, що надає особливої глибини та багатовимірності створеному ним образу батьківщини.

Творчість Олега Ольжича, зокрема його збірка “Рінь”, привертала увагу багатьох дослідників української літератури. Особливий внесок у вивчення національних мотивів у творчості поета зробили О. Зінкевич та Є. Сверстюк, які підготували видання вибраних творів О. Ольжича (2007). У передмові до цього видання Є. Сверстюк аналізує світоглядні основи творчості поета, зокрема його бачення національної ідеї та образу України [5].

Сучасні дослідження національно-визвольної ідеї в історіософії Олега Ольжича розкривають важливі аспекти його розуміння української ідентичності. Дослідники відзначають, що для Ольжича характерним було визначення українського національного характеру через такі риси як “вольові імперативи, вимоги героїчного діяння” [1., с.118]. Ці риси знаходять своє відображення і в поетичних творах, зокрема у збірці “Рінь”, де історія України постає через призму героїчного минулого та волелюбного духу. Літературознавці звернули увагу на те, що Ольжич у своїй теоретичній статті “Два світовідчуття” чітко розмежував українську та російську ментальність, протиставляючи “розпуку – вірі, споглядання – чину, жаль – протесту, безхарактерність – героїзму” [2., с.51]. На наш погляд, ця концепція знаходить своє художнє втілення в поетичних образах, зокрема в збірці “Рінь”, де вона стає основою для формування образу України як носія активного, вольового начала.

Мета нашого дослідження – проаналізувати особливості художнього втілення образу України в поетичній збірці Олега Ольжича “Рінь”, розкрити основні символи й образи, через які поет відображає національні особливості буття.

Як відзначив М. Неврлий збірка "Рінь", на перший погляд, вона видається “аполітичною”, оскільки в ній “переважають мотиви праісторії людства, античної Греції й Риму, схоплені не тільки ерудицією, але й інтуїцією вченого - археолога й історика”. Однак ця “аполітичність” має глибший підтекст – звертаючись до праісторії, автор шукає коріння національної ідентичності, розглядає процес формування народного характеру через призму історичних випробувань.

Професійна діяльність Ольжича як археолога знайшла відображення в його поезії, надавши їй особливого наукового підґрунтя та історичної глибини. Історичні мотиви стають для поета засобом осягнення глибинної сутності національного буття, способом простеження історичної тяглості української нації, починаючи з найдавніших часів.

Характерним прикладом є вірш, присвячений Леоніду Мосендзові, де поет через образи музейних експонатів оживляє прадавню історію слов'янського племені:

“Поважна мова врочистих вітрин.

Уривчаті передвіку аннали

Ми жали хліб. Ми вигадали млин

Ми знали мідь. Ми завжди воювали” [4., с.22].

У цих лаконічних рядках Ольжич одразу, скупими словами й без емоцій, переносить нас до часів слов'янського минулого, яке не тільки займалося рільництвом, але й змушене захищати власну землю. Ця здатність до оборони рідної землі стає для поета однією з визначальних рис українського народу, що простежується з доісторичних часів до сучасності.

Поезії “Галли”, “Тоти”, “Пройшли пурпурні фінікійські дні” вводять історичний контекст прадавнього минулого, причетність України до творення героїчного епосу.

Через археологічні мотиви поет вибудовує свою концепцію історичної тяглості української нації, демонструючи, що сучасна Україна є не випадковим утворенням, а результатом тривалого історичного розвитку, що має глибоке коріння в прадавніх часах. У такий спосіб Ольжич утверджує історичну легітимність української нації та її право на самовизначення.

У своїх науково-публіцистичних працях Ольжич визначав риси, притаманні українській духовності: “мужнє й активне сприйняття життя”, “виразний і сильний боєвий інстинкт”. Ці ідеї знаходять своє поетичне втілення в збірці “Рінь”, де Україна постає як земля з давніми військовими традиціями, здатна до самозахисту та боротьби за власну свободу. У збірці зустрічаємо образи новобранця (“Новобранець”), піхотинця (“Піхотинець”), мілітарні мотиви присутні у поезіях “Нічний напад”, “Хтось метнув неминучу стрілу”, “На полі бою”. У них нема мотивів жаху, страждання – навпаки пафос боротьби, військової звитяги. Як приклад оксюморон: “дим веселих огнищ” у поезії “Нічний напад”. Так у ліриці твориться збірний образ молодого покоління, готового до боротьби за Україну, стає символом національного відродження, надії на відновлення державності.

Особливе значення для поета має символ меча, який символізує бажання захистити власну батьківщину. “Господня хвала – меч” – стверджує митець. У своїй поезії Ольжич трансформує цей образ у метафору духовної сили та готовності до боротьби. Для нього меч князів та шабля козаків є не просто історичними артефактами, а символами національної долі, втіленням волелюбного духу нації.

Навіть у пейзажній ліриці «Полісся», де оспівується краса рідного краю зустрічаємо контрастний мотив:

*“А далеко-далеко прохоять тривожні народи,
І стрічається бурею зброя у тисячах рук”* [4., с.33]

Для Ольжича важливим є розуміння нації не лише як кровного єднання, але як спільноти, об'єднаної "свідомістю цього єднання і своєї причетності до нього".

Провідною ідеєю української духовності Ольжич вважав ідею слави, яку він визначав як "беззглядну цінність героїчного повнення" [2, с.53]. Пафос медитації “Ганібал в Італії” спрямована на піднесення людського духу, який творить історію, для якого нагорода – Вічність. В поезіях ця ідея трансформується в образи активного чину, боротьби, самопожертви заради вищої мети. Україна постає як земля героїв, готових до самовідданої боротьби за свої ідеали.

Ольжич відстоював думку, що українська культура за своєю сутністю є героїчною та націоналістичною. Для нього визначальними рисами української культури були "ідеалізм, велике вольове напруження, потяг до монументального, експресивність та чіткість" [2, с.53]. Ці риси знаходять своє відображення і в образі України, створеному в поезіях збірки "Рінь".

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що образ України в збірці Олега Ольжича "Рінь" має складну багатовимірну структуру, формуючись на перетині античних, історичних та філософських мотивів. Історіософія Ольжича це оспівування благородної боротьби за власне майбутнє, мужності й військового братерства. Тяглість історичного минулого від праслов'янських часів до революційного сьогодення у Ольжича пронизана мілітарними мотивами, що є відображення «філософії чину».

Особливістю поетичного стилю Ольжича у зображенні України з глибокою емоційністю та ідейною наснаженістю. Це дозволяє поету створити переконливий та новаторський образ батьківщини, який поєднує минуле, сучасне і майбутнє в єдину історичну перспективу.

Список використаної літератури:

1. Бернадська Н. І. Олег Ольжич. *Українська література ХХ століття: довідник* / Н. І. Бернадська. Київ : Знання-Прес, 2007. с. 116-121.
2. Жифарська І.О. Національно-визвольна ідея в історіософії Олега Ольжича. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки* : зб. наук. пр. 2009. № 1. С. 49-55.
3. Ковалів Ю. Олег Ольжич. *Слово і Час*. 2018. № 7 С.73-80.
4. Ольжич О. Вибрані твори. Київ : Смолоскип, 2009. 664 с.

5. Сверстюк Є. Олег Ольжич. *Ольжич О. Вибрані твори* / упоряд. О. Зінкевич ; передмова Є. Сверстюка. Київ : Смолоскип, 2007. 664 с.

Катерина Ряботинська,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка;
Науковий керівник: доцент
Куцай Тамара Іллівна

ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЬ ПОДКАСТИНГУ ЯК ФЕНОМЕНУ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: ТЕКСТ, ГОЛОС, ЕМОЦІЯ

У добу цифрової трансформації медіаіндустрії подкастинг стрімко утверджується як самостійний формат журналістики, що поєднує риси традиційного радіо, наративної журналістики, цифрового аудіо та соціальних платформ. Його популярність обумовлена зміною способів споживання контенту, підвищеним попитом на гнучкі формати, що дозволяють занурене та персоналізоване сприйняття інформації. На цьому тлі актуальним є дослідження не лише тематичного чи жанрового спектра подкастів, а передусім їхньої інтермедіальної природи, тобто здатності поєднувати елементи різних медіа: тексту, голосу, звукового середовища – у єдину комунікативну структуру.

Особливої ваги набуває усвідомлення того, що в журналістському подкасті інформація подається не лише через факти чи вербальний текст, а й через тембр, інтонацію, ритм мовлення, паузи, фонові звуки, музику, що створює ефект присутності, емоційного діалогу між автором і слухачем. Таким чином, подкаст є прикладом мультимодального дискурсу, де голос виконує не тільки роль носія інформації, а й функцію емпатійного посередника. Водночас важливим залишається дотримання журналістських стандартів – достовірності, балансу, точності у межах інтермедійного формату.

Означена проблема безпосередньо пов'язана з глобальними викликами, які стоять перед сучасною журналістикою: боротьбою за довіру аудиторії, потребою в глибшому розумінні контенту, розвитком нових комунікативних стратегій. У цьому контексті подкастинг пропонує інноваційний, але етично відповідальний шлях розвитку журналістського висловлювання. Саме тому аналіз інтермедіальності подкастингу – це актуальне завдання сучасного медіазнавства, що потребує теоретичного осмислення і практичного переосмислення звичних форматів мовлення.

Метою дослідження є виявлення інтермедіальних особливостей подкасту як сучасного журналістського формату передбачає виконання наступних завдань:

- охарактеризувати подкаст як міжмедійний тип комунікації;
- проаналізувати структуру, жанрові особливості й емоційний спектр подкасту “Історія на берегах”;
- виявити вплив тексту, голосу та звуку на сприйняття журналістського повідомлення.

Можливості подкастингу як освітнього інструменту в популяризації історії

досліджує Т. Гиріна. Вона наголошує на ролі подкастів у формуванні національної ідентичності, адже вони здатні інтерпретувати складні історичні події у доступній, емоційно залученій формі [2, с. 134–140]. Подкастинг як один із перспективних засобів трансформації традиційного освітнього простору. Розглядає А. Страшко [4, с.268–273]. У дослідженні І. Білик та В. Колісник присвяченому сучасним стратегіям просування бізнесу через аудіоформат досліджуються актуальні тенденції у сфері подкастингу, зокрема використання його як ефективного інструменту маркетингу [1, с. 190–201]. Результати дослідження вказують на швидке зростання популярності подкастів та їхню зростаючу важливість у сфері маркетингу. Подкасти як ефективний інструмент у формуванні емоційної привабливості брендів досліджують А. Шпотя та О. Балюн [5, с. 33–43]. У дослідженні Н. Ковтун присвяченому тематично-жанровим пріоритетам літературних подкастів у медіапросторі цінною з огляду до нашого дослідження є досліджувана специфіка подкастів на літературну тематику, їхнє функціонування на українських медіаресурсах, а також визначена тематика та найпоширеніші жанрові форми представлення подкастів. [3, с. 71–79].

Інтермедіальність як формат журналістського мовлення є гібридним за своєю природою. Він об'єднує елементи тексту (як основи змісту), голосу (як інструменту передачі емоцій і стилістики), а також звукового середовища (фонова музика, природні шуми, шумові ефекти), що спільно створюють нову форму комунікації. Подкаст виявився особливо ефективним у трансляції емоційного досвіду, персонального погляду на тему, що вирізняє його серед традиційних форматів журналістики. Це дозволяє говорити про подкаст як про інтермедіальний аудіотекст, у якому всі складові комунікації працюють синхронно на побудову довіри й занурення слухача в медіаподію.

Аналізуючи структуру сучасних українських та закордонних подкастів, виявлено, що домінуючими є наративні моделі подачі, які поєднують елементи журналістського розслідування, документалістики, інтерв'ю, сторітелінгу. Основу формату становить вербальний текст, який, однак, реалізується не через друковане слово, а через голос. Саме голос з його тембром, інтонаційною динамікою, емоційною насиченістю стає головним носієм ідентичності автора і формує ефект присутності. Водночас звуковий супровід виконує не лише декоративну, а й семіотичну функцію зчитується як символ, підсилює сенси, створює атмосферу, задає ритм оповіді. Особливо яскраво це проявляється у подкастах документального та культурологічного спрямування.

Дослідження засвідчило, що сучасна журналістика в подкаст-форматі тяжіє до емоційно ангажованої комунікації: журналіст уже не просто транслює інформацію, а вибудовує інтимний контакт із слухачем. Такий ефект досягається, зокрема, завдяки особливостям аудіоспоживання: більшість користувачів слухає подкасти в навушниках, у приватному просторі, що підсилює відчуття довіри та індивідуального звернення. Водночас це висуває нові вимоги до професійної етики журналіста: дотримання стандартів достовірності, фактчекінгу, обережність у висвітленні особистих історій, зокрема в розмовних жанрах. Також виявлено, що інтермедіальність подкастингу пов'язана з переосмисленням жанрової системи

журналістики. Подкасти дедалі частіше поєднують у собі жанрові ознаки репортажу, інтерв'ю, коментаря, есе, радіопостановки, що свідчить про формування нової гібридної жанрової парадигми. Ця жанрова свобода забезпечує більшу гнучкість у подачі матеріалу, дозволяє адаптуватися до запитів цільової аудиторії й створювати персоналізований медіапродукт.

Таким чином, подкастинг як формат журналістики поєднує традиційні цінності (достовірність, етичність, суспільна значущість інформації) з новими формами подачі, що ґрунтуються на технологіях міжмедійної взаємодії та емоційно орієнтованій риторичі. Інтермедіальність у цьому контексті виступає не просто як художній прийом, а як структуроутворюючий принцип сучасного аудіомовлення, що забезпечує комунікативну ефективність і глибину сприйняття.

Інтермедіальність подкастингу – це ключова риса сучасної аудіожурналістики, що дозволяє поєднувати логіку тексту, силу голосу і емоційну виразність звуку. В українському контексті цей формат актуалізує локальні теми, сприяє збереженню культурної пам'яті та екологічної свідомості. Перспективи подальших досліджень полягають у глибшому вивченні риторичі подкастів, розробці типології звукових прийомів і дослідженні впливу подкастів на формування громадської думки.

Список використаної літератури:

1. Білик І., Колісник В. Подкаст-маркетинг: сучасні стратегії просування бізнесу через аудіоформат. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2024, № 20, С. 190–201.
2. Гиріна Т. Аудіоподкастинг як новітня форма поглиблення історичних знань українців. Образ, 2017. №3. С. 134–140.
3. Ковтун Н. Літературні подкасти в медіапросторі: тематично-жанрові пріоритети. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. 2023. № 1 (53), С. 71–79.
4. Страшко І. Освітній потенціал подкастингу: філософсько–педагогічний аспект. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 103. С. 268–273.
5. Шпотя А., Балюн О. Подкасти як ефективний інструмент у формуванні емоційної привабливості брендів. Обрії друкарства. 2024. № 2(16). С. 33–43.

Ірина Сабаль,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Бабій Ірина Михайлівна

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ У РОМАНІ МАКСИМА КІДРУКА «ЖОРСТОКЕ НЕБО»

Односкладні речення (ОР) є важливим засобом художньої виразності в літературі, оскільки сприяють динамізації тексту, підсилюють емоційний вплив на

читача, створюють виразний авторський стиль. Це досить вагомий емоційно-експресивний компонент художнього зображення [2, с.62]

Проблема односкладних речень у художніх текстах неодноразово розглядалася у працях лінгвістів і літературознавців. Зокрема, у граматичних дослідженнях, де їх трактують як «речення з одним наявним головним членом, що не потребують поповнення другим головним членом» [5, с. 113]. У синтаксичних класифікаціях розглядається поділ односкладних речень на означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні та номінативні [4, с. 18]. Проте особливості їхнього функціонування в текстах сучасної української прози, зокрема у творчості Максима Кідрука, залишаються не достатньо дослідженими.

Мета дослідження – виявити особливості використання односкладних речень у романі *«Жорстоке небо»* М. Кідрука та визначити їхні функції у творі.

Необхідно розв'язати такі завдання:

1. Виявити односкладні речення в романі *«Жорстоке небо»*.
2. Визначити стилістичну роль кожного різновиду односкладних конструкцій.
3. Дослідити, як використання односкладних речень впливає на динаміку оповіді, емоційність та атмосферу твору.

Роман Макса Кідрука *«Жорстоке небо»* виступає яскравим прикладом для глибокого дослідження односкладних речень. Їхні функції базуються на створенні емоційної напруги, динаміки подій, підсиленні експресивності, психологізму тексту та передачі внутрішніх переживань персонажів.

Означено-особові речення використовуються для активного опису дій героїв, передають безпосередність, прямий контакт із читачем. Уживання таких ОР сприяє динамічності висловлення, уникненню повторів слів, зокрема займенників [2, с. 63]; *«Скасовуємо зльоти»* [3, с. 55]; *«Чекаю на ваші розпорядження»* [3, с. 74].

Неозначено-особові речення використовуються для створення ефекту узагальненості чи прихованого суб'єкта дії, підсилюють атмосферу невизначеності або напруги: *«Кусаються?»* [3, с. 234]; *«Магазин відкривали о дев'ятій»* [3, с. 231].

Узагальнено-особові речення виражають загальноновизнані істини, афористичність. Названа дія в таких конструкціях стосується всіх і кожного [1, с. 10]. Використовуються в роздумах персонажів чи авторському мовленні: *«Змінюй не статуси, а своє життя!!!»* [3, с. 198].

Безособові речення відображають атмосферу, стан природи або внутрішній стан героїв. Використовуються для підкреслення бездіяльності чи неможливості впливу на ситуацію: «Вивіску «*MAINTENANCE & BASE FACILITIES*» над в'їздом до ангара всуціль засипало снігом» [3, с. 69]; «Від того тільки погіршало» [3, с. 107].

Інфінітивні речення передають наказовий або модальний відтінок. Часто зустрічаються в роздумах персонажів: «Треба порахувати, щоб сказати точно» [3, с. 298].

Номінативні речення описують місце, час, обставини. Використовуються для уривчастої, динамічної розповіді. На відміну від охарактеризованих дієслівних речень, головний член в цих ОР виражений не дієсловом, а іменником [1, с. 12]: «Сніг, сніг, нічого, крім снігу» [3, с. 60].

На основі прикладів з роману «*Жорстоке небо*» можна зробити висновок, що односкладні конструкції відіграють досить значну роль у формуванні стилістики твору. Кожен тип цих речень виконує свою певну роль, створює загальне уявлення та підсилює зацікавлення у читача.

У романі Максима Кідрука «*Жорстоке небо*» односкладні речення реалізують різноманітні функції: передають внутрішній стан героїв, підкреслюють атмосферу, додають тексту ритмічності та виразності. Дослідження особливостей використання односкладних речень у цьому романі дозволяє краще зрозуміти художню манеру автора та його особливе використання мовних засобів.

Завдяки майстерності Макса Кідрука роман наповнений живими, яскравими картинками з особливим відчуттям багатогранності та краси художнього мовлення.

Список використаної літератури:

1. Бабій І. М. «Типологія та функції односкладних речень у романі „Марія” Уласа Самчука». *Лінгвостилістичні студії*. 2020. Вип. 13. С. 7–15.
2. Бабій І. М., Лушпинська Л. П., Свистун Н. О. «Типологія та естетичні навантаження односкладних речень у поетичному дискурсі Марії Матіос». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: «Філологія». Острог: НаУОА, 2022. Вип. 13 (81). С. 61-65.
3. Кідрук М. *Жорстоке небо*. Роман. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. 608 с.
4. Шабат-Савка С. Т., Антофічук А. М., Тесліцька Г. І. Односкладні речення в сучасній українській мові: навч.-метод. посібник. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 124 с.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 408 с.

Савка Оксана,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Вільчинська Тетяна Пилипівна

ОНІМНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ ВАЛЕРІЯ ПУЗІКА «МИСЛИВЦІ ЗА ЩАСТЯМ»

Антропоніми, як невід'ємна частина мовної та культурної спадщини, відіграють важливу роль у відображенні історії, традицій та менталітету народу. Імена та прізвища, що є основними складовими антропонімічної системи, не лише ідентифікують особу, але й несуть у собі інформацію про її походження, соціальний статус, родинні зв'язки та культурні впливи.

Сучасні антропонімічні дослідження, як зазначав В. Калінкін, вимагають комплексного підходу, що враховує лінгвістичні, історичні, соціокультурні та літературні аспекти. Адже, як влучно підмітив Л. Белей, «власні імена, хоча їх не експонують у музеях, не продають на аукціонах, ними не хизуються новоявлені шанувальники та колекціонери старовини, є визначним і неоціненним набутком духовної культури українців» [1, с. 123].

У цьому художньому творі вибір імені чи прізвища ніколи не є випадковим. Він відображає історичні події, культурні традиції, релігійні вірування та соціальні зміни. У контексті сучасного твору "Мисливці за щастям" цей вибір стає особливо важливим, адже автор свідомо використовує антропоніми для створення образів персонажів, розкриття їхнього характеру та соціального статусу. Окрім того, антропоніми можуть слугувати для відображення авторської позиції та формування певних ідейних концепцій.

Оніми в літературі є важливою складовою мовної картини світу, що охоплює дослідження всіх видів власних назв у художніх текстах. Теоретичну базу для вивчення літературних онімів сформували такі науковці, як В. М. Калінкін, Ю. О. Карпенко, Л. О. Белей, Г. П. Лукаш, І. Д. Сухомлин, В. М. Галич та ін.. У сучасний період значний внесок у розвиток цієї галузі зробили М. Р. Мельник, О. Ф. Немировська, Н. М. Бербер, Т. І. Крупеньова, Л. І. Селівестрова, А. І. Вегеш, Е. В. Боева та інші дослідники.

Попри значну кількість наукових праць, що розглядають питання літературно-художньої ономастики, подальше вивчення особливостей номінації персонажів, функціонально-стилістичних аспектів літературних антропонімів, а

також систематизація власних назв у творах українських письменників залишається недостатньо вивченим явищем.

Метою нашого дослідження є характеристика пропріальної лексики у романі «Мисливці за щастям» Валерія Пузіка.

Валерій Пузік – сучасний український письменник, художник, лауреат літературних конкурсів, журналіст, режисер документальних короткометражних стрічок, відеопоезій та кліпів. Ще у 2015 році добровільно пішов на фронт, а з березня 2022 року перебуває у лавах Збройних сил України.

Книга Валерія Пузіка «Мисливці за щастям» — це фронтові замітки у вигляді коротких але змістовних текстів про життя на деокупованих територіях маленького підрозділу, які писалася в Херсонській області. А також історії місцевих жителів, які турбуються одне про одного, будують плани, усміхаються всупереч усьому.

Цінність цього дослідження зростає через те, що, воно присвячене аналізу онімів із твору, який відображає реалії сучасного українського життя в умовах повномасштабного вторгнення, коли російські війська завдають нищівних ударів по українській культурній спадщині, знищуючи бібліотеки, музеї та видавництва, дослідження сучасної української літератури набуває особливого значення.

Трагічним прикладом цього стало знищення тиражу книги і Валерія Пузіка «Мисливці за щастям» внаслідок ракетного удару по типографії видавництва «Vivat». Було втрачено близько 50 000 примірників книги, що підкреслює вразливість культурного надбання в умовах війни.

Значущість цього дослідження посилюється тим, що автор, Валерій Пузік, є не лише письменником, але й безпосереднім учасником подій. Його досвід на фронті надає твору особливої автентичності. У важкі часи війни література відіграє важливу роль у психологічній підтримці суспільства, а твори, такі як «Мисливці за щастям», допомагають людям пережити травматичний досвід, знайти сенс та зберегти надію. Дослідження цього твору сприяє збереженню голосів тих, хто пережив війну, і допомагає передати їхній досвід майбутнім поколінням. Твір Валерія Пузіка «Мисливці за щастям» присвячений поету та військовослужбовцю Максиму Далі Кривцову, який загинув у січні 2024 року.

Онімний простір роману "Мисливці за щастям" представлений широкою палітрою чоловічих християнських імен, які сьогодні адаптувалися до народно-розмовного мовлення. Серед них виокремлюємо антропонімні одиниці: давньогрецької мови: *Денис, Костянтин, Леонід, Василь, Юрій, Степан*; латинської: *Максим, Віктор, Валерій, Сергій, Віталій* ; з тюркської мови: *Руслан*. Слід зазначити, що всі імена автор використовує у зменшено-пестливій формі:

Саня, Льоня, Вітя, Віталік, Костя. Таке явище відбувається з метою зображення теплих, приємних стосунків, створення ефекту близькості, підкреслення простоти, "народності" персонажів.

Давньослов'янські імена представлені лише трьома утвореннями: *Богдан, Борислав, Володимир*. Повне композитне ім'я автор використовує лише Богдан. Два інші - представлені відкомполітними утвореннями: *Борис і Вова (Володимир)*.

Запозичені антропоніми у творчості Валерія Пузіка є екзотизмами. До них можна віднести: *Тайсон, Мірче, Андерс*. Ці імена належать персонажам іноземцям, вони не випадкові, а символізують функцію персонажа або його самоідентифікацію в умовах війни.

Жіночих імен автор використовує значно менше, що зумовлено, очевидно, темою самого твору, де головна роль відводиться для чоловіків. У романі письменник використовує лише два повних імені: *Ганна, Марія*. Інші жіночі імена є варіантом повних: *Настя - Анастасія, Саша - Олександра, Іра - Ірина*.

У структурному відношенні зафіксовані в романі антропоніми розмежовуємо на одно - та дволексемні. Однолексемні утворення представлені іменами та прізвищами: *Мессі, Марadona*. Дволексемні утворення задекларовані поєднанням імені + прізвище: *Валерій Пузік, Олег Каданов, Мірче Луческу, Александрo Барікко*.

Автор у романі використовує окрім імен та прізвищ позивні, які відіграють важливу роль у зображенні персонажів, вони створюють атмосферу військової реальності. У них закладено ідейний зміст розкриття війни. Позивні дають змогу побачити, як війна змінює людину, формує нові обличчя. Вони не просто служать засобом заміни імен, а несуть глибокі асоціації, формують мікросвіт війни, де кожне слово має особливе значення, а ім'я- це частина того, як себе бачить боєць і як його сприймають побратими.

Позивний *Фінчер*, мабуть, характеризує людину, яка намагається створити свою реальність у хаосі війни.

У романі Валерія Пузіка атмосфера війни відчувається не лише в антропонімах. Автор з метою передачі мови фронту використовує прагматоніми, зокрема назви боєприпасів: *«Пелюстки», «піони», МОН-50(міна), ОЗМ-72 (міна), ВОГ (граната), «гвоздика», автомат Калашникова («Калаш») та інші*. Такі назви слугують засобом зображення реалістичного простору, створюють контраст між буденністю та загрозою смерті.

Отже, онімний простір роману Валерія Пузіка «Мисливці за щастям» допомагає достовірно передати реалії фронтової буденності.

Список використаної літератури

1. Белей Л. Українські імена колись і тепер. Київ : Темпора, 2010. 128 с.
2. Крупеньова Т. Функції власних назв у драматичних творах Лесі Українки: монографія, Одеса, 2004. 160 с.
3. Павелко С. Неофіційні жіночі найменування в антропонімії Гуцульщини. Записки з ономастики. 2002. №6. С. 50-62
4. Пузік. В. Мисливці за щастям. Харків: Vivat. 2024. 202 С.
5. Форманова С. Антропонімія у романі «Записки Кирпатого Мефістофеля» В. В. Винниченка. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. 2016. С. 304-314.

Савка Олена,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Бачинська Галина Василівна

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОМОНІМІВ У РОМАНІ МИРОСЛАВА ЛАЮКА «БАХМУТ»

Мова художніх творів займає одне з надзвичайно важливих місць у сучасній мовознавчій науці. Вона становить поєднання багатьох виражальних засобів, серед яких помітне місце займають власні назви. Всі оніми у художніх творах мають тісний зв'язок із зображуванним. Вони є волевиявленням автора і визначаються художнім домислом письменника. Вивчення власних назв у творчості окремих письменників займається спеціальна наука - літературна ономастика. Основне її призначення - це дослідження функціонування онімів, їхньої ролі у побудові образів, відображення творчого мислення автора, створення художньої реальності.

Питаннями літературної ономастики в різні часи займалися Ю. Карпенко, Г. Мельник, Н. Колесник, А. Вегеш, М. Максимюк, Л. Кравченко, Г. Лукаш, В. Неклесова та ін. Праці цих та інших науковців заклали методологічну базу для розвитку поетонімії.

Мирослав Лаюк – сучасний український митець, що поєднує літературну творчість, документування війни та викладацьку діяльність у Києво-Могилянській академії. Він автор романів та поетичних книг, а саме: «Осоте!», «Баборня», «Залізна вода» та ін.

Книга «Бахмут» Мирослава Лаюка – це історії про побут війни, про те, чому військові роблять манікюр і як з'являються позивні, про непоправні втрати, історію Бахмута та феномен пам'яті й забуття.

«Поєднуючи поетичну майстерність з ретельною військовою документалістикою, Мирослав Лаюк підсвічує деталі, образи, людей війни так, як

здатен тільки поет. Він перевідкриває Україну для читача, пробуджуючи любов до забутих.» [4, с.254]

На думку Євгена Малолетка, фотокореспондент Associated Press, лауреат Пулітцерівської премії: «У кожного, хто бере участь у війні, свій шлях. Дуже часто він проходить бездоріжжям і асфальтом, перебитим ямами. Мирославу вдалося зібрати та показати всю болючість історії кожного з його героїв. Завдяки таким книжкам, як ця, про титанічні зусилля українських військових дізнаються цілі покоління.» [4, с.254]

Мета статті - проаналізувати власні назви у творі «Бахмут» Мирослава Лаюка, з'ясувати їх функції.

Для розкриття характерів персонажів, їхньої долі та зв'язку з історичним контекстом автор часто використовує антропоніми. У творі "Бахмут" Мирослава Лаюка власні імена є своєрідними орієнтирами, що дозволяють зануритися в особисту історію кожного героя війни.

На думку літературознавців, Лаюк не просто описує хроніку подій, а надає їм особливого змісту завдяки поєднанню документальної точності з поетичним баченням. Імена, прізвища та позивні у творі - це не просто слова, а ключові елементи, які перетворюють сухі факти на живі людські історії. Позивні, зокрема, відіграють особливу роль у формуванні воєнного середовища, оскільки відображають риси характеру, особистий досвід або навіть долю тих, хто їх носить.

Особливу увагу автор приділяє ролі антропонімів у відродженні пам'яті про тих, кого війна могла стерти з національної історії. Через імена, прізвища та позивні героїв він ніби повертає їх у свідомість суспільства, формуючи не лише образи окремих людей, а й загальну картину боротьби за Україну.

Важливо зазначити, що всі персонажі у творі - це реальні люди, а події, описані в романі, відбувалися насправді. Це додає тексту ще більшої глибини та значущості, адже читач стикається не з вигаданими образами, а з долями тих, хто пройшов крізь жахіття війни.

Таким чином, аналіз антропонімів у романі "Бахмут" є важливим, адже вони зберігають пам'ять про людей, які зробили неоціненний внесок у боротьбу за Україну.

Вказівкою на реальні події є використання реальних імен, які є не лише ідентифікаторами персонажів, а й символами певних ідей, відображенням національного характеру, внутрішнього стану героя. Автор використовує давньослов'янські особові імена: *Мирослав, Богдан, В'ячеслав, Володимир, Богдан, Ярослав*. Характерною рисою є те, що християнські імена часто вживаються у творі

у зменшено - пестливому значенні: *Коля, Вовочка, Діма, Паша, Саша*. На нашу думку, це є не просто стилістичним прийомом, а швидше психологічним інструментом, який автор використовує для підсилення атмосфери спілкування. Такі форми імен часто асоціюються з домом, дитинством, любов'ю. Вони є відлунням мирного життя, які військові носять у собі, навіть коли опиняються в епіцентрі жорстокості.

Жіночі імена автор використовує значно рідше ніж чоловічі, але це загальнозрозумілий факт. Твір про війну, де переважають чоловіки. Жіночі імена Мирослав Лаюк подає як символ любові, спокою, дому. Їх незначна кількість робить ім'я більш значущим, майже сакральними. Вони найчастіше з'являються у спогадах, думках, у листах чи розмовах. Найуживанішими є імена : *Наталя, Шура, Яна, Ірина, Ольга, Ніка, Вікторія, Мілана, Аліна, Катя*. З твору ми розуміємо, що автор реалістично зображує сучасну війну, де жінки також присутні.

Серед великої сукупності власних назв людей значну роль відіграють позивні.

Як зазначає сам автор книги «Бахмут»: «Позивний - це маскування та відсутність персональних даних, коли прослуховує ворог».[4, с.198].

Мирослав Лаюк у романі зауважує:«У підрозділі не може бути двох людей з однаковими позивними. Позивні - щоб робити комунікацію чіткішою. Також позивні зазвичай коротші за ім'я (а до декого доводилось би ще й на по батькові). Але ще - позивні часто дотепні, вигадливі, це можливість вибрати у своїй ідентичності найголовніше або сконденсувати цю тожсамість, унікальність, я — до кількох букв.

Кажуть, ця традиція іде від Запорізької Січі, потім вона відродилася на Майдані, з'явилася в добровольчих підрозділах під час АТО і перейшла в сьогодні.» [4, с.198].

«Позивні обирають або отримують. Зазвичай від назви рід-ного міста, від імені, від професії, від країни, яку кинув, щоб вступити в ЗСУ, від імені улюбленого спортсмена чи виду спорту, через вчинок, яким людина запам'яталася тощо.

Однак часто це цілі сюжети.» [4, с. 199]

Унаслідок аналізу виокремлено такі групи позивних:

1. Псевдоніми-прізвища на честь історичних постатей, діячів мистецтв : *Маестро*: «*Олег грає на багатьох інструментах і співає він тенор, тому в нього позивний Маестро.*» [4, с. 54.]. *Скіф*: «*Скіфи – наше войовниче плем'я, яке перемагало.*» [4, с. 200]

2. Пов'язаний за видом діяльності: *Крьосний* : «*Це з криміналом не пов'язано, просто багатьох людей похрестив. Останнє таїнство відбулося місяць тому.*» [4, с. 54]; *Сокар*: «*...працював колись на однойменній заправці*» [4, с. 103]; *Салют*: «*Не пам'ятаю, як цей позивний з'явився. Але він наближений до того, що я роблю — займаюся артилерією.*» [4, с. 200].

3. Зовнішні риси демонструють назви: *Шрам*: «*...отримав ще у 2014 році після поранення: «Я був на блокпосту, тоді служив ще у 80-й бригаді. У перший день, як тільки заїхали, був обстріл. А на другий день ми якраз собі готували їсти, як почався обстріл, заховалися. І, виходить, один снаряд прилетів якраз по дорозі. Я почув, що хтось закричав, вийшов, побачив, що мого водія БТРа поранило. Я підбіг, а в нього там таке доволі серйозне поранення. У плечі осколок, плюс осколок по діагоналі від нижньої щелепи до лівого ока, перебило нижню щелепу, щока вся розірвана, відірвало частково ніс, він висів... Тоді у взводі не було медиків, тільки щось схоже на санітарів. Ну, і той санітар нічого не міг зробити. І тоді я сам надав допомогу. А вже як поверталися назад, бо це сталося, може, метрів за 30 від мене, ззаду був ще один прильот. Я впав, зачепило шию. Кров. Думаю: "Якщо мене вже зачепило, то сам собі нічого не зроблю". Я сів, почекав десь дві хвилини. Ніби все нормально, свідомості не втрачаю, руки не холодні. Дістав аптечку і почав себе перемотувати. Тоді вже прибіг мій санітар з іншого бліндажа. Мене тоді забрали й повезли на Щастя до госпіталю. Там сказали, що два міліметри не вистачило до сонної артерії. Після того помінявся і позивний (попередній? - нічого цікавого). Ось у мене на шиї шрам*" [4, с. 200]; *Циганка*: "бо чорнява" [4, с. 200].

4. Позивні обирали на основі асоціацій, які відображали схожість людини з рисами тієї чи іншої тварини: *Бізон*: «*Бо я немаленької статури й завжди бороду ношу. А раз під час обстрілу в мене влучив осколок і лише шкіру на руці подряпав. Хлопці кажуть: груба шкура - сто відсотків бізон*" [4, с. 199]; *Собака*: «*Бо кусаюся больно.*».[4, с. 200]

5. Від прізвища: *Гриб*: «*Бо прізвище Глива.*».[4, с. 200]; *Сивий* : " *Бо колишній командир роти був Сивий. І я замість нього став командиром роти*". [4, с. 200].

6. Частина позивних належить до групи, утвореної на основі етнонімів, які відображають приналежність до певної території або району. Наприклад: *Солома*: «*Бо я з Солом'янського району Києва.*» [4, с. 200]

7. У контексті гендерного аспекту домінуюче значення мають позивні, що належать до чоловічих іменувань. Проте, хоча це трапляється рідше, серед великого розмаїття таких назв можна знайти й ті, що мають жіночу форму. Наприклад: *Мальва*, *Ромашка* "Бо люблю ромашки" [4, с. 200].

Роль власних назв у творі " Бахмут" - неперевершена. Вони є потужними носіями змісту твору, формують українську ідентичність, передають атмосферу військових дій та реальність зображуваного.

Список використаної літератури

1. Белей Л. Українські імена колись і тепер. Київ : Темпора, 2010. 128 с.
2. Карпенко О. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження. Записки з ономастики: Астропринт, 2000. С. 60-79.
3. Карпенко О., Серебрякова. В. Функції поет онімів у фентезійній прозі. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. 2016. С. 147-154.
4. Лаюк. М. Бахмут. Київ: ТОВ «УКРАЇНЕР». 2024. 245с.
5. Скрипник Л., Дзятківська Н. Власні імена людей: слов.-довід. НАН України, Ін-т мовознав ім. О. О. Потебні. 2-те вид., випр. і доп. Київ: Наук. думка, 1996. 334 с.

Мирослава Сембай,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філософії, викладач
Матвеева Наталія Романівна

ЖАНР КОМЕНТАРЯ В СУЧАСНОМУ ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННІ

Інтернет став важливим ресурсом сучасного суспільства, змінюючи світосприйняття людей і надаючи нові комунікативні можливості. Сьогодні навіть старше покоління активно використовує цифрові технології для спілкування, роботи та розваг. У цьому контексті соціальні мережі, як-от Instagram, Facebook та Viber, стали основою онлайн-комунікації, дозволяючи обмінюватися інформацією та знаходити однодумців.

Значущість соціальних мереж зумовлює інтерес науковців до їх мовних особливостей. Зокрема, жанр коментаря в Instagram привертає увагу як новий **об'єкт дослідження**, що впливає на розвиток української літературної мови. **Мета роботи** – виявити мовні особливості коментарів до блогерських постів. **Наукова новизна** полягає в аналізі коментаря як жанру мережевого спілкування.

Масова комунікація в інтернет-просторі забезпечує блискавичний зв'язок між користувачами. За словами М. Н. Єніна, вона є соціальним процесом поширення інформації на великі аудиторії через медіа (преса, радіо, телебачення, інтернет) [8, с. 1]. Соціальні мережі значно полегшили обмін ідеями, створивши нові можливості для комунікації та самовираження. Л. А. Дідик у своїй праці

вказує, що термін «соціальна мережа» виник ще у 1954 році, задовго до появи Інтернету, і означав тісні взаємозв'язки між двома чи більше людьми [7, с. 86].

Сучасний розвиток цифрових технологій змінив не тільки способи комунікації між людьми, але й методи навчання. Однією з найбільш відчутних змін стала поява освітніх блогів у соціальних мережах, зокрема в Instagram. Сьогодні масово підписуються на вчителів та викладачів, які ведуть свої блоги, де вони доступно та цікаво подають матеріал, що дозволяє здобувачам освіти не тільки розширювати свої знання, але й перевіряти їх у процесі взаємодії з контентом. Ці блоги стали важливою частиною освітнього процесу, оскільки вони дозволяють інтерактивно навчатися, отримуючи зворотний зв'язок від авторів.

Ще однією важливою особливістю таких освітніх блогів є те, що вони створюють певний стандарт мовлення. Підписники, які активно коментують пости, намагаються уникати помилок у правописі, граматиці, а також стильових неточностей. Це свідчить про те, що освітні блоги допомагають формувати культуру мовлення серед підписників і стимулюють їх прагнути до більшої грамотності. Водночас відсутність нецензурної лексики і вживання чистої нормативної мови підкреслюють високу культурну планку, яку підтримують учасники таких онлайн-спільнот.

У наш час популярність набирають вчителі, які ведуть блоги в Instagram, надаючи матеріал у доступній формі та даючи можливість учням перевіряти свої знання. Серед таких освітян можна відзначити Олександра Авраменка, який публікує тести, а підписники відповідають у коментарях. Молодший блогер Андрій Шимановський також популяризує українську мову, використовуючи розважальні відео для залучення уваги. Інший приклад – Анна Величко, яка вчить англійську мову через відеоуроки. Ці блогери публікують навчальний контент, що зумовлює зростання активності підписників, які часто ставлять запитання: *Де придбати Ваш посібник?*; *Чи можна приєднатися до вашого вебінару пізніше?* [1]. Такі запити підвищують інтерес до матеріалу та сприяють активній участі аудиторії. Окрім цього, підписники часто залишають позитивні відгуки, висловлюючи подяку і захоплення: *Дякуємо Вам за всі зусилля на мовному фронті!*) [2]; *Це найкраще пояснення, яке я коли-небудь чула; Крутий підхід до англійської граматики* [3]. Зазвичай вони також коментують особисті фото блогерів, використовуючи емоційно-оцінну лексику: *Олександр, колір сорочки вам дуже пасує; Коли дивився на такого красеня, та ще й талановитого, то мої учні забувають усі правила* [1]; *Гарний у вас образ і така естетика в кадрі* [3].

Отже, освітні блоги в Instagram є важливим інструментом у процесі популяризації навчання, адже вони дозволяють отримати доступ до якісного контенту в зручному для кожного форматі. Вони не лише залучають до процесу навчання, а й створюють платформу для активного обміну думками, поглядами і знаннями. Успіх таких платформ залежить не тільки від контенту, але й від взаємодії з підписниками, що дозволяє формувати спільноту, орієнтовану на самоосвіту та розвиток.

Блогерство стало популярним через можливість знайомств, створення спільнот і прибуток. Люди часто обирають особисті блоги, де діляться подіями свого життя, уподобаннями та рекомендаціями. Це можуть бути приватні профілі для обміну фото з близькими або публічні для залучення більшої аудиторії. Юлія Вербинець (Верба) – приклад блогера, який публікує контент з особистого життя, зокрема про подорожі та стиль. Вона також рекламує продукцію, що характерно і для Наталі Литвин. Підписники коментують їхні пости, захоплюючись стилем та зовнішністю, наприклад: *Наталі, як стати такою **стильною** як ти?!; Наталі, ви **розкішна** в будь-якому образі. Ви мабуть вже народились і перше слово сказали не мама, а «**стиль, елегантність, шик**»; **Пожежа, а не жінка** [4]; *не дівчина, а **мрія**; в світі мільярди дівчат, але ти **особлива!**; ця сукня так **чудово** підкреслює твою фігуру!; На тобі все **ідеально*** [5]. Однак іноді трапляються критичні відгуки, наприклад: *Люди, стоп!!! Ну коли ви вже перестанете ідеалізувати такі прості і неважливі речі, як одяг, зовнішній вигляд, тачки, телефони, ботокс, губи... Це просто речі, це ж не талант, розум, винахід... Ну повна деградація мізків. Суспільство має цінити зовсім інші речі: час, розум, доброту, талант, емпатію, спеціалістів... витрачайте час на себе, свій розвиток чи шлях до свого щастя. Тим більше, що ми вже точно знаємо, що важливо, а що ні* [4].*

Деякі негативно ставляться до такого контенту, вважаючи його непотрібним під час війни або поверхневим. Наприклад: *І про **війну** не забуваймо. В вас ні одного слова про **війну**!!!!* [5]. Проте блогери зазвичай ігнорують або блокують такі коментарі, а іноді навіть відповідають, намагаючись пояснити свою позицію: *Може, я вас здивую, але люди у **війну** ходять на роботу, працюють, заробляють, а з цих грошей платять податки, допомагають армії. Не гарно що? Бути фотографом і проводити МК?* [4].

Отже, соціальні мережі стали важливими платформами для спілкування та отримання різноманітної інформації. Мережеве спілкування розвивається, формуючи нові правила взаємодії між користувачами. Однією з найбільш популярних серед молоді є мережа «Інстаграм», що дозволяє стежити за подіями

та трендами, обговорювати важливі питання, а також взаємодіяти з людьми з різних куточків світу. Коментарі є важливим жанром мережевого спілкування, яке відображає позицію користувачів щодо дописів. Вони можуть бути позитивними або негативними, в залежності від емоційної оцінки. Залежно від комунікативної мети, коментарі можуть бути похвалою, подякою, проханням, хейтом тощо, що формує систему взаємодії між користувачами.

Аналіз коментарів під дописами блогерів показує, що підписники активно обговорюють їхнє життя та прагнуть рівнятися на них як на зразкові соціальні ідеали. Відгуки змінюються залежно від теми блогу, його інформативності та інтелектуального потенціалу. Коментарі як жанр мережевого спілкування відображають розвиток сучасної української мови у віртуальному просторі, в якому активно використовуються нові лексичні елементи. Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі змін лексичного складу мережевої комунікації.

Список використаної літератури

1. Дідик Л. А. Інтернет-комунікації vs соціальні мережі: причини "popularization". Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2013. Вип. 14. С. 86. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2013_14_11.
2. Єнін М. Н. Масова комунікація. Велика українська енциклопедія. 2021. URL:https://vue.gov.ua/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F

Список використаних джерел

1. URL:<https://instagram.com/olexandravramenko?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==>
2. URL: <https://instagram.com/shymanovski?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==>
3. URL:https://instagram.com/aniavelychko_english?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==
4. URL:<https://instagram.com/natalilytvyn?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==>
5. URL: <https://instagram.com/verbaaa.verbaaa?igshid=NTc4MTIwNjQ2YQ==>

Роксолана Соляревич,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: доктор філологічних наук,
професор Тележкіна Олеся Олександрівна

ОНІМНИЙ ПРОСТІР ПОЕМИ ДМИТРА ПАВЛИЧКА «МАЗЕПИНСЬКА ЕПОХА»

Питання реалізації власних назв у поетичних текстах уже тривалий час не втрачає своєї актуальності. Основи теоретичного аналізу онімів висвітлені в працях

Ю. Браїлко [2], М. Торчинського [7–8] та ін. До проблеми репрезентації онімів у художніх текстах зверталися Г. Бачинська й М. Тишковець [1], Т. Вільчинська й О. Вербовецька [3], О. Тележкіна [5–6] та ін. Оскільки у творах різних митців оніми «живуть» по-різному і несуть своєрідні смисли й закодовані послання, важливим у цьому вияві є аналіз особливостей функціонування різнотипних власних назв у віршових текстах Дмитра Павличка. Зокрема видається начасним звернення до поеми «Мазепинська епоха» [4], у якій автор осмислює складний і трагічний період української історії, пов'язаний з іменем гетьмана Івана Мазепи, й одним із засобів омовлення роздумів поета є онімна лексика.

Спостереження засвідчили, що в аналізованому тексті Д. Павличко активно використовує топоніми, з-поміж яких оприявлені ойконіми (*У Варниці (неначе епоха)* та ін.), хороніми (*А смерть іде не стороною, – / Вона дорогами штики / Веде російські... Україна / Вже знає: йде кривава мста* та ін.), гідроніми (*В намет на березі Дністра* та ін.), та антропоніми, зреалізовані здебільшого прізвищевими назвами (*А дух звитяжного Мазепи / Встає, як день, з нічної мли!; Заплакав Орлик над труною. Козацтво скинуло шапки* та ін.).

У функційно-стилістичному плані власні назви в розглядуваному тексті виступають своєрідним смислотвірним і структурно-організаційним стрижнем, оскільки вони є виразниками закладених автором смислів і основою вибудовування композиції вірша. Оніми виконують не лише номінативну функцію (*Варниця, Мазепа, Орлик*), але й виступають символами національно-історичної пам'яті українського народу.

Так, ойконім *Лебедин* (*В Лебедині в гроби-закопи / Кладе мазепинців, як мур*) і дримонім *Сандармох* (*Живе мазепинська епоха / У дзвонах кийвських, в серцях, / Що під землею Сандармоха / Гудуть, не обернувшись в прах!* та ін.) є маркерами тяглості української історії, виразниками болю і скорботи;

Антропонім *Петро* уособлює зло (*Заходить до Мазепи вбивця, / Таємний шпик царя Петра*), і це ім'я стає маркером страждань українського народу. У цьому контексті антропоніми *Мазепа* і *Петро* утворюють антитетичну пару й виступають мовно-художніми знаками відповідного смислового наповнення (той, хто будував Україну, і той, хто її знищував). Окрім того, ім'я ката українського народу царя Петра набуває розширеного значення і виходить за межі XVIII століття: *Шукає по містах Європи / Всіх Коновальців і Петлюр*. Водночас спостерігаємо утворення синонімічного ряду *Мазепа – Коновалець – Петлюра*, компоненти якого сприймаються як одиниці спільного значення не лише в цьому тексті, а й поза ним. Окрім того, множинна форма називання *Коновальців* і *Петлюр* є вказівкою на незнищенність ідеї гетьмана Мазепи, на її утвердження з-поміж українців. Таке потрактування розширює історичний контекст, оскільки автор проводить паралель між епохою гетьмана Мазепи та національно-визвольною боротьбою XX століття.

Отже, власні назви, репрезентовані в поемі Д. Павличка «Мазепинська епоха», відтворюють культурно-історичний контекст описуваних подій і тих, що відбувалися в подальшому, утілюють мовно-художнє бачення світу митця і є виразниками оригінального бачення тих чи тих історичних постатей і подій та їх поетичного потрактування й авторської інтерпретації.

Список літератури

1. Бачинська Г., Тишковець М. Особливості власних назв у творчості Валерія Шевчука. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2019. Вип. 71 (2). С. 205–216.
2. Браїлко Ю. Генеза української літературної топономастики. *Філологічні науки*. 2020. Вип. 29. С. 80–83. URL: <https://philstudies.pnru.edu.ua/article/view/191302>.
3. Вільчинська Т., Бачинська Г., Вербовецька О. Топонімічний фрейм у творчості Петра Сороки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія*. 2023. Т. 2. Вип. 50. С. 70–75.
4. Павличко Д. Твори. Том 4. Поезія 2001–2011. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2011. С. 31–32.
5. Тележкіна О. О. Мовно-художня інтерпретація антропонімів у віршах Дмитра Павличка. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. 2012. № 1014. Вип. 65. С. 44–49. URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/9367>.
6. Тележкіна О. О. Топопоетоніми в художньому просторі Дмитра Павличка. *Вісник запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2012. № 1. С. 431–436. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_fi_2012_1_89
7. Торчинський М. Онімна система і критерії її аналізу. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Мовознавство*. 2014. Вип. II(24). С. 283–288.
8. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький: Авіст, 2008. 550 с.

Яна Сорока,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Палихата Елеонора Ярославівна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Лінгводидактика – це наука на стику лінгвістики та педагогіки. Вона вивчає основні закономірності сприйняття та вивчення мови, розв’язує питання про зміст курсу української мови на базі лінгвістичних і дидактичних досліджень, вивчає труднощі засвоєння мови та їх можливі причини, визначає ключові принципи, методи і засоби формування мовної особистості. Дослідження сучасних проблем з лінгводидактики мають велике значення: допомагають виділяти проблемні місця засвоєння учнями певних тем, дають їм змогу покращити свої мовні та комунікаційні компетенції, допомагають вдосконалити методи навчання та адаптувати їх до викликів сучасного соціуму.

Вивченням лінгводидактики займалися такі вчені: О. Біляєв, Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, О. Кучерук, Л. Мамчур, С. Омельчук, Е. Палихата, М. Пентилюк, І. Хом'як, С. Яворська та інші.

Серед основних методологічних викликів постає проблема вибору оптимальних підходів до навчання української мови. Підходи до навчання – це системотвірні дидактичні категорії, що відображають цілісність уроку як основного організаційного складника освітнього процесу. Сучасний вчитель повинен вміти оперувати всіма підходами під час навчання учнів української мови, а також практично реалізувати їх як організацію компетентнісного її навчання в середній школі.

Компетентнісний підхід передбачає спрямування навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якою є ієрархічно підпорядкована загальнопредметна (галузева) компетентність.

Когнітивний підхід методично забезпечує процес формування пізнавальних і творчих знань, умінь та навичок учнів, акцентує увагу на навчальній роботі та свідомому й осмисленому конструюванні власних текстів і сприйнятті чужих висловлювань у процесі активної мовленнєвої діяльності.

Діяльнісний підхід спрямовує навчально-виховний процес на розвиток мовленнєвих умінь і навичок особистості, застосуванні на практиці здобутих знань із різних навчальних мовних розділів, успішну адаптацію людини в соціумі, майбутню професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти [1, с. 2–4].

Схарактеризовані підходи до навчання української мови зорієнтовані на спонукання учнів до її вивчення та формування комунікаційної компетентності.

Проблемою навчання української мови виступає також поєднання традиційних та інноваційних методик навчання. Якщо їх поєднувати, то можна зробити процес вивчення української мови цікавішим, жвавішим та активнішим. Із традиційних методів на уроках можна використовувати лекцію, пояснення навчального матеріалу, евристичну бесіду, вправи тощо.

З інноваційних методів навчання української мови можна застосувати: мозковий штурм (креативний процес, який допомагає генерувати нові ідеї), проєктні технології (педагогічна технологія, зорієнтована на застосування раніше здобутих знань і набуття нових), метод кейса (техніка навчання, що використовує опис реальних ситуацій), онлайн-ресурси (комп'ютерні програми, які доступні в інтернеті в будь-який час) та інтерактивні ресурси (цифрові або фізичні засоби, що дозволяють користувачам активно взаємодіяти з контентом, змінювати його, отримувати зворотний зв'язок та впливати на кінцевий результат) [2, с. 1].

Сучасною актуальною проблемою є також недосконале володіння правописними нормами, що спонукає лінгводидактів створювати відповідні дослідження для заповнення прогалін в сучасній лінвометодиці.

Невміння школярів грамотно писати створює низку проблем, а саме:

- а) орфографічні помилки можуть суттєво змінювати значення слів,
- б) незнання правопису створює негативне враження про автора повідомлення чи тексту,

в) без орфографії не обходиться вивчення морфеміки, будови слова, морфології, оскільки ці розділи тісно пов'язані між собою.

Учні часто стикаються з проблемою запам'ятовування орфографічних правил, тому учитель опирається на вікові та психологічні особливості школярів. Наприклад, для сучасного школяра з кліковим мисленням запам'ятовування створює значні труднощі у сприйманні великої кількості правил, що відштовхує його, викликає небажання їх вивчати. Проте заучування правил з орфографії не може вважатися основним принципом вивчення української мови. Думки учнів повинні йти від слова і до самого правила, так їм буде набагато легше засвоювати мовний матеріал.

Орфографія пов'язана з орфоєпією, граматиною та розвитком зв'язного мовлення. Тому важливо поєднувати усі розділи мовознавства з розвитком зв'язного мовлення, тобто виробляти в учнів комунікаційну компетенцію на основі комунікаційно-діяльнісного підходу.

Щоб розв'язати проблему розвитку та вдосконалення орфографічних умінь та навичок потрібно учням подолати певні труднощі в засвоєнні української мови. Для цього учитель намагається підвищити ефективність уроків, застосовуючи традиційні та інтерактивні методи навчання [3, с. 41–45].

Упродовж навчання в закладах загальної середньої освіти учні виконують навчальні програми з української мови і засвоюють правила (орфографічні, орфоєпічні, акцентуаційні), формують відповідні уміння та навички за допомогою різних вправ для досягнення лінгвістичної грамотності.

Отже, методика навчання української мови будується на врахуванні співвідношень грамотного письма і літературної вимови, що забезпечує формування усіх мовно-мовленнєвих компетенцій школярів закладів загальної середньої освіти.

Список використаної літератури

1. Вакула Н. О. Поєднання традиційних та інноваційних методів, технологій і форм викладання уроків української мови та літератури з метою формування компетентного, ініціативного, критично мислячого, патріотично-свідомого випускника: стаття. URL: <https://vseosvita.ua/library/stattiapoiednannia-tradytsiinykhta-innovatsiinykh-metodiv-tekhnologii-i-form-vykkladannia-urokiv-ukrainskoi-movy-ta-literatury-z-metoiu-formuvannia-ko-773449.html> (дата звернення: 24. 03. 2025).
2. Кучеренко І. А. Підходи до навчання української мови – стратегічні орієнтири сучасної мовної освіти. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/91-tendentsiyi-suchasnoyi-pidhotovky-maybutnikh-uchyteliv-pochatkovoyi-shkoly/279-pidkhodi-do-navchannya-ukrajinskoji-movi-strategichni-orientiri-suchasnoji-movnoji-osviti> (дата звернення: 24. 03. 2025).
3. Хом'як І. Методика формування орфографічних умінь і навичок. *Слово*. 2012. №3. С. 41–50.

Валерія Стрелец,
Сумський державний університет;

INTERNATIONALISMS AND PSEUDO-INTERNATIONALISMS IN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

The active development of mankind does not ignore language. With the development of technology and the rapid exchange of information, words move from one language to another, unifying languages and facilitating intercultural communication. There are also words that are similar in spelling or pronunciation in certain languages but have different meanings. For translators and language learners alike, it is crucial to know these words to avoid misunderstandings, translation inaccuracies, etc. Understanding the aspects of pseudo-internationalisms helps to use the language correctly.

The purpose of research is to study ways to replenish international vocabulary in Ukrainian and English by analyzing the sources of borrowings and the semantic and motivational features of units.

Internationalisms or international words that are borrowed from many world languages and then used in other languages. These words originate from a common source and spread across languages, reflecting historical and cultural connections [5].

The influx of words from one language to another is a process that cannot be predicted, because it occurs under different circumstances [5]. This happens because of historical events, such as wars between countries, during which communication between people from different countries cannot be avoided, and so new words can flow through this communication. It often happens that after wars, all participating countries enrich their vocabularies with words from other languages. Other moorings can be friendships, cooperation between countries, exchanges, and so on.

The main source of new words in European languages is Greek and Latin. For instance, such words as: Eng: *nation, matter, nature, principle, university* [5]; Ukr: *арена, апеляція, скрипт* [2]. There are fewer borrowings from Greek. For example, such words as: *thesis, hypothesis, theory, crisis, lexicon* [5] Ukr: *еврика, фаєтон, психологія, фаза* [2] have their origin in Greek.

Internationalisms mainly refer to the special terminology of various fields of science. For instance:

- In medicine: *influenza, virus, syndrome* [5], Ukr: *атрофія, галюцинація, вірус*.
- In physics: *atom, proton, diode* [5], Ukr: *нейтрон, атом*.
- In mathematics: *plus, integral, theorem* [5], Ukr: *квадрат, фігура, аксіома* [1].

The borrowings also touched on other topics related to the social life of people: art: many words related to art came to other languages from Italian, because it was in the field of art that Italy had great success [4] (Ukr: *ко́лорит, карикату́ра, акваре́ль* [4], Eng: *opera, soprano, virtuous* [8]). Other borrowings may include politics (*democracy, communism, revolution*, Ukr: *дену́ціяція, пресія, ену́ціяція*) [5].

English has also introduced numerous international words, particularly in sports (*football, hockey, tennis, golf*) [6]. Today, words of English origin are no longer a surprise in different languages, especially in Ukrainian. Anglicisms have penetrated various spheres of life, not only sports, for example:

- Electronics: *browser*(браузер), *computer*(комп'ютер), *user* (юзер) [3];
- Professions: *animator*(аніматор), *broker*(брокер), *designer*(дизайнер) [3];
- Everyday communication and things related to mass culture: *boyfriend* (бойфренд, хлопець), *retake* (рімейк), *fashionable*(фешенебельний), *deadline*(дедлайн), *organiser* (органайзер), etc [3].

Products, dishes and fruits imported from exotic countries also take their names from there (*ramen, coffee, cocoa, banana, mango*) [6].

Pseudo-internationalisms, also known as false cognates or false friends, are a unique linguistic phenomenon that creates problems in translation, language learning and semantic analysis. Pseudo-internationalisms are pairs of words that have similar spellings and pronunciations, but have different meanings [7].

There are three main categories of false friends:

1. False friends proper, which is further divided into 3 subgroups, namely:
 - Absolute false friends (words that have the same meaning in the respective languages, but this meaning is different, e.g: *artist* in English means a creator of art, while *artist* in Ukrainian refers to an actor) [7].
 - Partial false friends – words in the respective languages that are more polysemic in one language than in the other, i.e. they may be identical in some meanings, but differ in others. E.g., *career* in English has a neutral meaning, whereas *ка́р'єра* in Ukrainian often carries a negative connotation [7].
 - Nuance-differentiated word pairs – words with the same denotative meaning but slight connotative differences, influenced by stylistic, cultural, or historical factors [7]. E.g., *tolerant* in English means a person who respects differences – racial, religious etc, but in Ukrainian language *tolerate* also

means a person who respects differences, nevertheless it can be perceived as *condescending* or *indifferent to shortcomings*.

2. Occasional false friends - word pairs that are similar by almost pure coincidence but have different etymologies. These words have no etymological connection and often belong to different logical-subject groups (e.g., *actual* in English means *real* or *current*, while *actual* in Ukrainian means *relevant*) [7].
3. Pseudo false friends. These are nonexistent words invented by language learners based on false analogies . E.g., a Ukrainian speaker might assume *blocade* exists in French because of the similarity to *blockade* in English, though the correct French word is *blocus* [7].

Understanding pseudo-internationalisms is essential for translators, language learners and linguists. Misinterpretation of these words can lead to inaccuracies or misunderstandings. Understanding their nuances allows you to use the language more accurately.

Summing up all of the above, we can conclude that words from different languages of the world are moving into other languages, and this is not without reason, but based on various events. Many words have entered different languages recently, due to the rapid development of technology. In addition to internationalisms, there are also pseudo-internationalisms, words that can lead to misunderstandings. It is important to distinguish between fake friends, which will help you use the language more accurately.

References

1. Варинська А. М., Орлова Н. Д., Корнодудова Н. М. Латинська і грецька мови в термінології математики: функціональний аспект. Science and education a new dimension. № 8. Р. 61–64
2. Клімчук Г. П. Лексика латинського походження в публіцистиці М. Грушевського. Збірник наукових праць «Філологічні студії». 2010. №4. С. 84–97.
3. Мартинова, Т. І., Кукушкіна В. В. Англiцизми у сучасній українській мові Закарпатські філологічні студії. Ужгород, 2023: Видавничий дім "Гельветика". Т. 1, вип. 28. – С. 56–59.
4. Морошану Л. І. Італійські запозичення в українській мові сфери образотворчого мистецтва. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v27/38.pdf> (дата звернення 06.04.2025)
5. Bobrovnyk S. M. Peculiarities of International words translation. URL: https://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/bobrovnyk_peculiarities.pdf (дата звернення 06.04.2025)
6. Chulanova G.V. Lexicology in theory, practice and tests. Sumy, 2015. 241 p.

7. Ostapenko S. Pseudo International Lexicon Units verbal Translation Impropriety. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/35/1/Ostapenko_article_10_2013.pdf (дата звернення 06.04.2025)
8. Thomas Moore Devlin 79 English Words That Are Actually Italian. URL: <https://www.babbel.com/en/magazine/english-words-that-are-actually-italian> (дата звернення 06.04.2025)

Тетяна Струтинська,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
Кушнір Оксана Василівна

ЩОДЕННА ХРОНІКА ВІЙНИ У НОВИННІЙ СТРИЧЦІ ТЕЛЕКАНАЛІВ СУМЩИНИ

Телевізійне мовлення в умовах повномасштабної війни набуло виняткового значення як інструмент та джерело оперативної інформації, засіб консолідації суспільства та фактор впливу на соціально-економічні процеси. Особливо помітною була роль регіональних телеканалів, які попри обмежені ресурси, взяли на себе відповідальність інформувати громади про події у безпосередній близькості до зони активних бойових дій. Сумщина область, як прикордонний регіон України, з перших днів війни зазнала значного військового тиску. За декілька годин російські війська окупували частину Сумської області та взяли в облогу Суми, Конотоп, Тростянець й інші населені пункти. Внаслідок цього більше ніж 60 % регіональних телекомпаній опинилися в зоні активних бойових дій, що створило надзвичайні виклики для їхньої діяльності[2]. Зокрема, функціонування телекомпаній регіону ускладнюється постійною загрозою обстрілів, які завдають шкоди інфраструктурі, а також підвищеним рівнем особистого ризику для журналістів. Дестабілізація фінансової ситуації, пов'язана зі зменшенням або повною втратою рекламних надходжень, суттєво ускладнила виробництво інформаційного контенту. Крім того, регіональні медіа стикаються з технічними труднощами: застаріле обладнання, нестача резервного енергозабезпечення під час блекаутів та пошкодження передавальної апаратури. Кадровий дефіцит, спричинений мобілізацією та евакуацією працівників, у поєднанні з високим рівнем психологічного навантаження, також негативно впливає на сталість мовлення. На території Сумської області функціонують чотири телеканали, що забезпечують охоплення більшості населення. Попри стрімкий розвиток цифрових медіа, телебачення залишається вагомим джерелом інформації. Згідно з

дослідженням «Медіаспоживання українців: третій рік повномасштабної війни» (USAID, ОПОРА, 2024), 34,1 % респондентів зазначили, що отримують новини з телебачення, що свідчить про високий рівень довіри до цього каналу комунікації у воєнний період [4].

Серед локальних мовників визначну роль відіграє телеканал «Суспільне Суми», який не припиняв мовлення навіть в найскладшій період повномасштабної війни. Це український регіональний суспільний мовник, який створює інформаційні, соціально-публіцистичні та культурно-мистецькі програми. З початком війни редакційна політика телеканалу зазнала суттєвих трансформацій: пріоритет надано висвітленню воєнних подій, безпекової ситуації, гуманітарних ініціатив та соціально-економічної адаптації. Варто зазначити, що 7 березня 2022 р. телеканал «СТС» припинив мовлення відповідно до ліцензії, його відновлення відбулось лише після звільнення області від окупантів – у квітні 2022 р. Трансляція телеканалом телемарафону «Єдині новини» здійснювалась до травня 2023 р. З початком повномасштабного військового вторгнення інформаційний контент телеканалу зазнав кардинальних змін. Якщо до 24 лютого 2022 року редакційна політика орієнтувалась переважно на висвітлення подієвих репортажів, культурно-мистецьких заходів і соціальних ініціатив, то після – пріоритет було надано висвітленню тем, пов'язаних із війною. Основними інформаційними напрямками стали повідомлення про перебіг бойових дій, руйнування об'єктів цивільної інфраструктури, питання безпеки, евакуаційні заходи, надання гуманітарної допомоги та соціально-економічна адаптація населення до умов воєнного стану. Журналісти телеканалу здійснюють щоденне інформування громадськості про обстріли прикордонних територій та їхні наслідки. Крім того, систематично подається інформація про загибель військовослужбовців із числа місцевого населення, організацію прощань та поховань.

Протягом лютого–початку березня 2022 року канал сфокусувався на висвітленні:

- **бойових дій:** теленовини повідомляли мешканцям про бойові дії та обстріли в Охтирці, Тростянці та інших населених пунктах Сумщини («Місто героїв Охтирка: тут народжується супротив» 20.06.22, «У Сумах знову бій» 24.02.22);

- **ситуації в містах:** інформація про пересування ворожої техніки, обстріли цивільних об'єктів та стан інфраструктури («Мешканців Сумщини евакуюють з Ніжина» 25.02.22, «Біля кадетського корпусу у Сумах застосували стрілецьку зброю» 25.02.22);

•**евакуації та гуманітарної допомоги:** новини про організацію евакуаційних коридорів та роботу волонтерських центрів («Евакуація мешканців знебезпечених зон» 10.04.22, «Волонтерська допомога для постраждалих у війні» 15.03.22, «На Житомирщину із районів бойових дій евакуаційним потягом приїхали 26 переселенців» 19.04.23 р.) [5].

Однак уже з квітня 2022 року тематичний спектр новинного контенту телеканалу «Суспільне Суми» розширився, хоча більшість сюжетів все ще були пов'язані із повномасштабним вторгненням і його наслідками та зосереджені на соціальній проблематиці:

•**соціальна адаптація та підтримка населення** («Психологічна підтримка від війни» 12.07.22, «У Сумах сім'ї з малюками віком до двох років можуть отримати допомогу» 13.04.22, «Освітні програми для дітей-переселенців» 25.08.22);

•**волонтерська діяльність та громадська підтримка** («У Житомирі плетуть маскувальні сітки для потреб фронту 08.03.22 р., «Волонтери Сумщини: допомога фронту та тилу» 20.05.22, «Гуманітарна допомога для переселенців» 05.06.22, «Сумський футболіст долучився до благодійного аукціону на підтримку ЗСУ» 14.04.22, «Волонтери з Охтирки допомагають рятувати тварин з харківського «Фельдман Екопарку» 18.04.22);

•**життя громади під час війни** («Двері падають, і чую – у мене кров». Мешканка Тростянця – про життя в окупації» 02.04.22, «Сміття, бомби, міни та зруйноване місто: що залишили після себе російські військові у Тростянці» 04.04.22, «Постраждала озимина в полях. Мешканці прикордонних сіл на Сумщині прокинулися від обстрілів» 04.05.22), «Сюр під час війни: продовжується судовий розшляд справи Романа Кучера» 15.02. 24 р.).

•**загальні проблеми містян**, зокрема відновлення руху громадського транспорту, забезпечення паливом та стабілізації житлово-комунальних послуг («Рух транспорту в Сумах: як працює громадський транспорт під час війни» 18.04.22, «Паливна криза на Сумщині: де можна заправити авто» 25.04.22, «Ремонт водогонів та електромереж у постраждалих районах» 02.05.22);

•**освіта в умовах війни** («На Сумщині зареєструвалися близько 10 тисяч абітурієнтів» 20.05.22, «Інклюзивно-психологічна допомога дітям у Сумах під час війни» 07.05.22, «Сумські школярі продовжать навчання дистанційно, у дитсадочках працюють чергові групи» 29.03.22) [5].

Вагомо зазначити, що з травня 2022 року у новинних етерах з'являються сюжети, присвячені **економічній тематиці**. Зокрема, висвітлюються питання підтримки та відновлення бізнесу, функціонування аграрного сектору, а також ситуація на ринку праці («Майже нічого не продається». Сумські аграрії завершують посівну, але не впевнені у збуті своєї продукції» 19.05.22, «На Сумщині планують надати грошову компенсацію малому бізнесу, котрий підтримує ЗСУ» 07.06.22, «Мешканці Шосткинського району на Сумщині переходять на продукти власного виробництва» 23.06.22) [5].

Отже, спостерігається посилений акцент на висвітленні соціально значущих тем, гуманітарної ситуації та наслідків війни для краю. У новинній стрічці телеканалу домінують новини про військові дії, допомогу постраждалим, волонтерський рух та відбудову постраждалих територій, що є відображенням головних викликів, з якими зіштовпнулася Сумщина в умовах повномасштабної війни.

Список використаної літератури

1. Заславський Є. Стан українських регіональних медіа 2023 року. *Media Development Foundation* : офіційний вебсайт. 2023. URL: <https://research.mediadevelopmentfoundation.org/>
2. Звіт представника Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення в Сумській області за 2022 рік. URL: <https://www.nrada.gov.ua/reports/>
3. Матвієнків С. Регіональні медіа: визначення поняття та особливості функціонування в умовах російсько-української війни 2022 року. *Російсько-української війни (2014–2022 рр.): історичні, політичні, культурно-освітні, релігійні, економічні та правові аспекти* : матеріали конференції. Рига, Латвія: “Baltija Publishing”, 2022. С. 992–999. URL: <http://surl.li/fqxim>
4. Кузьменко Ю. За результатами соцдослідження, у 2024 році українці найбільше довіряють таким джерелам інформації як соцмережі (47,3%), інтернет (43%) і телебачення (34,1%). URL: <https://suspilne.media/792121-novinam-iz-akih-dzerel-ukrainci-najbilse-doviraut-doslidzenna-opori/>
5. Суспільне Суми. Новини міста Суми та Сумської області. URL: <https://suspilne.media/sumy/>

Ірина Терещук,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Струганець Любов Василівна

ГРАМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ АСОЦІАТИВНОГО ПОЛЯ ЛЕКСЕМИ «РАДІСТЬ»

Постановка проблеми. Дослідження взаємозв'язку між мовленням і мисленням людини сягають давніх часів. Їх проводили не лише вчені-лінгвісти, але й психологи, соціологи, філософи тощо. Складність такої роботи полягає в тому, що для досягнення конкретних результатів потрібно враховувати сучасну мовну картину світу, особливості внутрішнього світу людини, її сприйняття дійсності, що відображено в активному пласті лексики.

Аналіз досліджень і публікацій. Асоціативний експеримент як один із методів дослідження когнітивної лінгвістики цікавить багатьох сучасних вітчизняних учених, таких як О. В. Денисевич, І. Г. Заєць, С. В. Мартінек, Т. Є. Недашківська, В. Ф. Петренко, Н. М. Савелюк, Л. К. Спиридонова, О. М. Шевченко. Незважаючи на велику кількість праць, проблема проведення таких досліджень досі залишається актуальною, оскільки результати будуть змінними у зв'язку із динамікою лінгвосоціуму.

Мета і завдання повідомлення – дослідити граматичні параметри асоціативного поля лексики «радість» на основі асоціативного експерименту.

Виклад основного матеріалу. Асоціативний експеримент, на думку О. В. Денисевич, це «аналіз мовленнєвих реакцій та оцінок мовних явищ інформантами в умовах впливу на них мимовільних або цілеспрямованих мовленнєвих стимулів» [1, с. 29]. Метод був запозичений із психології, оскільки безпосередньо пов'язаний із емоціями індивіда та його сприйняттям світу через мову. Отже, говоримо про мовну картину світу конкретної національності в певний проміжок часу, у якій проводилося опитування.

Як зазначала Л. К. Спиридонова, актуальність та популярність такого методу полягає в його простоті, зручності застосування. «Безперечним плюсом цього методу є також те, що випробуванням не нав'язуються значення, смисли і категорії дослідника, що неминуче виникає у разі пред'явлення певних формулювань» [3, с. 153]. Опитуваний подає власне бачення та розуміння слова-стимулу, що робить експеримент незалежним.

У нашому дослідженні простежили граматичні особливості асоціативного поля «радість» на основі вільного асоціативного експерименту. Було опитано 58 інформантів різної статі та вікової категорії. Варто наголосити, що дослідження проводилося під час повномасштабного вторгнення на територію України російських військ.

У результаті аналізу найбільш вираженою виявилась морфологічна площина, що експлікується у використанні різних частин мови. Найчастотнішими словами-реакціями були іменники – 30 одиниць (подаємо список за порядком спадання частотності вживання): *сім'я, друзі, життя, інтернет, молитва, перемога, кава, посмішка, приємність, спокій, світло, щастя, діти, здоров'я, родина, сміх, солодоці, веселка, дитинство, доброта, задоволення, кульки, мама, мир, онуки, піднесення, сніг, сонце, сум, тепло*.

Із наведеного переліку випливає твердження про те, що переважає велика кількість абстрактних іменників. Таке явище зумовлене тим, що слово-стимул належить до тієї ж групи, що й слово-реакція, а отже, наявні синонімічні зв'язки між ними. Простежили слова-реакції, детерміновані воєнними подіями: *життя, спокій, мир, сум*.

Виявлено також прикметники – 4 одиниці: *веселий, щасливий, жовтий, зелений*. Усі лексеми належать до якісних прикметників. Серед них два слова на позначення кольору (*жовтий* та *зелений*) і два слова на позначення параметрів психоемоційного життя людини: *веселий, щасливий*. Усі реакції позитивно забарвлені.

У списку реакцій були і прислівники – 2 одиниці: *тепло, сонячно*. Такі позитивно оцінні слова належать до якісно-означальних прислівників, тобто представляють одну тематичну групу.

Реакції, дібрані респондентами, увиразнюють також синтаксичні особливості асоціативного поля «радість». Це словосполучення: *спокійне життя, приємна новина*; предикативні одиниці (речення): *я лечу, прийшла дитина зі школи*; номінативні блоки: *коли все добре; люди, які мене оточують*.

Висновки. Вивчення мовних явищ вбачає у собі неперервний зв'язок із повсякденним життям. Асоціативний експеримент виступає одним із основних методів дослідження асоціативних полів, що відображають мовні стереотипи, особливості національного мовомислення. З-поміж граматичних параметрів асоціативного поля лексеми «радість» переважають позитивно забарвлені мовні засоби, хоча є і лексема *сум*, що цілком закономірно у воєнний час.

Перспективу подальших наукових студій убачаємо в практичному застосуванні результатів асоціативного експерименту, зокрема для укладання асоціативних словників.

Список використаної літератури

1. Денисевич О. Асоціативне поле слова-стимулу «газета» в мовній картині світу українців. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 8. С. 29 – 31.
2. Селіванова О. О. Мовні засоби репрезентації стратегічних програм українському рекламному теледискурсі. *Українська журналістика: умови формування та перспективи розвитку*. Черкаси, 2007. С. 234 – 240.
3. Спиридонова Л. К. Асоціативний експеримент як засіб дослідження образу світу. *Наука і освіта*. 2015. № 1. С. 152 – 158.

Тимошук Єва,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Бачинська Галина Василівна

ОНОМАСТИЧНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ МАРЕКА КРАЄВСЬКОГО «ЕРИНІЇ»

Мова художнього тексту є органічною єдністю виражальних засобів, до яких належать і оніми. Використання пропріальної лексики у творах художньої літератури є мистецьким процесом. Всі назви у текстах вживаються з певною стилістичною метою і безпосередньо пов'язані з літературним текстом. У творі власні назви є виразниками того особливого світу, який автор створює на сторінках тексту.

Власні назви у художніх творах є об'єктом дослідження багатьох науковців. Активно працюють у царині літературної ономастики такі науковці: Л. Белей, В. Калінкін, Г. Калінкін, Ю. Карпенко, Т. Крупеньова, Т. Немировська, Е. Боева та ін.

Предметом нашого дослідження є онімний простір роману Марека Краєвського «Еринії» Марек Краєвський — відомий польський письменник, філолог-класик, доктор гуманітарних наук, автор детективних романів. Його книги стали популярними не лише в Польщі, але й за кордоном, і перекладені багатьма мовами, у тому числі й українською. У романі "Еринії Краєвський переносить читача в повоєнний Вроцлав 1950-х років, де колишній комісар львівської поліції Едвард Попельський, позбавлений роботи через політичні чистки, намагається знайти своє місце в новій реальності. Він працює вчителем математики, але його спокійне життя переривається, коли його просять допомогти в розслідуванні серії жорстоких вбивств дітей. Використання власних назв у творі є одним із засобів змалювання та розкриття змісту твору. Вже сама назва роману "Еринії" відсилає читача до давньогрецьких богинь помсти, що підкреслює атмосферу фатальності та неминучості покарання, яка пронизує весь твір.

Оніми у творах Краєвського мають часто символічне значення і виконують стилістичну функцію. Персонажі у творі «Еринії» наділені цікавими та влучними іменами, які відображають їхні характери, статуси або історії.

Загалом, імена, які підбирає Краєвський, використовуються з метою виділення особливостей персонажів та збагачення сюжету. Вони додають символічний і емоційний потенціал і допомагають читачеві краще розуміти і сприймати історію. Об'єктом дослідження є структурні моделі антропонімів, особливості їхнього використання, їх семантика та стилістична функція у створенні художнього мікросвіту.

Важливе місце у системі літературних онімів роману посідають антропоніми – власні найменування персонажів. Цей клас онімної лексики є найуживанішим, і це – закономірне явище, оскільки в епіцентрі будь-якого художнього твору завжди перебуває людина. У цілому онімна лексика у творі не є рідкісним явищем. Тут представлені імена та прізвища людей, прізвиська, топоніми, ергоніми та інші класи пропріальної лексики, кожен з яких відіграє певну смислотворчу функцію. Однак найчисельніше у романі представлені імена та прізвища людей. У кожен антропонім письменник вкладає глибокий зміст, своє тлумачення. Усі вони у творі несуть у собі багато інформації про своїх носіїв, демонструють часові, соціальні, вікові та просторові ознаки. Імена, так би мовити, характеризують персонажів, розкривають їхній світогляд, емоції, почуття та взаємовідносини.

За структурними характеристиками автор використовує од.ночленні та двочленні номінації.

Одночленні антропоніми було представлено 67 іменними утвореннями. З них 20 одиниць становлять жіночі імена та 47 чоловічих. Також у творі наявні 47 прізвищ різного походження.

Ім'я(англ. name, нім. Vorname) – вид антропоніма, індивідуальне, персональне ім'я людини, надане їй при хрещенні або лише при записі в ЗАГСІ, як це було в радянський період, а в рідкісних випадках у дорослому віці (при зміні імені); ім'я може бути вживане в офіційній повній і неофіційній скороченій формі, напр.: Владислав – Влад, Дарія – Дара, Михайло – Мих, Ростислав – Рос та ін.; вживаються ще терміни: ім'я алегоричне (див.), аугментативне (див.), календарне (див.), канонічне (див.), модне (див.), рідкісне (див.), традиційне (див.), чернече (див.) та ін. [1, с. 95]

Важливість імені як однієї з категорій онімів є значною. Імена служать як мітки або ідентифікатори для осіб. Вони відіграють важливу роль у комунікації, дозволяючи нам виокремлювати конкретні об'єкти і відрізнити їх від інших. Імена

несуть насамперед особисте, культурне й історичне значення. Вони можуть відображати культурні традиції, родинну лінію, релігійні вірування. Імена також можуть викликати емоції, передавати ідентичність і формувати наше сприйняття людей чи речей. В цілому, імена є важливою складовою мови та комунікації. Вони надають рамки для розуміння та орієнтування у світі, сприяючи впізнаваності, індивідуальності та соціальній єдності особистості.

Персонажі в творах пана Марека також мають цікаві та влучні імена, які відображають їхні характери, статуси або є свідченням цікавих історій.

Загалом, імена, які підбирає Краєвський, використовуються з метою підкреслення особливостей персонажів та збагачення сюжету. Вони додають символічний і емоційний шар до його літературних творів і допомагають читачеві краще розуміти і сприймати історію.

Насамперед слід звернути увагу на те, що у творі наявні імена, які є вживаними на території Польщі, проте, оскільки події відбуваються у повоєнному Львові, зустрічаються й імена українського, німецького, а також і єврейського походження. Найчастотнішими у романі є жіночі імена латинського походження: Анжеліка, Антоніна, Патриція, Пелагія; грецького: Зофія, Ірена, Леокадія, Стефанія, Тісіфона; єврейського: Ганна, Естера; німецького: Берта, Вільгеміна, Ядвіга.

У романі Марека Краєвського "Еринії" прізвища відіграють важливу символічну, культурну та характерологічну роль, що підсилює атмосферу твору й глибше розкриває персонажів. Прізвища у творі є індикатором національної приналежності та культурного контексту, оскільки роман розгортається у повоєнному Вроцлаві, місті з багатонаціональним минулим (німці, поляки, євреї, українці). Прізвища героїв часто вказують на: етнічне походження (напр. німецькі (Вінтер, Дорн), єврейські (Зюдгофф, Кацнельсон), польські (Кшижановський, П'ясецький, Велкополян, Пірожек, Мразек). На походження того чи іншого прізвища автор часто наголошує, напр.: «Першим журналістом, який підійшов до Попельського, був Констани Мразек зі „Слова польського”» [2, с.14]. Марека Краєвський часто обирає промовисті прізвища, які натякають на риси характеру, вони можуть бути пов'язані зі страхом, жорстокістю, владою: Пинач, Питка; вказують на зовнішній вигляд: Лисий, Півтораніс, Чубатий, Зубик, напр.: «Тоді повернувся до своєї спальні, удаючи, що не бачить запитливих поглядів Леокадії й великих, сповнених цікавості, очей відданої Ганни Півтораніс, їхньої багатолітньої служниці» [2, с.12], «— Ви боїтеся заворушень на національному ґрунті? — Чубатий з «Діла» порушив делікатне питання» [2, с.14]. Автор часто використовує

відтопонімні утворення:): Єзерський (< пол. jezioro (озеро)), Підгірний (< село Підгір'я), Сокальський (< місто Сокаль), напр.: «Скерувати підозрюваного на психіатричне обстеження. Єзерський» [2, с.27]. Зустрічаємо у досліджуваному матеріалі і анімалонімичні прізвиська: Котович (< кіт), Козик (< коза), Вільк (< пол. wilk (вовк)), напр. «— Марцелій Вільк тут проживає? — Комісар не знижував голосу.» [2, с.90].

Антропоніми в досліджуваному творі — це не просто формальність, а важливий інструмент, за допомогою якого Марек Краєвський формує характери, підкреслює ідею твору, створює атмосферу і впливає на сприйняття читачем. Їхня роль є багатогранною і значущою. Вони не просто позначають персонажів, а виконують важливі художні, стилістичні, символічні та психологічні функції. Оними слугують засобом створення часового контексту, соціальних, вікових та просторових характеристик. М. Краєвський за допомогою пропріативів показує наскільки багатим на етнічні спільноти був Львів у післявоєнний час. Крім того, можемо зробити висновок про неабияку ерудицію письменника не лише у літературі, а й в історії.

Список використаної літератури

1. Бучко, Д. Г. Словник української ономастичної термінології. Ранок-НТ. 2012. 255 с.
2. Краєвський М. Еринії. Видавництво: Урбіно, 2013. 225 с.
3. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей. Словник-довідник. За ред. В. М. Русанівського; НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. Київ: Наукова думка, 2005. 334 с.

Ірина Туманова,
Державний податковий університет;
Науковий керівник: доктор наук із соціальних комунікацій, професор
Гиріна Тетяна Сергіївна

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПОШИРЕННІ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ФЕЙКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ

У сучасному інформаційному суспільстві соціальні мережі стали невіддільною частиною щоденного комунікативного простору мільйонів людей. Завдяки швидкості поширення контенту, візуальній привабливості, інтерактивності та персоналізованих алгоритмах видачі новин, ці платформи стали не лише каналами для обміну думками, а й потужним засобом формування

суспільних уявлень, емоційних реакцій і навіть політичних рішень. Однак разом із розширенням можливостей зростає і рівень ризиків – передусім через масштабне та безконтрольне поширення фейкових повідомлень, дезінформації та маніпулятивного контенту.

Особливо загрозованим є поширення фейків у періоди суспільних криз – війни, пандемій, виборів, терористичних загроз, коли інформаційне перевантаження та емоційна напруга роблять аудиторію особливо вразливою до неправдивих повідомлень. Фейки здатні підірвати довіру до інституцій, сприяти паніці, розпалювати міжгрупову ворожнечу або, навпаки, створювати ілюзію безпеки там, де вона відсутня. Соціальні мережі, завдяки своїм технологічним особливостям (алгоритмічні стрічки, функція репосту, ефект інформаційної бульбашки), часто виступають каталізатором таких процесів, тоді як традиційні медіа втрачають здатність оперативно реагувати на масштабність дезінформаційних хвиль.

Водночас ці самі платформи є і простором для боротьби з фейками. Фактчекінгові організації, незалежні журналісти, ініціативи цифрової грамотності, внутрішні політики модерації (як-от сповіщення про фейковий контент чи блокування публікацій) створюють альтернативну парадигму нейтралізації фейків у тому ж середовищі, де вони виникають. Саме тому критично важливим є дослідження подвійної ролі соціальних мереж як інструментів поширення дезінформації та як каналів її спростування. Такий аналіз дозволяє глибше зрозуміти природу сучасної інформаційної загрози та запропонувати ефективні моделі реагування, які базуються на поєднанні журналістики, цифрових технологій і активного громадянського суспільства.

Метою дослідження є визначення ролі соціальних мереж у механізмах поширення та нейтралізації фейкових повідомлень. Відповідно до поставленої мети завданнями дослідження є аналіз факторів, які сприяють поширенню фейків у соціальних мережах, окреслення найбільш ефективних механізмів протидії дезінформації; оцінки ролі журналіста та фактчекінгових проєктів у цифровому середовищі.

У цій дослідженні Б.Родича проаналізовано як соціальні мережі сприяють поширенню фейкових новин під час глобальних криз, таких як вибори в США, пандемія COVID-19 та війна в Україні. Дослідження підкреслює, що онлайн-платформи значно впливають на швидкість та масштаб розповсюдження дезінформації, що негативно позначається на демократичних процесах та суспільній стабільності. Автори закликають до подальших досліджень у цій сфері

та розробки стратегій для боротьби з фейковими новинами в соціальних мережах [2]. Колектив малазійських дослідників у складі І. Ян, Ф. Чжоу та М.Ш. Самсуріджан. запропонували метод виявлення фейкових новин у соціальних мережах за допомогою ансамблевого навчання. Автори використовують комбінацію глибоких нейронних мереж для аналізу контенту повідомлень, включаючи багат шаровий персептрон та згорткові нейронні мережі, які обробляють різні представлення тексту. Результати експериментів на базах даних GossipCop та PolitiFact демонструють високу точність запропонованого підходу, що підкреслює ефективність ансамблевих методів у визначенні дезінформації [3].

Ж. Лян досліджує, як соціальні мережі впливають на поширення новин та інформації серед користувачів. Автор зазначає, що, хоча соціальні мережі сприяють швидкому обміну інформацією, вони також можуть посилювати розповсюдження фейкових новин, що призводить до негативних наслідків для суспільства. Дослідження підкреслює необхідність підвищення обізнаності користувачів та впровадження механізмів контролю для запобігання дезінформації [1, с. 1–5].

У ході дослідження було виявлено, що соціальні мережі виконують амбівалентну функцію в сучасному інформаційному просторі: з одного боку виступають потужним каналом поширення фейкових повідомлень, з іншого надають інструменти для оперативного їх виявлення та нейтралізації. Такий подвійний характер зумовлений технічною природою самих платформ (Facebook, Telegram, TikTok тощо), які побудовані на алгоритмічних стрічках новин і пріоритеті контенту з високим емоційним відгуком.

Основними механізмами, що сприяють поширенню фейків у соціальних мережах, є:

- алгоритмічна логіка платформ, яка просуває контент з високою залученістю, незалежно від його достовірності;
- ефект інформаційної бульбашки – користувачі отримують переважно ту інформацію, яка узгоджується з їхніми поглядами, що знижує критичне мислення;
- брак цифрової медіаграмотності серед користувачів, особливо серед старшого покоління;
- анонімність або псевдонімність профілів, що сприяє неконтрольованому створенню бот-мереж і поширенню деструктивного контенту.

Водночас було проаналізовано й ефективні механізми протидії дезінформації. Зокрема, ключову роль відіграють незалежні фактчекінгові ініціативи (StopFake, VoxCheck, Reuters Fact Check), які використовують як журналістські методи перевірки інформації, так і цифрові інструменти верифікації (зокрема, OSINT). Продуктивними виявилися і партнерства самих платформ з фактчекінговими організаціями – наприклад, Meta співпрацює з незалежними редакціями в межах проєкту Third-Party Fact-Checking. Telegram-канали також формують нові практики саморегулювання – низка українських ініціатив запроваджує позначки «перевірено», посилання на першоджерела, спростування фейків у режимі реального часу.

Іншою важливою тенденцією є зростання ролі журналістів як цифрових медіаторів: вони не лише транслюють інформацію, а й пояснюють контексти, розвінчують фейки, формують стійкість аудиторії до маніпуляцій. Особливо в умовах війни журналістика бере на себе функції інформаційної оборони, а соціальні мережі стають її бойовим полем. Помітною є роль верифікованих акаунтів у TikTok та Instagram, де через сторітелінг, відеоформати та репортажі журналісти доносять перевірену інформацію широкій аудиторії. Додатково встановлено, що найефективніші моделі протидії дезінформації базуються на поєднанні трьох чинників: технічної модерації (автоматичне виявлення фейків), людського аналізу (журналісти, фактчекери, модератори) та освітніх ініціатив (платформи цифрової медіаграмотності, інтеграція медіаосвіти в освітній процес). Така комплексна модель дозволяє не лише знешкоджувати окремі фейки, а й підвищувати загальну інформаційну стійкість суспільства.

Соціальні мережі потребують не ізоляції, а системного включення в екосистему протидії дезінформації, за участі держави, медіа, громадських організацій і самих користувачів. Переосмислення ролі цифрових платформ має супроводжуватися впровадженням прозорих алгоритмів, етичних стандартів і доступної просвітницької інформації. Вони є одночасно середовищем поширення фейків і платформою для їхньої нейтралізації. Ключову роль відіграє інституціоналізація фактчекінгу, прозорість алгоритмів, а також медіаграмотність громадян. Подальші дослідження доцільно зосередити на оцінці ефективності окремих антифейкових стратегій, аналізі інформаційної поведінки користувачів і впровадженні етичних стандартів у роботі соціальних платформ.

Список використаної літератури:

1. Liang Z. Research on the Impact of Social Networks on News Spread. Communications in Humanities Research. 2023. № 17(1). P.1–5. URL.: https://www.researchgate.net/publication/375990860_Research_on_the_Impact_of_Social_Networks_on_News_Spread .
2. Rodič B. The Role of Social Networks in the Spread of Fake News. 2024. URL.: https://www.researchgate.net/publication/379137759_The_Role_of_Social_Networks_in_the_Spread_of_Fake_News .
3. Yang Y., Zhou F., M. S. Samsurijan. Recognizing fake news spreading in social networks using ensemble learning. Journal of Information Technology & Politics. 2025. URL.: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19331681.2025.2458686> .

Фармагей Жанна,

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Бабій Ірина Михайлівна

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ АНДРІЯ КИРИЧЕНКА «МИСЛИВЦІ ЗА ГРАДАМИ»

Постановка проблеми. Вивчення лексико-семантичних груп військової лексики в художніх творах є важливим аспектом лінгвістичних досліджень, оскільки в таких текстах військові терміни не лише виконують своє пряме призначення, але й набувають нових смислових відтінків і контекстуальних значень. Роман Андрія Кириченка «Мисливці за градами», який змальовує драматичні події, пов'язані з військовими діями, є зразком тексту, в якому військова лексика використовується не лише для точного відображення реалій, а й для створення певного емоційного настрою, напруги та психологічного портрета героїв.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення лексико-семантичних груп військової лексики в художніх текстах є важливим аспектом лінгвістичних досліджень. У таких текстах військова лексика не обмежується вузькою термінологією, а трансформується відповідно до художнього контексту, набуваючи експресивного, емоційного і навіть символічного забарвлення. В умовах війни лінгвісти все активніше аналізують оновлення українського лексикону через призму війни. Дослідниця Ірина Литовченко зосереджується на дериваційних процесах та класифікації військової лексики. Вона виокремлює такі лексико-семантичні групи: назви видів зброї (град, міномет, байрактар); назви військових дій (штурм, наступ, евакуація); назви військових посад і звань

(командир, піхотинець, снайпер); топоніми, що набули символічного змісту (Бахмут, Ірпінь) [3].

Досліджували військову лексику також Л. Батюк, А. Бурячок, А. Генсьорський, В. Горобець, П. Ковалів, Р. Сидоренко, Ф. Ткач та ін. У сучасному мовознавстві з'явилися наукові праці, в яких вивчається військова лексика під призмою синхронії та діахронії: Г. Халимоненко (тюркська військова лексика в мовленні українського козацтва), Т. Михайленко (інтра- та екстралінгвальні аспекти формування та функціонування військової терміносистеми в національних мовах), Л. Мурашко (українська військова лексика в її історичному розвитку на матеріалі військових звань і посад), Я. Рибалка (структура тематичної групи «військова лексика козацтва» в українській мові XVI–XVII ст.), Я. Яремко (формування української військової термінології), Н. Яценко (формування назв військового одягу в українській мові) та ін. Крім того, військова лексика привертала увагу багатьох зарубіжних мовознавців (А. Абдульманова, Д. Банзаров, О. Булика, Д. Гаріб'ян, О. Кожин, Л. Кутіна, Ф. Філін й ін.).

Метою статті є аналіз лексико-семантичних груп військової лексики в романі Андрія Кириченка «Мисливці за градами», вивчення їхньої функціональності та впливу на загальну структуру твору.

Необхідно розв'язати такі завдання:

- проаналізувати функціональне навантаження військової лексики в структурі художнього тексту;
- дослідити способи семантичної трансформації військових термінів у межах художнього дискурсу;
- оцінити вплив використання військової лексики на побудову емоційного фону твору, характеристики персонажів та відображення авторської позиції.

Основні результати дослідження. Роман Андрія Кириченка «Мисливці за градами» – це літературне дослідження війни, що переплітається з глибокими психологічними та моральними питаннями. Через призму персонажів, які борються з реальністю війни, ми можемо відчувати не тільки зовнішні бойові дії, а й внутрішній світ кожного героя.

Важливим аспектом, що підсилює атмосферу твору, є використання військової лексики, яка вживається не лише для передачі точних фактів, а й для створення емоційного фону, що відображає переживання персонажів.

Однією з основних лексико-семантичних груп у романі є терміни, що описують військове обладнання та техніку. Вони надають твору реалізму,

відтворюючи глухий звук гармат, шум моторів бойових машин, що мчать у бій. Наприклад, фраза *«яка ніколи не вийде за межі зачинених люків броні бойових машин»* вказує на безпеку й одночасно ізоляцію, яку відчуває солдат у броньованому середовищі. Військові машини, їхні деталі, звуки та механізми тут не лише інструменти війни, а й своєрідна броня, що обмежує світ героя та його можливості [3].

Відчуття обмеження і захищеності одночасно є частиною жорстокої реальності війни, де навіть техніка може стати не тільки помічником, але й причиною болю.

Крім того, в романі зустрічаються терміни, що стосуються військової стратегії, тактики та командування, що дозволяє передати механізм організації військових операцій. Вони підкреслюють чітку і дисципліновану систему, в якій кожен солдат стає частиною великої стратегії. Військова лексика тут чітко відображає професіоналізм і зосередженість на виконанні наказу: *«Це — тіні в глибині бліндажів чи заіржавлені рештки техніки на узбіччях роздовбаних путівців Донеччини»*. Тут лексичні одиниці «бліндажі», «заіржавлені рештки техніки» не просто описують фізичні об'єкти, а й дають можливість зрозуміти стан розрухи, до якого призводить війна, а також згадати про минулі операції, що залишають по собі сліди, якими тепер стають лише залишки техніки та побуту солдатів.

Особливу роль у контексті відіграють терміни, що описують фізичний і психологічний стан персонажів. Вони розкривають внутрішню боротьбу солдатів, їхні переживання та болі, що часто залишаються непоміченими для зовнішнього світу. Війна не лише руйнує фізично, але й залишає глибокі рани в душах людей, які змушені щодня стикатися з її наслідками [4]. Лексеми «страхи», «болі», «смерть», «страх», «переживання» доповнюють картини зовнішнього світу внутрішнім відчуттям героїв, що перетворюється на ключову частину їхнього досвіду. Наприклад, у контексті *«це — страхи, від яких звільняються з першим пострілом і які ніколи не вийдуть за межі зачинених люків броні бойових машин»* мова йде не лише про фізичний момент пострілу, а й про психологічний процес, коли герой бореться з власними внутрішніми бар'єрами, долаючи свої страхи через дію [2].

Опис *«миттєвостей, з яких складається життя людей на війні»* в романі також має глибокий психологічний підтекст. Кожен момент, кожна дія і кожен етап бою є окремою частиною досвіду, що формує героя. Військові терміни, пов'язані з тактикою, технікою, а також травмами та переживаннями, утворюють потужний емоційний фон. Вони допомагають читачеві відчути, що війна – це не лише бійка і

технічні засоби, але й глибока боротьба всередині кожного солдата, його миті сумнівів і страждань.

Важливу роль у творі відіграє також лексика, яка стосується взаємодії персонажів, що часто обмежується через специфіку умов війни. Персонажі на війні не мають часу для звичних людських розмов, їхні стосунки часто обмежуються короткими, лаконічними репліками, військовими командами та наказами [1].

Імена та позивні, що з'являються в романі, стають не лише засобом ідентифікації героїв, а й символом того, як війна забирає людськість, знижуючи персонажів до своєрідних одиниць бойової машини. Вони більше не існують як індивідууми, а стають частиною великої системи, що вимагає безумовної відданості й дисципліни.

Усі ці терміни і образи є не просто частинами художнього мовлення, вони виконують важливу функцію для розуміння емоційного і психологічного стану персонажів.

Військова лексика не лише інформує читача про конкретні аспекти війни, але й допомагає створити атмосферу, в якій кожна дія і кожна думка набувають значення в контексті психологічних переживань солдатів. Війна тут постає не лише через її фізичні прояви, а й через переживання героїв, їхні страхи, сумніви та надії, що часом заховані навіть від самих себе.

Таким чином, лексико-семантичні групи військової лексики в романі «Мисливці за градами» не тільки сприяють візуалізації воєнних реалій, а й значною мірою впливають на формування емоційного фону, надаючи тексту глибокого психологічного та морального виміру.

Лексика війни стає важливим інструментом для розкриття не лише зовнішніх подій, але й внутрішніх процесів, які відбуваються з героями, допомагаючи читачеві пережити ці моменти разом з ними.

Список використаної літератури

1. Стецюк В., Мініч Л. Воєнна лексика в парадигмі лінгвістичних досліджень. *Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика* : збірник наукових праць. Вип. 15. Хмельницький, 2024. С. 307-314.
2. Кириченко А. Мисливці за градами. Київ, 2021. 214 с.
3. Литовченко І. О. Лексико-семантична диференціація військової лексики української мови. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий Ріг, 2016. С. 90–96.

Соломія Федор,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: викладач
Данік Надія Андріївна

ВПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Сучасна освіта потребує нових підходів до викладання, які враховують індивідуальні особливості учнів, їхні інтереси та потреби. Польська мова, як іноземна або друга рідна, є важливим компонентом навчальної програми багатьох шкіл, особливо в регіонах з польською діаспорою. Проте традиційні методи викладання часто не викликають достатньої зацікавленості в учнів і не сприяють активному засвоєнню матеріалу.

У зв'язку з цим інтерактивні методи навчання набувають дедалі більшої популярності. Вони роблять процес навчання динамічним, цікавим і ефективним. Використання інтерактивних технологій сприяє розвитку мовленнєвої компетентності, знижує мовний бар'єр та формує позитивне ставлення до предмета. У цій статті ми розглянемо основні інтерактивні методи викладання польської мови у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) та їхній вплив на мотивацію учнів.

Основні інтерактивні методи у викладанні польської мови

Проектний метод – один із найефективніших способів навчання мови, який поєднує самостійну та групову роботу учнів. Виконуючи проекти, школярі досліджують певну тему, створюють презентації, відеоролики, стіннівки чи навіть театральні постановки польською мовою.

Наприклад, учні можуть готувати мультимедійний проєкт про польську культуру, традиції чи відомих особистостей. Це не лише розширює їхній кругозір, а й дає змогу застосовувати мовні знання на практиці. Проектна діяльність формує вміння працювати в команді, аналізувати інформацію та творчо підходити до навчання.

Рольові ігри дають можливість учням практикувати мову в реальних ситуаціях. Наприклад, під час уроку можна організувати "віртуальну подорож" до Польщі, де школярі гратимуть ролі туристів і місцевих жителів, спілкуючись виключно польською мовою.

Такий підхід допомагає подолати страх перед спілкуванням іноземною мовою та значно покращує вимову і словниковий запас. Крім того, драматизація (інсценізація літературних творів, діалогів) сприяє глибшому розумінню текстів та розвиває емоційний інтелект.

Сучасні школярі звикли до цифрового середовища, тому інтеграція онлайн-ресурсів у процес навчання є важливим елементом ефективної освіти. До найбільш популярних інструментів належать:

- **Kahoot!** та **Quizizz** – інтерактивні вікторини, які роблять перевірку знань веселою та захопливою.
- **Duolingo** та **Memrise** – мобільні додатки для вивчення мови, які допомагають учням у позакласному навчанні.
- **Padlet** – онлайн-дошка для спільної роботи, де учні можуть публікувати свої ідеї та коментарі.

Використання цифрових технологій підвищує мотивацію до навчання, оскільки учні отримують можливість навчатися в ігровій формі та самостійно контролювати свій прогрес.

Командна робота сприяє розвитку комунікативних навичок і вчить учнів співпрацювати. Наприклад, можна використовувати метод "карусель", коли учні працюють у парах, а потім змінюють партнерів, повторюючи завдання з новими учасниками.

Інший цікавий варіант – метод "ажурної пилки": клас ділиться на групи, кожна з яких вивчає певну частину теми, а потім учні пояснюють матеріал один одному. Такий підхід дозволяє ефективно засвоювати великі обсяги інформації, тренує навички узагальнення та презентації знань.

Ігрові методи – це чудовий спосіб зробити навчання цікавим і мотивуючим. Вони включають мовні квести, вікторини, настільні ігри та інтерактивні завдання. Наприклад, можна організувати "Польську мовну олімпіаду", де учні виконуватимуть різні мовні випробування, змагаючись за звання "кращого мовознавця".

Гейміфікація сприяє не лише навчанню, а й розвитку логіки, критичного мислення та креативності.

Досвід багатьох педагогів та результати освітніх досліджень підтверджують, що інтерактивні методи мають значний позитивний вплив на навчальний процес. Вони допомагають:

- підвищити інтерес до польської мови завдяки динамічним та нестандартним формам роботи;

- зменшити страх перед помилками та мовним бар'єром;
- покращити засвоєння матеріалу через активну взаємодію учнів;
- сприяти розвитку самостійності, відповідальності та вміння працювати

в команді.

Крім того, інтерактивне навчання дає можливість урізноманітнити заняття та зробити їх більш адаптивними до потреб кожного учня.

Висновки. Впровадження ігрових технологій у навчання польської мови в закладах загальної середньої освіти відкриває широкі можливості для підвищення мотивації учнів, покращення засвоєння матеріалу та розвитку комунікативних навичок. Ігрові методи сприяють створенню інтерактивного середовища, що стимулює навчальну активність і робить процес опанування мови більш ефективним та захопливим.

Однак реалізація ігрових технологій супроводжується низкою викликів, серед яких: необхідність адаптації навчальних програм, підготовка педагогів до використання ігрових методик, а також забезпечення відповідного матеріально-технічного оснащення. Подолання цих труднощів потребує комплексного підходу, який включає підвищення кваліфікації вчителів, розробку ефективних ігрових ресурсів та інтеграцію сучасних технологій у навчальний процес.

Загалом, використання ігрових технологій у вивченні польської мови є перспективним напрямом, що сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, підвищенню рівня знань та розвитку творчих здібностей учнів.

Інтерактивні методи викладання польської мови у ЗЗСО є ефективним засобом підвищення мотивації та якості засвоєння знань. Використання проєктного підходу, рольових ігор, цифрових технологій та гейміфікації сприяє розвитку мовної компетентності, критичного мислення та творчого потенціалу учнів.

Впровадження сучасних методик навчання дає можливість зробити освітній процес цікавим, продуктивним і результативним, що відповідає вимогам нової української школи та європейських стандартів освіти.

Список використаної літератури

1. **Використання сучасних технологій у викладанні польської мови** [Електронний ресурс] // Освітній портал України. – Режим доступу: <https://edu-ua.org/polish-teaching> (дата звернення: 30.03.2025).
2. **Роль інтерактивних методів у навчанні польської мови** [Електронний ресурс] // Педагогічні інновації. – 2024. – № 3. – Режим доступу: <http://pedinn.com/article/innovation-polish> (дата звернення: 30.03.2025).

3. **Способи підвищення мотивації під час вивчення польської мови** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1095> (дата звернення: 28.03.2025).

4. **Використання елементів гейміфікації у навчанні польської мови** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Medvedieva_2024_233.pdf (дата звернення: 29.03.2025).

Юлія Філюк,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Палихата Елеонора Ярославівна

МОВА, МОВЛЕННЯ І СПІЛКУВАННЯ В КУРСІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Українську мову в школі вивчають з першого до одинадцятого класу в усній та писемній формах. За визначенням О. О. Потебні і Л. А. Булаховського, мова є ключовим інструментом, що забезпечує спілкування між індивідами, надаючи можливість обмінюватися думками та досягати взаємного розуміння. Маючи прямий зв'язок з мисленнєвими процесами, мова фіксує та закріплює результати людського пізнання у формі слів та їх поєднань у реченнях, що робить можливим обмін ідеями та знаннями в межах суспільства [5, с.3].

Українська мова – це живий скарб, що передавався з покоління в покоління, увібравши в себе мудрість та досвід віків. Вона є втіленням нашої історії та культури, як давньої, так і сучасної, і, за проникливим спостереженням Івана Огієнка, є ключовою ознакою нашої національної ідентичності. Доки звучить рідна мова, доти й існує український народ як самобутня нація [3, с.17].

Мова – це душа народу, його найкоштовніший скарб. Кожна спільнота береже її як зіницю ока, дбаючи про те, щоб усі її діти вільно володіли материнським словом і мудро ним розпоряджалися. Бо, як слушно підкреслив Й. Юнгман, «народ живе доти, доки живе його мова, а її смерть – це його неминуча загибель» [1, с.45].

Д. Овсянико-Куликовський глибоко розумів значення мови, визначаючи її як генетичний код, що несе в собі інформацію про націю, її культуру, і є необхідною умовою для збереження власної ідентичності. Його слова про те, що «рідна мова –

це музика й малювання душі людської», влучно передають її емоційну та образну силу [1, с.44].

Спостерігаємо, що «мова» пояснюється як предмет, який потрібно вивчати, що стосується правил, визначень, конкретизації та узагальнень, а також мова, що використовується під час спілкування.

Писемна форма мови функціонує за допомогою письма. Писемна форма мови – це спосіб фіксації мовлення за допомогою спеціальних графічних символів, нанесених на певну поверхню (наприклад, папір). Ці символи утворюють впорядковану лінійну послідовність і відображають одиниці усного мовлення. Писемна форма комунікації з'явилася пізніше за усну і є її похідним графічним представленням. Важливими характеристиками писемної мови є її здатність до відтворення, перенесення на відстань та збереження в часі. Завдяки цим властивостям вона широко використовується в різних сферах спілкування, а в деяких із них (художня література, наукові праці, офіційне листування тощо) є основною формою комунікації [2].

Усна форма мови забезпечується артикуляцією мовленнєвого апарату людини (голосових зв'язок, язика, губ, піднебіння тощо) та сприйняттям звукових хвиль слуховим апаратом. Для синтаксису усного мовлення типові прості та часто неповні речення, а в складних конструкціях переважає сурядність і безсполучниковий зв'язок. Дієприкметникові та дієприслівникові звороти використовуються рідко, а будова речень може виходити за звичні синтаксичні межі. Важливу роль в усному мовленні відіграють інтонація, логічний наголос, мелодійність, а також невербальні засоби комунікації (жести, міміка, погляд), що додають виразності та емоційності. Основною сферою застосування є бесіда та розмова, тому для нього характерні простота й природність [4, с.44].

Спілкування – це процес обміну повідомленнями та взаємодії між людьми, що включає передачу інформації, емоцій та оцінок. У процесі спілкування люди налагоджують співпрацю, досягають взаєморозуміння, визначають важливі аспекти буття, формують внутрішні переконання та світогляд. Різноманітні обставини та засоби впливу зумовлюють виділення комунікаційних функцій.

Інформаційно-комунікаційна функція полягає в передачі та отриманні інформації, а її ефективність визначається рівнем розуміння, новизною повідомлення, активністю учасників та їхнім прагненням до порозуміння.

Регуляційно-комунікаційна функція спрямована на управління поведінкою як власною, так інших людей, що сприяє узгодженню дій та стимулюванню їх

виконання. Ефективність цієї функції залежить від задоволення спільною діяльністю та може включати навіювання, наслідування або переконання.

Афектно-комунікаційна функція відображає емоційний стан людини та її потребу у змінах цього стану через спілкування, що може впливати на настрій та рівень психологічної напруги. Характерною особливістю є можливість виникнення групового емоційного стану [4, с.47].

Спілкування є процесом передачі та отримання інформації, де одна людина ділиться певними відомостями з іншою. Цей процес відбувається через мовленнєві акти. Залежно від кількості учасників, спілкування може набувати різних форм: діалогу, що передбачає участь двох співрозмовників; полілогу, або групової розмови, в якій беруть участь кілька осіб; та монологу, коли одна людина висловлює свої думки, і наявність слухача не є обов'язковою умовою. Важливо зазначити, що кожне мовне повідомлення, яке ми чуємо або читаємо, є результатом мовленнєвої діяльності конкретної особи [6, с.15]. Спілкування відбувається за допомогою мовлення. Пропонуємо його тлумачення.

Мовлення – це не просто набір слів, а цілеспрямована послідовність мовленнєвих дій, кожна з яких має власне призначення, що узгоджується із загальною метою спілкування. Базовим елементом, що лежить в основі мови та мовлення, є мовленнєва діяльність. Саме завдяки їй мова набуває форми, а мовлення стає реальністю. Мовленнєва діяльність є явищем соціальним, її існування та розвиток визначаються потребами суспільства. Основними видами мовленнєвої діяльності є сприйняття на слух (аудіювання), продукування усного мовлення (говоріння), сприйняття письмового тексту (читання) та створення письмових текстів (письмо) [6, с.14].

Усне мовлення – це процес обміну інформацією, що має діалогічну природу та низку характерних лексичних рис, як-от: використання розмовної та діалектної лексики, просторіччя, специфічних фразеологізмів [4, с.44].

Для формування усного мовлення потрібно враховувати показники мовленнєвої культури, норми сучасної української літературної мови, паралінгвістичні засоби, логіко-емоційної виразності, які у подальшій роботі їх схарактеризуємо.

Список використаної літератури

1. Азарова Л. Є. Мова як феномен нації. *Лінгвістичні дослідження. Зб. наук. праць. Вип. 24.* Харків, 2008. с. 43–49.

2. Баранчик Д. Писемна мова. Українська мова. Енциклопедія. Ізборник. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um67.htm> (дата звернення: 28.03.2025).
3. Гошовська В. А., Фоменко А. В., Стрілецька Ю. В. Мовна політика в Україні: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 36 с.
4. Кацавець Р. Українська мова усна і писемна (ділове спілкування): навчальний посібник. Київ: Алерта, 2020. 280 с.
5. Курс сучасної української літературної мови / Інститут мовознавства Академії наук УРСР імені О. О. Потебні; ред. Л. А. Булаховський. Київ, 1951. 407 с.
6. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2011. 224 с.

Хомяк Вікторія,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, викладач

Вишневська Галина Богданівна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Постановка проблеми. Сучасна освіта переживає динамічні трансформації, пов'язані з інтеграцією цифрових інновацій. Одним із найбільш перспективних напрямів є використання технологій віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR). Вони відкривають нові горизонти для освітнього процесу, пропонуючи імерсивні методи навчання, що дозволяють занурити учнів у інтерактивні середовища для більш глибокого засвоєння матеріалу.

Актуальність теми зумовлена необхідністю впровадження інноваційних підходів до навчання української мови, зокрема в умовах зростання дистанційної освіти та цифровізації суспільства. **Мета** – розглянути можливості використання технологій віртуальної реальності (VR) як інноваційного методу навчання української мови.

Зазначена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) Проаналізувати переваги VR для освітнього процесу, серед яких імерсивність, підвищення мотивації учнів та розвиток мовних компетенцій через інтерактивні методи.
- 2) Висвітлити різноманітні підходи до інтеграції VR у навчальні програми, включно з аналізом, синтезом та порівнянням мовних явищ у віртуальних середовищах.

- 3) Зосередити увагу на практичних методиках, що сприяють засвоєнню граматики, лексики та міжкультурних особливостей української мови.
- 4) Акцентувати увагу на технічних викликах та необхідності підготовки викладачів для ефективного впровадження VR у школах.

Зазначеній темі присвячували свої праці такі дослідники: Г. Вишневська, Л. Стебельська «Використання доповненої реальності в навчальних і довідкових виданнях», Н. Хміль, Т. Галицька-Ділух, В. Цяньці «Використання віртуальної та доповненої реальності в українській освіті» [2].

У сучасному світі недостатньо лише традиційних методів навчання, оскільки вони не завжди відповідають викликам часу та інтересам нових поколінь. Технології VR та AR допомагають долати ці бар'єри, пропонуючи ефективні рішення для розвитку мовних компетенцій через інтерактивність і реалістичність. У мовній освіті, зокрема у викладанні української мови, VR та AR здатні створювати умови, які раніше були доступні лише через практику безпосереднього спілкування у мовному середовищі. Віртуальні симуляції, рольові ігри, культурні подорожі та інтерактивні завдання дозволяють зробити навчання захопливим, мотивуючим і результативним. З огляду на виклики сучасності, такі як дистанційне навчання чи необхідність адаптації до індивідуальних потреб учнів, технології VR надають унікальні можливості. Вони сприяють формуванню мовних навичок через практичну взаємодію, одночасно розвиваючи креативність, критичне мислення та комунікативні здібності. **Переваги VR для навчання української мови**

1. **Наочність.** У віртуальному просторі без перешкод можна деталізовано розглянути будь-який процес або об'єкт, що значно цікавіше, ніж дивитися на картинку у підручнику. Наприклад, через застосунок *Anatomyuo* можна вивчити будову тіла в найменших подробицях, а *Operation Apex* покаже всі багатства віртуального світу.
2. **Зосередженість.** У віртуальному середовищі учень не відволікатиметься на зовнішні подразники, що дасть змогу повністю сфокусуватися на матеріалі.
3. **Максимальне залучення.** Віртуальні технології надають можливість повністю контролювати та змінювати сценарій подій. Учень може власноруч вирішити вправу з української мови в ігровій та доступній для розуміння формі.
4. **Результативність.** Вчені Мерілендського університету провели дослідження, під час якого запропонували двом групам людей запам'ятати розташування певних зображень. Під час експерименту одна з груп використовувала шоломи віртуальної реальності, друга — звичайні комп'ютери. При цьому група, яка вивчала зображення за допомогою VR-шоломів, показала результат на 10 % вищий, ніж учасники іншої групи.

Також новітні технології відіграють важливу роль у навчанні дітей з фізичними, соціальними або когнітивними порушеннями. Адже за допомогою імерсивних технологій можна створити інклюзивне навчальне середовище з урахуванням потреб і можливостей кожного. Це може стати одним з важливих кроків у демократизації знань.

«Технологічні компанії активно працюють над формуванням навчального контенту. Для прикладу, Lenovo розробила спеціалізований віртуальний клас, за допомогою якого можна створювати змішане навчальне середовище й робити шкільне життя насиченим і цікавим як для учнів, так і для вчителів. Такий віртуальний клас складається з різних пристроїв (шолом віртуальної реальності, планшет, роутер), а також програмного забезпечення і комплексних навчальних програм для дітей різного віку. А в співпраці з Google компанія створила більш ніж 700 віртуальних екскурсій, які зможуть перенести учнів у будь-яку точку Землі: від глибин світових океанів до найвідоміших музеїв Європи» [3].

Використання VR-технологій у навчанні української мови базується на застосуванні різних методів, які дозволяють максимально ефективно інтегрувати віртуальні середовища в освітній процес. Серед цих методів особливу роль відіграють аналіз, синтез, порівняння та узагальнення.

Метод аналізу передбачає розчленування навчального матеріалу на окремі елементи для детального розгляду. Наприклад, за допомогою VR-симуляцій учні можуть досліджувати елементи мови, такі як окремі фразеологізми чи граматичні конструкції, у контексті різних ситуацій. Віртуальні сценарії, такі як бесіда у віртуальній кав'ярні чи подорож до історичних місць України, дозволяють учням зосередитися на специфіці мовного вжитку.

Метод синтезу полягає у поєднанні розрізнених елементів у єдине ціле. Наприклад, учні можуть створювати віртуальні презентації чи творчі проєкти, комбінуючи нові слова, граматичні правила та культурні знання, отримані під час VR-занять. Це допомагає інтегрувати отримані знання та формувати цілісну мовну компетенцію.

Віртуальна реальність надає можливість порівнювати різні мовні явища чи культурні контексти. Учні можуть аналізувати різницю між діалектами, стилями мовлення чи формами звертання, перебуваючи у віртуальних середовищах, що імітують різні регіони України чи соціальні ситуації. Такий підхід розвиває критичне мислення та навички аналізу мовного контексту.

Метод узагальнення сприяє формуванню загальних висновків на основі попереднього аналізу й синтезу. У межах VR-занять учні можуть робити висновки

щодо особливостей української мови, наприклад, узагальнюючи спостереження за використанням певних мовних одиниць у різних ситуаціях. Це допомагає закріпити вивчене та створити ґрунтовну базу для подальшого вивчення.

Використання цих методів у VR-середовищах сприяє розвитку не лише мовних компетенцій, а й когнітивних навичок учнів. Наприклад, у межах інтерактивного уроку можна:

- Аналізувати мовні конструкції, використані у віртуальних діалогах;
- Синтезувати власні мовні висловлювання в заданих ситуаціях;
- Узагальнювати правила української мови на основі змодельованих діалогів.

Такий підхід забезпечує всебічне опрацювання мовного матеріалу, підвищуючи зацікавленість учнів та ефективність навчання [1].

Приклади VR-додатків для вивчення української мови:

1. **Snaarry** – 3D комунікаційна AR платформа. Більше підходить для розваг. Головний персонаж Snaarry допомагає у ваших пригодах, додає коментарі до фотографій і відео. Додаток дозволяє робити відео одночасно з намальованим героєм, є варіант вибору опцій і навіть розмов. Непоганий засіб для творчого завдання учням. Наприклад, Snaarry може провести «екскурсію» на тлі античного театру і розповісти про його будову (зручно, якщо дитина соромиться робити власні відеоогляди) або познайомить з головними персонажами твору. Реєстрація в додатку мінімальна. Потрібна верифікація за допомогою смс. Чимось схоже на створення «сторіс» в інстаграмі.
2. **WowBox AR** – додаток, який допомагає «оживити» або послухати відомі казки. Цей додаток працює переважно з книгами, які входили до складу WowBox. Якщо відсканувати їх обкладинки, то за допомогою додатку можна послухати декілька відомих казок. При наявності книг можна отримати об'ємне зображення персонажів і навіть погратися з ними.
3. **Mind Map AR** – додаток для формування асоціативних мап 2D з додаванням доповненої реальності для Google ARCore. На жаль, безпосередньо доповнена реальність працює не на всіх приладах. Власне, це мобільний додаток, який дозволяє створювати об'ємні карти знань з текстів та гіперпосилань. Якщо є можливість використати доповнену реальність, то карти знань будуть створені на потрібному вам тлі. Наприклад, у кабінеті літератури присутні ілюстрації до твору або портрет автора. Учні за допомогою поданого додатка та власних смартфонів, можуть створити карту знань безпосередньо під час уроку. Створені карти можна експортувати в текстовий документ або поділитися ними в соцмережах.

Функціональність безкоштовної версії обмежена. У платній версії більше можливостей коригування кольорів, тла, додаткових посилань.

4. Acropolis interactive educational VR 3D – додаток, який можна використати для віртуального шолому або використати варіант 3D на інтерактивній дошці чи екрані. Прогулянки стародавніми Афінами, визначення частин Акрополіса, участь у вікторині - чудове тло для уроків античної літератури. Схожий за будовою додаток Sites in VR – віртуальні тури з Туреччини, Єгипту, Саудівської Аравії, Сирії, Марокко, Кувейту, Ємену, Македонії, Голландії, Бельгії, Франції, Італії, Греції та космосу. Створює ефект присутності. Особливо ефектний при наявності шолома.
5. Перекладач камери (існує безліч інших схожих додатків із схожими функціями) – миттєвий перекладач, дає можливість обрати частину тексту для перекладу. Зручно використати його на інтегрованих уроках іноземної мови та зарубіжної літератури, на уроках розвитку мовлення з української мови. Цікавим буде досвід використання для проведення квестів, екскурсій, читання та розуміння книг мовою, яку в школі не вивчали. Погодьтесь, якщо на уроці зарубіжної літератури ви отримаєте до рук рубаї Омара Хайяма, написані мовою оригіналу і запропонуєте учням спробувати себе в літературному перекладі, це буде вельми пізнавально. Аналогічно додаток працює з голосом і об'єктами. Під час використання не було помічено значних відмінностей від Перекладача Google.
6. Mozaik3D app – додаток дуже схожий на Acropolis interactive educational VR 3D, але з більшою кількістю об'єктів і напрямів. Є анімована розповідь про предмет дослідження, доступ до різних варіантів перегляду. Найцікавішою мені здається імітація пішої екскурсії. Звісно, що безпосереднього розділу з літератури ви не знайдете, але зможете відвідати театр «Глобус» та Некрополь у Гізі, відчутти себе самураєм або учасником Театра Діоніса, познайомитися з грецькими богами, відповісти на запитання вікторини, а деякі розділи місять ігри. Для повноцінного доступу до всіх розділів потрібно зареєструватися (у безкоштовному варіанті можна відкрити 5 3-D моделей на тиждень). Думаю, що для унаочнення уроків зарубіжної літератури це чудовий додаток віртуальної реальності. Крім того, на уроках української мови за допомогою цього додатка можна влаштувати екскурсію з елементами ділової гри.
7. Soomics and cartoon maker – додаток, який допоможе перетворити фотографії на комікси. На перший погляд, здається незрозумілим, яким чином це допоможе в роботі філолога. Комікс – це думка, стиснена до одного короткого речення. Є

можливість створення сторінки коміксу в двох форматах: зображення та pdf. Отже, ілюстрації до твору, створення діалогів, розробка мемів до творів чи правил з мови.

8. WallaMe – додаток доповненої реальності, який, на мою думку, є найбільш придатним для вчителів мови та літератури. Це і приховані повідомлення, які можна побачити тільки через додаток. Це і додавання малюнків, написів, трафаретів, стікерів. Програма безкоштовна. Якоюсь мірою це соціальна мережа прихованих нотатків: діліться з певними друзями або з усім світом, шукайте нотатки інших. Особливо цікаво натрапити на нотатку, написану іншими. Для уроків мови це можуть бути вправи для самостійної роботи або спільна робота щодо написання прикладів чи виправлення помилок. Родзинкою може стати взаємодія між учнями паралельних або різних класів: одні вигадують завдання, а інші його розв'язують. Для вивчення теми детективів - це ідеальний засіб розвитку дедукції. На етапі закріплення або перевірки вивченого матеріалу з будь-якої теми використання WallaMe – універсальний додаток. Але має кілька зауважень, отриманих у процесі використання. Потребує якісного інтернету, інакше відбувається погана локалізація об'єктів. Бажано обмежити кількість локацій від одного автора (програма іноді «плутає» місцезнаходження).
9. Сервіси Google Play для AR – це набір для розробки програмного забезпечення, розроблений Google, який дозволяє будувати додатки розширеної реальності. Компанія Google запустила безкоштовний курс на Coursera, в якому дасть базові знання про технології доповненої реальності (AR) [4].

Висновки. Впровадження технологій віртуальної реальності у навчальний процес українських шкіл відкриває нові горизонти для викладання української мови. Завдяки інтерактивним можливостям VR учні отримують доступ до імерсивного навчання, яке стимулює зацікавленість, розвиває мовні компетенції та сприяє глибшому засвоєнню матеріалу.

Методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення дозволяють максимально адаптувати навчальний процес до потреб учнів, забезпечуючи інтеграцію мовних знань у реальні та віртуальні контексти. VR-технології створюють інноваційне середовище, у якому можливо не лише вивчати граматичні конструкції чи нову лексику, а й розвивати критичне мислення та міжкультурну компетентність.

Незважаючи на очевидні переваги, успішна інтеграція VR в освіту потребує подолання низки викликів, зокрема підготовки викладачів, технічного забезпечення шкіл та адаптації навчальних програм. Однак, потенціал цієї технології для підвищення якості навчання є беззаперечним. Можливості VR у

навчанні української мови відкривають перспективи для створення інклюзивного та доступного освітнього простору, де кожен учень може навчатися у комфортному для себе темпі, отримуючи максимум знань у цікавій та інноваційній формі.

Список використаних джерел:

1. Використання віртуальної та доповненої реальності в українській освіті. *Zenodo* : веб-сайт. URL : <https://zenodo.org/records/8251886> (дата звернення 28.11.2024)
2. Вишне夫ська Г., Стебельська Л. Використання доповненої реальності в навчальних і довідкових виданнях. *Eurasian scientific discussions. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference*. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2022. Pp. 310–319. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-eurasian-scientific-discussions-23-25-10-2022-barselona-ispaniya-arhiv/> (дата звернення: 17.03.25).
3. Віртуальна та доповнена реальність: як нові технології надихають вчитися. *Освіторія* : веб-сайт. URL : <https://osvitoria.media/opinions/virtualna-ta-dopovnena-realnist-yakoyu-mozhe-but-y-suchasna-osvita/> (дата звернення 28.11.2024)
4. Доповнена та віртуальна реальність на уроках філологічного спрямування. URL : <https://buki.com.ua/blogs/dopovnena-ta-virtualna-realnist-na-urokakh-filolohichnoho-spryamuvannya/> (дата звернення 28.11.2024)

Єгор Хомяков,

Державний податковий університет;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент

Науменко Ліана Миколаївна

РОЛЬ ЗАХІДНИХ МЕДІА У СТВОРЕННІ ІМІДЖУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У сучасному світі, де інформація є стратегічним ресурсом, глобальні медіа відіграють визначальну роль у формуванні міжнародного іміджу держав. У контексті російсько-української війни ця роль набуває особливої ваги. У цій роботі розглянуто порівняльний аналіз ролі західних медіа у формуванні іміджу України у 2014 та 2023 роках. Дослідження базується на контент-аналізі публікацій таких видань, як BBC, CNN, Deutsche Welle, The Guardian та The New York Times, які мають значний вплив на міжнародну аудиторію. Питання іміджу України вже було предметом наукового аналізу в дослідженнях різних вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, Олена Білан, дослідниця з Київського національного університету імені Тараса Шевченка, у своїй роботі «Імідж України в західних ЗМІ: дискурс аналіз» наголошує, що після 2014 року спостерігається поступове

переосмислення України як незалежного геополітичного гравця. Подібні висновки робить і польський політолог Яцек Кучинський, який у своїх публікаціях звертає увагу на формування позитивного іміджу України в Європі завдяки її спротиву зовнішній агресії та активній комунікаційній політиці. Ці дослідження підкреслюють, що формування національного іміджу є не лише медійною, а й стратегічною задачею держави.

У 2014 році, після анексії Криму, міжнародні ЗМІ загалом висвітлювали події стримано, часто обмежуючись фактичним репортажем. Беручи до уваги аналіз матеріалів за лютий 2014 року, можна сформувати такий образ України: застосовуючи силові заходи, державне керівництво протистоїть протестним рухам. Натомість, протестувальники, зображуються як захисники громадської свободи, що борються проти проросійських сил в українській владі. Це викликає в міжнародній аудиторії асоціації України з державою, яка має внутрішні проблеми, де відсутній повний контроль над політичною ситуацією, а проросійські політики керують державними інститутами. У низці випадків простежувалася риторика, що нейтралізувала агресію РФ, зокрема за рахунок вживання термінів на кшталт «криза» чи «конфлікт», без чіткого позначення агресора [1]. Це впливало на розмите сприйняття ситуації у західній аудиторії.

Натомість у 2023 році тональність повідомлень суттєво змінилася. Можна виділити активізацію культурної, політичної та дипломатичної діяльності українського керівництва. Відбулося збільшення кількості позитивних матеріалів, які акцентують увагу на мужності українців, їхньому прагненні до перемоги та стійкості перед викликами війни. Видання почали активно підкреслювати позитивні аспекти, такі як військові успіхи, волонтерська діяльність, єдність та витривалість українського суспільства. Внаслідок цього формується образ України як країни, яка впевнено відстоює свою незалежність та бореться за своє майбутнє. В публікаціях все частіше використовується лексика солідарності, такі формулювання як «незламна Україна», «героїчний спротив», «форпост демократії» [4]. Візуальні матеріали супроводжуються сильними образами: прапорами, обличчями цивільних під обстрілами, зруйнованими містами — що викликає емпатію та емоційний відгук.

Під час дослідження було встановлено, що зміна риторики пов'язана як з посиленням позицій України на міжнародній арені, так і з розвитком інформаційної політики самої держави. Порівняно з 2014 роком, коли Україна часто виступала об'єктом інформаційного впливу, у 2022–2023 роках вона стала активним суб'єктом глобального медіадискурсу. Активна участь України у міжнародному

інформаційному полі, зокрема через платформу *United24*, системну комунікацію Президента Володимира Зеленського, діяльність Міністерства цифрової трансформації та Центру стратегічних комунікацій, значно підвищили видимість української позиції у провідних світових медіа [5]. Також у роботі аналізуються медіапідходи у різних країнах. Наприклад, у німецькому виданні *Deutsche Welle* акцент робиться переважно на гуманітарних аспектах: стражданнях цивільного населення, проблемах біженців, впливі війни на повсякденне життя українців. У статті «Війна в Україні очима родини з Харкова» (*DW*, 2023) показано історію багатодітної родини, що втекла з-під обстрілів, і труднощі, з якими вона зіткнулася у пошуках прихистку в Європі [3].

Натомість у британському *The Guardian* та американському *CNN* більше уваги приділяється військово-політичним подіям: аналізу дій армій, оцінці рішень НАТО, заявам міжнародних лідерів. У матеріалі *CNN* «Ukrainian counteroffensive: what's next?» (2023) детально розглянуто хід наступу ЗСУ на півдні України та реакцію Пентагону [2]. Такий контекстуальний підхід свідчить про адаптацію змісту до інформаційних очікувань та потреб цільової аудиторії кожного медіа [1].

Отже, у 2023 році західні ЗМІ значно активніше конструюють позитивний імідж України, на відміну від 2014 року. Це зумовлено змінами в глобальному дискурсі, стратегічною комунікацією України та підвищеним інтересом до теми демократичних цінностей в умовах війни. Така трансформація є важливою для посилення міжнародної підтримки та інформаційної стійкості держави.

Список використаних джерел:

1. Чекштуріна В. Роль медіа у формуванні політичного дискурсу в умовах російсько-української війни. Публічне управління і політика. 2024. №1. С. 53–62.
2. CNN. Ukrainian counteroffensive: what's next? – July 2023. URL: <https://edition.cnn.com/ukraine-counteroffensive-2023>
3. Deutsche Welle. Війна в Україні очима родини з Харкова. – 2023. URL: <https://www.dw.com/uk/ukraine-family-story>
4. *How the West Sees Ukraine Now.* // *The New York Times.* – February 2023. – С. 39–44.
5. *United24: Global impact report.* // Офіційний портал ініціативи United24. – 2023. – С. 70–74.

Марта Цимбалюк,
Державний податковий університет;
Науковий керівник: доктор наук із соціальних комунікацій, професор
Гиріна Тетяна Сергіївна

ПОДКАСТИНГ ЯК ЧАСТИНА ЦИФРОВОЇ МАРКЕТИНГОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному бізнес-середовищі цифрові канали комунікації відіграють ключову роль у формуванні та підтримці зв'язку між брендом і споживачем. Традиційні інструменти реклами поступаються місцем інтегрованим формам контент-маркетингу, які передбачають глибше занурення аудиторії в цінності, філософію та експертизу компанії. В цьому контексті подкастинг набуває значущості як новий формат, що поєднує інформаційне навантаження, персоналізований стиль і довготривалу увагу слухача. Аудіо як канал комунікації має низку переваг: мобільність споживання, можливість слухати паралельно з іншими активностями, інтимність формату (особливо у використанні навушників), а також емоційна глибина, яку забезпечує голос. Ці характеристики роблять подкасти унікальним інструментом, який не тільки інформує, а й вибудовує довіру, лояльність та асоціативне сприйняття бренду. У той час як візуальні медіа орієнтовані на швидке привернення уваги, подкаст дозволяє встановити довготривалий контакт з аудиторією через глибокий і змістовний контент.

Однак, незважаючи на стрімке зростання популярності подкастів у світі, їх потенціал у структурі цифрової маркетингової екосистеми підприємства досі не є повністю реалізованим, особливо в українському контексті. Бізнес часто розглядає подкасти як факультативний або іміджевий продукт, не інтегруючи їх у комплексну маркетингову стратегію. Водночас провідні світові компанії (Spotify, McDonald's, Red Bull, HubSpot) уже активно використовують бренд-подкасти як окремий елемент екосистеми, який синхронізується з іншими каналами: соцмережами, email-маркетингом, SEO, відеоконтентом.

Актуальність проблеми зумовлена потребою в переосмисленні ролі подкастингу як повноцінного елементу цифрової маркетингової архітектури. Йдеться не лише про створення якісного контенту, а й про стратегічне планування, кросплатформену дистрибуцію, аналітику ефективності та інтеграцію з бізнес-цілями підприємства. Саме тому дослідження подкастингу як частини маркетингової екосистеми – це не просто спроба описати новий формат, а

необхідність осмислити його функціональність, вплив і потенціал у системі сучасних комунікацій.

Зростаючу роль подкастингу в сучасних маркетингових стратегіях та комунікаційних процесах, акцентуючи увагу на необхідності подальшого вивчення його потенціалу в поєднанні з новітніми технологіями досліджують на українському та зарубіжному рівнях. Зокрема Ш.Е. Чанг осмислює потенціал подкастингу як нового медіа-технологічного інструменту для маркетингу, зокрема його застосування та ефективність для цільової реклами. Вони пропонують концептуальні моделі, що допомагають підприємствам оптимізувати свої маркетингові стратегії, використовуючи подкасти для підвищення залученості аудиторії та покращення комунікації з клієнтами [1]. На прикладі Чеської Республіки К.Л.Транова та А.Венеті аналізують використання подкастів у політичному маркетингу, зосереджуючись на прикладі Чеської Республіки. Вони стверджують, що подкасти відкривають нові можливості для побудови відносин між політиками та виборцями, сприяючи емоційному залученню та підвищенню рівня довіри. Дослідження підкреслює важливість автентичності та персоналізації комунікації через подкасти для ефективного залучення молодіжної аудиторії [3, с. 1–18]. Осмислення подкастингу, штучного інтелекту та елементів доповненої реальності через призму еволюції інтимності осмислює Е. Каратанасопулу. Авторка аналізує взаємодію між подкастингом, віртуальною реальністю (VR) та штучним інтелектом (AI), акцентуючи увагу на еволюції інтимності в цифровому середовищі та ікцентують на тому як новітні технології можуть трансформувати способи комунікації та створення змісту в подкастингу, підкреслюючи теми роз'єднаності, уяви та матеріальності. Особливу увагу приділено аналізу відеоверсії епізоду подкасту Л. Фрідмана з М. Цукербергом, де обговорюються нові можливості, які відкривають VR та AI для людської комунікації [2].

Метою дослідження є визначення місця і функцій подкастингу в маркетинговій екосистемі підприємства. Відповідно до мети дослідження завданнями дослідження є характеристика маркетингової можливості подкастингу

для бізнесу, аналіз переваг аудіоформату у побудові бренду; виявлення способів інтеграції подкасту в комплексну digital-стратегію підприємства.

У результаті дослідження було встановлено, що подкастинг є ефективним і гнучким інструментом цифрової маркетингової екосистеми, здатним не лише передавати змістовну інформацію, а й формувати емоційний зв'язок із цільовою аудиторією. Він забезпечує новий рівень комунікації між брендом і споживачем, заснований на принципах довіри, персоналізації та глибокого контентного занурення. На відміну від традиційних рекламних форматів, які мають короткотерміновий ефект і фокусуються на заклик до дії, бренд-подкасти вибудовують тривалий контентний зв'язок. Завдяки серійній природі та гнучкості в тематичному наповненні подкасти дозволяють компаніям поступово і ненав'язливо формувати у слухача лояльність до бренду. За допомогою подкастингу бізнес може розповісти про свої цінності, місію, експертність у галузі, створювати образ «людяного» бренду, який дбає не лише про прибуток, а й про змістовну комунікацію з клієнтом.

Аналіз показав, що подкаст у маркетинговій екосистемі може виконувати декілька функцій:

- освітню – через донесення професійної або галузевої інформації до слухачів у формі інтерв'ю, аналітики, кейсів;
- репутаційну – у контексті формування позитивного іміджу бренду, позиціонування його як експерта;
- внутрішньокорпоративну – тобто використання корпоративних подкастів для взаємодії з персоналом, HR-брендингу;
- просвітницьку – як підвищення обізнаності про важливі соціальні, екологічні або освітні ініціативи компанії.

Практика успішних компаній (Red Bull, Shopify, McKinsey, General Electric) демонструє, що подкасти можуть бути органічно інтегровані в контент-маркетинг, особливо у зв'язці з іншими каналами: соцмережами, email-розсилками, відеоконтентом і блогами. Наприклад, епізоди подкасту можуть адаптуватися в текстову статтю для SEO, короткі фрагменти – у ролики для TikTok чи Instagram, а

цитати – у візуальний контент для Pinterest або LinkedIn. Це дозволяє розширити охоплення без значного збільшення бюджету.

Подкаст також працює як частина маркетингу, де кожна точка взаємодії з клієнтом (слухання, перегляд, читання) синхронізується та підсилює загальне бренд-повідомлення. Крім того, аудіоформат краще запам'ятовується: дослідження вказують, що інформація, подана через голос, викликає сильніші емоційні реакції, ніж текст або зображення. Голосове сприйняття сприяє встановленню довірливого тону спілкування, особливо коли ведучим є засновник або публічне обличчя компанії.

На рівні аналітики також зафіксовано зростання ефективності бренд-подкастів: збільшення часу взаємодії з контентом (у середньому 20–30 хвилин прослуховування), вищий рівень запам'ятовування бренду, зростання прямого трафіку на сайт після згадок у випусках. Це свідчить про здатність подкастів створювати тривалу контентну взаємодію – ключовий показник у digital-маркетингу.

Таким чином, подкастинг не є допоміжним інструментом, а становить самостійну частину маркетингової екосистеми підприємства, здатну ефективно працювати на етапах залучення, утримання, формування лояльності й перетворення слухача на клієнта.

Список використаної літератури:

1. Chang S.E. An Investigation and Conceptual Models of Podcast Marketing. Notes in Computer Science. 2007. URL.: https://www.researchgate.net/publication/221239780_An_Investigation_and_Conceptual_Models_of_Podcast_Marketing .
2. Karathanasopoulou E. Podcasting, vr, ai and the evolution of intimacy. AoIR Selected Papers of Internet Research. 2025. URL.: https://www.researchgate.net/publication/388759880_PODCASTING_VR_AI_AND_THE_EVOLUTION_OF_INTIMACY .
3. Tranová K. L., Veneti A. The Use of Podcasting in Political Marketing: The Case of the Czech Republic. Journal of Political Marketing. 2022. URL. № 23(2). P. 1–18.

Валерія Шкабара,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

СИНОНІЧНЕ БАГАТСТВО ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ(НА ПРИКЛАДІ ІМЕННИКІВ ТА ДІЄСЛІВ)

Однією з головних ознак лексичного багатства будь-якої мови є її синонімічний потенціал. Польська мова, як і інші слов'янські мови, володіє значною синонімічною варіативністю, особливо у сфері іменників та дієслів. Це багатство не лише розкриває гнучкість і виразність польського мовлення, а й засвідчує культурну та історичну глибину національної свідомості.

Синонімія — це явище, коли два або більше слів мають близьке або тотожне значення, але різняться відтінками, стилістичним забарвленням або сферою вживання. Саме ці відтінки часто є ключем до розуміння глибших смислів висловлювання, а іноді — і до інтерпретації певних історико-культурних особливостей.

Синоніми виконують дві основні функції: заміни і уточнення. Змістові синоніми слугують точнішому висловленню думки, допомагають передати найдетальніші нюанси змісту. Стилєві синоніми надають текстові відповідного стилєвого забарвлення: наукового, публіцистичного, релігійного, художнього, розмовного. Стилєстичні створюють піднесеність, жартівливість, виражають різне емоційне ставлення мовця до того, про що він говорить. Невміле використання синонімів погіршує зміст, у перекладі спричиняє спотворення змісту. Більшість мовних помилок у того, хто вивчає іноземну мову, трапляється саме через невіміле використання синонімів.

Іменники: між стилістикою та нюансами значення

У польській мові іменники-синоніми часто позначають одне й те саме поняття, але відрізняються стилістичним забарвленням, походженням або вживанням у різних регістрах мовлення. Наприклад, синонімічний ряд: **dom** – **chałupa** – **budynek** – **mieszkanie**. Усі ці слова можуть означати житлове приміщення, але мають різне семантичне навантаження. *Dom* — нейтральне, загальноновживане слово; *chałupa* має сільське або знижене забарвлення; *budynek* — більш технічне, формальне слово; *mieszkanie* — частіше стосується квартири як житлового простору.

Іншим прикладом може бути група синонімів, пов'язаних із позначенням осіб: **człowiek** – **osoba** – **jednostka** – **obywatel** – **jegość**. У цьому випадку

спостерігаємо як варіативність за стилем (наприклад, *jegomość* має відтінок іронії або архаїки), так і за функціональністю в тексті.

Дієслова: динаміка значення і прагматика дії

Дієслова у польській мові мають ще більшу варіативність, зважаючи на їхню здатність передавати не тільки дію, а й ставлення до неї, інтенсивність, тривалість або результативність. Розгляньмо синонімічний ряд: **mówić – powiedzieć – rzeknąć – gadać – nawijać**. Усі ці дієслова стосуються мовлення, але кожне має своє емоційне, стилістичне або контекстуальне забарвлення. *Mówić* — нейтральне, базове слово; *powiedzieć* передає завершеність дії; *rzeknąć* — стилізоване, піднесене або застаріле; *gadać* — фамільярне, навіть зневажливе; *nawijać* — розмовне, із відтінком багатослівності.

Синонімія дієслів також часто виявляє ступінь емоційного залучення мовця. Наприклад, у дієсловах, що позначають рух: **iść – chodzić – spacerować – lazić – włóczyć się**. Тут бачимо градацію від нейтрального до негативно забарвленого (*łazić, włóczyć się*), а також нюанси регулярності, мети та настрою.

Синонімічне багатство польської мови, особливо у сфері іменників та дієслів, є свідченням її гнучкості, культурної наснаженості та стилістичної глибини. Уміння влучно користуватися синонімами — це не лише ознака мовної вправності, а й спосіб тонко передавати думки, емоції та ставлення до світу. Для дослідника мови це відкриває широке поле для аналізу, а для мовця — нескінченний простір для творчості й самовираження.

Список використаної літератури

1. Grzegorzczkova, R. (2001). *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
2. Масенко С.М. Синонімічні відносини в українській та польській мовах: порівняльний аспект // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологія. - 2017. - Вип. 63. - С. 48-53.

Ольга Яворівська,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, викладач
Бартіш Світлана Володимирівна

ПОШУК ВЛАСНОГО «Я» В СУЧАСНІЙ МОЛОДІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проблема пошуку власного «Я» в сучасній молодіжній літературі розкривається через складний внутрішній конфлікт головного героя в його прагненні до самовизначення перед лицем соціального тиску, стереотипів, умов, що швидко змінюються. Література досліджує їхні пошуки ідентичності, відображаючи сумніви, страхи та прагнення до свободи, а також висвітлює теми дружби, кохання, сімейних стосунків та соціальної справедливості, які відіграють важливу роль у процесі самопізнання та формування особистості.

Дослідження на тему «Пошук свого «Я» в сучасній молодіжній літературі» є важливим, оскільки воно може дати нам глибше розуміння складних процесів самоідентифікації, з якими стикається молодь у мінливому світі. Література відображає внутрішні конфлікти, сумніви та прагнення до самовизначення, а також висвітлює соціальні проблеми, з якими стикаються молоді люди.

Проблему пошуку ідентичності власного я досліджували Ю. Шахно, С. Проскурова, Е. Кушнер, Т. Яблонська та інші. Сучасні дослідники підліткового віку сходяться на думці про важливість визначення парадоксу. З одного боку, підлітковий вік – це вік соціалізації, прищеплення світу культурних і соціальних цінностей людини, а з іншого – це також вік індивідуації, відкриття і утвердження власного і неповторного «Я» [1].

Мета нашої розвідки – дослідити пошук власного «Я» в сучасній молодіжній літературі як складний багатовимірний процес, що охоплює формування особистої, соціальної, гендерної та національної ідентичності у контексті викликів цифрової епохи.

У кожному епоху питання пошуку ідентичності займало ключову роль у житті молоді. Саме у юності людина стикається з фундаментальними питаннями: «Хто я?», «Чого я прагну?», «Яке моє місце у світі?». Ці питання не лише формують світогляд, але й визначають напрям життєвого шляху. У ХХІ столітті, коли світ переживає стрімкі соціальні, технологічні та культурні зміни, проблема пошуку власного «Я» стає ще гострішою. Молодіжна література, яка безпосередньо звертається до читачів у цьому віці, виступає не лише інструментом для розваг, але й важливим засобом самопізнання.

Д. Майерс наголошує, що важливо, аби молоді люди бачили себе у літературі, адже книги дозволяють їм побачити свої власні проблеми, сумніви та прагнення через призму героїв. Література стає важливим інструментом у процесі самопошуку, який є природним і складним, тому що кожен має свій унікальний шлях. В інтерв'ю Д. Майерс розповідає про те, як у дитинстві не міг знайти свій досвід у книгах, що викликало почуття ізоляції. Лише прочитавши твір Дж.

Болдуїна, він уперше побачив свою реальність і культуру через літературний образ, що стало важливим етапом у пошуку своєї ідентичності. Це підтверджує ідею, що література допомагає молодим людям знайти своє місце у світі, зрозуміти себе та формувати своє власне «Я» [2].

Е. Еріксон стверджує, що у контексті психології поняття «Я» нерозривно пов'язане з поняттям ідентичності. Еріксон, один із провідних дослідників у цій сфері, визначав юність як період формування ідентичності. Саме в цей час молода людина шукає відповіді на запитання про свою роль у суспільстві, цінності та мрії [3].

Сучасна молодіжна література є більше, ніж просто способом провести час за книгою. Це платформа для вивчення себе через досвід вигаданих персонажів. Самопізнання відбувається тоді, коли читач бачить у героях відображення своїх страхів, надій і мрій. Завдяки цьому читач має можливість не лише співпереживати, але й аналізувати власні вчинки та переконання. Книги стають своєрідними дороговказами, які вказують шлях у складному світі емоцій і викликів. Особливу роль тут відіграють історії, що апелюють до найглибших переживань підлітків: страх бути неприйнятним, бажання знайти однодумців, пошук любові та визнання.

О. Ключковська і С. Петренко зазначають, що у XXI столітті стрімкий розвиток технологій значно вплинув на спосіб самовираження молоді. Соціальні мережі стали місцем, де підлітки не лише спілкуються, але й конструюють власний образ, експериментують із ідентичністю. Однак цей віртуальний простір часто створює додатковий тиск, що, в свою чергу, може впливати на психологічний стан і самооцінку молодих людей [4 с. 15-25]. У літературі ця тема розглядається у творах, де герої стикаються із викликами цифрової ери. Сучасні твори показують, як спілкування через соцмережі впливає на стосунки та сприйняття себе. Соціальні медіа дають змогу молодим людям бути ким завгодно, але водночас змушують їх відповідати певним стандартам. Це часто призводить до внутрішнього конфлікту: ким бути у реальному світі та ким здаватися онлайн? Герої сучасних книг нерідко розмірковують над тим, як зберегти свою автентичність у світі, де популярність вимірюється лайками.

Ще одним важливим аспектом у пошуку власного «Я», на думку М. Браун — співавторки книги «Гендер та сексуальність у класі: Посібник для педагогів» — є розуміння своєї гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації. Література все частіше звертається до цих тем, пропонуючи читачам чесні й відверті історії. Сучасні твори показують, як герої стикаються із труднощами прийняття себе та потребою знайти розуміння у суспільстві. Такі твори дають молодим людям

підтримку, допомагають відчувати, що вони не самотні у своїх переживаннях. Вони також розвивають емпатію у тих, хто має інший досвід, що робить літературу потужним засобом боротьби зі стереотипами. [5].

У глобалізованому світі питання національної ідентичності стає дедалі актуальнішим. Молодь часто шукає відповідь на питання: як залишатися вірним своїм кореням і водночас бути частиною сучасного суспільства? Сучасна література, що досліджує культурні відмінності, демонструє, як герої долають стереотипи, відкривають багатство своєї культури та створюють нову, унікальну ідентичність.

Отже, у сучасній молодіжній літературі проблема пошуку власного «Я» набуває особливої актуальності, оскільки підлітки стикаються з внутрішнім конфліктом, намагаючись знайти своє місце у світі, що швидко змінюється. Літературні твори допомагають молодим людям осмислити свої емоції, страхи та прагнення, а також знайти підтримку в пошуках ідентичності. Вони звертаються до важливих тем, таких як самопізнання, дружба, любов, соціальні стосунки, гендерна та національна ідентичність. Крім того, література стає важливим засобом боротьби зі стереотипами і дає можливість молоді побачити себе через призму героїв, що дозволяє краще зрозуміти себе та навколишній світ.

У контексті теми пошуку власного «Я» в сучасній молодіжній літературі відкривається низка перспектив для подальших досліджень. Насамперед, доцільно здійснити глибший аналіз гендерної репрезентації в літературі для підлітків: як автори зображують гендерну ідентичність героїв, які моделі поведінки пропонуються читачам, і наскільки вони відповідають або протистоять усталеним соціальним нормам.

Список використаної літератури

1. Загальна характеристика підліткового віку. URL: <https://world79.spcs.bio/diary/read/user/xameleonbest/2033384737/>.
2. Майерс В. Д. Читання – не опція: інтерв'ю з Волтером Діном Майерсом / PEN America. 2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pen.org/reading-is-not-optional-an-interview-with-walter-dean-myers>
3. Теорії розвитку особистості Еріка Еріксона: вісім стадій розвитку особистості. URL: <https://www.alife.com.ua/teoriyi-rozvytku-osobystosti-erika-eriksona-visim-stadij-rozvytku-osobystosti/>
4. Ключковська О. М., Петренко С. В. Вплив соціальних мереж на психологічний стан та самооцінку української молоді. Психологія сучасного суспільства. 2020. Т. 12, № 3. С. 15–25.

5. Brown M., Rogers B., Caldwell M. *Gender and Sexuality in the Classroom: A Practical Guide for Educators*. London; New York: Routledge. 2022. 176 pp.

Ліза Яркова,
Сумський державний університет;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Чуланова Галина Валеріївна

FEATURES OF MORPHOLOGICAL WORD FORMATION IN ENGLISH

Affixation is one of the primary methods of word formation in the English language and plays a significant role in the evolution of English vocabulary. This morphological process involves adding an affix to a base or root word to form a new word. The significance of affixation lies in its ability to enhance the expressive capacity of the language, what facilitates the creation of new lexical items and enables subtle semantic and grammatical shifts.

The purpose of research. In this scientific research we define the phenomenon of affixation as one of the most productive ways of word formation in the English language; prove the importance of its study in the process of learning any foreign language.

Affixation can be categorized into two types: suffixation, which involves attaching an affix to the end of a word, and prefixation, where the affix precedes the root. Each type contributes uniquely to the structure and meaning of English words.

Suffixation is the most widespread form of affixation in English and many other languages. It is often used to modify the grammatical category of a word or refine its semantic meaning [1]. These two functions are derivational function and semantic function.

Thanks to the derivational function of affixation words are transformed from one part of speech to another. For instance, when the adjective *happy* is combined with the suffix *-ness*, it becomes the noun *happiness* [1]. Derivational suffixes are fundamental in building vocabulary of English language and are used everywhere: from academic writing to everyday conversation. In contrast, the semantic function of suffixes does not necessarily alter the word class but changes or improves the meaning of the original word [3]. For example, adding *-ship* to *friend* results in *friendship*, in this situation both of the words are nouns, but affixation adds a more abstract and relational meaning to the second one.

Talking about the classification of suffixes, there is five of them. The most extended one is classification by part of speech. Also there is classification by origin, by productivity, by semantic function and lexico-grammatical combinations.

Classification by part of speech in turn has five types of suffixes: noun-forming ones, like *-age* in *baggage* or *-ment* in *enjoyment*; adjective-forming suffixes, like *-able* in *reliable*, *-ful* in *graceful* or *-less* in *hopeless*; numeral-forming ones, like *-teen* in *nineteen* and *-th* in *fifth*; verb-forming, like *-ate* in *activate*, *-ify* in *beautify* or *-en* in *strengthen* and the last type – adverb-forming, for example *-ly* in *happily* or *-wise* in *clockwise*.

The next one is classification by origin. According to it suffixes can be native, that are unique and inherent in English, and also borrowed ones, that came to English from another languages. As examples of native suffixes there are *-dom* from *freedom* or *-hood*, like in *sisterhood*. Borrowed ones can be, for instance, Latin (*-able*, *-ible*), French (*-ance* , *-ity*) or also Greek (*-phobia*, *-logy*).

According to the productivity suffixes can be highly and less productive. Highly productive suffixes in English language include *-er*, *-y*, *-ize*, *-ness* and *-less*. Less productive ones are: *-th*, *-hood*, *-en* and *-ous*.

By semantic function suffixes are divided into five groups. Agentive suffixes, like *-er* in *dancer* or *-ist* in *chemist*, denote someone who performs an action or is engaged in a specific activity or profession. Nationality suffixes indicate origin, citizenship or belonging to a specific country or culture, for example *-ian* in *Italian* or *-ese* in *Chinese*. The third group is collectivity suffixes, for instance *-dom* in *stardom* or *-ship* in *leadership*. These suffixes refer to a group, state or condition shared by a collective. Suffixes like *-ie* in *birdie* and *-let* in *ringlet* express smallness or a lesser degree of something and are named diminutiveness suffixes. And the last group is quality suffixes [2]. They are used to form abstract nouns that denote a state, condition or quality, for example *-ness* in *brightness*.

And, finally, suffixes are classified by the lexico-grammatical combinations that they make with different parts of speech. For example, combinations with verbs, using suffixes like *-er* in *runner* or *-ing* in *singing*. Combinations with nouns: *-less* in *fearless* or *-ism* in *realism*. And combinations with adjectives, for instance with suffixes *-en* and *-ly* in words *harden* and *friendly*. And one more interesting thing about suffixes is polysemy in the process of suffixation. It means that some suffixes can possess multiple meanings that depend from the context. For example, suffix *-er* in different words can denote: a person performing an action (*dancer*, *painter*), a professional role (*baker*) or a tool (*blender*).

Prefixation involves adding a prefix to the beginning of a root word [1]. Unlike suffixes, prefixes typically do not change a word's grammatical category, but rather modify or reverse its meaning. It plays a vital role in forming antonyms and in expanding the semantic range of verbs and adjectives. Prefixation also has two main functions. First of them is semantic modification, according to which prefixes can modify the meaning of the root without altering its word class. For example, *kind* and *unkind* are both adjectives, but the prefix *un-* adds a negative meaning to the second word. The other function of prefixation is lexical expansion. Combining a root with various prefixes helps generate many related words from only one simple base, what is crucial for developing English language [2]. For example, *preview*, *review* or *overview* from one word *view*. And all of them are the same parts of speech and have related meanings.

Talking about the types of prefixes, there are three main classifications of them: by functionality, by origin and by semantic value. By functionality prefixes can be fully bound and semi-bound. Fully bound prefixes cannot stand alone, like prefix *un-* in *untidy*. And semi-bound ones are derived from independent words. For example, prefix *over-* in the word *overestimate*. By origin prefixes can be Germanic, like *un-*, *under-*, *over-* or borrowed Latin, like *in-*, *de-* and *re-* and also borrowed Greek, like *anti-* or *hypo-*. And by semantic value prefixes are classified in three groups. Negation prefixes, like *un-* in *uncertain* or *non-* in *nonsmoker*, negate or reverse the meaning of the original word. Reversal prefixes indicate the undoing of an action or the repetition of an action. For example, it can be prefixes *dis-* or *re-*, like in the words *disagree* and *rewrite*. Also prefixes can indicate time, space or degree: *pre-* in *preheat*, *inter-* in *interstate*, *hyper-* in *hyperactive*.

In conclusion, affixation is a vital process in English word formation, that provides both vocabulary expansion and linguistic flexibility. Suffixation alters grammatical categories and enriches meanings. It serves derivational and semantic functions and initiates the creation of new words. Prefixation primarily modifies meaning without changing grammatical category, expanding the range of words with related meanings.

References

1. Chulanova G. V. *Lexicology in theory, practice and tests : study guide*. Sumy : Sumy State University, 2015. – 241 p.
2. Horot Ye.I. *Modern English Lexicology: course book* / Ye. I. Horot, E. K. Kolyada, L. M. Kotsyuk, L. K. Malimon. – Ostroh: Publishing house of Ostroh Academy National University, 2015. – 328 p.

3. Pienko O. L. English Lexicology : tutorial / O. L. Pienko, I. A. Kamienieva, Ye. S. Moshtagh; O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv. – Kharkiv: Publishing House I. Ivanchenka, 2020. – 218 p.

Маріанна Яшкін,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник: кандидат філологічних наук, викладач
Вишневська Галина Богданівна

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЧАСТОТНОСТІ ГРАМАТИЧНИХ СТРУКТУР ЗА ДОПОМОГОЮ ХМАР СЛІВ: МЕТОДИКА ТА ЗАСТОСУВАННЯ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Вступ. Сучасні освітні практики дедалі частіше спрямовані на візуальних і цифрових інструментах як до ефективних засобів подачі, аналізу та інтерпретації мовного матеріалу. Одним із таких засобів є хмари слів, що дозволяють графічно представити лінгвістичні характеристики тексту. Попри поширеність цього інструменту у вивченні лексики, потенціал його застосування для аналізу граматичних структур залишається недостатньо дослідженим.

Актуальність теми. У добу цифровізації та візуалізації інформації надзвичайно актуальним постає питання пошуку ефективних способів унаочнення мовних явищ [1; 4]. Необхідності розширення функціонального застосування хмар слів [2]. Вивчення граматики традиційно сприймається як абстрактний і складний процес, тож інтеграція цифрових візуалізацій, хмар слів, у навчальний процес може значно підвищити його ефективність.

Мета дослідження – обґрунтування можливостей використання хмар слів для візуалізації частотності граматичних структур у текстах різних жанрів, а також окреслення методичних перспектив такого підходу у викладанні української мови.

У сучасній парадигмі гуманітарної освіти зростає інтерес до використання візуалізаційних інструментів, які дозволяють унаочнити складні мовні процеси та структури. Серед численних цифрових засобів, що стали доступними викладачеві й учневі, особливу увагу привертає так зване «хмарне» представлення мовного матеріалу – візуалізація у вигляді хмар слів, де розмір, колір чи положення окремих елементів репрезентує їхню частотність або значущість у межах певного тексту чи корпусу текстів. Водночас більшість прикладів такого застосування стосується

лексики, тоді як граматичні структури залишаються поза увагою широкої педагогічної практики. Саме ця обставина зумовила вибір теми дослідження [5; 6].

Хмара слів, з погляду інструментального використання, є способом графічної інтерпретації мовних одиниць, зазвичай на рівні слів, які найчастіше зустрічаються у тексті. Пропонуємо розглядати хмару не лише як репрезентацію лексичної поверхні тексту, а й як можливість зафіксувати й візуалізувати частотність граматичних ознак – таких як рід, число, відмінок, час, стан, особа, спосіб тощо. Така перспектива дозволяє осмислити хмару слів як інструмент морфологічного, а подекуди й синтаксичного аналізу [2].

У межах опрацювання теми розглядалися можливості корпусного підходу, що передбачає систематичний збір, морфологічну розмітку й обробку текстового матеріалу. Для цього проаналізовано принципи роботи загальнодоступних інструментів на зразок Voyant Tools [5], WordArt [6], Sketch Engine [7], а також спеціалізованих систем, що підтримують українську мову. Об'єктом аналізу уявно постають різножанрові тексти: художні твори, публіцистика, наукові тексти, навчальні матеріали. На кожному з етапів – від попередньої обробки текстів до візуалізації – можливе виділення певних граматичних категорій, які підлягають кількісному аналізу.

Із педагогічної точки зору, такий підхід має значний потенціал. Припускається, що використання хмар слів як інструменту візуалізації граматичних явищ може сприяти як глибшому засвоєнню матеріалу, так і розвитку вмінь аналізу та критичного мислення. Завдяки тому, що граматичні форми постають у вигляді зорово впізнаваних елементів, учні можуть краще осмислити функціональне навантаження тих чи інших форм у тексті. Наприклад, візуалізація відмінкових форм іменників у політичних виступах, імовірно, дозволяє побачити домінування знахідного й родового відмінків, що свідчить про переважання адресованості та номінативної функції у таких текстах.

Окрему увагу може бути приділено побудові хмар, що відображають дієслівні форми в контексті темпорального аналізу. Наприклад, у художній прозі, як правило, переважає минулий час, тоді як у публіцистичних жанрах – теперішній, що відповідає комунікативній настанові жанру [3]. Це відкриває простір для інтерактивних завдань: запропонувати студентам самостійно створити хмару граматичних форм з уривка тексту, пояснити її логіку, сформулювати висновки про мовний стиль, жанр чи емоційну тональність тексту.

Суттєвою перевагою такої методики є те, що вона поєднує в собі елементи візуального навчання, індивідуалізованого підходу та цифрової грамотності [1; 4].

Студент не лише працює з матеріалом, а й формує власне мовне бачення, розвиває навички аналізу й презентації результатів. Крім того, сама побудова хмари має ігровий, естетичний компонент, що посилює мотивацію до навчання.

У перспективі така методика може бути інтегрована в онлайн-курси з української мови, використана в дистанційній освіті, адаптована до потреб учнів середньої школи. [3; 4] Її також можна ефективно поєднувати з іншими цифровими інструментами, зокрема з хронологічними шкалами, інфографікою, ментальними картами тощо, що робить навчальний процес багатомірним і концептуально насиченим.

Підсумовуючи, слід зазначити, що візуалізація граматичних структур за допомогою хмар слів є інноваційною та перспективною формою роботи з мовним матеріалом [1; 3]. Вона дозволяє не лише представити мовні явища у наочній формі, а й осмислити їх у ширшому контексті тексту, стилю, жанру, комунікативної ситуації. У цьому вбачається її велика методична цінність для сучасної мовної освіти.

Висновки. Отже, хмари слів – це не лише інструмент для графічного відображення лексики, а й потужний засіб аналізу граматичних явищ, здатний змінити уявлення про викладання граматики. Їх застосування дозволяє побачити частотні закономірності вживання граматичних категорій, посилити мотивацію до навчання, сприяти розвитку критичного мислення та глибшому розумінню функцій мовних одиниць. Запропонована методика є перспективною для інтеграції в шкільну, університетську та дистанційну освіту, а також заслуговує на подальше дослідження та практичне впровадження.

Список використаної літератури:

1. Бондаренко С. І. Цифрові інструменти вивчення мови: можливості та перспективи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 3 (77). С. 42–47. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3380> (дата звернення 01.04.2025)
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 2010. 368 с.
3. Циба Ю. С. Можливості використання візуалізації даних у викладанні мов. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 26. С. 110–116. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/205>
4. Мельничайко О. І. Інформаційно-комунікаційні технології у викладанні філологічних дисциплін. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Педагогічні науки. 2019. № 4 (67). С. 147–153.
5. Voyant Tools. Онлайн-сервіс для створення хмар слів. URL: <https://voyant-tools.org> (дата звернення 29.03.2025).

6. WordArt.com. Онлайн-сервіс для створення хмар слів. URL: <https://wordart.com> (дата звернення 31.03.2025)
7. Sketch Engine: Text analysis tool. Онлайн-сервіс. URL: <https://www.sketchengine.eu> (дата звернення 01.04.2025).

ЗМІСТ

Баліцька А. РЕЧЕННЯ, УСКЛАДНЕНІ ЗВЕРТАННЯМИ І ВСТАВНИМИ КОМПОНЕНТАМИ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ ДАРИ КОРНІЙ «ГОНИХМАРНИЦЯ»).....	3
Бригадир А. РЕЧЕННЄВІ КОНСТРУКЦІЇ, УСКЛАДНЕНІ ВІДОКРЕМЛЕНИМИ ЧЛЕНАМИ, У РОМАНІ ДАРИ КОРНІЙ «ТРОЯН-ЗІЛЛЯ».....	7
Бучкарік М. МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОЦІННОСТІ В ІНТЕРНЕТ-ВИДАННІ «УКРАЇНСЬКА ПРАВДА».....	12
Вальчак А. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ...15	
Ванюсів О. ОСМИСЛЕННЯ ТЕМИ ВІЙНИ У НАРОДНІЙ ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	19
Вийванко Ю. ТИПИ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ЗА МОРФОЛОГІЧНОЮ ПРИРОДОЮ ОПОРНОГО СЛОВА У ДРАМІ М. МАТІОС «МАМІЙ».....	23
Воронова С. ВПЛИВ МЕДІАКОНТЕНТУ НА РОЗВИТОК УСНОМОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	26
Гавришків Ю. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У РОМАНІ ЮРІЯ ВИННИЧУКА «НАРЕЧЕНА ВІТРУ».....	29
Галабурда У. АРХЕТИП МАТЕРІ В НОВЕЛІСТИЦІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ.....	33
Герас В. ШКІЛЬНІ ПРИЗВИСЬКА ЗБАРАЖЧИНИ: МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ.....	36
Дмитришин О. УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ СЛЕНГ В СУЧАСНОМУ ВОЄННОМУ ДИСКУРСІ.....	40
Драгуняк Б. АВТОМАТИЗОВАНІ ТЕКСТИ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ЛІНГВІСТИКИ В УМОВАХ ІІІ.....	42
Заплітна О. ЕСЕЇСТИКА МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО ЯК КЛЮЧ ДО РОЗУМІННЯ ЙОГО АВТОРСЬКОГО ОБРАЗУ.....	46
Зорій В. НАЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОГО АВАНГАРДИЗМУ.....	51

Зубкова К. ВИКОРИСТАННЯ ТОПОНІМІВ У КРИМІНАЛЬНИХ РОМАНАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ «МЕРТВІ МОДЕЛІ» ТА «НЕ ТВОЄ СОБАЧЕ ДІЛО» МАРТИНА ЯКУБА).....	54
Іваничко В. ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ НАОЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ.....	59
Калинчак В. СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАРЕМІЙ У РОМАНІ «КРИНИЧАР» МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ.....	64
Ключка А. РЕДАКЦІЙНА ПОЛІТИКА ГАЗЕТИ «ВІЛЬНЕ ЖИТТЯ ПЛЮС» В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	67
Коваль А. ЖІНОЧІ ОБРАЗИ У РОМАНІ ШАРЛОТТИ БРОНТЕ «ДЖЕЙН ЕЙР».....	71
Кріль С. FUNCTIONING OF THE SECOND AND THIRD TYPES OF CONDITIONAL SENTENCES IN THE ENGLISH-LANGUAGE MEDIA TEXTS.....	74
Кріль Ю. ТРАНСФОРМАЦІЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	77
Крумен Д. ОНОМАСТИКА ЯК ТВОРЧИЙ ІНСТРУМЕНТ СЕРГІЯ ЖАДАНА.....	80
Лабузова А. ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ТА ЇХ ТИПОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	83
Лемчик О. КОМУНІКАТИВНІ ОЗНАКИ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯ «ZAXID.NET».....	86
Лотоцька Х. FUNCTIONS OF MIXED-TYPE CONDITIONAL SENTENCES IN THE ENGLISH-LANGUAGE MEDIA DISCOURSE.....	90
Ляхович Л. МОВА СУЧАСНОЇ ПОЛЬСЬКОЇ РЕКЛАМИ.....	92
Марко С. САКРАЛЬНА ЛЕКСИКА В «ПОКАЯННИХ ПСАЛМАХ» ДМИТРА ПАВЛИЧКА..	95
Мацелюх Т. ЛІНГВОКУЛЬТОРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ ПОЛЬСЬКОЇ ПРЕСИ.....	97
Митреньга С. КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЕРГОНІМІВ КРАКОВА ТА ТЕРНОПОЛЯ.....	101
Молоток Н. МЕНТАЛЬНА КАРТА ЯК МЕТОД ФІДБЕКУ: ІНСТРУМЕНТ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ТА СТРУКТУРИЗАЦІЇ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	106

Мурмила М. ШІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: МЕЖА МІЖ ІНСТРУМЕНТОМ І ПОРУШЕННЯМ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	110
Ничипорук А. СТОРІТЕЛІНГ ЯК УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	114
Новак Х. ФОЛЬКЛОРИЗМ ТА ІСТОРИЗМ У ТВОРЧОСТІ ЛІНИ КОСТЕНКО: ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНТЕКСТ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.....	118
Ногас А. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ В ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЮРІЯ ВИННИЧУКА «НІЧНИЙ РЕПОРТЕР».....	122
Опалюк А. КРИМСЬКОТАТАРСЬКІ ВКРАПЛЕННЯ В РОМАНІ АНАСТАСІЇ ЛЕВКОВОЇ «ЗА ПЕРЕКОПОМ Є ЗЕМЛЯ».....	124
Попко М. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ СТОРІТЕЛІНГУ В МЕДІА..	127
Процик М. МОВНА СИТУАЦІЯ У СФЕРІ ЗМІ ТА КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	130
Регуш В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ СИНТАКСИСУ.....	131
Руда В. ОБРАЗ УКРАЇНИ В ЗБІРЦІ О.ОЛЬЖИЧА «РІНЬ».....	135
Ряботинська К. ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЬ ПОДКАСТИНГУ ЯК ФЕНОМЕНУ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: ТЕКСТ, ГОЛОС, ЕМОЦІЯ.....	139
Сабаль І. ФУНКЦІОНУВАННЯ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ У РОМАНІ МАКСИМА КІДРУКА «ЖОРСТОКЕ НЕБО».....	141
Савка О. ОНІМНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ ВАЛЕРІЯ ПУЗІКА «МИСЛИВЦІ ЗА ЩАСТЯМ».	144
Савка О. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОМОНІМІВ У РОМАНІ МИРОСЛАВА ЛАЮКА «БАХМУТ».....	147
Сембай М. ЖАНР КОМЕНТАРЯ В СУЧАСНОМУ ІНТЕРНЕТ-СПІЛКУВАННІ.....	151
Соляревич Р. ОНІМНИЙ ПРОСТІР ПОЕМИ ДМИТРА ПАВЛИЧКА «МАЗЕПІНСЬКА ЕПОХА».....	154
Сорока Я. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВОДИДАКТИКИ.....	156

Стрелец В. INTERNATIONALISMS AND PSEUDO-INTERNATIONALISMS IN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES.....	158
Струтинська Т. ЩОДЕННА ХРОНІКА ВІЙНИ У НОВИННІЙ СТРИЧЦІ ТЕЛЕКАНАЛІВ СУМЩИНИ.....	162
Терещук І. ГРАМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ АСОЦІАТИВНОГО ПОЛЯ ЛЕКСЕМИ «РАДІСТЬ».....	165
Тимошук Є. ОНОМАСТИЧНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ МАРЕКА КРАЄВСЬКОГО «ЕРИНІЇ».	168
Туманова І. РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПОШИРЕННІ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ФЕЙКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ.....	171
Фармагей Ж. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ВІЙСЬКОВОЇ ЛЕКСИКИ В РОМАНІ АНДРІЯ КИРИЧЕНКА «МИСЛИВЦІ ЗА ГРАДАМИ».....	175
Федор С. ВПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ.....	179
Філюк Ю. МОВА, МОВЛЕННЯ І СПІЛКУВАННЯ В КУРСІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ.....	182
Хомяк В. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	185
Хомяков Є. РОЛЬ ЗАХІДНИХ МЕДІА У СТВОРЕННІ ІМІДЖУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	191
Цимбалюк М. ПОДКАСТИНГ ЯК ЧАСТИНА ЦИФРОВОЇ МАРКЕТИНГОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	193
Шкабара В. СИНОНІЧНЕ БАГАТСТВО ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ (НА ПРИКЛАДІ ІМЕННИКІВ ТА ДІЄСЛІВ).....	197
Яворівська О. ПОШУК ВЛАСНОГО «Я» В СУЧАСНІЙ МОЛОДІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	199
Яркова Л. FEATURES OF MORPHOLOGICAL WORD FORMATION IN ENGLISH.....	203
Яшкін М. ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЧАСТОТНОСТІ ГРАМАТИЧНИХ СТРУКТУР ЗА ДОПОМОГОЮ ХМАР СЛІВ: МЕТОДИКА ТА ЗАСТОСУВАННЯ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ....	206

Матеріали Всеукраїнської конференції студентської
та учнівської молоді

**«Актуальні питання сучасної
філології і журналістики»**

10 квітня 2025 р.

м. Тернопіль

Головний редактор *Тетяна Вільчинська*

Заступники головного редактора:

Галина Бачинська, Оксана Вербовацька, Галина Вишневська, Мар'яна Марковська

Комп'ютерна верстка: *Мар'яна Марковська*